

**SİYASAL SÖYLEM EKSENİNDE TÜRKİYE'DE İSLAMOFOBİ: 2010-2018
DÖNEMİNİN ANALİZİ**

Gürkan AKSOY

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2019

**SİYASAL SÖYLEM EKSENİNDE TÜRKİYE’DE
İSLAMOFOBİ: 2010-2018 DÖNEMİNİN ANALİZİ**

Gürkan AKSOY

T.C

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Eskişehir, 2019

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gürkan AKSOY tarafından hazırlanan “Siyasal Söylem Ekseninde Türkiye’de İslamofobi: 2010-2018 Döneminin Analizi” başlıklı bu çalışma 13 Haziran 2019 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Battal YILMAZ

Üye

Doç. Dr. Rukiye TINAS (Danışman)

Üye

Doç. Dr. Ramazan ERDAĞ

ONAY

.../ .../ 2019

Prof. Dr. Mesut ERŐAN

Enstitü Müdürü

...../...../2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

GÜRKAN AKSOY

İMZA

ÖZET

SİYASAL SÖYLEM EKSENİNDE TÜRKİYE’DE İSLAMOFOBİ: 2010-2018 DÖNEMİNİN ANALİZİ

AKSOY, Gürkan

Yüksek Lisans-2019

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Rukiye TINAS

İslamofobi, çok uzun yıllar boyunca toplumlar arası etkileşimlerin bir tezahürü olarak ortaya çıkan Batı kaynaklı bir zenofobinin İslam dini üzerinden tanımlanmış halidir. Bu araştırmada, daha çok Batı toplumlarında görülen islamofobinin Türkiye gibi nüfusunun büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu laik bir ülkede, ortaya çıkmış olabilecek islamofobik hareketlerin siyasal söylemler tarafından nasıl şekillendiği açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye’de islamofobinin var olup olmadığı eğer varsa ne düzeyde var olduğu ve islamofobinin siyasal söylem içerisinde ne şekilde yer edindiğini açıklığa kavuşturma amacıyla ele alınan bu çalışmada içerik çözümlenmesi ve yıldız falı analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Ayrıca literatürde daha önce siyasal anlamda Türkiye’de islamofobi üzerine yapılmış bir çalışma olmaması açısından, bu araştırmanın islamofobi literatürüne yeni bir katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Çalışma, giriş ve sonuç bölümleri hariç olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal çerçeve bağlamında siyasal söylem ve islamofobi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise islamofobi; bir olgu olarak ele alınmış, islamofobinin tarihsel kökenleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde islamofobinin ideolojik boyutu incelenmiş ve siyasal İslam ile bir kıyasa tabii tutulmuştur. Son bölümde ise Cumhuriyetin ilanı ile kurulan modern Türkiye’nin ihtilafları ortaya konmuş ve milat olarak kabul edilen 2010 tarihinden itibaren Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi’nin 2018’e kadar yaptıkları genel seçim sonrası konuşmaları ve parti grup toplantılarındaki söylemleri analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Siyasal İslam, AK Parti, CHP, Ötekileştirme

ABSTRACT

ISLAMOPHOBIA IN TURKEY ON THE AXIS OF POLITICAL DISCOURSE: ANALYSIS OF THE PERIOD 2010-2018

AKSOY, Gürkan

Master Degree-2019

Political Science and Public Administration

Advisor: Assoc. Prof. Rukiye TINAS

Islamophobia is the definition of a Western xenophobia, which has emerged for many years as a manifestation of inter-communal interactions. In this study, it is aimed to explain Islamophobia which is mostly seen in western society and how Islamophobic movements that may have emerged in a secular country, where the majority of the population is composed of Muslims is shaped by political discourse. In a predominantly Muslim country, such as Turkey. In the present study content and horoscope analysis were utilized to clarify whether Islamophobia exists in Turkey. If it exists which level and how Islamophobia is involved in political discourse. In addition, it is aimed that this research will contribute to the Islamophobia literature in terms of the absence of a study on Islamophobia in Turkey.

The study consists of four main sections, except the entrance and conclusion sections. The first part provides information about political discourse and Islamophobia in the context of conceptual framework. In the second part, Islamophobia is considered as a phenomenon and information about the historical origins of Islamophobia is given. In the third part, the ideological dimension of Islamophobia was examined and subjected to a comparison with political Islam. In the last section, the conflicts of modern Turkey, which was established by the proclamation of the Republic, were revealed and the speeches of the Justice and Development Party and the Republican People's Party until 2018 and the speeches of the party group meetings were analyzed from the date of 2010.

Key words: Islamophobia, Political Islam, AK Party, CHP, Otherization

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1

SİYASAL SÖYLEM VE İSLAMOFOBİ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Siyasal Söylem.....	9
1.2. “İslamofobi” Kavramı	17
1.3. Birinci Bölümün Sonucu	20

BÖLÜM 2

İSLAMOFOBİ OLGUSU

2.1. İslamofobinin Olgusallaşması	21
2.2. İslamofobinin Yakın Tarihi	31
2.3. İkinci Bölümün Sonucu	48

BÖLÜM 3

BİR İDEOLOJİ OLARAK İSLAMOFOBİ

3.1. İslamofobi İdeolojisi.....	50
3.2. Siyasal İslam İdeolojisi.....	54
3.3. Üçüncü Bölümün Sonucu	69

BÖLÜM 4:

TÜRKİYE’DE 2011-2018 EKSENLİ SİYASAL SÖYLEMLERİN ANALİZİ

4.1. Modern Türkiye’de İhtilaf Alanları	71
4.2. AK Parti ve CHP’nin 2011-2018 Tarihleri Arasında Gerçekleşen Genel Seçimlerdeki Siyasal Söylemleri	75

4.2.1. 12 Haziran 2011 Genel Seçimler Sonrası AK Parti ve CHP Liderlerinin Seçim Sonucu Değerlendirmeleri	76
4.2.2. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası AK Parti ve CHP Genel Başkanlarının İlk Grup Toplantısı Konuşmaları Gerçekleştirilen İlk Grup Toplantıları	85
4.2.3. 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri Sonrası AK parti ve CHP Liderlerinin Seçim Sonu Değerlendirmeleri	99
4.3. Dördüncü Bölümün Sonucu	109
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	117
EKLER:	117
EK-1 AK Parti Genel Başkanının Seçim Sonrası Balkon Konuşması (12 Haziran 2011)	134
EK-2: CHP Genel Başkanının Seçim Sonrası Basın Toplantısı Konuşması (12 Haziran 2011)	140
EK-3: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası İlk AK Parti Grup Toplantısında Parti Genel Başkanının Yaptığı Konuşma	142
EK-4: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası İlk CHP Grup Toplantısında Parti Genel Başkanının Yaptığı Konuşma	158
EK-5: AK Parti Genel Başkanının Seçim Sonrası Balkon Konuşması (24 Haziran 2018)	170
EK-6: CHP Genel Başkanının Seçim Sonrası Basın Toplantısı Konuşması (24 Haziran 2018)	175

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
C:	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev. Ed.	: Çeviri Editörü
çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
DİA	: Devletin İdeolojik Aygıtları
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DP	: Demokrat Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
E.T.	: Erişim Tarihi
Ed.	: Editör
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
NATO	: North Atlantic Treaty Organization / Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
No:	: Sayı Numarası
OPCW	: Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons/Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü
ss.	: Sayfa Sayısı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees / Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

ÖNSÖZ

Bu çalışma geçmişten günümüze kadar süregelen ve yükselmeye devam eden islamofobinin gerçek sebeplerinin kaynağına inmek için tespit etme ve çözüm üretme arzusunun sağladığı motivasyonla büyük bir çaba harcanarak hazırlanmıştır. İslamofobinin çok uzun soluklu bu mevcudiyeti artık onu kanıksanır hale getirmiştir. Edinilen tecrübelerle göre İslam dinine mensup bireylerde dahi İslam'a karşı, dikkat çeken bir önyargı belirmektedir. Bunun birçok sebebi olabilir. Bu sebepler: bireysel, toplumsal, siyasal vb. boyutlarda sebepler olabilir. Akademik anlamda yol almak üzere gayret edilen bu çalışma serüveninde en çok iştah kabartan husus bu tarz bir islamofobi çalışmasının daha önce Türkiye gibi nüfusunun büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu bir ülkede gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Dolayısıyla bu mütevazı Yüksek Lisans Tezi çalışmasının etkisi değerli zihinlerde değerli soru işaretlerini cevaplamak üzere ortaya çıkabilir. Toplumsal ve siyasal açıdan tespit edilen bazı durumlar için önlem alınıp müdahale edilebilir.

Tüm gayesi milletin ve vatanının bölünmez bir bütün halinde muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıktığını görmek ve toplum içerisindeki çatışmaların sona ermesini arzulayan biri için bu çalışmayı ele almak bir yandan burukluk bir yandan ümit vermiştir. Burukluğun sebebi: kökleri şanlı bir medeniyete dayanan Türkiye Cumhuriyeti'nin mozaik kültür yapısında sahip olduğu hoşgörünün artık kaybolduğunu ve kutuplaşmaların öne çıktığını fark etmek olmuştur. Öte yandan, fark edilen bu sorunların nedenini keşfetmeye çalışıp, çözüm önerilerinde bulunmaya çalışmak ise alev almış bir ormana su taşımaya benzese de bu alevin söndürülebileceğine dair bir umut vermiştir.

Bu tezin yazım sürecinde bana rehberlik eden, tezimin aşamalarını özveriyle değerlendiren ve ilgisini esirgemeyen, yorumlarıyla tezimin genel çerçevesini oturtturarak sonuca ulaşmamda bana yardımcı olan değerli danışmanım Doç. Dr. Rukiye TINAS'a teşekkür ederim.

Çalışmanın hazırlık ve yazım sürecinde akademik anlamda fikirleriyle beni aydınlatırken, mental olarak bu süreci rahat geçirmem için muhabbetlerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Bilge Kağan ŞAKACI ve Doç. Dr. Alper ÖZMEN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma sürecimde, beni varlıklarıyla motive eden ve yılmalarımla mücadelede her daim yanımda olan sevgili annem Nuran AKSOY ve sevgili babam Memduh AKSOY bana en büyük desteği sağlayan iki insan olmuştur. Bana sunmuş oldukları maddi ve manevi bütün imkânlar ve gösterdikleri sabır için onlara sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca çalışmanın hazırlanma safhalarında zaman zaman ilerleme sürecime dışardan bir göz olarak dahil olan, objektif yorumlamalarda bulunan sevgili ağabeyim Furkan AKSOY ve eşi Sümeyye AKSOY'a, çalışmamın yazım sürecinde aramıza katılan değerli evlatları, sevgili yeğenim Melih Sencer AKSOY'a varlığının vermiş olduğu enerjiden dolayı teşekkür ederim.

Bu çalışmada hayatımda önemli yerleri olan birçok dostun, arkadaşın ve akrabanın destek ve emekleri de mevcuttur. Buğday tohumu kadar dahi olsa katkı sağlayan ve beni bu süreçte anlayışla karşılayarak destek olan herkese teşekkür ederim.

GİRİŞ

İslamofobinin adını duyurması Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de 11 Eylül 2001'de gerçekleşen ikiz kuleler saldırısıyla başlamamıştır. Bu hadiseden sonra islamofobi ciddi bir gerçeklik olarak kabul edilmeye başlamış ve dünyada yükselen yabancı düşmanlığının ateşini daha da körüklemiştir (Kalın ve Esposito, 2015: 19).

İslamofobi, birçok farklı alanla yakından ilişkili olması nedeniyle hiç araştırılmamış yeni bir konu değildir. Zira islamofobi konusunun içerisinde ona kaynaklık eden; psikolojik etkenler, sosyolojik etkenler, tarihi etkenler, siyasi etkenler gibi pek çok farklı mihenk taşları bulunmaktadır.

İslamofobik tutumlar genellikle Batı literatüründe İslam'ı ya da Müslümanları yermek ve onlar üzerinden çeşitli politikalar yürütmek üzere oryantalistler tarafından öne sürülen yaklaşımların bir tezahürü olarak değerlendirilmiştir (Kurt Sariaslan, 2018). Bu bağlamda ele alındığında islamofobi üzerine yapılan çalışmaların öncelerden beri süregeldiği anlaşılmaktadır. Fakat hiçbir tarihte ve çalışmada demografik olarak nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede İslamofobinin var olacağı şüphesi düşünülmemiştir.

İslamofobi alanında önemli çalışmaları bulunan İbrahim Kalın'ın kaleme almış olduğu "İslamofobi ve Çokkültürlülüğün Sınırları" isimli makale bu çalışmanın temasının belirlenmesi konusunda ilham kaynağı olmuştur. Özellikle Avrupa ülkelerinde ve ABD'de ortaya çıkan kültür çeşitliliği sonucu İslam dinine ve bu dine mensup bireylere ve kültürlerine ikinci sınıf muameleler gösterilmiş, dışardan ya da sonradan geldikleri için değerleri aşağılanmış ve olumsuz nitelendirmelerde bulunulmuştur. (Kalın, 2018: 40-41). Dolayısıyla bu davranışlar birtakım ithamları beraberinde getirmiştir. Edward Said (2013)'in eleştirdiği gibi kitle iletişim araçlarıyla, propagandalarla, siyasilerin demeçlerinin dramatize edilmeleriyle kısacası medya yoluyla, yabancı olan ve modernliğin karşısında durduğu düşünülen İslam'a düşman devşirilmiştir.

Bugün Türkiye de vakti zamanında tıpkı ABD ve Avrupa ülkelerinin göç aldığı gibi bir göç dalgasıyla karşı karşıyadır. Bu göç dalgası; 2010 yılından başlayarak bütün Orta Doğu coğrafyasını etkileyen Arap Baharı neticesinde ve

yükselen IŞİD tehdidi ile başlamıştır.¹ Bu hadiselerin akabinde Türkiye’de bu göç dalgasıyla yurtlarını terk eden mültecilerden etkilenen ve Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) 2018-2019 Raporu’na göre en çok mülteci barındıran ülke konumunda yer almıştır (UNHCR, 2019: Global Appeal). Buna göre 4 milyon kişi Türkiye’nin demografik yapısı içerisinde kendisine yer bulmaktadır.² Bütün bunların sonucunda Türkiye’nin kendi etnik ve kültürel çeşitliliğine ilave olarak yeni kültürler katılmış ve entegre olmaya başlamışlardır. Türkiye’ye göç eden insanların beraberlerinde getirdikleri kendi kültürleri ve inançları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yabancı geldiği için bunlar memnuniyetle karşılanmamışlardır. Bu göçler sonucu ortaya çıktığı düşünülen toplumsal dezenformasyonlar ve Batı kaynaklı oluşturulan olumsuz Müslüman imajı neticesinde Türkiye vatandaşları dahi bundan etkilenmiştir. Bu da Kalın’a göre çokkültürlülüğün getirdiği açmazlardan biri olup, bunun Türkiye’de de tetiklenmiş olabileceği sorusunu akla getirmiştir. Buradan hareketle yola çıkılarak siyasal söylemler ekseninde Türkiye bağlamında bir islamofobi araştırmasının yapılması gerekli görülmüştür.

Türkiye’de toplumun kabaca iki büyük kesime ayrıldığı ön kabulü vardır: Biri laik kesimken, diğeri muhafazakar/İslamcı kesimdir. Ya da bir diğer ifadeyle sosyal demokratlar ile muhafazakar demokratlardır (Cansun, 2013: 25). Siyasi arenada bu iki kesim arasında gerçekleşen çekişme topluma yansımaktadır. Bu bağlamda siyasilerin söylemleri en başta Türkiye Cumhuriyeti’nin temel ilkelerinden biri olan laikliğe yönelik benimsenen tutum üzerinden şekillenmekte olup, bu tutumun her konuya yansımaları söz konusudur. Dolayısıyla bu iki kesimin birbirlerini ötekileştirici tavır ve söylemlerinin dünyada yaygın olandan daha farklı bir tezahürle Türkiye’de islamofobiyi doğurabileceği ihtimali üzerine durulmuştur.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırmanın konusu, dünyada yabancı düşmanlığı kaynaklı olarak yükselen islamofobinin, nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan toplumlarda da ortaya çıkabilme potansiyelinin var olabilme ihtimalinin incelenmesidir. Türkiye’de

¹ Detaylı bilgi için bakınız: Luizard, 2016

² <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>

siyasal söylemler boyutunda ötekileştirmeyi ve islamofobiyi tetikleyici unsurların toplum içerisinde ve siyasal söylem içerisinde yer ediniş edinemediği belirli bir dönem aralığı (2010-2018) içerisinde incelenecektir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu tez araştırmasının amacı Türkiye’de islamofobinin var olup olmadığı, eğer var ise, boyutunun ne olduğu ve islamofobinin siyasal söylem içerisinde ne şekilde yer edindiğini açığa çıkarmaktır. Elde edilen sonuçlar nihayetinde konuya ilişkin bir çözüm önerisi getirmektir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İslamofobi, sosyal bilimlerde uzun yıllardan beri araştırma konusu edinilen, kaynaklarına inilmeye çalışılan ve önüne geçilmesi için çözüm önerileri üretilen bir konudur. Dünya çapında birçok sosyal bilimci uzun yıllardır islamofobiyi çözümlenmektedir. Ancak islamofobiyi konu edinen ve bu araştırmayı önemli kılan husus, Türkiye gibi nüfusunun çok büyük çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede islamofobinin var olabilme ihtimalini araştırıyor ve sorguluyor oluşudur. İslam dinine uzak toplumlarda, farklı kültürlerde, yabancı bir unsur olarak kabul edilen İslam’a önyargıyla yaklaşılması ve bunun paralelinde Müslümanlara yönelik olumsuz tutumlar artık kanıksanmıştır. Son zamanlarda islamofobik hareketlerin hız kazanmasında etkili olan sebeplerin ne olduğu, bunun ne derecede siyasal söylemlerle ilintili olduğunu ortaya çıkarması açısından bu araştırma önem taşımaktadır. Ayrıca literatürde daha önce siyasal anlamda Türkiye’de islamofobinin mevcudiyeti üzerine yapılmış bir çalışma olmaması açısından, bu Yüksek Lisans tez çalışmasının islamofobi literatürüne bir katkı sağlayacağı ve bu konuda ileride yapılacak çalışmalara ilham kaynağı olacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN SORULARI

Bu çalışmanın ana sorunsalı “Türkiye’de siyasal söylem eksenli bir islamofobi var mıdır?” olup, sorunsala cevap vermeye yönelik yedi hipotez konuşma incelemeleri yapılan parti genel başkanlarının(hatiplerin) analizi yapılan konuşma metinlerine esas teşkil etmiştir: 1° Parti genel başkanları tarafından kitleler belirli bir düşünüş ve davranış kalıbı içerisine sokulmak istenmektedir. 2° Parti genel başkanlarının konuşmalarında ideolojik dil hitapları vardır. 3° Parti genel başkanlarının hitaplarında “Biz ve Onlar” ayrımı vardır. 4° Parti genel başkanları tarafından hedef kitlelere övgüler ve güzellemeler vardır. 5° Parti genel başkanları tarafından rakip kitlelere eleştiriler ve ithamlar yöneltilir. 6° Parti genel başkanlarının konuşmalarında geçmişe ve geleceğe atıflarda bulunulur. 7° Parti genel başkanlarının konuşmalarında öz savunma argümanları hedef kitleye aşılanır.

ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın konu itibariyle kapsamı islamofobinin küresel ölçekli nüfuzu ve Türkiye’de İslamofobiye kaynaklık eden söylemler olarak belirlenmiştir. Söylemlerin sahipleri ise Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanları olarak sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırılmaya gidilmesinin sebebi, ideolojik olarak AK Parti ve CHP’nin birbirlerinden keskin bir şekilde ayrılıyor oluşları ve toplumsal anlamda en çok destekçisi bulunan iki siyasi parti olmalarıdır. 2010-2018 dönem aralığı seçilerek araştırmanın tarihsel kapsamı 8 yıl olarak belirlenmiştir. 2010-2018 arası dönemin incelenmesi adına bu süreç içerisinde gerçekleşen 3 genel seçim sonrası konuşmalar analize tâbi tutulmuştur. Yalnızca 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleşen seçimin ardından analize tâbi tutulan konuşmalar, seçim sonrası gerçekleştirilen ilk parti grup toplantılarındaki konuşmalar olmuştur. Seçim sonrası açıklamalar ve grup toplantılarının analize tabii tutulması için seçilme sebebi ise kalabalıklar önünde düzenlenen ve çeşitli kitle iletişim araçlarıyla yayınlar yapılmasıyla toplumsal düzeyde daha kolay etki yaratacakları düşüncesinden ileri gelmektedir. Daha geniş ölçekli bir sonuç elde etmek için analiz edilecek siyasi parti ve konuşma sayısı artırılabilir niteliktedir. Ancak sürenin kısıtlı

olması nedeniyle en verimli ve doğru sonuca ulaşmak için bu sınırlandırılmalar uygun görülmüştür.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Dört ana bölümden oluşan araştırmanın metodolojisinde ilk bölüm için nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Kavramsal çerçevenin verildiği ilk bölümde ele alınacak unsurlar ve bu unsurların nasıl açıklığa kavuşturulacağına bilgisini aktarmak maksadıyla teorik analizler gerçekleştirilmiştir. Siyasal söylem ve islamofobi kavramları açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise içerik analizinin nitel yönü ağır basan kısmından faydalanılmış ve çalışmanın temasını belirleyen “islamofobi” hakkında derinlemesine araştırmalar yapılmış, elde edilen bulgular yorumlanarak aktarılmıştır. Bu bölümde islamofobinin olgusal varoluşu incelenmiş ve bir neden sonuç tahlili yapılarak tarihsel kökenleri hakkında bilgi verilerek yakın tarih ve Arap Baharı ile olan ilişkisi ortaya konmuştur.

Üçüncü bölüm islamofobinin bir ideoloji olduğu varsayılarak sürdürülmüştür. İslamofobinin neden bir ideoloji olarak ele alındığı nitel araştırmalar sonucunda formüle edilmiş ve ortaya konmuştur. Birbirlerine karşıtlık oluşturarak yükseldiği açıklanan siyasal İslam ve islamofobinin karşılıklı etkileşimleri göz önünde bulundurularak ele alınan bölümde islamofobi ile siyasal İslam kıyaslanmıştır.

Dördüncü bölümde ise içerik analizinin hem nitel yönlerinden hem de nicel yönü öne çıkan çözümlerinden faydalanılmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile inşa edilen Modern Türkiye'nin Yüksek Lisans tezinin konusuyla ilgili yaşamış olduğu ihtilaflar yapılan araştırmalar neticesinde incelenmiştir. Nicel yönün kullanıldığı kısımlarda ise siyasilerin seçilmiş konuşmaları analize tabi tutulmuştur. Analizi yapılan konuşmaların çözümlenmesi için Laurence Bardin'in geliştirmiş olduğu yıldız falları analizinden yararlanılmıştır. Bu yöntem genel olarak üç aşamadan oluşmaktadır: İlk olarak bütün konuşmalar ile ilgili ortak hipotezler oluşturulmuştur. İkinci aşamada, konuşmalarda kullanılan ifadeler barındırdıkları anlam itibarıyla tematik bir analize tabi tutulduktan sonra olumlu ve olumsuz tutumlar kategorize edilerek bir tablo halinde belirlenmiştir. Bu tablolarda kullanılan ifadelerin

frekansları tespit edilmiştir. Böylelikle hatibin kitlelere gönderdiği iletiler bu frekanslar vasıtasıyla yorumlanarak analiz edilmiştir. Üçüncü ve son aşama ise sentaks ve sözcük analizi olup, bu aşama bu çalışmada tercihen analiz sürecine dahil edilmemiştir.

Araştırmada analize tabii tutulan altı konuşma metninden dört tanesi internet ortamında bulunan videolardan elde edilmiştir. Fakat 24 Haziran 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimlerinin ardından AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın gerçekleştirmiş olduğu balkon konuşması Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı resmi internet sitesinden, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'de 30 Haziran 2015 tarihinde yapmış olduğu parti grup toplantısı konuşması partinin resmi internet sitesinden temin edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN PLANI

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde siyasal söylem ve islamofobi kavramsal açıdan ele alınmıştır. Siyasilerin söylemlerinin içerdikleri anlam kadar ileti halinde kitlelere nasıl ulaştırıldığı da açıklanan bu bölümde siyasal alandaki söylemlerin muhtevası hakkında bilgi verilmiştir. Siyasilerin söylemlerinin analizi yapılırken kullanılacak olan bir içerik analizi yöntemi olan Bardin'in yıldız falları Analizi yöntemi ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, İslamofobi bir olgu olarak açıklanmıştır. Bir olgu olarak ele alınan islamofobinin tarihsel kökenleri çok eski zamanlara kadar dayandırılarak günümüze kadar gelinmiştir. İslamofobinin yakın tarihinin incelendiği bu bölümde Arap Baharı ile olan ilişkisi de ortaya konulmuştur.

İslamofobinin ve islamofobik davranışların ideolojik unsurlar taşıyıp taşımadığı ve islamofobinin bir ideoloji olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışılan üçüncü bölümde islamofobi bir ideoloji olarak başlıklandırılmıştır. Bu aşamada islamofobi ve siyasal İslam ideolojileri arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. İslamofobi ile siyasal İslam'ın birbirlerini karşılıklı olarak besleyip beslemedikleri sorgulanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin doğuşuyla zaman içerisinde hem kültürel hem de siyasi açıdan ortaya çıkan ihtilaflar konuyla ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla 2010-2018 arası dönem analizi yapılmadan önce dönem öncesi süreç hakkında bilgi verilmiştir. Zaman kısıtı nedeniyle 2010-2018 arası dönemde üretilen tüm siyasi söylemlerin incelenmesi mümkün olmadığından yalnızca Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi liderlerinin siyasi söylemleri incelemeye tabi tutulmuştur. 2010-2018 arası dönemde seçimlere katılan ve en yüksek oyu alan iki siyasi parti AK Parti ve CHP'dir. Aynı zamanda, bu iki parti birbirlerinden ideolojik olarak keskin şekilde ayrılan iki siyasi parti konumunda olup yukarıda bahsedilen iki toplumsal kutbu temsil etmekteydiler. Bu bağlamda siyasi İslam (Milli Görüş Hareketi) geleneğinden gelen ve "muhafazakar demokrasi"yi benimseyen AK Parti ve laiklik eksenli kemalist bir duruşa sahip CHP arasındaki çekişmeler bu tez çalışmasında ele alınan islamofobi konusuna kaynaklık etmektedir. Son olarak, bu tez çalışmasında AK Parti ve CHP'nin Genel Başkanları'nın 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri, 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri sonrası ilk yaptıkları parti grup toplantıları ve 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinin ardından gerçekleştirdikleri ilk konuşmalar analize tabi tutulmuştur.

BÖLÜM 1:

SİYASAL SÖYLEM VE İSLAMOFOBİ: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dil, insanın “insan” sıfatı kazanmasını sağlayan onun bilincini var eden düşüncelerinin, isteklerinin, arzularının ve daha birçok insani güdüsünün ete kemiğe bürünmesini sağlayan bir olgudur (Vardar, 2001: 12-13). Dil nedir sorusuna verilebilecek ve aklın süzgecinden rahatça geçebilen yanıtlardan bir diğeri ise dilin bir anlamlandırma pratiği oluşuyla beraber, toplumsal olanın, dış dünyayı anlamlandırmak maksadıyla kullandığı bir araç olmasıdır denilebilir. Birey kendisini inşa ederken, kullandığı dil ile birlikte içerisinde yaşadığı dünyayı da yeniden üretir ve düşüncelere, fikirlere, nesnelere yeni anlamlar yükler (Çoban, 2015: 199-202). Ancak ifade edilen düşüncelerin dilde bir karşılığının olmaması durumu, düşüncelerin hiçbir şekilde somutluk kazanmadan soyut bir şekilde yalnızca düşüncenin sahibinin kendi benliği içerisinde ilkel ve yavan bir şekilde kalmasına yol açar. Yani düşüncenin gelişmesi ve kendini gerçekleştirme için dile ihtiyaç duyulur (Vardar, 2001: 13).

Dil yalnızca insanların değil neredeyse tüm canlıların iletişimini, koordine olmalarını ve yaşamlarının devamlılığını sürdürebilmeleri açısından hayati önem arz etmektedir. Karınca topluluklarının sahip olduğu sosyal düzen dahi, kurabildikleri iletişim sayesinde var olabilmiştir. Bu bağlamda dilin her açıdan yönlendirici bir nitelik taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla dil bir araçtır ve belirli bir anda gerçekleştirilecek eylemin temelidir dahası yöneticisi konumundadır (Vendryes, 2001: 66).

Dilin işlevi, hem bireysel hem de sosyolojik olarak bu kadar önemli bir konumdayken dahası seslerle oluşturulan öğelerin bir bireyin bilincinden bir başka bireyin bilincine ya da kitlesel olarak bir anlam ya da içerik olarak aktarılmasıyla gerçekleşmektedir (Vardar, 2001: 18). Dilin hayatın merkezinde konumlanan önemini bilimsel anlamda ortaya çıkarmak ve bununla beraber dillerin doğal işleyişlerini inceleyen bir bilim dalı olarak dilbilim gelişmiş ve birçok dilbilim okulu farklı unsurları esas alarak öne çıkmışlardır (Vardar, 2001: 21).

Modern dil biliminin temelini atan Ferdinand de Saussure’e kadar süregelen geleneksel dil bilim anlayışı onunla birlikte farklı bir boyuta taşınarak dil, yapısalcı

anlamda bir nitelik kazanmıştır. Dil, Saussure ile birlikte artık varoluşun merkezine konumlanmış ve ardından gelecek pek çok bilim insanını ve dolayısıyla dil bilimi okullarını bu bağlamda etkisi altında bırakmıştır (Şen, 2015: 94-95). Ferdinand de Saussure'ün çalışmaları dil bilimi okullarının ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Prag Dilbilim okulu dilin ses sistemlerine dayanan görüşleriyle öne çıkarak ses ve söz dizimi araştırmalarına ağırlık verir. Anlam bilimine pek yönelmeyerek daha çok dilin bildirişim işlevini vurgulayan Fransız İşlevsel Dilbilim Okulu iken, dilin içerisinden geldiği kültürel ve tarihsel etkileşimini ön planda tutan Cenevre Dilbilim Okuludur. Amerikan Dilbilim Okulu ise, sözlü aktarıma dikkat çekerken dili kavramsal kategorilere göre sınıflandırır. Son olarak Kopenhag Dilbilim Okulu dili felsefi mantıksal temellere göre inşa ederek anlama ait ölçütlere dayanarak söylemi meydana getiren unsurlar üzerinde durur. Yalnızca Kopenhag Dilbilimi Okulu dili hem ses düzleminde hem de anlamsal düzlemde çözümlemeye çalışmıştır (Şen, 2015: 100-110). Bu doğrultuda Kopenhag Dilbilimi Okulu yaklaşımları, çalışmamızın söylem üzerine inşa edilmesi münasebetiyle önemli bir anahtar niteliğindedir.

Araştırmanın bu bölümü, kavramsal çerçeveyi ele almaktadır. Söylem perspektifinde araştırmanın kapsamına uygun düşecek şekilde siyasal söylem kavramına ve içerik analizi yöntemine açıklık getirilmiştir. Ayrıca içerik analizinin niçin tercih edildiği ve nasıl bir yol izleneceği aydınlığa kavuşturulmuştur.

1.1. Siyasal Söylem

“Siyasal söylem” kavramını açıklayabilmek için öncelikle “söylem”in ne olduğunu açık bir şekilde ortaya koymak gerekir. Söylem teriminin tarih sahnesinde ilk olarak yer alışı 14. yüzyıl Latincesi ya da Fransızcası ile başlamaktadır. Söylem (dis + ko: rs) sözcüğü iki farklı yana + akış, ikili konuşma, mükaleme, söz akışı anlamı taşımaktadır (Elbirlik, Karabulut, 2015: 33). Ayrıca Latince dilinde oraya buraya “koşuşturma”, “gidiş gelişler” anlamına gelen “discurrere” kelimesini ya da “uzaklaşma”, “eritme”, “yayıma” anlamları ile discursus kelimesinin bürüneceği yaygın kullanımlı manalara tekabül etmektedir. Mecazi anlamı göz önünde bulundurulduğunda ise “özne hakkında uzun uzadıya konuşma”, “bir şey hakkında iletişim” anlamlarına gelmektedir (Sözen, 2017: 17). Türk Dil Kurumu (TDK)'nın

resmi internet sitesinde yer alan Güncel Türkçe Sözlükte ise “söylem” sözcüğüne karşılık gelen anlamlar şu şekildedir: “1. Söyleyiş, söyleniş, sesletim, telaffuz 2. Kalıplaşmış, klişeleşmiş söz, ifade 3. Bir veya birçok cümleden oluşan, başı ve sonu olan bildiri, tez” (TDK, 6 Temmuz 2018).

Söylem; olguları, olayları hatta kişilerin kimliklerini var eden sürekli bir aksiyon içerisindedir. Buradan hareketle söylem ile ortaya çıkan ve söylemi karşılayan gerçeklikler gündeme gelmektedir. Dolayısıyla söylem hayatın içerisinde toplumu ilmek ilmek ören bir ağ niteliğindedir (Oğuz, 2008: 53). Sosyolojik manada oldukça şekillendirici etkisi olan söylem kavramını felsefe alanında ilk kullanan isim ise, Aquinali Thomas’dır. Thomas’a göre gerçeklikler temelde zihinlerde bulunmaktadır ancak yalnızca zihinlerde değil aynı zamanda doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşime girilen şeylerde de bulunmaktadır (Sözen, 2017: 17). Hem psikolojik hem de sosyolojik düzlemde ele alınabilecek olan söylemle beraber diğer tüm düzlemler sürekli olarak birbirlerini çözümlenmeye çalışarak bir inşa sürecine girerler. Yani söylem bir içselleştirme aracı konumundadır. Birbirinden tematik anlamda farklı olan ama bütünüyle birbirinden bağımsız olmayan şeyler, söylemin etkileşimde olduğu alanlardan (psikolojik ve sosyolojik) dolayı zaman içerisinde birbirlerine çağrıştırma yaparlar. Daha açık ifadeyle toplumun ve toplumdaki her unsurun var olma biçimi dile getirilmeye yani söyleme bağımlıdır. Söylem, toplumun ve toplumsal olan her şeyin temsil edilmesi hususunda devreye girmekte ve şekil verici unsur rolünü oynamaktadır (Fairclough, 2015: 138-140).

Söylemi yaşamın içerisinden herhangi bir şekilde soyutlamak mümkün değildir. Söylemin bir meta-eylem ekseninde olmasından dolayı hayatın içerisinde var olan her türlü gerçeklik (sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik vb.) ile dil arasında bir bağlantı noktası bulunmaktadır. Dolayısıyla bu bağlamda herhangi bir şekilde yazılı ya da sözlü olarak inşa edilen söylemler hayata geçirilebilir (Sözen, 2017: 18). Söylem alanının öncülerinden olan Michel Foucault’da bu durumla ilintili olarak söylemin ne olup olmadığı ve bu kavramın kapsayıcılığı hakkındaki ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Varlığı belirtme biçimi olmadan dil olmaz; ama dil olmadan da, onun bir parçasından ibaret olan olmak fiili olmaz. Bu basit kelime, dil içinde temsil edilen varlıktır; ama aynı zamanda dilin temsili varlığıdır da -bu, onun söylediği şeyi iddia etmesine olanak vererek, onu hata veya doğru yapabilir kılmaktadır-. Bu açıdan, işaret ettiklerine uygun, sadık, uyarlanmış olabilen, ama asla doğru veya yanlış olmayan diğer bütün işaretlerden

farklıdır. Dil, işaretler sistemiyle işaret edilenin varlığı arasında köprü kuran bir kelimenin bu benzersiz gücü sayesinde, tepeden tırnağa söylem'dir. (Foucault, 2001: 151).

Söylemi meydana getiren sözlerin, hedef aldığı kitleler ile beraber dile getirildiği toplumsal konjonktür ve sözün meydana geldiği tarihsel süreç göz önünde bulundurulmalıdır. Netice itibariyle söylemi oluşturan tüm bu unsurlar sözlerin söylendiği lisan ve çağ itibariyle anlam bulacaktır. Bu noktada sözlerin söylem niteliğinde vücut bulabilmesi için iletinin (sözlü ya da yazılı) gönderilirken kendi içerisinde bir tutarlılığı ve bütünlüğü olmalıdır. Ancak bu şekilde sözler ve söz dizileri söylem niteliği kazanabilirler (Güngör, 2014: 67-68).

Foucault (2001), muhtelif bir zaman dilimi içerisindeki düşünceleri meydana getiren ve bunları belirli kalıplar içerisinde hapseden yaklaşımları “epistem” olarak nitelendirir. Fransız düşünürün, burada söz ettiği epistem kavramının yaşanan çağın gerçeklik sınırlarını çizmekte olduğunu ve bilgiyi meydana getirdiğini düşünmektedir. Bu meydana gelen salt kalıplar ve bilgi birikimi ise epistem vasıtasıyla var olmaktadır (Foucault, 2001: 11-24). Bu var oluşu ise söylem olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Sonuç olarak söylem, insan yaşamının toplumsal bir düzen halini alıp, dili çağlar boyunca faal bir şekilde kullanmaya başladığı andan itibaren farkında olunsa da olunmasa da var olagelmiş ve normları inşa ederek insan yaşamının her alanına nüfuz etmiştir.

“Siyasal söylem”in merkezinde her zaman dil vardır. Siyasal söylemin merkezinde dilin olmasının özü: söylemin dil vasıtasıyla nasıl kullanıldığı ve yorumlandığıyla ilgilidir. Böylece söylemler politik ya da daha az politik bir nitelik kazanır. Dolayısıyla siyasal söylemin doğuşuna dilin kullanış tarzı vesile olur (Wilson, 2015: 103).

Dilin ideoloji ile kuşatılmış olması hasebiyle her sözcük, her cümle bulunduğu toplumda hakim ideoloji ekseninde bir anlam ifade eder ve aidiyetine tabi olduğu yaşam içerisinde özneler ve nesnelere de anlam yükler. Bunun da ötesinde ideolojiyle perçinlenmiş söylem, toplum içerisinde özne ve nesnelere yeniden üretilerek süreklilik arz etmesini sağlar (Fairclough, 2015: 124).

Öznel ideolojilerin kurucu unsuru olduklarından her ideolojinin kendi yapısına uygun özneleri vardır ve bu öznelerin özelliklerini ideolojinin söylemi

belirler. Burada yalnızca ideolojinin söylemi ibaresini kullanmak yanlış değil ancak eksik kalacaktır. Çünkü Louis Althusser, özneyi harekete geçiren, ona içten içe bir takım yükümlülükler ve sorumluluklar yükleyen söylemi “Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA)” içerisinde konumlandırmaktadır. DİA’lar bireylerin hayatlarına birbirlerinden zaman ve mekan olarak farklı ancak nüfuzu kuvvetli kurumlar şeklinde doğrudan katılarak dinsel DİA, okul DİA’sı, aile DİA’sı, siyasal DİA, hukuki DİA, sendikal DİA, haberleşme DİA’sı, kültürel DİA şeklinde kendilerini gösterirler (2014: 50-51). Althusser (2014), ideoloji çalışmalarında “çağırma” ya da “adlandırma” olarak ifade ettiği olgunun DİA’lara yüklenmiş söylem göreviyle gerçekleştiğini ve hakim ideolojinin kendisini sürekli yeniden üreterek kalıcılığını sağlamak için DİA’ları kullandığını belirtir. Toplumda hakim olan ideoloji, “seslenerek” kişilere, nesnelere kısacası her şeye bir önem ve anlam atfeder. (Kazancı, 2006: 79). Örneğin bir X ülkesindeki Q mezhebine karşı, toplumun mevcut ideolojisinin politik söylemi ötekileştiren ya da aşağılayan bir tavırdaysa bu toplumda Q mezhebi üzerinde bir hegemonya kurulmak istenmekte yahut bu mezhep göz ardı edilerek karalanmaya çalışılmaktadır. Bu toplumun içerisine doğan yeni bireyler ise tüm yetişme çağları boyunca mevcut politik söylemlerle gelişimlerini tamamladıklarından X ülkesindeki Q mezhebi, topluma hakim ideoloji ve onun politik söylemi değişmedikçe her zaman olumsuzluklarla anılacaktır. Dolayısıyla toplumun hakim ideolojisi, dil ve söylemler ile insanlara mükerrer olarak tahakküm edecektir.

Bir ideolojinin gerçekleşip bir toplum içerisinde yer edinmesi yalnızca DİA’ların hayata geçirilmesiyle olacaktır. Ancak DİA’ların hayata geçirilmesi birdenbire ya da tesadüfen değil bunun aksine çetin bir iktidar mücadelesiyle olacaktır. Önce hakim ideolojiye ardından ise nüfuz uğrayan kitleye karşı verilen mücadelenin kazanılması neticesinde DİA’lar üzerinde egemenlik sağlanacak ve söylem vasıtasıyla DİA’lar harekete geçecektir (Althusser, 2014: 92).

Siyasal söylemin amacı, dilini kullandığı ideolojinin mevcut tüm öznelere ikna ederek o ideolojiye daha yakın bir şekilde konumlandırmak, bir başka deyişle kendi safını kalabalıklaştırmaktır (Çoban, 2015: 208). İdeoloji, teorik olarak toplumdaki sınıf ilişkilerinin Marksist düşünceyle netleştirilip çerçevesi çizilmiş olsa da çağımızda daha çok cinsiyet ve etnisite ekseninde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kendisinden olmayana yok sayma ya da pasifize etme noktasında bir araç

konumundadır. İdeolojiler ise söylemi bir araç olarak kullanır ve söylemler, ideolojilerin teorisine ve amacına göre üretilir (Sözen, 2017: 141).

Siyasal söylemin merkezinde ideolojilerin olması ve onların bazı temel ortak özelliklerinin olması söylemi yine ön plana çıkarmaktadır. Bu temel ortak özellikler:

İdeolojiler

1) Var olan düzene ilişkin, genellikle de bir “dünya görüşü” biçiminde bir açıklama sunarlar

2) Arzu edilir bir gelecek tasarımı, bir “iyi toplum” vizyonu ortaya koyarlar

3) Siyasi değişimin nasıl gerçekleşeceğini ve gerçekleştirilmesi gerektiğini izah ederler.

(Heywood, 2016: 31).

Buradan hareketle George Orwell’in 1984 isimli distopyasına atıfta bulunacak olursak, Orwell (2015), tamamıyla yaşamın dönüştürüldüğü, müreffeh bir toplumda neredeyse olmaması gereken her şeyin normalleştirildiği ya da zıttıyla muteber olduğu bir toplum kurgulamıştır. Bu toplum ise, tamamen romanın esas konu aldığı rejimin siyasi söylemleriyle şekillenmiştir. Andrew Heywood’un ortaya koyduğu ikinci maddede olduğu üzere romanda ortaya konulan distopya, aslında bir “iyi toplum” olarak lanse edilmiştir. Öyle ki, savaşın barışı, köleliğin özgürlüğü, cahilliğin ise güç getirdiğini topluma empoze etmiş ve hakim ideolojiyi bu ve benzeri söylemlerle topluma yaymıştır (Orwell, 2015: 51).

Foucault (1987)’nin da belirttiği üzere, her gerçeklik, her zaman ve her yerde dile getirilemez. Dile getirilmesi hususunda en çok sıkıntı çekilen bu gerçekliklerden en bariz olanlarından birisi politik gerçekliklerdir. Çünkü söylem, politikanın yaptırım gücünü had safhaya çıkarabilecek etkilerini harekete geçirme niteliğine haizdir. Söylem, masum bir araç gibi görünse de asıl kullanılış gayesi, hakim güç olmak ve iktidarı ele geçirerek (iktidardaysa, iktidarını daha da kuvvetlendirerek) topluma tahakküm etmektir (Foucault, 1987: 24). Söylemin şekillendirip, ete kemiğe büründürdüğü ideolojiler, herhangi bir kitle üzerinde nüfuz etmek istediğinde ya da herhangi bir kitlenin içerisine ilk kez girdiğinde kendi emellerini gerçekleştirmek adına ciddi bir araç işlevi görür (van Dijk, 2015:25). Her ideolojinin kendi kalabalığına hitap eden bir dili, dolayısıyla söylemi vardır. Bu söylemler, ideoloji

vasıtasıyla özneyi bir nesne haline getirerek ona nüfuz eden söylemlerdir. Söylemin etkili olup olmaması, hitap ettiği kitlenin, söylemin bünyesinde barındırdığı ideolojiye göstereceği direnç ile doğru orantılıdır. Gustave Le Bon(2016)'da ortak payda da buluşan kitlelerin ortak bir dilinin ve tavrının olmasından dolayı kitlelerin daha çabuk ve kolayca telkine kapılarak yönlerini tayin ettiklerini ileri sürer. Kitle ne kadar kalabalık olursa, söylemin tesiri o kadar etkili olacaktır.

İçerik Analizi

Sözen'in (2017) ele aldığı söylem teorilerinde de başta dilbilim olmak üzere sosyoloji, felsefe, antropoloji, psikoloji, tarih, edebiyat, teoloji gibi bilim dallarında da farklı yöntemlerle söylem çözümlenmeleri kendilerine yer bulabilmektedir. Herhangi bir alanda yalnız başına söylem incelenmek istense bile bu çok mümkün olmadan, diğer sosyal ve beşeri bilimlerin sınırlarına kayacaktır. Çünkü söylem; dil kullanımı, yazılı metinler, sözlü hitaplar, tarihe düşen notlar, düşünce yapıları gibi etkenleri kendi bünyesinde toplayabilme yetisine sahiptir (van Dijk, 2016: 20).

Söylem gibi çok büyük ölçekli bir kavramın incelenmesi ve analiz edilmesi için de bir o kadar çeşitli ve farklı metodolojiler üretilmiştir. Yapısı itibariye nitel ya da nicel olarak ayrıştırılmayan araştırma tekniklerinden "içerik analizi" de bu metodolojilerden birisidir.

Bireylerin tavırları ve söylemlerine döktükleri düşünceleri onların dünya görüşlerinin bir neticesidir. Yani bireyler sonradan edinilen bilgilerle yaşamlarını düzene oturtup etkileşime girerler. Dil, insanlığın inşa etmiş olduğu en geniş ölçekli iletişim sistemidir. Bu nedenle gerçekleşen etkileşimin ve bilgi aktarımının dil vasıtasıyla olması olağan bir hadisedir. Dilin ve dile dair araştırmaların taşıdığı öneme istinaden:

Dilsel semboller, insanların zamanla karşılıklı anlaşma yoluyla önem ya da anlam verdiği rastgele sesler ve fiziksel jestleri ifade eder. O zaman araştırmacılar olarak sembolik etkileşimcilerin esas görevi, farklı sembolleri yorumlamak veya onlara anlam yüklemek için bu sürecin özünü yakalamaktır. Diğer bir deyişle, insanlar ne demek istediklerini ve niyetlerini dil ve diğer sembol sistemleri ile kodlarlar. (Berg, Lune, 2015: 26).

Buradan hareketle insanların kodladıkları asıl iletilerinin çözümlenerek amacına ulaşılması için söylemsel verilere başvurulması gerekmektedir. İçerik analizi sayesinde söylemlerin ilk etapta oluşturduğu anlam ve yarattığı algı yerine

gerçekte ifade edilmek istenen hakikatin ne olduğu keşfedilmektedir. Yani aslında söylemlerin görünenden farklı amaçları ve misyonları olabilir. Bu söylemler dile getirilenden daha uzak anlamları barındıran içerikler taşıyabilme niteliğine sahiptirler. Bu bağlamda içerik analizi söz konusu söylemin ya da yazılı bir metnin tekrardan farklı bir perspektiften okunması ve yorumlanmasıdır demek yanlış olmayacaktır (Bilgin, 2014:1).

Topluma hitap eden kişilerin ya da tüzel kişiliği olan kurumların sosyal yaşantıya nüfuz eden söylemlerinin hangi eksen etrafında şekillendiğini ve kullandıkları ifade araçlarıyla kendi gerçekliklerini, vermek istedikleri mesajları nasıl yönlendirdiklerini gün yüzüne çıkartabilmek adına yapılan içerik ve söylem analizleri iletişimin tarafları arasındaki ilişki ile ilgilenmektedir (Çelik, Ekşi, 2008: 115).

İçerik analizinde hedeflenen, toplumda ya da daha geniş tabirle ifade edilecek olursa kültürde zaman içerisinde meydana gelen değişiklikleri saptamaktır. Buradan hareketle belirlenen toplum ve medya ekseninde yine belirlenen zaman dilimleri arasında gerçekleşmiş olan metinsel ya da sözsel ifade biçimlerinin hepsi içerik çözümlemesine dahil edilebilir niteliktedir (Öğülmüş, 1991: 219).

Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin belirli emarelerini bünyesinde bulunduran içerik analizinde kullanılan yöntemler birbirlerinin tamamlayıcısı niteliğindedir. İncelenmeye alınan söylemlerin tekrarlanış sıklığı, frekansları, kategorik olarak sınıflandırılmalarından faydalanılmasıyla nicel yön öne çıkarılırken, söylemlerin sunuluş tarzları, ifade şekilleri, ele alınan konuların temaları, sembolleri gibi pek çok unsur ise nitel yön olarak öne çıkarılmakta ve kullanılmaktadır (Berg, Lune, 2015: 386). İçerik analizinin belirli kalıplarının olmaması nedeniyle analiz yapılırken kullanılacak yöntemin niçin, nasıl ve hangi durumda kullanılacağı araştırmanın güvenilirliği açısından elzemdir. İçerik analizinin çeşitli araçları olduğundan ön planlamasının sağlıklı yapılması gerekmektedir (Bilgin, 2014: 8). Sağlıklı bir içerik analizinin taşınması gereken unsurlar ise; nesnellik, sistemlilik ve genellik olmalıdır. Burada nesnellik, öznel yorumdan uzak bir biçimde elde edilen bulguların sunulması, sistemlilik ise daha önce belirtilmiş olan kategorilendirme ve ölçüt belirleme unsurudur. En önemli nitelik olarak sayılabilecek genellik ise elde edilen bulguların ve yapılan analizin kuramsal bir çerçeveye oturtulmuş olması gerektiği ile alakalıdır (Gökmen, 2017: 180). İçerik analizinden faydalanılırken

incelenen konuya ve söylemlere bağı kalınarak bazı teknikler kullanılmaktadır. Bunlar; kullanılan öğelerin sayısal, yüzdesel, oransal yoğunluğunu ve önemini anlamayı sağlayan frekans analizi, öğeleri kategorize ederken, objektif, ayırt edici ve amacına uygun şekilde düzenleyen kategorisel analiz ve belirli bir tutumun muhtelif bir konu hakkındaki lehte ya da aleyhteki yoğunluğunu (itham edici ya da övücü) belirlemeye yardım eden değerlendirici analizdir (Bilgin, 2014: 18-21). Temel olarak içerik analizinde en çok kullanılan sayma yöntemlerinden birisinin frekans analizi olması öğelerin tekrarlanmış sıklığının tespitinin sağlanmasıdır. Çünkü frekans ile söylemlerin ya da metinlerin vermek istediği mesajın emareleri bu sayede bulunmaktadır (Öğülmüş, 1991: 225). Sözcükler, temalar ve araştırmaya dahil edilecek diğer varyasyonlar ele alınan dönem hakkında anlam oluştururken süreç içerisinde kullanılan öğelerin sosyal yapıyı nasıl şekillendirdiğini ve o sosyal yapı içerisinde nasıl konumlandırıldığını tespit etme noktasında önem taşımaktadır (Berg, Lune, 2015: 395-396).

Bardin'in bir içerik analizi tekniği olarak sunduğu yıldız falları analizi ise kitle iletişim araçlarından sayılabilecek bir dergideki on iki Zodyak burcuna, astrolojik yorumlamalarda bulunan yıldız falı köşelerinin işlevselliği ve etkililiği göz önünde bulundurularak keşfedilmiştir (Bilgin, 2014: 63). Bu yöntemle birlikte hatiplerin ya da metin yazarlarının kullandıkları siyasal söylemler tüm kelime sayı ve türleri hesaplanabilmektedir. Böylece elde edilen verilerin biçimsel ve içeriksel çözümlemeleri nihayetinde sonuçlara ulaşılmıştır (Kantar, 2017). Bardin'in yıldız falları analizinin sağlıklı uygulanabilmesi için üç temel aşaması bulunmaktadır: birinci aşama hipotezlerin oluşturulması, ikinci aşama tematik analiz ve üçüncü aşama ise, sentaks ve sözcük analizidir. İlk aşamada analiz edilecek konu ile ilgili okumalar yapılarak ön bilgiler edinilir ve hipotezler oluşturulur. Hipotezler belirlendikten sonra ikinci aşama olan tematik analizde incelenecek birim olarak seçilecek unsurlar belirlenir. Bunlar yüceltilen ve aşağılanan unsurlar olarak kategorize edilir. Kategorize edilen başlıkların öğeleri seçilerek frekanslara ulaşılır. Üçüncü aşama olan sentaks ve sözcük analizinde kategorize etme ve frekanslar yerine vokabüler, gramer özellikler ve anlam birimleri incelenir.

Yıldız falları analizine göre, söylemsel içeriğin özüne inebilmek ve karşılaştırmalarda bulunabilmek adına metinlerde ya da sözlü ifadelerde ki mevcut sözcüklerin toplam sayısı (O), farklı sözcüklerin toplam sayısı (V), bu iki grubun

oranı (O/V: İletilen mesajda kullanılan vokabülerin zenginlik derecesini gösterir) saptanabilir. Vokabüler birimlerin sınıflandırılmasında da “dolu (sıfat, isim, fiil vb. anlam taşıyıcı) sözcükler” ve “araç (zamir, bağlaç, zarf, öntakı vb. işlevsel) sözcükler” ayırımına gidilerek iletinin nitelikleri konusunda veri elde edilebilmektedir (Bilgin, 2014: 63-73). Böylelikle içerik analizinin, yıldız falları analiz tekniği ile herhangi bir şahsa, topluma ya da belirli bir zümreye nüfuz eden söylemlerin kendi içlerinde gizledikleri asıl anlamların nicel ve nitel verilerle desteklenerek yorumlanabilmeleri mümkün olmaktadır.

1.2. “İslamofobi” Kavramı

“İslamofobi” kavramı birbirinden farklı iki kelimenin – “İslam” ve “fobi” –, bir araya getirilerek oluşturulduğu henüz tarihi çok eski olmayan yeni sayılabilecek bir kavramdır.

İslam sözcüğü Oxford İslam Sözlüğü’nde “Arapça “esenlik” ya da “teslimiyet” anlamına gelen s-l-m kökünden türemiştir. Müslümanlar Allah’ın iradesi ve kanununa teslim olup teslimiyetleri onların Allah’la esenlik içinde olmalarını sağlar.” (Esposito, 2013:186) olarak tanımlanmıştır. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV)’nin hazırlamış olduğu online platformdaki İslam Ansiklopedisi’nde ise, aynı sözcük aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

Sözlükte “kurtuluşa ermek, boyun eğmek, teslim olmak; teslim etmek, vermek; barış yapmak” anlamlarındaki silm (selm) kökünden türemiş olan İslâm’ın etimolojisini yapan ilk âlimlerden İbn Kuteybe kelimeyi “boyun eğmek ve iradî olarak uymak suretiyle barış ortamına girmek”, İbn Manzûr da “boyun eğmek (inkıyâd) ve itaat etmek” şeklinde açıklamıştır. Sonraki kaynaklarda genellikle bu açıklamalar tekrar edilmiş, “sulh ve selâmet gayesiyle boyun eğmek, tâbi ve teslim olmak” mânaları öne çıkarılmıştır. İslâm’ın sözlük anlamındaki inkıyâd ve itaat her ne kadar mutlak ise de kelimenin örfteki kullanımı sadece “doğruya ve hakka uyma” mânası taşır. Yanlış ve kötüye boyun eğme şeklinde bir teslimiyet İslâm’a aykırıdır ve isyan olarak nitelendirilir. (Sinanoğlu, E.T.: 26 Kasım 2018).

“Fobi” sözcüğünün etimolojik kökeni ise, Yunan Dili’ne dayanmakta olup, Yunan Mitolojisi tanrılarında Dehşet Tanrısı Phobos’tan gelmektedir (Kirman, 2010: 22). Fobi, normalde korkulmayacak, endişe duyulmayacak olaylar ve objelere karşı sebepsiz yere aşırı tepki verme psikolojisidir (Karslı, 2013: 76). “Psikologlar

fobiyi, bir nesne ya da durumla ilgili, tehlikeyle orantılı olmayan ve onu yaşayan tarafından anlamsız olarak tanınan engelleyici, korkunun aracılığı ettiği kaçınma olarak tanımlarlar” (Davison ve Neale, 2011: 129). TDK'nin Güncel Türkçe Sözlüğünde de “fobi” kelimesinin karşılığı olarak; “Belirli nesnelere veya durumlar karşısında duyulan olağan dışı güçlü korku, yığı” (TDK, 27 Kasım 2018) verilmiştir.

Fobiler genel olarak üç gruba ayrılır: “1) Belli bir objeye yönelik fobiler: Böcek, örümcek, yılan, fare gibi hayvan fobileri, şimşek, sel fobisi şeklinde tabiat fobileri vb. 2) Belli bir duruma yönelik fobiler: Yükseklik fobisi, açık veya kapalı alan fobileri, kaza yapma fobisi vb. 3) Belli bir olguya yönelik fobiler: İslamofobi, sosyal fobi” (Karşlı, 2013: 79).

Yapılan tanımlamalar neticesinde İslam ve fobi kelimelerinin birleştirilmesiyle ortaya çıkan islamofobi kavramının ilk nerede kullanıldığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Oxford English Dictionary’de 1920’lerde kullanıldığı belirtilmekle beraber yine aynı sözlükte, İslam’a ve Müslümanlara karşı önyargılı olma ve özellikle siyasal güç anlamında onlardan hoşlanmama şekliyle tanımlanmıştır (Oxford, 27 Kasım 2018).

Türkçe’de herhangi bir sözlükte karşılığı verilmiş olmayan islamofobi kelimesinin Cambridge Üniversitesi sözlüğünde yine yukarıdaki tanıma benzer şekilde İslam’a ve Müslümanlara karşı sebepsiz korku, antipati ve önyargılı olma hali olarak açıklanmıştır (Cambridge, 27 Kasım 2018).

Psikolojik hastalıkların birçoğunda olduğu gibi herhangi bir fobisi olan insanlarda da korku ve endişe duyulan durumlardan, nesnelere kişiyi ruhsal manada zor duruma sokan herhangi bir şeylerden uzaklaştıkça rahatlama hissi, onlara maruz kaldıkça da korku ve endişe hissi artmaktadır. Fobi bağlamında gerçekleşen bu durumlar henüz ruh bilimi literatürüne girmemiş olan slamofobi için de geçerlilik taşımaktadır. İslamofobi, gerek kelime anlamı gerekse yaşamsal pratiklerde oluşturulduğu profil dolayısıyla İslam’dan ve Müslümanlardan korkulması gereken, rahatsızlık duyulan bir durum olarak izah edilmektedir (Hıdır, 2007:82-83). Ancak İslamofobi, “sosyolojik bir kavram olarak Batı toplumlarında İslam ve Müslümanlara karşı gösterilen korku, nefret, aşağılama ve ithamları ifade etmektedir” (Canatan & Hıdır, 2007: 11).

Anlamsal şekliyle zenofobi kavramının muhteviyatından türediği kuvvetle muhtemel olan İslamofobi kavramının zenofobi kavramının altında incelenmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. Genişçe bakıldığında yabancı olana, bilinmeyene kısacası kendinden olmayana karşı duyulan korku ve nefreti ifade eden zenofobi bugün kendisini, yaşamın bizatihi kendisinden beslemektedir. Ayrıca tümevarımsal bir şekilde bireyden topluma sirayet eden ve toplumları yönlendirebilen nitelikte bir yapı niteliğindedir (Güngör, 2017: 209).

Foucault'nun ele aldığı şekliyle değerlendirilecek olursak, öteki oluşturma ve yabancı olana korku duyma her zaman, yaşanan çağa göre değişiklik gösterir. Kendinden olmayan ya da herhangi bir şekilde zarar verebilecek potansiyelde olup, risk taşıyan “diğerleri” toplumsal olarak dışlanır ancak yabancı olanı dışlarken bu esnada kendi içerisinde bütünleşmeler de yaşanmaktadır. Her devirde yeni bir öteki oluşturulmakta, belirsizlikten, bilinmeyenden kısacası yabancı olandan tarih boyunca kaçınılmaktadır (Foucault, 2006: 28-29). Günümüz modern dünyasında farklılıkların sınırlarının bu kadar net çizildiği bir dönemde farklı bir kültür, inanç ve yaşayış şekliyle, farklı bir bölgede yaşamaya başlayan bireyler ya da topluluklar dışlanma, hor görülme ve olumsuz önyargı eğilimleriyle karşılaşabilmektedir.

Kavramların somut olarak bir nedene bağlandığı ve bu nedenlere bağlı olarak da bir sonucunun olduğu durumlarda kavramlar artık birer olgu halini alır. Dolayısıyla ötekinin oluşturulduğu durumlarda bu öteki olana takınılan tavır birdenbire ortaya çıkmadan çeşitli sebeplere (korku, önyargı, endişe) bağlı olarak inşa edilir. Tümevarımsal bir şekilde önce birey psikolojisinden başlayarak topluma nüfuz eden bu tutumların ardında mühim bir sosyolojik altyapı ve algı temeli bulunmaktadır. Özellikle Batı dünyasından başlayarak zamanla tüm dünyaya sirayet eden İslamofobi kavramı bu yolla yalnızca bir kavram olmaktan çıkmış ve olgu halini almıştır. Öncelikle bireylere özgü bir tavır gibi görünse de islamofobinin ardında birçok sosyolojik etmen yatmaktadır (Kirman, 2010: 24-25). Bu bütün dünyayı hatta İslam'ı benimseyen toprakları bile etkileyen ciddi bir sorun hâlini almıştır. Gerçekleştirilen Anti-İslamcı propagandalar, reklamlar, eylemler medya yoluyla, küreselleşen ve dolayısıyla küçülen günümüz dünyasında hızla yayılmakta ve toplumların rızası sağlanarak popülist bir tavır sergilenmektedir (Herman ve Chomsky, 2012). Foucault'nun (1992) bireylerin ve toplumların itaatkâr duruma geçirilmesi hususundaki değerlendirilmesi esas alındığında gerçek iktidar

sahiplerinin insanlara, devamında da toplumlara tahakküm ederek, onları yönlendirebilmeleri ve sürekli manipülasyonlarına maruz bırakmalarıyla İslamofobi tüm dünyada gittikçe körüklenmektedir.

1.3. Birinci Bölümün Sonucu

Dil tarih boyunca yalnızca bir iletişim aracı olmamış aynı zamanda bir tahakküm aracı olarak da kullanılmıştır. Dilin tabiatında var olan yapısı onu iletilerle muhataplarını harekete geçirmeye yarayan bir araç haline getirmiştir. Bu doğrultuda söylem ortaya çıkmıştır. Basit söylemler hayatın normal akışı içerisinde büyük farklar yaratmamıştır. Siyasal söylemler ise güçlü hatiplerin kontrolünderken toplumlara yön veren ve onları belirli düşünüş ve davranış kalıpları içerisine sokmayı başarabilen bir konumda yer almıştır.

İslamofobinin psikolojik bir rahatsızlık mı yoksa toplumsal bir tepki mi olduğu üzerinde mutabık kalınmasından önce yapılması gereken islamofobinin varlığını kabul etmektir. İslamofobinin kavram olarak ifade edilmesiyle bir olgu olarak gerçeklik kazanması farklı anlamlar ifade etmektedir. İslamofobik tutumlar ve düşünceler, toplum bireylerinde meydana gelmesinden dolayı kişilerin hayat görüşlerine göre siyasal söylemler vasıtasıyla perçinlenebilir ya da bastırılabilir niteliktedirler.

Dilin ev sahipliğini yaptığı bu kompleks yapıların incelenmesi ve irdelenmesi için ise mutlak surette bilimsel yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek sözlü olarak ifade edilen gerekse bir metin üzerinden aktarılan iletilerin yapısal ve sayısal olarak irdelenmesiyle görünenden daha farklı içeriklerin elde edilmesi olasıdır. Bu bağlamda sonuç olarak söylemlerin ne durumda ve hangi üslupla kullanıldığı, verilmek istenen mesajların aslında ne olduğunun ortaya çıkarılması yorumlanması büyük önem arz etmektedir.

BÖLÜM 2:

İSLAMOFOBİ OLGUSU

Bu bölümde islamofobinin bir olgu haline evrimleşmesi incelenmiş olup tarih boyunca geçirmiş olduğu süreçler açıklanmıştır. İslamofobiye kaynaklık eden düşünsel çatışmalar ve tarihsel gelişmeler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu anlamda islamofobinin kökenleri hakkında bilgi verilmesinin ardından islamofobinin, son yüzyılı kapsayan yakın tarihi ve Arap Baharı ile olan ilişkisi ele ele alınmıştır.

2.1. İslamofobinin Olgusallaşması

“İslam” ve “fobi” kelimelerinin ilk etapta birbirinden bağımsız ve uzak sözcükler olduğu daha sonrasında birleşerek yeni bir kavram oluşturduğu önceki bölümde detaylı şekilde anlatılmıştı. Ancak birbiriyle alakasız bu iki sözcüğün birleşerek yeni bir kavram, devamında da bir olgu ortaya çıkmasına sebep olan olaylar ise tarihsel bir süreç içerisinde toplumsal, kültürel ve siyasal minvalde gerçekleşmiş olan hadiselerdir. Belirli bir geçmişi ve somut örneklendirmeleri olması dolayısıyla islamofobi yalnızca bir kavram olarak değil ayrıca bir olgu olarak ele alınması gereken konudur. Ayrıca burada üzerine eğilinen konu islamofobinin ve onun coğrafyasının tarihsel kökenlerine de ışık tutmaktadır.

İlk başta tespitinin yapılması gereken konu islamofobinin doğal bir korku mu yoksa sonradan icat edilen, amiyane bir tabirle uydurulan bir korku mu olduğudur? (Okumuş, 2007: 119).

İslamofobi, tüm dünyada özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey ve güney kuleleri ile ABD'nin Savunma Bakanlığı binası olan Pentagon'a El-Kaide terör örgütü tarafından gerçekleştirilen saldırılar sonucunda gündeme gelmiş ve dünya kamuoyuna yeni bir hadiseymiş gibi lanse edilmiştir. Ancak bu saldırılardan daha öncelerde de Batı'da, özellikle saldırıların gerçekleştiği ABD'de, İslam ve Müslümanlar üzerinden yoğun bir kara propaganda yapılmaktadır. Bunun en önemli örnekleri tüm dünya sinemasına nüfuz eden, İslam'ı aşağılayan ve Müslümanları terörist, şiddet yanlısı olarak gösteren Hollywood yapımı filmler ve ABD medyasının İslam hakkında verdiği gerçek dışı, aldatıcı

haberlerdir. Böylece islamofobinin zemininin önceden beri hazırlanmakta olduğu çıkarımının yapılması yanlış olmayacaktır (Okumuş, 2007: 236). Ayrıca bu saldırıların üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen hâlâ ABD hükümetinin bu saldırıları kendisinin Orta Doğu'da söz sahibi olmak ve Afganistan'ı işgalinin meşrulaştırılması için yapıldığına dair iddialar komplo teorisyenleri tarafından sürdürülmektedir (www.haberturk.com, E.T.: 28 Kasım 2018).

İslamofobinin bahsi geçen terör saldırıları ile ortaya çıkmadığının, İslam'a ve Müslümanlara karşı olumsuz tavrın daha öncelere dayandığının bir başka ispatı: 1996 yılında Britanya Merkezli, Runnymede Trust isimli araştırma merkezinin "İngiltereli Müslümanlar ve İslamofobi Komisyonu" adlı bir yapılanma tarafından islamofobi teriminin ortaya atıldığıdır. Hatta daha sonra gerçekleştirilen araştırmalarda islamofobi teriminin çok daha eskilere dayandığı ispatlanmıştır (Meuleman, 2007: 283).

Aslında İslamofobinin kökenleri, İslam'ın doğduğu tarihe, bundan yaklaşık 1400 yıl öncesine kadar götürülebilir. Çünkü Hristiyan dünyası en başından beri İslam'ı kendisine bir rakip olarak görmekte ve onu bir öteki olarak algılamaktaydı. İslam'ın kısa sürede, bulunduğu bölgede yayılması ve diğer dinlere mensup toplulukları (Doğu Hristiyanları vd.) etkisi altına almasıyla birlikte İslam, Batı tarafından siyasi anlamda da gerçek bir rakip dahası mücadele edilmesi gereken bir sorun olarak kabul görmüştür (Kalın, 2018: 45-46). İslam'ın doğduğu tarihten itibaren başlayarak ilk üç halife dönemi boyunca (Ebubekir, Ömer, Osman) devam eden İslam topraklarının büyümesi Arap yarımadasının tamamının elde edilmesiyle başlayıp, bugünkü Orta Doğu'nun büyük bir kısmını topraklarına katarak tamamlanmıştır. Hem doğuda hem de batıda büyük bir yükselişe geçen İslami sınırlar, 661 yılında Emevi Devleti'nin kurulmasıyla fetihlerini sürdürmüştür. Bu fetihler Kuzey Afrika, Anadolu, Sind ve Orta Asya'nın haricinde bugünkü İspanya topraklarına kadar erişerek Avrupa kıtasında dahi ciddi söz sahibi olmuştur (Fukuyama, 2016: 192-193). Bu söz ve iktidar sahipliğini Avrupa'yı terk etmeden 711 yılından 1492 yılında Gırnata Sultanlığı'nın düşüşüne kadar Endülüs Emevileri sürdürmüş, Avrupa'yı birçok alanda etkilemiş ve doğunun sahip olduğu zenginliklerle tanıştırmıştır (Kalın, 2018:91-92).

İslam topraklarının büyük alanlara yayılması ve ardından Hristiyan coğrafyaya doğru nüfuz etmesiyle birlikte, kutsal sayılan ve uzun yıllardır

Müslümanların elinde bulunan Kudüs'ün tekrardan Hristiyanların eline geçmesi için 1096 ile 1270 yılları arasında sekiz Haçlı seferi düzenlenmiştir (Çay, 2009: 2).

274 yıl boyunca belirli aralıklarla gerçekleştirilen bu seferlere hiç kuşkusuz toplumsal olarak destek sağlanması ve “casus belli”³ elde edilmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Özellikle 7. yüzyıldan beri Müslümanların elinde olan Kutsal Toprakları (Kudüs ve çevresi) geri almak için toplumu tetikleyici girişimler gerçekleştirilmiştir. Burada yapılan 7. yüzyıl vurgusu oldukça önemlidir çünkü dört asır boyunca Müslümanların elinde olan topraklarda 11. yüzyıl dolaylarında Avrupa’da İslamiyet’i benimseyen bir devlet hasıl olunca telaşa yol açmıştır. Bu durumun daha açık tahlilini Kirman (2010) aşağıdaki gibi izah etmektedir:

Toplumların, dinlerin ve kültürlerin karşılaşmaları ve karşılıklı olarak birbirlerini etkilemeleri mümkün olmakla birlikte bu etkileşimlere zaman zaman tek yanlı müdahalelerin yapıldığı da bilinmektedir. Sözelimi Haçlı Seferlerine asker devşirmek isteyen kilise mensuplarının yaptığı asılsız propagandalar ile hayali tehdit ve tehlikeler etrafında Batıda oluşturulan islamofobinin tek yanlı bir durumu ve duruşu sergilediği açıktır. (2010: 26).

Anlaşılabacağı üzere islamofobinin kökenleri oldukça gerilere dayanmakla birlikte tarifi güç bunalımlarla doludur. Bugün Avrupa birliğinin temeli sayılabilecek olan Poitiers Savaşından, Haçlı Seferlerine kadar hatta daha da sonraki çekişmelerde Müslümanlarla girilen tüm mücadelelerde önce siyasal ve ideolojik stereotipleri ardından da Müslümanların bozguncu ve barbar bir nitelik taşıdıklarını iddia eden anlayışı benimsemiş ve benimsetmişlerdir (Cesari ve Espostio, 1999: 10).

Diğer semavi dinler ve mensupları gibi İslam’ın ve Müslümanların varlığı tüm dünyada şu an için oldukça normal bir durum olarak karşılanmaktadır. Ancak Fukuyama’ya göre, eğer İslam’ın üzerine inşa etmiş olduğu akla ve mantığa uygun inanç sistemi haricinde birde cihat etme gerçeği olmasaydı ne Orta Doğu’nun köklü dinleri olan Hristiyanlık ve Zerdüştük ortadan kalkma derecesinde olurdu ne de İslam coğrafyası bu kadar genişlerdi. Aynı şekilde eğer Haçlı Sefeleri hedeflerine ulaşabilseydi İslam bugün küresel ölçekli olmayan bir inanış durumunda kalabilirdi. (2016: 201).

Burada asıl dikkat çekilmesi gereken husus Hristiyanlığın Avrupa topraklarında deyim yerindeyse bir harç konumunda kullanılmasının yine İslam’ın

³ Latince’de “savaş nedeni”

sayesinde olduğudur. Kendisini çok uzun süre onun karşıtlığı üzerinden tanımlayacak olan Batı, ortaya çıkan öteki unsurunu İslam olarak tanımlamış ve uzun yıllar süren Haçlı Seferleri etrafında kenetlenmişlerdir. Nihayet İstanbul'un, İslam dinini benimsemiş olan Osmanlı Devleti tarafından ele geçirilmesiyle, İslamlaşmış Doğu'ya karşı galip gelemeyen Batı'da öteki tanımlaması evrime uğramış ve Müslüman olmaktan daha çok barbar olarak addedilmiştir. Fakat barbar olarak nitelendirilenlerin yine Müslümanlar oluşuyla birlikte İslam dolaylı yollardan bir kez daha öteki olarak varlığını sürdürmüştür (Yılmaz, 2008: 92).

İslamofobi olgusunun inşa edilmesinde en önemli noktalardan birisi de hiç kuşkusuz Batı dünyasının bir "öteki" oluşturarak kendi içlerinde yine bir "biz" yaratmalarıyla, bütünleşik ve ortak tavır sergileme kaygısı olmuştur. "Batı'nın hiyerarşik dilinde, yabancı "ötekini" temsil etmektedir; "öteki" ise farklılıklar alanını, korkuların ve kaygıların mahzenini simgeler." (Selçuk, 2012: 80). "Öteki" her zaman için dışlanan ve mücadele edilmesi gerekenken, "biz" olarak kabul edilen ise daima iyi olan, ihtiyaç duyulan ve mütemadiyen olumlanan olmuştur. Bu bahsedilen "öteki" ve "biz" kavramları organik olarak toplumu yönlendirebilen özelliklerle donatılmıştır. Açıktır ki bu "öteki" ve "biz" karşıtlığı her zaman meşruiyeti zora girmiş ya da sosyolojik anlamda ihtilaflara düşmüş toplumlarda sürekli olarak ortaya çıkan ya da iktidar sahipleri tarafından ortaya çıkarılan bir sistematiktir. Bununla birlikte toplum içerisinde oluşturulan ve olumlanan "biz" kendi sürekliliğini devam ettirebilmek için daima bir ötekiye ihtiyaç duymaktadır. Durum böyleyken, "biz" kendisini inşa etmek için mutlaka bir "öteki" olana ihtiyaç duyar (Parlak, 2015: 26-27).

Varoluş ilişkilerini zıtlıklarda bulan Carl Schmitt (2018) siyasal anlamda da varoluşu ve varoluşsal hedefleri dost-düşman ilişkisi üzerinden kurgulamaktadır. Dost ve düşman ilişkisinin var olan bütün zıtlıklardan istisna tutularak tek başına bir bütünleşme ya da ayrışma sebebi olabileceğini öne sürer. Bu hususta salt önem arz eden husus düşman olarak belirlenen hedefin mutlaka öteki olmasıdır. Eğer hedef, öteki ya da yabancı olmazsa siyasal mana da bir düşmanın varlığından bahsedilemez. Hali hazırda düşman olarak belirlenenler zaten aşağılık ve bayağı olanlar olarak tasvir edilir ve dünya milletlerinin ya da oluşturulan herhangi siyasal manada ki gruplaşmaların dost-düşman ilişkisi üzerinden kurulduğu hususunda direktmektedir (Schmitt, 2018: 56-59). Asıl dikkat çekici olan husus ise Schmitt'in İncil'de yer alan

“Düşmanlarınızı Sevin”⁴ ayetine getirmiş olduğu yorumdur. Burada Schmitt, sevilmesi gereken düşmanın siyasal manada ki düşman olmadığı yönünde yorum yapmaktadır. Bu yorumunu ise şu sözlerle desteklemektedir: “Bu nedenle de Hıristiyanlıkla İslam’ın bin yıllık savaşında hiçbir Hıristiyan’ın aklına Araplara ya da Türklere duyulan sevgiden dolayı, Avrupa’yı onlara karşı savunmak yerine teslim etmek gelmemiştir.” (2018: 60). Buradan anlaşılacağı üzere, Doğudan doğan dini benimseyen Batı, kendi meşruiyetini yine kendi inancının ötekisi üzerinden inşa etmiş ve yüzyıllar boyunca bugünkü raddesine dayanmış olan islamofobiyi alttan alta nüfuz edebildiği tüm alanlara sirayet ettirmiştir. Ayrıca İslam dinini benimseyen Arap ve Türk milletlerini de açıkça düşman olarak kategorize etmiştir.

Haçlı Seferleriyle birlikte Doğu’yu daha yakından tanıma fırsatı yakalayan Batı, Doğuyu daha iyi anlayabilmek adına bazı atılımlarda bulunarak ve Doğu’yu Hıristiyanlaştırma niyeti gütmüş ve bugünün aksine Doğu’nun ilmini almaya çalışmıştır. Hatta İstanbul’un Osmanlı tarafından fethinden üç yıl sonra dönemin Papa’sı II. Pius, Fatih Sultan Mehmet’e bir mektup yazar ve onun Doğu’nun ve Batı’nın İmparatoru olmasını dileyerek Hıristiyan olmaya davet eder. Böylelikle Avrupa İslam’ın rüzgarını yanında getiren bir tehditten uzak kalacaktır (Kalın, 2018: 113). Bu dönemin ardından Avrupa’da başlayan Rönesans, Reform ve akabinde Aydınlanma Çağı ile birlikte de Batıda dini öğretilerin değeri yavaş yavaş yok olmaya başlamış ve yükselen milliyetçilik hareketleriyle kendi içerisinde bir öteki arayışına girmiştir. Ancak yine dini öğretilerin değerlerinin sorgulanmasıyla birlikte, Kilise’nin de nüfuzu devam etmektedir. Her ne kadar kendi içlerinde bir öteki tanımlaması üzerine gittilerse de tekrardan İslam dolaylı yoldan da olsa ötekilerden biri konumuna geçmiştir (Şeref, 2010: 35). Bunun sebebi Batı’nın kendi içinde özellikle dini açıdan çıkan ihtilaflarla muhalif ve rasyonel kesimin, özellikle Kilise’ye karşı alınan sert tavırla İslam’ın ya da bir başka dini öğretinin mutluluk getirebileceği ve akla uygun bir din olabileceği gerçeğini ispatlamak istemesi olmuştur. Ancak burada ki dikkat çekilecek husus öyle gözükse dahi İslam’a karşı bir yumuşamanın var olduğunu göstermez. Avrupa’da yaşanmaya başlayan bu süreçle İslam’a alınan tavır Hıristiyanlık karşıtı olmaktan çıkıp daha çok rasyonalist ve pozitivist bir nitelikte devam etmiştir. Avrupa’da kalemi kuvvetli ve toplum tarafından saygı duyulan, nüfuz sahibi şahsiyetlerde İslam’a karşı tavırlarını koymuş

⁴ İncil, Matta 5:44, Luka 6:27.

ve belki de kendilerinin içine doğdukları kültüre karşı hissettikleri organik bağdan olsa gerek her şeye karşı gösterdikleri rasyonel, hoşgörülü ve eşitlikçi tavrı İslam'a karşı gösterememişlerdir (Kalın, 2018: 109-124).

Batı'da başlayan Şarkiyatçılık çalışmalarının altında yatan temel sebepler ise başlıca bir tartışma konusu yapılmaya değer niteliktedir. Burada derinlemesine değinilmeyecek olsa da Şarkiyatçılığın tarihinden bahsedilmesi, Batı toplumunun Doğu'ya karşı takındığı tavrı, tabiri caizse aldığı önlemleri, sosyolojik anlamdaki yaklaşımlarını belirlemede kilit rol olması nedeniyle faydalı olacaktır.

Tüm bu süreçler boyunca Batı, Doğuyu tahlil edip, anlayabilmek ve ondan faydalanabilmek adına 14. yüzyılın başlarında Kilise vasıtasıyla; Paris, Oxford, Bologna, Avignon ve Salamanca Üniversitelerinde Doğu dilleri kürsülerinin kurulmasına karar vermiş, böylelikle Şarkiyatçılığın başlangıcına ön ayak olmuştur. Şarkiyatçılıkla yakalanmak istenen, Doğuyu yalnızca bir coğrafi alan olarak algılayabilmek değil, bütün mertebeleri ve tüm çeşitlilikleriyle toplumsal, siyasal, dilsel, tarihsel, felsefi anlamlarda da analiz etmek ve özümseyebilmektir (Said, 2013: 59-60).

Batı'nın, 18. yüzyıla gelene kadar gerçekte öyle olmasa dahi Doğu'dan anladıkları yegâne şeyler; İslam, Osmanlılar ve Araplar olmuştur. Bunun sebebi ise o güne kadar yaşanılmış, biriktirilmiş olan tarihsel bellek ve tecrübelerdir. Çünkü Şark kendisini Garba İber Yarımadası'nın fethi, Sicilya'nın İşgali, İstanbul'un Fethi ve Haçlı Seferlerinin sonucunda, sert ve hakim tavrıyla tanıtmıştır. Ancak daha sonraları Avrupa'nın en büyük sömürgelerinden olacak olan Hindistan yine Doğu'daki topraklardaydı fakat İslam'a karşı duyulan kaygı ve tedirginlik Hindistan'ın siyasal bir yaptırım gücünün olmaması hasebiyle yoktu. Bunun yerine bu sefer oraya karşı büyüklenme, sömürme ve siyasi minvalde bir egemenlik kurma hali hakimdi (Said, 2013: 83-85).

Anlaşılabacağı üzere ilk başlarda Şark'ı ve Şarklıyı İslam coğrafyası üzerinden tanımlayan Batı, durumun böyle olmadığını sonraları anlamıştır. 17. ve 19. yüzyıllar arası dönemde diğer Doğu toplumlarının keşfiyle Doğu'yu daha iyi tanıyan Batı, zaman içerisinde kendisi için asıl tehlikenin İslam ve onun iktidarı olduğuna ve çok uzun zamanlara kadar uzanan aradaki düşmanlığa kesin kanaat getirmiştir (Said, 2000: 88-89). Dahası Şarkiyatçılık çalışmalarında bulunan bazı akademisyenler

İslam karşısında ihtilafa düşüyor bazıları objektifliğini korumayı başarırken, bazıları ise tamamen yanlı olarak bir duruş sergiliyorlardı. Bu durumu Said şu cümlelerle anlatır:

Ne var ki, Ockley kendisini İslam'ın bulaşıcı etkisinden uzak tutmaya özen gösteriyordu; meslektaşı William Whiston'dan (Newton'ın Cambridge'deki ardılı) farklı olarak, İslam'ın ahlaka aykırı bir sapkınlık olduğunu göstermişti hep. Oysa Whiston, İslamiyet'e duyduğu hayranlık yüzünden 1709'da Cambridge'den kovulmuştu. (Said, 2013: 85).

İslam'a karşı beslediği muhabbet yüzünden işinden kovulan bir akademisyenin var olmuş olması bile, Batı'nın tarihsel süreç içerisinde İslam'a ilişkin tutumunda son derece açıklayıcıdır.

Tekrardan bir olgunun kendisini var edebilmesi için ihtiyaç duyduğu “öteki” kavramına dönüşecek olursa Şarkiyatçılık için: Garplıların kendilerini Şarktan ayırmak için ortaya koydukları keskin bir sınırdır yorumunda bulunmak yanlış olmayacaktır. Bir anlamda Garplıların bilmedikleri bir dünyayı anlamlandırmaları ve kendi imkanlarıyla o dünyayı yaratabilmek için kullanacakları “öteki”nin temsilidir (Kurt Sariaslan, 2018: 153).

Batı'nın oluşturup sınırlarını belirlediği bu Şarkiyatçılık, Batı'ya kendilerinin aslında doğrudan söz sahibi olamadığı toplumlar üzerinde ekonomik, siyasi ve medya vasıtasıyla, zorbaca tahakküm etme zemini hazırlamaktadır. Bu yolla hem kendi toplumlarında hem de tahakküm ettikleri diğer toplumlarda istedikleri alanlarda arzu ettikleri düşünceyi, ideolojiyi kabul ettirme hedefine ulaşabilme gayesi gütmektedirler (Barın Akman, 2017: 173).

Daha öz olarak ifade edilecek olursa Şarkiyatçılıkta ve onun söyleminde net bir “Batı-Doğu karşıtlığı, Batı'ya pozitif anlamlar (medeni, güçlü, ilerici, üstün, bilgili vb.), Doğu'ya ise negatif anlamlar (cahil, bilgisiz, pasif, edilgen vb.) yükleme” hevesi hakimdir (Kurt Sariaslan, 2018: 151). ABD merkezli, Pew Araştırma Merkezinin yaptığı araştırmaya göre şu an dünyada en yaygın ikinci din olan İslam'ın 2070 yılına gelindiğinde dünya nüfusu skalasında en kabalık dini nüfus olacağı öngörülmektedir (www.pewforum.org, E.T. 5 Aralık 2018). Batı'nın sahip olduğu nüfusu ve nüfuzu kaybetmeme isteği göz önünde bulundurulması gereken bir gerçektir. Bu bağlamda İslamofobi özelinde düşünüldüğünde, İslam'ın daha çok hüküm sürdüğü doğu coğrafyasında, toplumlara ve dünyaya sıkıntı yaratan

sorunların ve olumsuzlukların kaynağının İslam olarak lanse edilmesinin zor olması söz konusu değildir. Çünkü Said'e göre Şarkiyatçılığın nüfuzunun bu denli kuvvetli ve etkin olmasının temelinde de Doğu üzerinde kurulan kültürel hegemonya vardır (2013: 16).

Bu hegemonyanın kaynağına bakıldığı zaman ağırlıklı olarak Batı Medeniyeti'nin İslam Medeniyeti ile olan çekişmesinde üstün geldiği sömürgecilik anlayışı dikkat çekmektedir. Tarihsel süreç boyunca inşa edilen İslam Medeniyeti⁵ üç farklı pasifize etme teşebbüsüne maruz kalmıştır. Kronolojik olarak bakılacak olursa bunların ilki daha evvel bahsi geçen ve bir din çekişmesi olarak kabul edilen Haçlı Seferleridir. Bir diğeri ise yalnızca İslam'ı hedef almamış olup hatta sonrasındaki etkisiyle İslam Medeniyeti'ni daha da güçlendirmiş olan, önüne çıkan her engeli yok ederek ilerleyen Moğol İstilasıdır. Ancak Haçlı Seferleri ve Moğol İstilasası daha çok savaş halinde bir mücadeleler oldukları için İslam'a medeniyetsel manada büyük bir darbe vurmamışlardır. Fakat bir diğeri üçüncü olay ise Batı'nın bu kez sömürgeci bir anlayış ile genişleme politikası olmuştur (Davutoğlu, 2002: 3-4).

18. yüzyılda başlayıp halen devam eden Batı Medeniyeti'nin yükselişi 19. yüzyılda sömürgecilik hareketleriyle ivme kazanmış ve İslam'ın yaygın olduğu topraklarda bu medeniyet algısını yerleştirmiştir. Batı kendini büyük bir adanmışlık ve görev bilinci ile sunmuş, medeniyet götüreceğini iddia ederek emperyalist politikalarla gittiği toprakları yalnızca maddi değil aynı zamanda kültürel olarak da sömürmüş ve kendi kültürünün tohumlarını ekmekle kalmayıp, hâlihazırda mevcut kültürü de erozyona uğratmıştır (Kalın, 2018: 127-128).

Sömürgeciliğin getirmiş olduğu güç, tarih sahnesinde ve diplomasi alanında sömüren medeniyete her zaman yücelik atfedip, sömürüleni ise aşağılamıştır. Bunun sebebi açık bir şekilde emperyalizmin sunduğu ele geçirme ve nüfuz ederek yaptırım uygulama araçlarıdır. Emperyalizm ve onun araçlarıyla; gerek askeri, gerek ticari ve ekonomik yaptırımlar ile en önemlisi de ideoloji empoze etmek suretiyle hüküm sürülebilecek nitelikte toplumlar oluşturulabilmektedir (Gündüz, 2016: 764-767). 19. yüzyılın son dönemlerinde iyice etki ve nüfuzunu artıran emperyalizm Osmanlı Devleti haricinde ki tüm İslam toplumlarını boyunduruğu altına almıştır (Davutoğlu, 2002: 5). O günkü konjonktür düşünüldüğünde Osmanlı Devleti'nin ömrünün

⁵ Doğu Medeniyeti yerine İslam Medeniyeti olarak ifade edilmesinin sebebi, Doğu Medeniyeti'nin İslam haricinde de birçok inanç ve kültür barındırmasıdır.

uzaması ve tekrardan güç kazanarak mücadelecı bir tavır sergılemesi için çeşitli politikaların uygulandığı bilinmektedir. Bunlardan birisi de ümmetçilik politikasıdır. Özellikle Batılı güçlerin sömürgeci ve mandacı tavrıyla İslam'ın temsilcisi unvanını taşıyan Osmanlı'yı yok etme düşüncesi karşısında, Osmanlı Devleti ümmetçilik politikasıyla bütün İslam alemini birleştirmek istemiştir. Ancak emperyalist hareketin sağladığı imkânlarla İngiltere, Arap milliyetçiliğini körüklemiş dolayısıyla ümmetçilik politikası başarısızlığa uğramış ve İslam toplumlarının birlikteliği baltalanmıştır (Gündüz, 2016: 775). Sonraki dönemde ortaya çıkan yapıyı ise Ahmet Davutoğlu (2002) aşığıdaki ifadelerle anlatmıştır:

Bu genel çerçeve içinde, hem bir bütün olarak hem de parça parça sömürgeci uluslararası sistem karşısındaki direniş noktalarını kaybeden İslam Dünyası kültürel, siyasal, ve ekonomik alanda üç temel nitelikle anılır hale gelmiştir: (i) Osmanlı Devleti'nin Avrupa'dan çekilmesiyle kültürel alanda hemen hemen tamamıyla bir Afro-Asya olgusu, (ii) siyasal alanda Türkiye, İran ve Afganistan hariç bir sömürge coğrafyası; (iii) ekonomik alanda bir sömürge ekonomi-politik sisteminin çevre/edilgen unsuru. Bu tablo ile İslam Dünyası tarihinde ilk defa dünya sisteminin tamamıyla edilgen bir unsuru haline dönüşmüştür. (2002: 13).

Buradan çıkarılacak sonuç İslam'ın tehdit ve korkulacak bir unsur olarak algılanışıyla başlayan onu anlamlandırmaya çalışmasıyla devam eden ve Batı medeniyetinin daha sonraki dönemlerde tavrını emperyalizme dönüştürüp hüküm sürdüğü bir süreç olmuştur.

Bütün bunların haricinde tüm gelişmelerle paralel ve bağlantılı olarak tarihsel süreç içerisinde yükselen bir gerçek bulunmaktadır. Bu gerçeklik milliyetçilik akımıdır. Milliyetçilik tartışmalarının belirgin bir şekilde 20. yüzyılda görülmeden önce 18. ve 19. yüzyıllarda bir düşünüş, fikir ve doktrin formunda ortaya çıktığı bilinmektedir (Özkırmılı, 2016: 28-29). Ancak sanayi devrimi sonrası 19. ve 20. yüzyıllarda emperyalizmin ve sömürgeciliğin hız kazandığı tarihlerde milliyetçilik akımı da aynı hızla yükselişe geçmiştir. Milliyetçiliğin analizinde tarihsel süreç olarak dört ana grup sınıflandırılması esas alınmaktadır. 1° Milliyetçiliğin bir düşünce ve fikir formunda ortaya çıktığı dönem, 2° Milliyetçiliğin bilimsel araştırmalarla analiz edilmeye başlandığı I. ve II. Dünya Savaşları arası dönem, 3° II. Dünya Savaşı sonrası 1945 ve 1990 yılları arasını kapsayan soğuk savaş dönemi, 4° Milliyetçiliğin yeni boyutlara taşındığı 1990 sonrası dönem (Özkırmılı, 2016: 32).

Daha dünya savaşlarına giden süreçte çok öncelerde Avrupa'da Protestanlığın kurucusu olarak kabul edilen Martin Luther; Müslümanları, Yahudileri ve Papalığı inançsal olarak aynı tavırla değerlendirmiş ve anti-Semitizmi, anti-İslamizmi ve kilise karşıtlığını özellikle vurgulamıştır. 16. yüzyılda tohumları ekilen bu düşünceler sonraki yüzyıllarda yeşererek dünya savaşlarında ve sonrasında gerçekleşecek birçok kıyımın zeminini hazırlamıştır (Hıdır, 2007: 74-75).

I. ve II. Dünya Savaşları sırasında özellikle Avrupa'da olmak üzere tüm dünyada yükselişe geçen milliyetçilik akımları kendilerine pek çok argüman üreterek ideolojik saiklerini meşrulaştırmışlardır. Batı bu süreçte kendi arasında ihtilaflara ve anlaşmazlıklara düşmekte ve kendi içlerinde o zamanlar ismi konulmamış ötekilerini yani Doğuluları ezerek bir yükseliş arzulamışlardır. Bunun açık örneği hiç kuşkusuz II. Dünya Savaşı sırasında Nazilerin, anti-semitist bir politikayla kendi ırklarını, toplumlarını, yaşayışlarını kısacası kendilerine ait olan her şeyi üstün tutarak Yahudilere, Yahudi oldukları için nefret politikaları uygulamalarıyla gerçekleştirmiştir. Heywood anti-semitizm hususunda şunları belirtir:

Gelenek olarak Semitler Nuh'un oğlu Sam'ın soyundan gelmektedirler ve Orta Doğu halklarının pek çoğunu içine almaktadır. Anti-Semitizm özel olarak Yahudilere karşı önyargıyı ve nefreti anlatmaktadır. İlk sistematik biçimi içinde anti-Semitizm dinî bir karakter taşımakta, Hıristiyanların Yahudilere karşı, Yahudilerin İsa'nın katline bulaşmış olmalarından ve İsa'yı Tanrı'nın Oğlu olarak kabul etmeyi reddetmemelerinden kaynaklanan husumetini yansıtmaktaydı. Ekonomik anti-Semitizm Ortaçağlar'dan itibaren Yahudileri tefeci ve tüccar olarak görmekten gelen hoşnutsuzluğun ifadesi olarak gelişti. 19. yüzyıl, Yahudi halkları esas olarak kötü ve yıkıcı olmakla aşağılayan Richard Wagner ve H. S. Chamberlain'in eserlerinde ırkî anti-Semitizm doğuşuna tanık oldu. Bu türden fikirler Alman Nazizmine ideolojik temel sağlamış ve en çarpıcı dışavurumunu Holokost'ta [Yahudi Soykırımı'nda] bulmuştur. (2016: 252).

Görüleceği üzere Batı'da varlığını sürdüren medeniyetler yalnızca İslam'a değil, kendi inancından ya da kültüründen olmayan diğer inançlara da antipati duymakta ve onlara olan nefretin altını farklı gerçeklerle doldurmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde İslam karşıtı düşünce ve politikaların doğuşu anti-Semitizm'in doğuşuyla büyük bir benzerlik göstermektedir (Hıdır, 2007).

2.2. İslamofobinin Yakın Tarihi

20. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen, imparatorlukların yıkılışına sebep olan ve tarihin akışını yönlendiren iki büyük dünya savaşı gerçekleşmiştir. Sonrasında büyük olumsuzluklara (başta sosyolojik ve ekonomik olumsuzluklar olmak üzere) zemin hazırlayan I. Dünya Savaşı ve ardından kısa bir süre sonra gerçekleşen II. Dünya Savaşı, Batı'nın özellikle de Avrupa'nın aydınlanmacı düşüncelerinin bertaraf edilmesi olarak düşünülüyorsa da aslında Batı'nın tüm dünyanın üzerinde kurduğu egemenliğinin ilanıdır. Bu savaşların Dünya savaşları olarak tarihe geçmesindeki en büyük etken sebep de yine Batı'nın kendi iktidarını ve egemenliğini sürdürebilme hırsıyla diğer dünya devletlerini bir taraf seçmek zorunda bırakarak savaşa dahil etmesidir (Bulut, 2006: 98).

II. Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleşen süreçte küresel ölçekte birçok bağımsızlık mücadelesiyle Batı hegemonyasının kırılması ortaya yeni ve modern Müslüman devletler çıkarmıştır. Ancak bu ortaya çıkış büyük bir güç ve istikrarla değil birazda Batı'nın buna müsaade etmesiyle gerçekleşmiştir. Zira günümüzde halen İslam coğrafyasının ya da kabaca Müslüman ülkelerin büyük çoğunluğunda bir geri kalmışlık, gelişmeme durumu ve kendini gerçekleştirememe hakimdir. Bunun sebebi de kastedilen modern Müslüman devletlerin köklü bir geleneğinin olmaması yani henüz çok yeni olması ve daha da önemlisi sınırlarını dahi Batılıların arzuladıkları gibi şekillendirmiş olmasıyla ilintilidir (Esposito, 2003: 104). Henüz kendi sınırlarını dahi kendisini belirleyemeyen Müslüman toplumlar nasıl olacakta Batı'nın üzerlerine kurmuş olduğu bu ağır siyasal ve sosyal egemenliği kıracaktır.

Gerçekten de Batı, ağırlığını koyduğu topraklardan çekilirken bağımsızlığını önceden kazanmış olan birkaç ülke hariç neredeyse tamamında büyük çatışmalar ve kanlı savaşları gerisinde bırakmıştır. Örneğin Britanya, Hindistan'ı Hindular ve Müslümanlar arasında ikiye bölmüş ve Pakistan ile Hindistan'ın ortaya çıkışı için milyonlarca insanın yaşamını yitireceği bir din çekişmesine yataklık etmiştir. Orta Doğu coğrafyasında ise daha önce bahsi geçen sömürgeci devletlerden Fransa, kendi istediği şekliyle bir modern Lübnan ortaya çıkarmıştır. Bu keyfi olarak çizilen sınırlar, ortaya çıkarılan ülkeler mütemadiyen İslam coğrafyasını kendi içerisinde çatışmalara düşürecek mezhepsel, etnik, bölgesel birçok ihtilafları alevlendirmiştir. (Esposito, 2003: 104-105). Öyle ki son derece ciddiye alınmayan ve keyfi hareket etmeye

başlayan Batı, geçmişten beri sürekli çekişme içerisinde oldukları coğrafyalara kendi medeniyetlerini empoze etmiş, gerek tarihsel gerek güncel politikaları itibariyle modernleşme adı altında toplumları Batılılaştırma eğiliminde bulunmuşlardır. “Pek bilinen bir öyküye göre, tembelce Pazar gününü geçiren Winston Churchill haritanın üzerine eğilmiş, ağzında purosunu, yeni “ülkesi” Ürdün’ün çizgilerini çizmiştir” (Esposito, 2003: 106).

Batı’da hakim olan perspektifin II. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar olan süreçten anlaşılacağı üzere ırkçı ve anti-Semit olduğu daha önce vurgulanmıştı. O dönemlerde Kıta Avrupa’sında henüz oluşumunu tamamlayamayan ulus-devletlerin kurbanları Yahudiler olmuşlardı. Ancak II. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar olan süreçte Yahudi düşmanlığı olarak öne çıkan anti-Semitizm yaklaşımı yerini sadece Doğu olmasının ötesinde bir Güney hüviyeti de kazandırarak daha çok Orta Doğu’yu kapsayan bir anti-İslam politikasına bırakmıştır. Bunun ardında duran gerçek ise bugün dahi Batı olarak algılanan medeniyetin kökenlerinin Doğu Medeniyeti merkezli olmasını reddetmek ve Doğu karşısında üstünlüğünü kabul ettirerek, mutlak egemenliğini emperyalizm vasıtasıyla ilan etmektir (Beaudet, 2017: 371-372).

II. Dünya Savaşı sonrası süreç göz önünde bulundurulduğunda ise Batı’nın bu hedefini tam anlamıyla olmasa da büyük oranda gerçekleştirdiği gözükmektedir. Dünya savaşlarının ardından tüm dengeler değişmiş, dünya kutuplaşmaya başlamış ve siyasal ve askeri manada büyük güç olarak iki kutup ortaya çıkmıştır. Bu iki kutuptan biri ABD’nin öncülüğünü üstlendiği Batı Bloğu iken diğeri ise sonradan Doğu Bloğu olarak adlandırılacak olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) olmuştur. ABD burada geçmişten beri Batı’yı simgeleyen Avrupa’nın yerini almış ve liderliğini üstlenmiştir. Ancak Batı, İslam’a olan tutumunu ve düşüncesini değiştirmemiş yalnızca tavrının şiddetini azaltmıştır. Bunun en büyük sebebi de artık kendisini daha güçlü bir öteki üzerinden gerçekleştirme amacıyla komünizme karşı üstünlük kurma gayesi olmuştur (Huntington, 2017: 165-166).

Komünizmin ortaya çıkışıyla Avrupa’yı öncelerde Katolik-Ortodoks diye bölen ayrım artık Doğu ve Batı bloğu olarak bölmüş ve bir ideolojik karşıtlıkla Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ile Varşova Paktları içerisinde özümsemiştir. NATO’nun yani Batı’nın hamiliğini ABD üstlenirken, Doğu’ya ise SSCB önderlik etmiştir. Ancak geçmişten beri sürekli bir Batı ve Doğu karşıtlığının güdülmesinin asıl amacı “öteki” ihtiyacıdır. Batı kavramını ve muhtevasını

terminolojiye kazandıran şey Batılı bilim insanları ve düşünürlerinin coğrafi konumdan ziyade ideolojik ve kültürel minvalde yükledikleri anlamlardır. Dünya savaşlarına kadar olan süreçte konu edinilen Doğu, İslam iken son dünya savaşından sonra komünizm olmuştur. Fakat Batı her zaman bütün üstünlüğüyle adalet sağlayan, modernlik ve gelişmişlikle ihya olmuş, ulaşılması güç bir mertebede gözüken bir uygarlık inşa ettiğini aktarmaya çalışmıştır. Halbuki Batı'nın altın tepesilerde sunmuş olduğu bütün övünmelere, Doğu ve İslam medeniyetleri kaynaklık etmiştir (Arkoun, 2017: 322-326).

Tüm dünyada siyasal manada, coğrafyaları etkileyen olaylar cereyan etmeye devam ederken I. Dünya Savaşı henüz sonlanmadan 1917 yılında sunulan Balfour Deklarasyonu ile açıkça belirtilmese bile İngiltere'nin desteğiyle Orta Doğu'da bir İsrail devleti kurulması tarihin malumudur. Bu sürecin altyapısının kökenleri önceki yüzyıllara kadar dayanmaktadır ancak II. Dünya Savaşı'na giden süreçte İngiltere, ortaya çıkarılan yeni Arap ülkelerinin tepkisini çekmemek ve desteklerinden mahrum kalmamak adına Yahudilere tanıdığı imtiyazlara ve yakın diplomatik ilişkilere bir es vermek durumunda kalmıştır. Bunun üzerine Yahudilere verilen destek İngiltere ve Avrupa'dan, ABD'ye doğru geçmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Yahudilere uygulanan holokosttan sonra ise Yahudiler büyük bir gayret ve destek ile Müslüman nüfusun yoğun olduğu Filistin toprakları üzerinde bir İsrail devleti kurmuş ve o bölgeye doğru göç etmeye başlamışlardır (Şenel, 2014: 162). Kurulan devletin bulunduğu bölge ve sınırları kesinlikle tesadüfi ya da rastgele seçilmemiştir. Bu durum, Yahudilerin, Tevrat'ta kendilerine vaat edilmiş topraklar olarak inandıkları bölgeler arasında kalan noktaya yerleştirilmiş olmalarıyla açıklanabilir (<http://www.bursakilisesi.com>, E.T.: 25.12.2018). Bu yalnızca kutsal kitap Tevrat'ta vaat edildiği için gerçekleşmiş bir hareket planı değil aynı zamanda söz konusu coğrafya da kurulacak din temelli ve genişleme politikası güden bir devletin civarında ki Müslüman devletlerden de toprak alarak İslam'ı sindirmektir. Ayrıca Arz-ı Mevud⁶ olarak adlandırılan ve Tevrat'ta Mısır'dan Çıkış, 3. Bab, 8. Ayette belirtildiği şekliyle içerisinden süt ve bal akan topraklarda İsrail devleti kurulduğundan bu yana savaş ortamı devam etmekte ve o topraklarda kan akmaktadır. Arz-ı Mevud ideali eğer yalnızca Kudüs'te bir Yahudi devleti kurmak olsaydı, bugün Orta Doğu olarak tabir edilen bölgede çok uzun zaman önce barış

⁶ Tevrat'da Yahudilere vaat edilen toprakları kast eden, Yahudiler tarafından ele geçirilmek istenen, Orta Doğu'da Nil Nehri'nden Fırat Nehri'ne kadar olan bölgeyi kapsayan coğrafya.

ortamı tesis edilmiş olurdu fakat İsrail devleti ortaya çıktığı zamandan bu yana bölgede ki huzursuzluk ve ihtilaflar hiçbir zaman bitmemiştir (Küçük, 1994: 104-105). Bunun sebebi de İsrail devletinin bölgedeki diğer ülkelerden farklı bir dini yapıya ve kuruluş misyonuna sahip olması daha da önemlisi saldırgan ve genişleyici bir politikaya haiz olmasıdır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) tarafından Filistin devleti topraklarının Araplar ve Yahudiler arasında paylaşılması hususu sonrasında çıkan krizin ardından İsrail'in bağımsızlığını ilan etmesiyle Orta Doğu'da söz sahibi olduğunu düşünen Arap ülkeleri İsrail'e karşı bir savaş açtılar. Başlarda Arap ülkelerinin lehine giden savaş, sonraları Batı'nın desteği ile İsrail lehine dönmüş ve bir yıl boyunca süren savaşın ardından İsrail'in elde ettiği topraklar BMGK'nın İsrail'e pay ettiği topraklardan daha geniş bir seviyeye ulaşmıştır. 1949 yılında da Birleşmiş Milletlere üye olan İsrail herhangi bir diplomatik yaptırıma maruz kalmaksızın pek çok ülke tarafından tanınmıştır (Ulutaş, Bölme, Demir, Torlak ve Ziya, 2012: 22).

Bir olgu halinde islamofobinin gelişiminde tarihsel süreç olarak II. Dünya Savaşı sonrası gerçekleşen ve yukarıda hakkında ön bilgi verilen Arap-İsrail savaşlarının da yaşandığı Soğuk Savaş dönemi son derece şekillendirici ve o zamanlardan bakılınca bugüne ışık tutmuş hadiseler olmuşlardır. Batı ve Doğu olarak iki kutba ayrılmış dünyada her iki cenahta gücü elinde tutmak ve dünya siyasetine yön vererek bir üstünlük sağlama arzusunadadır. Çok çeşitli çekişmelere giren bu iki kutup İslam coğrafyalarına da tesir ederek güç kazanma, karşılıklı olarak birbirlerini yıpratma ve amiyane tabirle ortalığı karıştırarak kendi üstünlüklerini ispatlama çabasına girmişlerdir.

Özellikle Orta Doğu'da bir İsrail devletinin kurulması ve sahip olduğu farklı dini kimlikle kurulur kurulmaz semavi dinler tarafından kutsal olan bölgeleri elde etmek istemeleri üstü kapalı bir şekilde de olsa İslam'a savaş açmakla birlikte bu coğrafya üzerindeki egemenliklerini güçlendirme anlamına gelmekteydi. Bunun en yaygın görünüşü ise, Batı tarafından İsrail devletinin ortaya çıktığından beri yapılan ve dünya kamuoyunda büyük sarsıntı yaratan Müslümanları karalama propagandalarında ortaya çıkmaktadır (Said, 2000). Kronolojik olarak bakıldığında ise zaten 1948 yılında İsrail'in bağımsızlığını ilan eder etmez başlayan savaş sonraları bir silsile halinde devam edecek olan Arap-İsrail Savaşlarının ilki olmuştur. Bunun ardından 1956 yılında Süveyş Krizi ile devam eden savaş süreci, 1967 yılında

Altı Gün Savaşları olarak tarihe geçecek olan en belirgin sınır değışikliklerinin yaşanacağı savaş ile tepe noktasına ulaşmıştır. 1973 yılına gelindiğinde ise Arap ülkeleri ve İsrail tekrar karşı karşıya gelmiş ve bu savaşların tamamı İsrail'in galip gelmesi ile neticelenmiştir. Son olarak 1980 yılında İsrail, ele geçirmeyi en çok arzuladığı bölgeyi, bütün semavi dinler için büyük önem arz eden Kudüs'ü başkenti ilan etmiştir (www.sabah.com.tr, E.T.: 27.12.2018).

Soğuk Savaş döneminin kısılcacında geçen bu süreç, her ne kadar görünürde Arap ülkeleri ile İsrail arasında süregelen bir çekişme gibi gözükse de esasında farklı katılımcıların da etken rol oynadığı çok yönlü bir savaş sürecidir. ABD, İngiltere, Fransa gibi Batı ülkeleri İsrail'e silah ve askeri destek ile diplomatik destek verirken, Arap ülkeleri SSCB tarafından desteklenmekteydi. Sınırlarının Winston Churchill tarafından kendi elleriyle çizildiği daha önce belirtilen Ürdün devleti bu bölgedeki tek farklı unsurdur. 1948 yılında gerçekleşen ilk Arap-İsrail savaşından kaybetmeden çıkan tek Arap ülkesidir. O zamanlar Filistin topraklarında bulunan Yahudi nüfus ile sonraları o bölgeyi İsrail ile paylaşabilmek için gizliden gizliye etkileşim halinde bulunan bir devlet konumunda bulunmaktaydı. Fakat sonraki süreçte henüz Altı Gün Savaşları başlamadan önce İsrail tarafından Ürdün'e bir saldırı düzenlenmiş ve Ürdün birkaç yıldır İsrail ile gizli görüşmeler yaptığını ve İsrail'in saldırmama sözünün olduğunu iddia etmiştir. ABD tarafından dikkate alınır gibi davranılsa da yalnızca BMGK'nda bu saldırı kınanarak geçirilmiştir. İsrail ordusu ise genişleme maksadı güderek kuvvetlenme telaşı içerisine girmiş ve nihayetinde bunu başarabilmiştir. Öyle ki İsrail kendi nükleer silahını üretebilecek bir seviyeye gelmiştir. Bütün bunların ardından farklı ve uzak bir kıtada bulunan Batılı müttefiki ABD, İsrail ordusunun gücünün yerinde olduğuna dair görüş bile belirtmiştir. Bütün bunlar gerçekleşirken SSCB ise Arap devletlerinin İsrail ile olan sınırlarına ise asker konuşlandırarak saldırı yapabileceğine dair bir tehdit göndermiştir. Netice itibariyle Altı Gün Savaşları gerçekleşmiş ve İsrail bu savaşlar sonucunda toprak açlığını gidermek isteyen bir hüviyete bürünmüştür. İşgal ettikleri topraklara, tüm dünyanın gözü önünde uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen kendi vatandaşlarını yerleştirmeye başlamış ve bunu bir politika haline getirerek sonraki dönemlerde de devam ettirmiştir (Bowen, 2017).

20. yüzyılın ilk yarısı bittiğinde nüfusunun çoğunluğu Müslümanlardan oluşan İslam coğrafyası ülkelerinin, birçoğu bağımsızlığını kazanmış ve artık

Batı'nın tesiri altında kalarak siyasi varlıklarını daha modern ve seküler bir şekilde inşa etmeye başlamışlardır. Tarih sahnesine çıkan bu devletler yaygın olarak "İslami, laik ve Müslüman" şeklinde genel olarak üç modelden birini benimsemiş ve çağdaşlaşma yolunda önemli bir adım atmışlardır. Örneğin Suudi Arabistan açıkça bir İslam devleti olduğunu deklare etti ve bütün diplomasiyi yönetimi şeriat ile sağlayacağını beyan etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye kalan tek miras Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde ve öncülüğünde bilim ve teknik alanında batılılaşma, kültürel anlamda Türkleşme ve sekülerleşme yoluna girdi. İslami ülkelerin pek çoğu bu iki seçenek arasında kaldı ve nihayetinde Müslüman liderleri olan modern yönetimler kurmayı hedeflediler. Bu modernleşme beraberinde sekülerizmi de getirince özellikle Arap milliyetçileri durumdan hoşnut kalmadılar. Bunun üzerine Suriye, Irak, Cezayir, Sudan, Libya ve Mısır'da bulunan iktidarlar devrildi yerlerine gelen daha saldırgan yönetimler uyguladıkları politikalarla İslam'ı ve Arap toplumlarını daha yüceltmeye çalışırken Arap-İsrail savaşı ile iyice nüfuz kaybına uğratmışlardır. (Esposito, 2002: 106-110).

İran'da ise durum Türkiye'dekine benzer bir vaziyetteydi. İran'da kendisini Şah ilan eden Rıza Han (Pehlevi), tıpkı Atatürk gibi modernleşme yolunda adımlar atarak ülkenin bütün kademelerini laikleştirme çabasına girişmiş ve başarılı olmuştur (Yalçın, 2007). Ancak tarih 1979 yılına geldiğinde İslami köktencilik hareketleri ile Ayetullah Humeyni İran Şahını devirerek mollaların gölgesinde bir İslam Cumhuriyeti kurmuştur (Esposito, 1999: 98-99). İran İslam Devrimi tüm dünyanın özellikle de Batı'nın İslam'ı anlama yetisini perdeleyen bir olay olarak tarihe geçmiştir. Özellikle ABD durumun muhteviyatı hakkında yeterli bilgi edinebilmek için pek çok alanda kişi görevlendirmiş ve medya kanallarında ki İslam'a yönelik yayımlar ciddi oranda artış göstermiştir (von der Mehden, 1989: 36). İran halkının özellikle de öğrencilerin galeyana gelmesiyle başlayan İslam devrimi süreci 4 Kasım 1979 yılında çok fazla sayıda öğrencinin Amerikan büyükelçiliğini basarak, çoğunluğu Amerikan vatandaşı olan 90 kişiyi rehin almalarıyla gerilen süreç bir rehine krizi dönüşmüş ve bir kısmı salınan 90 rehineden 52'si 444 gün boyunca rehin tutulmuştur (Philip, 2004).

Bütün bunlar bir İslam devriminin gerçekleşmesi hasebiyle meydana geldiği için bütün dünyada İslam bir kez daha kötü bir imaj bırakmıştır. Asıl endişe duyulan husus ise İran'ın bu İslam devrimini kendi bölgesinde bulunan diğer Orta Doğu

lkelerine de nüfuz etmesi ya da etkilemesi durumuydu (Esposito, 1999: 99). Yaşanan vaziyeti bir silsile halinde düşünüldüğünde ortaya oldukça buhran içeren bir tablo çıkıyor. Bu tabloyu Esposito şöyle ifade etmektedir:

1979'da Tahran'da Birleşik Devletler elçiliğinin ele geçirilmesi ve Humeyni'nin yayılcı plan ve tasarıları, Libya lideri Muammer Kaddafi'nin bir üçüncü dünya devrimine ilişkin hayranlık uyandırıcı mahiyette yaptığı konuşmalar, takındığı pozlar, Mısır cumhurbaşkanı Enver Sedat'ın aşırı İslamcıların düzenlediğİ suikast neticesinde hayatını kaybetmesi ve benzeri gelişmeler militan bir İslami köktencilik öngörüsünü destekledi. (1999:99).

Gelişmelerin gidişatı bu yönde seyredince İran'da gerçekleşen bu İslam devrimi ve coğrafyada bulunan diğİer İslam lkelerinin tavırları aynı potada buluşunca, Batı'nın, en çok da ABD'nin nezdinde İslam ve Müslümanlar hakkında aşırı, bağnaz, hoşgörü yoksunu olduklarına dair bir önyargı oluşmuştur. Bu önyargının oluşmasında muhakkak ki kullanılan medya kanallarının da etkisi oldukça fazladır (von Der Mehden, 1989: 38).

İran İslam devriminin yaşanmasının ardından 1980'ler boyunca devam edecek olan son derece olumsuz bir hava hâkim olmaya başlamıştır. Ülkelerin iç huzuruna ve istikrarına göz diken, radikal grupları tarafından İslam devletini hem fikri hem de içtimai olarak genişletme arzusu güden militanlara sahip bir İslam stereotipi oluşmuştur. Yani ortaya islamofobi düşüncesinin temelini sağlamlaştıracak olan "İslam = köktencilik = terörizm ve aşırı dincilik" eşitliğı çıkmıştır (Esposito, 1999: 99).

Soğuk Savaş dönemi bilindiğı üzere uzun bir dönemde gerçekleşmiş ve birçok hadise gidişata etki etmiştir. Bu olayların her biri farklı muhtevalar barındırdığından dolayı kendi içerilerinde değerlendirilmeleri gerekmektedir. İslamofobi'nin tarihsel süreç içerisinde tetiklenmesinde Soğuk Savaş döneminde gerçekleşen Arap-İsrail savaşlarının haricinde başlangıç yılı İran İslam devrimiyle hemen hemen aynı tarihlere tekabül eden bir diğİer önemli hadise ise Huntington'un öne sürdüğü ifade ile ilk medeniyet savaşı olan 1979-1989 SSCB-Afganistan savaşı olmuştur. Fakat bu savaş doğrudan bir medeniyet savaşı değil ilk etapta bir ülkenin diğİer ülkeyi işgal maksadıyla savaş açmasıyla başlayıp sonradan medeniyet savaşına dönüşmüştür. SSCB-Afganistan savaşının sebebi SSCB'nin bölgede bir "uydu rejimi" kurma arzusu olmuştur (2018: 368). Ya da başka bir perspektiften bakılırsa

asırlardır Rusların gerçekleştirme arzusu güttüğü sıcak denizlere inme isteği de bir diğer sebep olarak kabul edilebilir. Ancak en nihayetinde bu harekât Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Asya'nın güneyinde var olan nüfuzunu kırmak ve stratejik konumunu iyileştirmek için gerçekleşmiştir (Öztürk, 2017). Fakat kendinden uzaklarda ki düşmanın tavrına kayıtsız kalamayan ABD duruma ciddi anlamda bir tepki göstermiş ve Afganistan safında yer alarak, yerel direnişçileri gerek iktisadi anlamda gerek silah teçhizatı anlamında desteklemiştir. Bunun en büyük sebebi SSCB'yi bölgede zor duruma düşürerek bir prestij kaybı yaşamamasını sağlamak ve birliğin bölgedeki etkinliğine külliyen son vermektir. Nihayetinde bu durum gerçekleşmiş Batı için Soğuk Savaş'ın galibi belli olmuştur. Ancak bu durumun gerçekleşmesinin altında yatan asıl belirleyici faktör Afgan direnişinin kuvvetlenmesini sağlayan İslami birlik ve cihat faktörü olmuştur (Huntington, 2018: 368-377).

Peki bu bahsi geçen faktörler nasıl ortaya çıkmıştır? SSCB ideolojisinin dine olan yaklaşımının, etkinlik göstermek istediği coğrafyada civarındaki Müslüman ülkelerde belirli bir oranda antipati oluşturduğunu fark eden ABD bunu bir stratejiye dönüştürmüştür. SSCB'ye karşı uygulayacağı politikayı Müslümanlar aracılığıyla, daha kaba tabirle Müslümanları kullanarak gerçekleştirmiş ve bunu da “Yeşil Kuşak Projesi” olarak nitelendirmişlerdir. Komünizm çeşitli propagandalarla İslam'ın en büyük düşmanı ilan edilmiş, ABD ise bu Müslüman ülkelere yabana atılamayacak sübvansiyonlar vererek SSCB'ye karşı üstünlük kurmak için desteklemiştir (Karabulut, 2010: 127). Her ne kadar Orta Doğu coğrafyasında Müslüman ülkeler tarafından Batı karşıtı söylemler ve tutumlar mevcutsa da özellikle Suudi Arabistan ve Pakistan ABD'nin gizliden gizliye stratejik ortakları olmuşlardır (Esposito, 1999:98). Öyle ki Yeşil Kuşak Projesi'ni en etkin şekilde kullanmaya gayret gösteren ABD daha ileri giderek, İslam'ın cihat söylemine destek vermiş ve Müslümanları miskinlikten uyandırdığını iddia ederek onları cihat geleneğini tekrardan diriltmeleri hususunda desteklemiştir. Gerçekten de bu çabaları işe yaramış, bölgede bulunan Müslüman ülkeler ABD'nin propagandalarına ciddi önem atfetmiş ve bunların da etkisiyle Sovyetlerle ciddi bir mücadele vermişlerdir. Bu sayede ABD en büyük düşmanı olan SSCB'yi bölgede pasif hale getirebilmeyi başarmıştır (Şahin, 2008: 45).

Özellikle “mücahit” ve “cihat” sözcükleri tüm dünyada kitle iletişim araçlarıyla birlikte gündemde tutulmuştur. Bu kavramlar Müslüman dünyanın kendisinde barındırdığı kavramlar olmasına rağmen SSCB ile mücadele etme noktasında özellikle uluslararası medya kuruluşları tarafından desteklenmiştir. Böylece İslam coğrafyasından bu savaşa ciddi oranda katılım gerçekleşmiştir. Bu süre zarfında ilerde tüm dünyaya adını ve kötü şöhretini duyuracak olan El-Kaide ve IŞİD gibi radikal terör yapılanmalarının temeli atılmıştır. Daha sonraları tüm dünyanın başını ağrıtabilecek olan bu terör örgütleri Batı'nın menfi çıkarları uğruna dünyayı sürüklediği kaosu başrolünde olmuştur (Öztürk, 2017). Soğuk Savaş döneminde yalnızca İslam coğrafyasınca değil ayrıca Batı tarafından da takdir edilen ve kutsanan İslam ülkeleri ancak Soğuk Savaş'ın bitiminde ABD adına mücadele ettiklerini anlamışlardır. Soğuk Savaş son bulup ortada yeni düşman kalmayınca uzun süre desteklenen bu yapılanmalar radikal ve dinci terör örgütleri olarak ilan edilip, İslam'a karşı mücadeleler daha belirgin olarak başlamıştır (Şahin, 2008: 47). Ayrıca 20. yüzyılın son çeyreğinde ABD tarafından desteklenen ve güçlenen bu örgütler 21. yüzyılın başında kontrol edilemez bir hale gelerek en çok Hristiyan olan ABD'nin başını ağrıtabilecektir (Karabulut, 2010: 127). Öyle ki daha sonra 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren El-Kaide terör örgütünün lideri Usame Bin Ladin'in ilk kez tarih sahnesine çıkışı İslami bir kaygı güderek ABD'nin “cihat” çağrısıyla SSCB-Afganistan savaşıyla olmuştur. Dolayısıyla bu ve benzeri radikal terör örgütlerinin ortaya çıkıp beslenmesinde aslan payı ABD'ye aittir çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır (Esposito, 2002: 24-28).

Soğuk Savaş döneminin bu iki büyük gücü, gerçekleşen bu iki büyük hadise ile İslam'ı karşılarında daha ciddi bir güç olarak bulmuşlardır. Batı'nın ve kapitalist düzenin lideri ABD ile Komünizmin lideri SSCB, hafife aldıkları ve yönlendirme kaygısında buldukları İslam'ın ve İslam ülkelerinin etkisini geciktirmeli de olsa fark etmişlerdir. Bu sayede İslam, bir süreliğine olumlu bir düşünüş ve tarz olarak tekrardan gündeme geldi ancak sonrasında gelişen süreçte karşı propaganda ile kısa sürede İslam, terör ve düzensizlikle birlikte eski olmasına rağmen tekrardan yeni bir düşman olarak doğmuştur (Öztürk, 2017).

Kurt Sarıaslan(2018), İran Devrimi ve Soğuk Savaş döneminin ardından oluşan İslam'a karşı olan tutumu yani islamofobinin tırmanmasında etkili olan temel argümanları aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

Batı'nın İslam ve Müslümanlar hakkında yüzyıllardır oluşturup inşa ettiği olumsuz tasavvur, Müslümanlar ve İslâm dünyasına bir önyargı oluşturmuş ve bu bağlamda islamofobi tarihten bu yana hep var olagelmıştır. Fakat islamofobinin 1979 İran Devrimi'nden sonra ivme kazandığı aşikârdır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle oluşan ortamda ise giderek daha fazla yaygınlık kazanmıştır. Diğer bir deyişle Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle Batı'nın kendi kimliğini “öteki”ne karşıtlık temelinde meşrulaştırması sürecinde önemli bir kırılma yaratmış, sosyalizm yerine İslam “yeni öteki” olarak konumlandırılmış ve yeni bir küresel tehdit olarak öne çıkarılmıştır. (Kurt Sarıaslan, 2018: 185)

Dönem itibariyle dünyanın her noktasında her an sıcak gelişmeler yaşanırken Orta Doğu coğrafyası da kaynayan bir kazan gibidir. Hali hazırda SSCB dağılmış yerine yeni bir Rusya Federasyonu kurulmuştur. Bu sırada dünyayı kendi emelleri istikametinde şekillendirmek isteyen Batı, özellikle de ABD Orta Doğu'daki iktisadi ve toplumsal olaylara müdahale edebilmek namına fırsat yakalamıştır. 1990 yılında Irak'ın, Kuveyt'i ilhak etme arzusu bölgede ciddi bir krize sebep olmuş ardından da bu kriz ağır sonuçları olan bir savaşa dönüşmüştür (Karabulut, 2010: 128). Bu savaş Körfez Savaşı olarak adlandırılmış ve Batı ülkelerinden ABD'nin liderliğinde içlerinde Müslüman ülkelerinde bulunduğu toplamda 28 ülke bu savaşa katılmıştır. Savaş sebebi olarak, Körfez'de bulunan ülkelerin petrol fiyatları nedeniyle Irak'ı ekonomik olarak sıkıntıya sokmuş olması ve Irak'ın, Kuveyt'te tarihsel olarak bir hak iddiasının bulunduğu gösterilmiştir. Savaş sonucunda dünya petrolünün %20'sini elde etmiş olan Irak bir anda bütün tepkileri de üzerine toplamıştır (Duman, 2017). Daha da ileri giderek Suud-i Arabistan'ı da tehdit etmeye başlayan Irak eğer orayı da ele geçirirse dünya petrolünün %50'sine sahip olacaktı (Karabulut, 2010: 128). Bernard Lewis (2014)'e göre Orta Doğu'da gerçekleşen diğer karışıklıklarda olduğu gibi bu kez dışardaki rakipler tarafından kışkırtılmayan bir çekişme olmuştur ancak yine de tüm bu hadiseleri üzerine vazife edinen ABD, meydana gelen vakaları kendisinin müdahale etmesi gereken olaylar silsilesi olarak görmüştür. Yani ABD hem kendinin hem de tüm dünyanın güvenliğini sağlanması için bir tavır sergilemesi gereken bir güçtür. Orta Doğu coğrafyası ise dünyanın kendisini koruması gereken bir alan haline almıştır.

Körfez Savaşı sonrası durumun bu şekilde sunulmasının yegâne sebebi, Soğuk Savaş'ı üstün güç olarak bitirmiş olan ABD'nin dünya üzerinde yeni bir sistem inşa etme çabasındayken Batı dünyasının değerlerini, düzenini tüm dünyanın

bünyesinde eritme arzusu olmuştur (Kantarıcı, 2012: 61). Hâlihazırda kendi içlerinde bir bütünlük sağlayamamış olan Orta Doğu coğrafyasındaki nüfusu Müslüman olan Arap ülkeler ise bu savaş ile birlikte kendi içlerinde yeniden ihtilaflara düşmüş ve birlik olmayı başaramamışlardır. Irak'ın bu saldırgan tutumu masumane olarak kabul edilecek bir durum değildir. Ancak ABD'nin kendinden bu kadar uzaklardaki topraklara müdahale etme hakkını kendinde buluyor olması da her ne kadar olağan ve olması gereken bir durummuş gibi gösterilse de normal değildir. Fakat buna zemin hazırlayan ortam Soğuk Savaş'ın bitimine yakın süreçte İran devriminin gerçekleşmesi ve ardından Orta Doğu'da Körfez Savaşı'nın patlak vermesiyle ilintilidir. Batı'nın bu durumu meşrulaştırılması noktasında basın yayın organlarıyla dünyaya verdiği mesaj büyük rol oynamaktadır. O dönem için dünyada uyandırılan algı Edward Said tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

Öyle görünüyor ki her şeyden önce “biz” Körfez'deydik ve bizimle beraber normal, demokratik, rasyonel düzen de oradaydı. Oysa aynı yerde, kendi kendini tahrik eden bir heyecanla içinde kıvranan genel bir “İslami-yet” de vardı ki, bu “İslamiyet”in ne olduğunu biz ancak son derece tedirgin edici nörotik İran'a bakarak anlayabiliyorduk. (Said, 2000: 158).

Sonuç itibariyle Körfez Savaşı'nın bitiminde Orta Doğu'daki Arap ülkeler tarafından kuvvetlendirilmesi istenilen Arap birliği düşüncesi darbe yemiş ve Irak'ın pasifize edilmesiyle İran'ın bölgedeki etkinliği de artmıştır (Duman, 2017).

İslamofobiyi Harekete Geçiren En Büyük Olay: 11 Eylül 2001 Saldırıları

Orta Doğu yaşadığı çalkantılı süreçlerle birlikte 21. yüzyıla girmiştir. Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından Yeni Dünya Düzeni söylemini ortaya atan ABD bu sayede bütün dünyada egemenliğini ilan etmiş, dünyayı tekrardan düzenleyeceği mesajları vermiştir. Fakat henüz resmi olarak karşısına, kendisini onun üzerinden ispatlayacak yeni bir öteki koymamış olan ABD, 11 Eylül 2001 saldırılarıyla birlikte resmi olarak yeni ötekisini terör olarak ilan etmiştir. Dikkat çekici olan husus ise tarihsel süreç içerisinde bu öteki olan terörün mütemediyen İslam'dan kaynaklı bir terör görüntüsünde sunuluyor oluşudur (Güdek, 2017: 153).

11 Eylül saldırıları tüm dünyada büyük bir kaygı ve yankı uyandırmıştır. El-Kaide terör örgütünün üstlendiği terör saldırısında dört yolcu uçağı kaçırılmış, bu yolcu uçaklarından ikisi Dünya Ticaret Merkezi'nin kuzey ve güney bloklarına çarpmış, yolcu uçaklarından birisi ABD savunma bakanlığı olan Pentagon'a girmiş,

bir diğeri ise yolcuların teröristleri engellemesi sonucunda hedeflediği Washington DC'ye gidemeden yere çakılmıştır. Bu saldırıların sonucunda binlerce insan yaşamını yitirmiştir (www.milliyet.com.tr , e.t: 6 Ocak 2019).

Bu saldırılarla iyice ayyuka çıkan terör paniği bir süre daha teröristler tarafından medya kuruluşlarında görev yapanlara ve siyasi anlamda güçlü isimlere şarbonlu mektuplar gönderilmesiyle devam ettirilmiştir. 11 Eylül hadiseleri ve devamında gerçekleşen bu şarbonlu saldırılar ABD'de meydana gelen en büyük ve en çok iz bırakan terör eylemleri olmuştur (Urul, 2008: 132-133).

Bu saldırılar sonrasında ABD'nin teröre bakışı bir anlamda değişmiştir. Birçok devletin yaptığı gibi ABD'de diğer ülkeler üzerinde kendi çıkarları doğrultusunda gerek doğrudan dış politika aracılığı ile gerek gizliden terör odaklarını beslemiştir. SSCB ile çekişme sırasında Soğuk Savaş döneminde bu terör örgütleri üzerinden mücadelelerini sürdüren ABD ve SSCB'nin destekleriyle terör örgütleri büyük bir güce kavuşmuştur (Urul, 2008: 135). İşte bu saldırıların faili olduğunu üstlenen El-Kaide örgütü ve lideri de vakti zamanında ABD'nin Sovyetlere karşı direnç göstermesi için desteklediği radikal terör örgütü ve Usame bin Ladin'dir (Esposito, 2002). Buradan çıkarılabilecek en kuvvetli yorum hiç kuşkusuz; bu tarihlerden itibaren şiddetlenerek yayılacak olan islamofobi dalgasının en önemli merkezlerinden birisinin de ABD olacağıdır.

11 Eylül saldırılarının gerçekleşmesiyle dönemin ABD başkanı Bush tarafından yapılan açıklamada bütün dünyaya net bir mesaj verilmiş ve teröre karşı verilen mücadelede, ABD'nin yanında olmayanlar karşısında kabul edilmiştir. Tarafsız kalmak gibi bir seçeneğin ortaya bile sunulmadığı bu açıklamada ABD'yi desteklemeyenlerin ciddi anlamda yaptırımlara maruz bırakılacağı mesajı verilmiştir (Akkan Güngör ve Bulut, 2010: 92).

11 Eylül saldırılarının devamını izleyen süreçte kısa bir zaman içerisinde ABD, saldırıları gerçekleştirenlerin El-Kaide örgütü ve liderinin Usame bin Ladin olduğunu dünya kamuoyuna duyurmuştur. El-Kaide'nin Afganistan'da konuşlandığını ve orada bulunan Taliban yönetimince desteklendiğini, bu yüzden ABD'nin bir operasyon gerçekleştirerek Afganistan'a girebileceğini de ayrıca ilan etmiştir. Bu olaydan sonra Taliban yönetimi böyle bir olayın gerçekleşmesi halinde cihat ilan edeceğini ve karşılık vereceğini duyurmuştur (Cural, 2011: 128-129).

Yapılması planlanan bu Afganistan operasyonunun sağlıklı bir altyapıya sahip olabilmesi için ve her açıdan tüm dünyadan çatlak seslerin çıkmasına mahal bırakmadan, yapılacak operasyonlar geliştirilmeye başlanmış ve en nihayetinde tüm dünya medyasında Usame bin Ladin ile Taliban iktidarının birbirinden farklı olmadığına dair yayınlar yapılmıştır. Avrupa'dan, NATO'dan ve diğer Müslüman ülkelerden de ABD'ye destek gelmesiyle birlikte ABD uzun yıllar boyunca sürecek olan Afganistan Savaşını 7 Ekim 2001'de başlatmıştır (Urul, 2008: 132).

ABD kendi tarihinin en uzun savaşını başlattığı Afganistan'a Usame bin Ladin ve Taliban tehdidini yok etmek amacıyla yukarıda belirtildiği üzere terörü bitirmek için 2001 yılında birçok devletin ve NATO'nun desteğiyle birlikte girmiştir. Fakat mevcut durumda NATO, bahsi geçen bölgedeki iktidarını ve etkinliğini yitirmiş vaziyettedir. Şu anda ABD'li ve İngiliz komutanların gözetiminde "Beş Göz" olarak bilinen istihbarat yapılanması güdümünde tutulan Afganistan; Taliban, İŞİD vb. terör örgütlerin önüne atılmıştır (www.yenisafak.com, E.T.: 7 Ocak 2019).

Gerçekten de ABD gibi bir gücün 2001 yılından bu yana görünürde belirlediği hedefleri gerçekleştirememiş olması oldukça düşündürücüdür. Ancak ABD'nin bölgeden ayrılmaması için birçok sebep de ayrı bir parantez içerisinde gösterilebilir. Bazı iddialara göre ABD, Asya'da varlığını sürekli hâle getirebilme arzusu güttüğünden dolayı, bazı iddialara göre ise İran, Çin ve Rusya'dan istihbarata toplayabilmek için Afganistan'ı dinleme üssü olarak kullanacağından bilinçli olarak Afganistan'dan çekilmiyor (Bağ, 2018). Bir diğer kuvvetli iddia ise Afganistan'ın geleceğin en önemli madenlerinden olan lityum rezervine sahip olması ve bu rezervi ABD'nin kendilerine verilmesi gereken, uzun yıllar süren savaşın tazminatı olarak görüldüğüdür. Ayrıca ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ciddi anlamda bir güç kaybı daha da ötesinde Asya'nın üzerindeki nüfuzu kaybetmesi ve Rusya, Çin, İran gibi rakibi olan ülkelere meydanı bırakmak anlamına geliyor. ABD'nin elindeki imkanlara rağmen yıllardır Afganistan'dan çıkamamış olması ya da doğru tabirle çıkmamış olması bu minvalde açıklanabilir (Vodinalı, 2017).

Kendisini İslam üzerinden tanımlayan bir terör örgütü tarafından ABD'ye yapılan saldırıların sonucunda(sayesinde) ABD'nin, Afganistan'a operasyon düzenlemiş olması, ABD'ye Orta Asya'da ordu yapılanması için önyak olmuştur (Kantarıcı, 2012: 71). Ayrıca tüm dünyaya gücünü ispatlamış konumda bulunan ABD'nin suçladığı olgular dünya kamuoyunca kabul edilmiş, medya ve basın yayın

yoluyla yapılan propagandalarla İslam bir terör kaynağı olarak sunulmuştur. Dolayısıyla islamofobinin en ağır şekilde hissedilmeye başlanması bu dönemle birlikte gerçekleşmiştir. Buradan hareketle ABD'nin İslam'ı doğrudan terörle ilişkilendirerek damgalaması ve bir günah keçisi haline getirmesi islamofobiyi inşa etmede en önemli mihenk taşlarından birisi olmuştur (Okumuş, 2007: 248-251). İslam'ın bu şekilde bir terör kaynağı olarak görülmesi ve korkuya sebebiyet vermesinin kolay bir kabul haline gelmesini de yine kendilerini İslam üzerinden tanımlamış olan terör örgütleriyle alakalı olduğu öne çıkmaktadır. Bu sebeple dünya basını İslam'dan bahsederken yaşanan terör faaliyetlerine atıf yapmakta ve küresel ölçekte İslam hakkında bilgi sahibi olan, olmayan herkese nüfuz etmektedir. Dolayısıyla İslam kültürü içerisinden çıktığını ve saldırılarını İslam'a dayandırdığını iddia eden bir örgüt tümüyle korkulacak bir unsur haline gelmektedir (Lewis, 2003). Ancak öte yandan Jocelyn Cesari ve John Esposito bu durumun aksine şunu iddia eder: *“New York'ta Portoriko'lu teröristlerin, İrlanda'da IRA'nın veya Katolik entegristlerin faaliyetleri söz konusu olduğunda Batıda çoğu kişilerce dinler, cemaatler ve etkili azınlıklar arasında yapılan ince ve ihtiyatlı ayrımlar, İslam söz konusu olduğunda geçersiz sayılmaktadır.”* (1999: 54). Bu da açıktır ki İslam'a karşı takınılan tavrın diğer dinlere ve gruplara davranıldığına aksine daha hoşgörüsüz ve kolay harcanabilir olmasından ileri gelmektedir.

11 Eylül'ün yaşanmasının ardından ABD'nin bütün dış politikasının etkilenmiş olması Orta Doğu üzerinde kurguladığı siyasete de sirayet etmiş ve özellikle üç önemli hususta tavrını İslam ve terör ilişkisi üzerine kurgulamıştır. Bunlar; İran'ın nükleer alanda çalışmalar yapıyor olması, İsrail'in kurulduğundan beri süregelen Arap-İsrail çekişmeleri ve Irak'a müdahale edilerek İkinci Körfez Savaşı'nın gerçekleşmesi olmuştur (Akkan Güngör ve Bulut, 2010: 94).

İran'da İslam devriminin gerçekleştiğinden beri ABD ve İran birbirlerine karşılıklı olarak ters düşmekte ve tehdit olarak algılamaktadırlar. 11 Eylül saldırılarından sonra olası terör saldırılarının önüne geçmek için adımlar atan ABD bu hususta İran'ın sürdürmekte olduğu nükleer çalışmaları ve İran'ın desteklediği İslami Cihat, Hizbullah, Hamas gibi yapılanmalara yardım etmek ve uluslararası anlaşmalara aykırı şekilde Filistin'e savaş malzemeleri tedarik etmekle suçlamıştır (Akkan Güngör ve Bulut, 2010: 95-96).

Sürekli olarak İslam'ın yaygın olduğu bölgelere müdahale etmeyi sürdüren ABD, Orta Doğu'daki tek ebedi müttefiki İsrail'i de bu gelişmelerden sonra eskisinden daha da yoğun bir şekilde desteklemeye başlamıştır. Orta Doğu'da mütemadiyen tek taraflı ve kendi lehine politika izleyen ABD o dönemde İsrail'de meydana gelen intihar saldırılarıyla 11 Eylül saldırıları arasında bağlantı kurmuş ve İsrail'e yapacağı sübvansiyonların gerekçesi olarak göstermiştir. Bununla birlikte daha da şiddetlenen ve yayılcı bir politika benimseyen İsrail'den dolayı Orta Doğu coğrafyasındaki tansiyon hep yüksek olmuştur (Akkan Güngör ve Bulut, 2010: 96-97).

ABD, Irak'a ikinci kez girdiğinde ise öne sürdüğü sebep Irak'ın elinde bulunan kitle imha silahlarının 11 Eylül saldırılarından daha ağır kayıplar yaşatabilme potansiyeline sahip olması ve bu ihtimallerin gerçekleşmeden sonlandırılması olmuştur. Batının nüfuzlu güçleri Irak'ı kitle imha silahları bulundurmaya suçlamaya devam ediyorlardı. Fakat ABD Irak'a girdiğinde ne bahsedilen silahları bulabilmiş ne de düşünüldüğü gibi silahlar terörist grupların eline geçmemiştir. Bu savaş başlamadan önce, 1997 yılında kitle imha silahlarının tespit edilip pasifize hale getirilmesi amacıyla kurulan uluslararası bir yapı olan Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW)'nin seçilmiş ilk başkanı Brezilyalı diplomat Jose Bustani'nin görevine son verilmiştir. Eğer ki Bustani, Irak'a kimyasal silahların kontrolü için gitseydi ya bu silahların somutluğu kanıtlanacak ve hepsi imha edilmek zorunda kalıncaktı ya da bahsi geçen bu silahlar asla bulunamayacak ve savaş sebebi olarak ortaya atılan kitle imha silahı tehdidi temel argüman olarak sunulamayacaktı. İkinci Körfez Savaşı yaşanmasaydı bugün bütün dünyanın başına bela olan IŞİD'in hiç ortaya çıkmamış olması muhtemeldir. Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere Orta Doğu'nun bugünkü sisli panoramasını ortaya çıkaran temel unsurlardan birisi ABD'dir (Duarte, 2018).

Anlaşılacağı üzere 11 Eylül saldırılarının sebep olduğu infial dolayısıyla ABD yalnızca dış politikada değil aynı zamanda iç politikada da birçok düzenlemeye ve strateji değişikliğine gitmiştir. ABD'nin özgürlükler ülkesi olmasının terör örgütlerinin yapılanmaları ve eylemlerini gerçekleştirmesi açısından imkan tanıdığı düşüncesiyle bazı kökten değişiklikler yaşanmıştır (Cural, 2011: 133-137). Öyle ki kendi ülkelerinde yaşayan İslam dinine mensup olmayan Araplar bile ortaya çıkarılan İslam=Terör bağlantısından dolayı hedef haline gelmişler ve çeşitli

zorluklar yaşamışlardır (Okumuş, 2007: 251). Çünkü ötekisizlik boşluğuna düşen ABD yeni bir öteki olarak seçtiği İslam'ın kimliğini amiyane tabirle kendi taktığı kılıfla dünyaya servis etmiştir. Bunda da daha önce defalarca kez dile getirildiği üzere, medya ve toplumlara yönlendirme gücü ile Huntington gibi Medeniyetler Çatışması tezi ile dünyayı bölgelere ayıran, güçlü-zayıf, barbar-medeni vb. olarak kategorize eden ve sesini duyurabilen akademik alanda söz sahibi olan Batılı isimlerin İslam'ı terörle ilişkilendirmeleri ve geleceğe zemin hazırlamaları ile gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak 11 Eylül saldırıları aslında çok yerde iddia edildiği gibi bir kırılma noktası olmamış ancak böyle lanse edilmiştir. Dünya üzerinde büyük bir egemenlik kurma arzusunda olan ABD bu arzusundan vazgeçmemiş, yalnızca Soğuk Savaş dönemi sırasında uyguladığı politikasının söylemsel olarak yönünü değiştirmiş ve yeni sloganlarla ilerlemekte olduğu yoluna devam etmiştir. “Dolayısıyla 11 Eylül saldırıları, ABD'nin zora dayalı mevcut politikasını izlemesine zemin hazırlayan meşrulaştırma materyali olma noktasından öteye gidememiştir.” (Güdek, 2017: 154).

İslamofobi ve Arap Baharı İlişkisi

Arap Baharı, 18 Aralık 2010 tarihinden itibaren başlayan Orta Doğu coğrafyasındaki ABD destekli diktatörlüklere karşı halkın başlattıkları isyan olarak tarihe geçmiştir (Kumar, 2016: 16). İlk başlarda yalnızca başladığı ülkeyi, Tunus'u, ilgilendireceği düşünüldüğü için “Yasemin Devrimi” olarak adlandırılmıştır. Ancak Tunus'da başlayan bu hareketlilik kısa sürede domino etkisiyle neredeyse bütün Arap coğrafyasında yoğun bir şekilde hissedilmeye başlayınca “Arap Baharı” ismini almıştır (Solmaz, 2013: 42). Arap Baharının yaşanmasının altında yatan en büyük sebepler ise Batı destekli baskıcı düzenin taşıdığı sabır ve bilgi-enformasyon çağında arzu edilen taleplerin karşılanmaması olmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı medeniyetleri olarak adlandırılan ülkelerin müdahalesiyle tam anlamıyla asla huzura kavuşamayan Arap coğrafyası, toplumsal olarak artık kültürleri içerisine almak istedikleri siyasi düzeni yakalama arzusu içerisine girmişlerdir (Ardıç, 2011:97).

Arap Baharına giden süreci tetikleyen önemli unsurlardan biri de uzun süre boyunca demokrasi yoksunluğu çeken Orta Doğu ülkelerinin büyük bir bölümünün dünya nazarında ifade ettikleri anlam olmuştur. Ciddi bir şekilde 11 Eylül

saldırılarından sonra islamofobik tutumları ivme kazanan Batının tavrı, özellikle de ABD'nin, Orta Doğu'ya demokrasi ve huzur getirme söylemiyle ve bir görev bilinciyle bu coğrafyada hegemonya kurma hali olmuştur. Dünya kamuoyunu ve kitleleri etkileme hususunda büyük bir gücü elinde bulunduran Batı, istedikleri coğrafyaları kendi öz değer yargılarıyla ele almakta ve bu minvalde dünyaya servis edebilmektedirler. Bu şekilde de İslam coğrafyasının çok büyük bir kısmını oluşturan Arap coğrafyasının karşısına demokrasinin ve özgürlüğün gerçek ve tek kaynağı kendisiymiş gibi çıkmıştır (Demir, 2018: 79).

Arap baharına giden uzun süreçte devlet yönetimini devralan Başkan Barack Obama döneminde dünya siyaseti nispeten yumuşamış görünmekte ve dayatmalar yerini interaktif bir şekilde ilerlemeye bırakmıştır. O güne kadar yitirilen Müslüman nüfuslu ülkelerin güvenlerini sağlamak isteyen ABD'ye göre Müslümanların güvenini yok eden unsur "medeniyetler çatışması" tezi kökenini oluşturan hipotezler değil o güne kadar uygulanana politikaların nihayetidir. Ancak yine de Obama göreve başladığında uluslararası bir arenada yaptığı ilk konuşmada "medeniyetler çatışması" tezini reddederek bugün Batı'nın sahip olduğu zenginlikleri doğuya - İslam medeniyetine - borçlu olduğunu dile getirmiş ve bu tavrıyla Müslüman ülkeler nazarında Batının bırakmış olduğu kötü intibayı toparlamıştır. Takınılan bu tavır o dönem içerisinde Batıyı masumlaştırmış gösterse de uygulamalarda büyük bir değişiklik yaşanmamış ve Batı kendinden uzak coğrafyalara müdahale etmeye devam etmiştir. Hakim olan islamofobinin liberalleşmesiyle İslam medeniyetine nispeten ılımlı yaklaşımıştır. Deepa Kumar'a göre: "liberal islamofobinin temel özellikleri: "medeniyetler çatışması" tezini reddetmesi, diplomatik ilişki kurulabilecek "iyi Müslümanlar" olduğunu ikrar etmesi ve ılımlı İslamcılarla doğal olarak birlikte çalışma arzusudur." (2016:188). Bu yaklaşım tarzının bir sonucu olarak; yalnızca baskıcı liderler tarafından yönetilen ve başta Batı olmak üzere dünya tarafından hakir görülen Arap coğrafyasına bakış açısında ılımlılık sağlamıştır. ABD lideri Obama'nın medeniyetler çatışması tezini reddederek, gelişen bilimin ve tekniğin İslam medeniyeti ile etkileşimsel bir sonucu olması üzerine yaptığı konuşmanın bile Araplar arasında bir uyanma etkisi yaratmış olması kuvvetle muhtemeldir (Kumar, 2016: 186-198).

Arap Baharı süresi içerisinde yükselen kaos ortamı, kimi ülkelerde yumuşak iktidar geçişleriyle devam ederken kimi ülkelerde bir iç savaş ortamı ve istikrarsızlığı

beraberinde getirmiştir. Bu ortam içerisinde daha rahat hareket ortamı bulan, kendilerini dini olarak tanımlayan terör örgütlerinin de iyice güçlenmesiyle Orta Doğu coğrafyasından büyük bir göç dalgası da başlamıştır (Ünal, 2017: 148). Kendilerini IŞİD olarak tanıtan ve liderinin halifelik ilan ettiği, kendisini İslam ile ilişkilendiren terör örgütü bölgede var olan kaosun tüm dünyaya yayılarak, ününün ve hedefinin bilinirliğinin tüm dünyaya yayılması amacıyla kurulduğu bölgede bulunan azınlıkların da (Ezidiler, Hristiyanlar vb.) haklarını özellikle istismar ederek, Batıda korkunun ve nefretin yayılmasını istemiştir. IŞİD'in bu stratejisi tüm dünyada ses getirmiş ve Arap baharıyla fitili ateşlenen kaosun toparlayıcı mirasçısı gibi davranmıştır. Yaptığı eylemler ve medya kanallarıyla yayınladığı videolar ile tüm dünyaya kendini servis eden ve dünyanın her coğrafyasından taraftar, militan devşirmeye çalışan IŞİD'e karşı kurulan uluslararası mücadele koalisyonuna karşılık kendi koalisyonunu oluşturmuştur (Luizard, 2016: 26-28). İslam coğrafyasının içine düşmüş olduğu bu kaotik ortamdan koparmak isteyen halk kitleleri yönünü daha çok batıya çevirmiş ve türlü yollarla çeşitli ülkelere geçiş yapmaya çalışmışlardır. Bu süreçte Türkiye'de sığınmacı olarak birçok insana kapılarını açmıştır (Bauer, 2018). Gittikleri yerlere kendi kültür, inanç ve yaşayış sistemlerini de beraberlerinde götürdüklerinden dolayı, sığınılan ülkelerde "öteki" kimliğinde bir kitle olarak karşılanmalarıyla birlikte yükselen zenofobi dolayısıyla islamofobiye doğru evrilmiştir. Bu kimlikte ülkelerini terk eden insanların yaşadıkları coğrafya göz önünde bulundurulduğunda kendi içerisinde bir bütünlük ve birlik sağlayamayan pek çok mezhep ve inanış mozaği göze çarpmaktadır. Bu mozaik görüntü Arap Baharı süreciyle başlayıp akabinde IŞİD terörüyle harmanlanınca dünyaya yayılan bir kaos niteliği kazanmıştır. Yalnızca din esaslı düşünüldüğünde dahi kendi içerisinde birçok mezhep çatışması yaşayan toplumdan insanların ülkelere sığınmacı olarak gelmek istemeleri ve IŞİD'in de belirgin yapıya bürünmesiyle İslam dünyada tekrardan bir korku unsuru haline getirilmiş ve bu ortamdan kaçıp kurtulmak isteyen insanların değerleri yargılanabilir ve dışlanabilir olarak addedilmiştir (Luizard, 2016: 61-74).

2.3. İkinci Bölümün Sonucu

Kavramların bir neden sonuç ilişkisi içerisinde somutlaşarak varoluşunu ilan etmesi o kavramların artık olgu haline geldiğinin emaresidir. Pek çok unsur gibi

islamofobinin de farklı perspektiflerden ele alınması, değerlendirilmesi gereken nitelikleri mevcuttur. İslamofobi yalnızca kavram olarak ele alındığında basit bir psikolojik tanımdan daha fazla bir şey ifade etmemektedir. Ancak o bir olgu olarak değerlendirdiğinde kavramda olduğundan daha detaylı, dünü ve yarını olan, varoluşunu sürdüren canlı bir gerçeklikle karşılaşılır.

Dünyada yükselen bir islamofobi varsa bunun birtakım sebepleri olmalıdır. Bu sebeplerin tabii olduğu kadar suni sebepleri de mevcuttur. Tarihsel akış içerisinde bu gözlemlenebilmektedir. Kültür çatışması, toplumlararası iletişimin kısırlığı, yaşam pratiklerindeki farklılıklar gibi unsurlar islamofobiye kaynaklık edebilecek doğal faktörlerdir. Ancak siyasal boyutuyla düşünülecek olursa İslam dinine ve Müslümanlara yönelik dünya kamuoyunda yürütülen aleyhte propagandalar ve politikalar islamofobinin suni sebepleri olarak yorumlanabilir.

Sonuç itibarıyla bu bölümde ele alınan süreçlerin öncesinde ve sonrasında dünyada islamofobik hareketlerin tetiklenmesine sebep olan önemli gelişmeler yaşanmaya devam etmiş, genelde de Batı ülkelerinde yaşayan Müslümanların tahriklere kapılması sonucunda vuku bulan olaylar islamofobiyi yükseltmiştir. İslamofobinin, tarihsel olarak gelişim sürecinde geçirdiği kırılma noktaları ele alındıktan sonra bir ideoloji olarak kabul edilebilirliği ve siyasal-sosyal etkileşimleri tartışılabilir nitelik kazanmıştır.

BÖLÜM 3:

BİR İDEOLOJİ OLARAK İSLAMOFOBİ

İslamofobinin bir ideoloji olduğu ön kabulüyle formüle edilen bu bölümde, karşıtlıklar ve ötekileştirmeler doğrultusunda ortaya çıktığı düşünülen islamofobinin ideolojik yönü ele alınmıştır. İslamofobinin, İslam diniyle bağlantılandırılmış köktenci fikir ve faaliyetlere bir karşıtlık oluşturduğu düşüncesi üzerinden islamofobinin ideolojik nitelik taşıyan unsurları değerlendirilmiştir.

İslamofobi ile birbirlerinden karşılıklı olarak beslendikleri düşünülen siyasal İslam ideolojisi hakkında ayrıntılı bilgilerin verildiği kısımda siyasal İslam'ın toplumlara etki eden, öne çıkmış düşünürlerinden üçü hakkında, görüşlerini yorumlayan bilgiler sunulmuştur. İslamofobi ve siyasal İslam, ideolojik kimlikleri düzeyinde bir kıyasa tabii tutulmuştur.

3.1. İslamofobi İdeolojisi

Ortaçağ boyunca yaşanan dinsel ve sosyal pratiklerin Avrupa toplumunu ileriye taşıma konusunda yetersiz kaldığını fark eden Avrupa, birtakım düşünsel yenilik hareketleri içerisine girmiş ve nihayetinde toplumsal dönüşümü yaratacak etkiyi Aydınlanma Çağı ile yakalamıştır (Çüçen, 2006: 25-26). İdeolojinin keşfi de 18. yüzyılda Batı Medeniyetinin başlattığı bu Aydınlanma Dönemiyle gerçekleşmiştir. Althusser'in belirttiği gibi, "Oluş [genèse] kavramının merkezî bir yere sahip olduğu Aydınlanma Felsefesi'nin klasik geleneklerinden biri uyarınca bu terimden anladıkları, fikirlerin (-ideo) oluşuna ilişkin teoriydi (-loji); böylece ideoloji terimi ortaya çıkıyordu" (2014:97).

İdeolojinin ilk olarak ortaçağ feodalitesinden sanayi inkılabına geçişte ortaya çıktığı kabul görmektedir. İlk dönem ideolojilerinin ortaya çıkması, bahsi geçen geçiş dönemine şekil verme maksatlı olarak gelişim göstermişlerdir. Vakit ilerledikçe ideolojiler daha net bir görüntüye sahip olmuş ve içinde buldukları kitlelerle iletişime girerek toplumlar tarafından benimsenmişlerdir. Geçen zamanın etkisiyle şartlar değişmeye devam etmiş ve ilk başta ortaya çıkan ana akım; sosyalizm, faşizm, muhafazakârlık, liberalizm, milliyetçilik gibi ideolojilerin yanı sıra yeni olarak kabul

edilebilecek ekolojizm, feminizm, dinî-köktencilik ideolojiler de zamansal ve toplumsal gelişmelerin akışı nihayetinde ortaya çıkmıştır. Hem klasik hem de yeni olarak kabul edilen ideolojilerin ortak noktaları toplumsal olaylar neticesinde bir rekabet (fikirlerin rekabeti) sonucu elde edilmiş olmalarıdır (Heywood, 2016: 36-43). İdeolojinin bireyler üzerinde yaratmış olduğu etki incelendiğinde bireylere ideolojiler tarafından bir kimlik teslim edildiği ve hedeflerine ideolojiler vasıtasıyla yönlendikleri ifade edilmektedir (Abercrombie, Hill, Turner: 2013: 229). Bu bilgiler ışığında islamofobi için tamamiyle bir ideolojidir ya da değildir açıklamasını yapmak çok güçtür. Ancak ideolojinin haiz olduğu özellikler göz önünde bulundurulduğunda islamofobinin toplumsal gelişmeler neticesinde ortaya çıkması ve özellikle dinî köktencilik olarak kabul edilen radikalizmin bir ötekisi konumunda olması hasebiyle islamofobi ideoloji ile ilişkilendirilebilir konumdadır. İslamofobinin ideoloji ile ilişkilendirilebileceği bir diğer husus ise Abercrombie vd. (2013)'nin ifade etmiş oldukları ideolojinin bireylere sunmuş olduğu kimlikle hedeflere doğru ilerleme, yönlendirme gücüdür.

İdeolojiler hususunda çok farklı görüşlerin mevcut olduğu bilinmektedir. Bu farklı görüşler katı ve kalıplaşmış çerçeveler içerisinde sıkışmış düşüncelerin mahsulleri olamazlar. Aksi takdirde bu kadar çeşitli ideoloji yorumlamalarının meydana gelmesi beklenemezdi. İdeoloji için geniş kapsamlı olduğu kadar indirgenebilir, indirgenemese de esnetilebilir bir niteliğe sahiptir yorumunu yapmak yerinde olacaktır. Bu düşüncenin açıklığa kavuşması ve ideolojilerin sürekliliğinin sağlanması için rekabet halinde olmaları gerektiği Abercrombie vd. tarafından aşağıda şu şekilde ifade edilmiştir:

(...)Sınıfsal olmayan ideolojiler ise sınıflara indirgenemezler ama sınıfsal örüntü taşırlar ve aşırı belirlenimlidirler. Sınıfsal ideolojilerin milliyetçilik ve din gibi sınıfsal olmayan, konumsal ideolojilerle ilişki kurmaları ve onlarla rekabet etmeleri zorunludur. (2013: 231).

Verilen bilgiler ışığında iddia ettiğimiz gibi dinî köktencilik ve islamofobi de rekabet halindedir çıkarımı yapılabilir. İslamofobik tutumlar bir noktada faşizm gibi ana akım ideolojilerin niteliklerini içerisinde barındırmaktadır. Dinî köktencilik gibi herhangi bir zümreye ait olmayan bir ideolojiyle mücadele içerisinde olmaları olağandır.

Dinî köktencilik ifadesinin kullanımına bir açıklık getirmek adına şu açıklamanın yapılması elzemdir: dinî köktencilik olarak ifade edilen ideoloji yalnızca İslam dini için kabul edilen bir ideoloji olmayıp, bütün dinler yahut inanışlar için geçerlilik arz etmektedir (Heywood, 2016). Ancak çalışmanın özelinde İslami dinî köktencilik (bir anlamda siyasal İslam) ve onun ötekisi olarak kabul ettiğimiz islamofobik düşünce ele alındığından dolayı kullanılan genel tabir uygun görülmüştür.

İdeolojinin belirli bir tarihi yoktur. Ancak bu demek değildir ki ideolojinin tarihi olmamalıdır. Bu yüzden “ideolojinin keşfi”, “ideolojinin icadı”ndan daha manidardır (Althusser, 2016: 97-121). Ayrıca Francis Fukuyama’nın görüşlerine göre ideoloji sadece siyasal çözüm önerileri ile alakalı olmayıp toplumların tabiatında var olan normlarla da ilintilidir. Yani fikri çözümler ve önerilerin ideoloji olabilmesi için herhangi bir siyasi konu içermesi şart değildir (1990: 99). Fakat Fukuyama (1990)’nın ortaya atmış olduğu “Tarihin Sonu”, ideolojilerin sonu tezi geçerliliğini yitirmiştir diyebiliriz. Zira, yaşam devam ettikçe yaşanan yeni toplumsal olaylar yeni fikirleri, yeni fikirler de yeni ideolojileri ve bu ideolojiler de kendilerine rakip olarak çıkan ideolojileri her zaman üretecektir.

Dinî köktencilik, “din ile siyaset arasındaki ayrımın reddedilmesiyle nitelenmiş olmaktadır. Siyaset, aslında dindir. Bu, dinî ilkelerin kişisel veya özel hayatla sınırlı olmayıp siyaset kadar hukuk, toplumsal davranış ve ekonomi için de olmak üzere kamusal hayatın örgütleyici ilkeleri olarak da anlaşıldığı anlamına gelmektedir.” (Heywood, 2016: 321).

Bir ideoloji olarak ele aldığımız islamofobi, dinî köktencilik ve siyasal İslam ile beslenmiş, toplumlar içerisinde yer edinebilir kıvama gelmiştir. Genelde benlik ve kimlik problemi yaşanan toplumlarda ortaya çıkan dinî köktencilik hareketlerinin sonucu olan tepkiler sosyal yaşamın içerisine islamofobi formunda doğmuştur. Burada asıl akla gelen soru, bahsi geçen benlik ve kimlik problemlerinin ortaya çıkmasında etkili olan unsurlar nelerdir? (Heywood, 2016: 322-323). Bu sorunun cevabı Soğuk Savaş sonrası dönemde Batı Medeniyetinin her alanda üstünlüğünü kabul ettirmek maksatlı gerçekleştirdiği çalışmalarda saklıdır. Bunun en büyük örneği Samuel Huntington’un “Medeniyetler Çatışması” tezidir. Bu çalışmada açık bir şekilde Batı Medeniyeti’nden övgüyle bahsedilirken, geriye kalan bütün dünya medeniyetleri özellikle de İslam Medeniyeti yergilere mâruz kalmıştır. Bunun

örneğini net bir şekilde Huntington'un adı geçen teziyle aynı ismi taşıyan kitabın şu pasajında görebiliriz:

(...) Bu yerlerin hepsinde de Müslüman ve diğer medeniyetlerin halkları -Katolik, Protestan, Ortodoks, Hindu, Çinli, Budist, Yahudi- arasındaki ilişkiler genelde düşmancıldı; bu ilişkilerin büyük bir çoğunluğu geçmişte bir noktaya kadar şiddet içeriyordu; birçoğu 1990'larda da şiddet içeriyordu. İslam'ın sınırları dahilinde nereye bakacak olsanız, Müslümanların komşularıyla barış içinde yaşamada sorunlar yaşadığını görürsünüz. Doğal olarak Müslüman ve Müslüman olmayan gruplar arasındaki bu yirminci yüzyıl sonu çatışma örüntüsünün diğer medeniyetlerin grupları arasındaki ilişkiler için de aynı ölçüde geçerli olup olmadığı sorusu akla gelecektir. Aslına bakarsanız geçerli değil. Müslümanlar dünya nüfusunun yaklaşık beşte birini oluşturuyor ama 1990'larda diğer herhangi bir medeniyetin halkından çok daha fazla grup arası şiddete bulaştılar. (2018: 385).

Anlaşılacağı üzere burada Müslümanlar; savaş yanlısı olan, kaos içerisinde yaşayan ve sürekli kendi içlerinde çatışma yaşayan bir medeniyetin sahibi gibi gösterilerek sanki dünya tarihinde yaşanan bütün savaşların, kargaşaların kaynağı İslam'mış algısı yaratılmıştır. Bu ve benzeri birçok kaos ortamının beşiği olarak İslam gösterilmiştir. Evet, İslam coğrafyası uzun süredir, bilim ve teknikte Batı'ya nispeten geri kalmış olabilir fakat bu geri kalmışlığı bir fırsat olarak gören Batı medeniyeti de uzun yıllar boyunca İslam medeniyetini dünyaya karşı bu ve benzeri tezlerle, dokümanlarla, filmlerle, kampanyalarla manipüle etmiş ve kendi gücünü ispat için kullanmıştır. İslam'ın önerdiği yaşam stili, yaşanılmaz ve kaos ortamına yol açan bir yaşam stili değildir. Eğer öyle olsaydı bilimsel çalışma sonucu hazırlanan İslamilik Endeksinde, dünyada İslam'a en uygun yaşayan ve Müslümanlıkla herhangi bir organik bağı olmayan ülkeler (Yeni Zelanda, Lüksemburg, İrlanda, İzlanda, Finlandiya gibi) en üst sıralarda yer almazlardı. İslamilik endeksi sıralamasında ilk 50 ülke arasında yalnızca 2 İslam ülkesi (38. sırada Malezya, 48. sırada Kuveyt) bulunmaktadır. Müslüman ülkelerin geri sıralarda yer aldığı göze çarpan araştırmada çağlar boyunca yansıtılan ve gerçekte olan İslam pratiklerinin ve düşünsel yapılarının birbirlerinden çok farklı muhtevalar içerdiği ortaya çıkmaktadır (Rehman ve Askeri, 2010).

Öte yandan, dinî köktenciliğin ve siyasal İslam'ın önermiş olduğu yaşam pratikleri, özellikle de oryantalist bakış açısına sahip Batılı bilim insanlarının bu

konular ile yaptıkları çalışmalarla dünyada belirli stereotipler oluşturuyor oldukları da bir hakikattir (Kurt Sarıaslan, 2018).

3.2. Siyasal İslam İdeolojisi

20. yüzyılın ilk yarısında İslam'ın hüküm sürdüğü coğrafyalarda diğer ideolojilerden etkilenilip, faydalanılarak İslam'a siyasal bir kimlik yüklenmeye başlanmış ve İslam, siyasal bir hareket olarak ortaya çıkmış ve ona meşruluk tevdi edilmeye başlanmıştır (Roy, 2017: 12-13). Bahsedilen tarihsel dönemde Batı hegemonyası ve Rus komünizminden birine taraf olmayıp, sömürülmek istemeyen Müslüman toplumlar, İslam'a bir siyasal doktrin önemi atfederek yaşayış biçimlerini ve toplum düzenlerini buna göre şekillendirmeyi çıkış yolu olarak görmeye başlamışlardır (Esposito, 1989: 79). Bu başlık altında siyasal İslam ideolojisinin ortaya çıkışını ve gelişimini sağlayan İslam düşünürleri; Hasan el Benna, Seyyid Kutup ve Ebu'l Âla Mevdudî'ye yer verilmiştir.

Hasan el Benna ve Müslüman Kardeşler Teşkilatı

Üçüncü bir yol arayışı sonucunda ortaya çıkan İslamcılığın temellerinin büyük bir kısmı Mısır'da 1928 yılında Hasan el Benna (1906-1949) ve kendisinin kuruluşunda önemli rol aldığı İhvan-ı Müslimin yani "Müslüman Kardeşler" teşkilatı ile atılmıştır. İlerleyen zamanlarda küresel anlamda büyük ses getiren ilk İslami sivil siyasi hareket olmayı Müslüman Kardeşler başarmıştır (Muradoğlu,2012).

Müslüman Kardeşler'in kurucusu olan Hasan el Benna ise içtimai ve siyasi anlamda başlayacak olan hareketin mimarı olurken bu yapılanmanın fikri altyapısını kendi ülkesinin içinde bulunduğu sömürgeci devletlerin düzenine karşı çıkarken ailesinden ve kültüründen edinmiş olduğu dini inancı vasıtasıyla oluşturmuştur (el Benna, 2016).

Hasan el Benna, henüz bir yetişkin olmadan okul yıllarında yakın arkadaş çevresinden aldığı desteklerle birlikte Men-i Muharremat'⁷ kurmuş ve bir kitle olmanın önemini fark etmiştir (el Benna, 2016: 295). Hasan el Benna'nın 1927 yılında üniversite eğitimini öğretmenlik alanında tamamladıktan sonra çalışmak

⁷ "Haram şeyleri yasaklama cemiyeti" anlamına gelmektedir.

üzere görevlendirildiği bölge; 1. Dünya Savaşı sonrası İngilizlerin coğrafi değerinden dolayı önem atfettiği ve yoğun olarak bulunduğu Süveyş Kanalı'nın kıyısında bir kent olan İsmailiyye'dir. Burada bulunan yoğun İngiliz nüfus, el Benna'nın yakındığı sömürge düzeninin had safhada hissedildiği bir bölge olmasına zemin hazırlamıştır. Burada yaşayan İngilizlerin toplum baskısı, Mısırlıların üzerinde kendi ülkelerinde dışlanmışlık etkisi yaratmış ve el Benna'nın sahip olduğu İslamî bağımsızlık fikrini alevlendirmiştir (el Benna, 2016: 295-296). Bu etkiye bir tepki olarak Hasan el Benna, bulunduğu bölgedeki kitleyi bilinçlendirerek bir İslamî uyanış etkisi yaratmak amacıyla çalışmalara başlamış ve kahvehanelerde bulunan insanlarla iletişime geçerek onlara fikirler aşılamıştır. Bu işe kahvehanelerden başlamasının en büyük sebebi ise orada ki insanların daha kolay harekete geçirilebilir olmasından kaynaklıdır (Pınar, 2015: 137).

Hasan el Benna, Mısır'ın üzerinde hegemonya kuran sömürge düzeninden kurtulup, ülkesinin çehresini İslam'a uygun bir devlet düzeninde görmek istemiş ve bununla sosyo-kültürel anlamda gerçekleştirilecek etkinliklerle mümkün olduğunu düşünerek bu bağlamda çalışmalar yürütmüştür. Oluşturduğu çevre ile 1928 yılının Mart ayında İsmail İzz, Hafız Abdülhamid, Abdurrahman Hasebullah, Fuad İbrahim, Ahmet el Husari, Zeki el Mağribi ile bir araya gelerek neler yapabileceklerini tartışmışlardır (Muradoğlu, 2012). Hedeflerini ve misyonlarını nasıl bir yol izleyerek gerçekleştirebileceklerini düşünüp, bir cemiyet ya da sivil toplum örgütü olarak çalışacaklarını tartışmışlardır. Hareket lideri el Benna ise yegâne hedeflerinin İslam olduğunu belirterek, hedeflerine giden her yolu denemenin uygun olduğunu savunmuştur. Böylece ortaya çıkan yapının ismi Hasan el Benna'nın "birlik ve kardeşliğe önem vereceğiz, dolayısıyla adımız Müslüman Kardeşler olsun" ifadesiyle İhvan-ı Müslimin yani Müslüman Kardeşler olarak belirlenmiştir (el Benna, 2016: 297).

Müslüman Kardeşler teşkilatı 1930'ların erken zamanlarından başlayarak etkinliğini ve nüfuzunu artırıcı bir yol izlemiştir. Fikirlerini hem kendi ülkeleri olan Mısır'da hem de Müslüman nüfusun bulunduğu bütün ülkelerde duyurabilmek için gazete ve dergi yayınlamışlardır. Hasan el Benna buralarda fikirlerini beyan ediyor ve dünyadaki Müslümanları kurmuş olduğu İslami cemiyetine davet ederek, karşılıklarına çıkacak bütün engeller için çekinmeden savaş ilan edeceklerini belirtiyordu. Hasan el Benna'nın asıl isteği, İslam'a siyasi bir kimlik kazandırmak ve

yaşadığı devleti bir İslam Devleti haline getirmektir (el Benna, 2016: 299). el Benna'nın kendi sözleriyle İslam ve siyaset ilişkisi şöyledir:

Siyaset, hakiki manasıyla İslam'dan ayrı bir şey değildir. Zaten İslam bir devlet dinidir, o ne zaman sosyal hayattan uzaklaştırılmışsa aktifliğini kaybetmiştir. Bu din yalnız ahiret düzeni değil, aynı zamanda en ideal dünya nizamıdır da. (el Benna, 2016:299-300).

Hasan el Benna, Batı medeniyetinin kendi medeniyetlerini ve dinlerini istismar ettiğini düşünmüş, Batı'yı ve Batılıyı karşısına almıştır. Dolayısıyla O'na göre Batı medeniyeti ve İslam medeniyeti birbirine son derece aykırıdır. Söz konusu Batı karşıtlığı keskin bir şekilde geleneksel dini kaygılara dayanmaktadır (Çakmak, 2007: 79).

Hasan el Benna'nın siyasi düşüncesini iki önemli sacayağı vardır. 1° İslam Devleti'ni işgal ve esaretten kurtarmak 2° Bağımsızlığını kazanmış ve İslam'ı yaymayı kendisine misyon edinmiş bir İslam Devleti kurmak. (Pınar, 2015: 140). İslam düşünürünün kaleme aldığı eserlerde Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an'ı kaynak gösterip ayetleri açıklığa kavuştururken özellikle "cihat" olgusunu ön plana çıkarmış ve öncelik olarak kendi ülkesinde memnun olmadığı gidişatın değişmesi için bir motivasyon kaynağı olarak görmüştür (el Benna, 2016).

Hasan el Benna düşüncesinde, bütün Müslümanların yekûn olarak bir arada bulunmasını ve ortak hareket edilmesini arzulamıştır. Bu sebeple bütün coğrafyalardaki Müslümanlara hitap eden bir teşkilat oluşturmayı kendisine görev bilmiş ve değiştirmek istediği şeyleri oluşan bu teşkilatla gerçekleştirmek istemiştir. Bunun için de el Benna, Müslüman Kardeşler'in yapısına en uygun ideolojik yaklaşım olarak Müslümanları etkileyebilmek ve geniş coğrafyalarda etkinlik gösterebilmek adına "İslam milliyetçiliğini" uygun görmüştür. Fakat uygulamaya bakıldığında her ne kadar belirli bir millete ya da devlete mâl edilmese de Arap toplumları haricinde kitlesel bir etki uyandıramamış, yalnızca fikri anlamda İslamcı girişimleri etkileyebilmiştir (Çakmak, 2007: 79-80). Daha önce de belirtildiği üzere Hasan el Benna'nın hedefi bütün Müslümanları etkileyebilmek ve bunu cihat olgusuyla harmanlamaktır. O'na göre bütün Müslümanların birleşmesi ve birlik olması için cihat olgusu vazgeçilmezdir. Öyle ki Müslüman olmak için yerine getirilmesi gereken şartlardan birisinin de cihat olduğunu iddia eder ve cihadı İslam'ın diğer şartlarından daha önemli bir konuma alır (Benna, 2016: 304-305).

Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)'nin din alimlerine göre İslam'ın birçok şartı vardır, fakat beş temel esas üstüne kurulmuştur. Bu beş temel esas içerisinde ise cihat bulunmamaktadır (www.diyamet.gov.tr, E.T.: 20.03.2019).

el Benna'nın eserlerinde atıf yaptığı hadislerde özellikle "İslam Devleti'nin" işgal altında bulunması durumunda ya da savaş çeşitlerine göre ve cihada katılımın önemini vurgulayan hadislere yer vermiştir (el Benna, 2016: 315). Bu hadisleri yorumlayan el Benna'nın yorumlamalarının karşılık bulması ise O'nun idealize ettiği İslam Devleti'nin gerek duyduğu ihtiyaçların karşılanması demektir.

Hasan el Benna, bu düşüncelere sahipken ve planladığı bir devlet ideali varken bu hedef üzerine kurulan herhangi bir silahlı yapılanmaya sıcak bakmadığını beyan etmiştir. Düşünceleri ve sergilediği tavır neticesinde bir dilemma yaratmış ve Müslüman Kardeşler içerisinde tepkili olan kesim radikalleşme yolunu tutmuştur. Hareketin lideri ise idealini siyasi arenada demokrasi vasıtasıyla gerçekleştirmek adına adımlar atmış ve siyasal İslam ile demokratik bir devrim gerçekleştirmek istemiştir (Güney, 2018: 298). Bunların neticesinde el Benna'nın takipçilerinin arasında bir ihtilaf doğmuştur. Bu ihtilaf bazılarını ötekileştirip küstürürken, teşkilatı ciddi anlamda sıkıntıya sokmuş ve ardından telafisi kolay mümkün olmayacak sonuçlar doğurmuştur (Güney, 2018: 303).

Hasan el Benna, düşünsel anlamda her ne kadar radikal bir duruş benimsemiş olsa da eylemlerinde, mevcut iktidar ile her zaman düzgün ilişkiler kurmaya çalışarak ılımlı politikalar izlemiştir. Fakat O'nun ılımlı politikaları düşüncelerinin, keskinliğini örtememiştir. Toplum içerisinde de olumlu karşılık bulmaya başlayan bu düşünceler Mısır iktidarını sıkıntıya sokacak dereceye ulaşmıştır. 1930'lu yılların sonlarına gelindiğinde el Benna'nın arzu ettiği gibi Müslüman Kardeşler Mısır'da büyük bir nüfuz kazanmış ve topluma siyasal düzeyde sirayet etmeye başlamıştır. Hâli hazırda işgalci konumunda bulunan İngilizler ve güdümlü Mısır hükümeti tarafından da tehdit unsuru hâlini alan Müslüman Kardeşler'e karşı önlemler alınmış ve etkinlikleri azaltılmıştır. 1948 yılında tamamen feshedilene kadar teşkilat üyelerine ve liderine yaptırımlar uygulanmıştır. Bir sene sonra ise Mısır kralı Faruk tarafından verilen emirle Hasan el Benna'ya başarılı bir suikast düzenlenmiştir. Ancak istenilenin aksine bu ölümün ardından Müslüman Kardeşler'e ilgi duyan insanlar birbirine daha çok yakınlaşmış ve el Benna'ya İslam dininde yüksek bir makam olan şehitlik unvanı atfedilmiştir (Pınar, 2015: 137-138). Hasan el Benna'nın

kapısını araladığı siyasal İslam ise, ardından gelenler tarafından daha radikal bir silüete bürünmüştür.

Seyyid Kutup ve Radikal İslamcılık

Hasan el Benna'nın kapısını araladığı İslam'ın siyasallaşmasını çok daha radikal bir tavırla Seyyid Kutup (1906-1966) devam ettirmiştir. Yargılanmasına ve ölümüne sebep olacak olan yaşam serüveni birçok toplumu ve yapılanmayı etkilemiştir. Müslüman Kardeşler'in bir ideoloğu haline gelmiş, kendinden önceki düşünceleri iyice irdelemiş, geliştirmiş ve gerçek anlamda Müslüman Kardeşler kitle hareketinin başlatıcısı Hasan el Benna kadar önemli bir figür haline gelmiştir. Ortaya koyduğu İslam ideolojisi ile dönem itibariyle yaygın olan ideolojilere bir alternatif yaratmak istemiş ve büyük ölçüde başarılı olmuştur. Öyle ki İran'da gerçekleşen 1979 İran İslam Devrimi'nin önemli ideologlarından Ali Şeriatî'nin ve devrimi gerçekleştiren öğrencilerin Seyyid Kutup'tan etkilendiklerine dair görüşler kabul görmektedir (Haddad, 1989: 84-87).

Seyyid Kutup, mensup olduğu dine sıkı sıkıya bağlı olan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve henüz gençlik yıllarında siyasetle haşır neşir olmuş, siyasi partiler bünyesinde bulunmaktan geri durmamıştır (Görgün, 2009: 64).

Erken dönem fikirleri ile sonraki dönem fikirleri birbirinden taban tabana zıt olmasa da Kutup'taki fikir değişikliklerinin özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Orta Doğu'da meydana gelen değişimlerle ortaya çıktığı söylenebilir. İlk önceleri liberal laikliğe olan ılımlı yaklaşımıyla fikirleri şekillenen Kutup, "İslam'ı var olan tüm sistemleri ortadan kaldırmayı ve yerine İslam'a özgü bir düzen yerleştirmeyi amaçlayan bir güç olarak sunmakla zirvesine ulaşmıştır." (Haddad, 1989: 113). Bilhassa bölgede dini ayrıcalığa sahip olan ve Batılılar tarafından desteklenen bir İsrail devletinin 1948 yılında kurulması bu değişimleri tetikleyen faktörlerden biridir. 1950'li yılların arifesinde Eğitim Yönetimi öğrenimi almak için Amerika'ya giden Kutup, orada O'nun görüşüne göre Araplar için haksız yorumlamalarla karşılaşmış, İsrail'in kayıtsız şartsız desteklenmesine şahit olmuştur. Kendisine yapılan ırkçı davranışlar, O'nun, ülkesine döndüğünde keskin bir fundamentalist olmasının altında yatan sebepler olarak gün yüzüne çıkmıştır (Haddad, 1989: 85-86). Hatta düşünsel anlamda fikirlerini etkileyen en önemli olaylardan birisi de Müslüman Kardeşler'in lideri olan Hasan el Benna'nın idam

edildiği tarihte ABD’de oluşan gündemi doğrudan gözlemlemiş olmasıdır (Pınar, 2015: 138).

Seyyid Kutup, ABD’den Mısır’a döndüğünde kendisini yaşadıklarından dolayı bir İslam ideolojisi sunmaya adanmış ve dönem itibariyle hakim olan ideolojilerin yanına yeni bir ideoloji formüle ederek İslam’ı siyasallaştırmış ve bir ideoloji formuna büründürmüştür (Haddad, 1989: 86-87). Sonraları ideoloğu konumuna geldiği Müslüman Kardeşler’i kendi arzu ettiği amacına giden yolda, Müslüman Kardeşler’in nüfuzunun yüksek olması nedeniyle, bir araç olarak görmüş ve düşüncelerini hayata geçireceği en elverişli yapılanma olarak kabul etmiştir. Kutup’un bu hareketi istediğini elde etme yolunda onun açısından mantıklı bir yönelim olmuştur (Güney, 2018: 300). Mısır’da Kral Faruk’a karşı gerçekleştirilen Hür Subaylar Darbesi’nde de etkin rol alan Seyyid Kutup, sonradan Hür Subaylar’ın sekülerleşme girişiminde bulunmalarıyla onları yoğun hicve başlamış ve onlarla karşı karşıya gelmişlerdir. Hür Subaylar, Kutup’un düşlediği bir İslam Devletine ve önemli makamlarda Müslüman Kardeşler’den üyelerin bulunmasına sıcak bakmamışlardır (Haddad, 1989: 89-90). Sonuç olarak, Seyyid Kutup ve takipçisi olan birçok Müslüman Kardeşler üyesi hapisanelere gönderilmiştir (Görgün, 2009: 65).

Seyyid Kutup, bu hadiselerden sonra idam edilinceye kadar pek çok kez hapse atılmıştır. Dönemin Mısır devlet başkanı Cemal Abdünnassır’a suikast düzenlemekle ve devlet düzenini yıkmaya teşebbüs etme suçlamalarıyla yargılandığında ise idamına karar verilmiştir. Onun takipçilerine göre ise bu karar Seyyid Kutup’a ve onun fikirlerine indirilen ağır ve haksız darbeden başka bir şey değildir (Kurt, 2016: 10-12).

Ele aldığımız konu itibariyle Seyyid Kutup’u önemli kılan yalnızca fikirleri değil aynı zamanda fikirlerinin İslam coğrafyalarında geniş yankı uyandırmış olması ve İslam’ı siyasallaştıranlar arasında birçok radikal görüşün öncüsü olmasıdır (Görgün, 2009: 65-66).

Kutup’un düşünce sisteminde ortaya çıkan ilk radikal yaklaşım, İslam’ın insan için en uygun yaşam biçimi ve yönetim sistemi olmasına rağmen tercih edilmeyip farklı sistemlerle yönetilmeyi tercih eden toplumlar üzerinedir. Ona göre İslam dışı yönetim sistemlerinin tamamı kula kulluk etmek anlamına gelmektedir. Kendi ifadesiyle; “İslam, insanlığı kula kulluk etmekten kurtarıp Allah’a kulluk

ettirmeye çalışır.” (2016: 22). Oysa güçlü emperyalist ülkeler, zayıf ve geri kalmış toplumları sömürerek kendi kültürleriyle onları medenileştirirken o toplumlara insani ve erdemli eylemler misyonu yüklediklerini iddia ederler. Kutup için ise bu misyon ancak İslam ile gerçekleştirilebilir. Çünkü O’na göre İslam Medeniyeti’nin öncelikleri zaten insani ve erdemli tutumları öne çıkaran, insana önem veren ve birlikteliğin vurgulandığı bir hilafettir. Bu misyonun gerçekleşmesi de bu hilafetle sağlanacaktır. Bu yaklaşım aynı zamanda sömürgeci, saldırgan güçlere de konulmuş bir tavır niteliğindedir (Görgün, 2009: 65).

Buna paralel olarak, radikal İslamcı düşünür, İslam devletinde yaşamayan ancak kendini Müslüman olarak nitelendiren ve İslam’a uygun yaşamaya çalışan bireyleri ve toplumları Allah’a kulluk etmediklerinden dolayı dinden çıktıklarını öne sürmüştür. Daha açık bir ifadeyle Kutup, ötekileştirici bir dil kullanarak, dini bir yönetim sistemi dışında İslam dinini yaşayan insanların İslam dinine uygun yaşasalar dahi dinden çıktıklarını belirtmiştir (Kutup, 2016: 27).

Seyyid Kutup’un tavrının ideolojik saikler doğrultusunda siyasallaşmasında (dini inancını ideolojileştirmesinde), ülkesinin sömürgeci devletler boyunduruğunda oluşunun da etkisi göz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur (Kurt, 2016).

Mütemadiyen hatırlatılan İslam’daki hoşgörü anlayışı Seyyid Kutup’ta farklılık arz etmektedir. Ona göre İslam dinindeki hoşgörü ve inanç özgürlüğü ancak İslam’ın hakim olduğu bir toplumda mümkündür. İslam ülkesinde yaşayan gayrimüslimler İslam inancına girmek zorunda değildir. Onlar ancak İslam’dan haberdar edilir ve inanca davet edilirler (Kutup, 2016: 96). Toplumları İslam’dan haberdar etmek ve inanca davet etmek için çeşitli engeller var ise bu engeller aşılanaya kadar İslam’ın savaş ve egemenlik hakkı mevcuttur. Kutup’a göre ise bu engeller Batı Medeniyeti’nin bizatihi kendi bünyesinde toplanmıştır (Kutup, 2016: 24). Kutup’un İslam anlayışında tebliğ denilen İslam’dan haberdar etme ve inanca davet etme ise yalnızca beyan prensibidir, ona göre beyan ve hareket prensibi birlikte olmalıdır. Bu noktada Seyyid Kutup’un aktivist kişiliği ve harekete geçme isteği İslam’ı ideolojileştirme eğiliminin önemli bir noktası olarak yorumlanabilir (Kutup, 2016: 27). İdeolojinin gerektirdiği niteliklerden biri de zaten hareket prensibidir Althusser’in (2014); ideolojilerin bireyleri özneleştirilmesi olarak ifade ettiği husus onları harekete de geçirir. Kutup’da düşünce dünyasında İslam’ı ideolojileştirerek

bireyleri dahası toplumları harekete geçirmek ve İslam'ı mevcut siyasal yönetim şekline büründürmek istemektedir.

Bunlara ek olarak, Seyyid Kutup, İslam'ı ideolojilerle kıyaslamasına rağmen onu bir ideoloji olarak kabul etmez ve kutsal olarak nitelendirmektedir (Kutup, 2016: 43). Bunun sebebi ise, ideoloji sözcüğünün tarih boyunca karşıt görüş ve fikir sistemlerine olumsuz nitelendirmeler yapmak için bir araç olarak kullanılmasından dolayıdır (Heywood, 2016: 25). Fakat Kutup'un düşünceleri ve söylemleri bu noktada çelişkiye düşmektedir. Kutup'un tarif ettiği inanç sistemi teknik anlamda bir ideoloji halini almışken kutsal kabul ettiği inancını bir araç olarak kullanmak samimi bir yaklaşım değildir.

Seyyid Kutup'u diğer dini düşünürlerden ayıran ve onu radikalleştiren bir diğer husus ise Kur'an ayetlerini kendisinin ve ülkesinin içerisinde bulunduğu siyasi konjonktüre göre değerlendirip yorumlamış olmasıdır. Yazmış olduğu eserlerinde sık sık Müslümanların birlik olmasına atıfta bulunan Kutup, özellikle Kur'an'ın Maide Suresi 51. Ayeti'ne⁸ atıfta bulunmakta ve yaptığı açıklamalarla bu ayeti yorumlamaktadır (Kutup, 2016: 171-190). Özellikle bu ayetin üzerinde durması ise, Kutup'un ülkesi Mısır'da dönem itibariyle Batı Medeniyeti'nin emperyalist baskısı ve bölgede yeni kurulmakta olan ve kurulmasına engel olunmak istenen Yahudi bir İsrail devletinin mevcudiyeti ile yorumlanabilir.

Ayrıca, Kutup, "Bu nida Medine'deki Müslümanlara tevcih edilmiştir. Fakat o, aynı zamanda, kıyamete kadar yeryüzünün herhangi bir bölgesinde gelip geçecek olan Müslümanlara da hitap etmektedir. Bu hitap, "iman edenler" vasfına sahip olan her ferdedir." demiştir (Kutup, 2016: 179).

O'na göre kim Hristiyan ve Yahudilerle dostluk kurarsa kendisini İslam'dan uzaklaştırarak İslam'a, Müslümanlara zarar vermiş olur ve onların tarafına geçmiş sayılır. Sebep olduğu bu zarardan dolayı da bu kişi tekrardan Müslümanların arasına giremez (2016: 181). Ancak DİB'nin hazırlamış olduğu Kur'an'ın beş ciltlik tefsirinde ise aynı ayet üzerinde, birçok din âliminin uzlaşısı neticesinde, Kutup kadar keskin ve ötekileştirici bir yorum bulunmamaktadır. Burada, İslam dinine mensup olmayan bireylerle küfre razı gelinmediği müddetçe dinden çıkma durumunun olmayacağı ifade edilmekte ve Müslümanlara kin ve düşmanlık

⁸ Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları veli edinmeyin. Onlar birbirlerinin velileridir. Sizden kim onları dost edinirse şüphesiz o da onlardandır. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.

beslemeyenlerle iyi ilişkilerin kurulabileceği ifade edilmektedir (İbn Âşûr'dan akt. Yurgagür, 2007: 293). Söz konusu tefsir kitabında Mümtehine Suresi 8. Ayet'e⁹ atıfta bulunularak bu görüş ayrıca desteklenmektedir (Yurdagür, 2007: 290-294).

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken önemli husus, İslamcı radikal örgütlerin ve gerçekleştirdikleri eylemlerin meydana gelmesinde en büyük pay sahiplerinden birisi İslam'ı bir ideoloji formuna büründürmesinden dolayı Seyyid Kutup'un kendisi olmuştur. İslam Medeniyeti'nin geri kalmışlığının ve zor durumda olmasının mesuliyetini Batı Medeniyetlerine bağlayan Kutup, Müslümanları içerisinde buldukları cahiliye devrinden kurtulup düşmanları ile ilişkilerini kesip mücadele etmeleri için tavsiyeler vermiştir (Kutup, 2016). Onun ölümünden sonra önerdiği sistem dünyadaki gelişimlere, özellikle Soğuk Savaş sonrası döneme ayak uydurmadığı müddetçe devamını getirebilir nitelikte olmamıştır (Kepel, 1995: 252). Fakat Kutup'un tavsiyelerine kulak verip ciddi anlamda eyleme geçenler, İslamofobiye kaynaklık ederek tüm İslam'ı temsil ettiklerini iddia eden radikal terör örgütleri olmuşlardır (Kepel, 2004: 124).

Seyyid Kutup'un, fikirleri üzere izlediği bu yol neticesinde idamına karar verilmiştir. İdamından sonra radikal görüşleri ılımlılaştırılmış, toplumlar tarafından fikirlerinin daha rahat kabul görmesi için çizgisi yumuşatılmış ve Hasan el Benna'nın tavrına yakın bir yaklaşım yaratılmak istenmiştir (Güney, 2018: 301).

Ebu'l Â'l'a Mevdudi ve Cemaat-i İslami

Küresel anlamda İslam'ın siyasallaşmasında etkinliği yüksek olan bir diğer isim ise Ebu'l Â'lâ Mevdudi (1903-1979)'dir. Mevdudi tarafından Güney Asya'da etkinliği başlatılan ve tarih sahnesine Cemaat-i İslami adıyla çıkarılan İslami siyasal bir yapı mevcuttur. Mevdudi'nin İslam'ın siyasallaşmasında ki en büyük etkinliği ise yine bu yapılanma ve İslam'a katmış olduğu sistematik yorum olmuştur (Esposito, 1989:80). Bu bağlamda Mevdudi'nin hayatını ve siyasal İslam üzerindeki etkisini ele alacak olursak onun içerisine doğmuş olduğu aileden başlayan bir İslâmi eğitimi ve yönelimi vardır (Ahmad, 2004: 432).

Henüz çok genç yaşlarda gazete ve dergilerde yazmaya başlayan Mevdudi birtakım neşriyatlarda editörlük de yapmış ve siyasi olarak kaleme aldığı emperyal

⁹ Allah, dininizden dolayı sizi öldürmeye kalkışmamış ve sizi yaşadığınız yerlerden çıkarmamış kimselere iyilik etmenizi ve değer vermenizi yasaklamaz. Allah değer bilenleri sever.

düzene karşı eleştirel yazılarından dolayı bazı gazetelerin kapatılmasına sebep olmuştur (Ahmad, 2004: 432). Gazetecilik hayatını genç yaşlarından başlayarak uzun bir müddet sürdüren Mevdudi bu vasıta ile Müslümanların öne çıkan nüfuzlu insanlarıyla tanışma fırsatı yakalamış ve İslamî konularda insanlara kendi fikirlerini yayma imkânı bulmuştur (Adams, 1989: 120). Erken dönem gazetecilik hayatının vermiş olduğu tecrübeler ve kendisini gerek yetişme tarzı gerekse eğitime konusunda çevresinden farklı ve ilerde olarak gören Mevdudi zaman içerisinde bölgesinde yaşayan Hintli Müslümanlar için inanç kaynaklı yerine getirilmesi gereken bazı sorumluluklarının olduğu düşüncesine kapılmıştır (Adams, 1989: 120).

Bu düşünceler eşliğinde hayatını sürdüren Mevdudi bütün İslam dünyasını sonraları etkileyecek olan duruşunu ortaya çıkaracak hadiselerle karşılaşmıştır. Hindistan’da çeşitli dini inançların varlığı her inancın öne çıkan isimlerini taraftar toplamaya itmiştir. İnsanları Hinduizm’e davet eden Swami Shradhanand isim liderin radikal bir Müslüman tarafından öldürülmesi toplum içinde infiale yol açmış ve İslam’a çok ağır eleştirel yapılmıştır (Adams, 1989: 121). Çok uzun yıllar sonra tıpkı Huntington’un (2016) Medeniyetler Çatışması tezinde öne attığı ve İslam’ın kanlı bir şekilde yayılarak toplumlara sıkıntı verdiği görüşü henüz 1920’lerde gündeme gelmiştir. Mevdudi ise İslam’a karşı yöneltilen ve sonraları da yöneltilmeye devam edilecek olan eleştirilere ve tutumlara karşı cevapları ayrıntılı olarak gazetede cevaplamıştır. Burada yazdığı makaleler sonraları bir kitap halini almış ve basılarak İslami konularda ilk kez kayda değer bir eser vermiştir. Bu, Mevdudi’nin İslam’ı açıklama ve yorumlama konusundaki serüveninin başlangıcı olmuştur (Adams, 1989:121).

1930’lara gelindiğinde Mevdudi’nin tüm hayatını büyük oranda etkileyecek olan ve İslam devleti oluşturma gayesine hizmet edecek bir başka vaka yaşanmış, Mevdudi, “Tercümânü’l Kur’an” dergisinin editörlüğüne getirilmiştir. Bu dergi Mevdudi’nin ömrünün sonuna kadar düşüncelerinin yayılmasında çok mühim rol oynamıştır (Ahmad, 2004: 432).

Dinin sosyal hayat içerisindeki formasyonu ve etkinliğinin önemini anlatmaya kendisini adayan Mevdudi’nin İslam Devleti için harekete geçme noktası Batılı sömürge güçlerinin Hindistan’ın bütününe yayılan etkisini kırmak isteyen Hint milliyetçileri ve Müslüman birliği kurmayı amaçlayan yapılanmalar ile münasebete girmesiyle olmuştur. Ancak her iki grupta kendisinin tam olarak istediği noktada

buluşamaması hasebiyle Mevdudi bir üçüncü yol kurarak kendisi gibi düşünen fikir paydaşlığı yaptığı toplumun öne çıkan isimleriyle Cemaat-i İslami partisini kurmuş ve siyasal hayata giriş yapmıştır (Ahmad, 2004: 432). Ancak Cemaat-i İslami partisi, “Mevdudi’nin yazılarıyla şekillenen dünya görüşünü siyasal alana taşıyan hem bir entelektüel hareket, hem bir cemaat hem de siyasal partidir.” (Çevik, 2013: 79).

Mevdudi kendi görüşleri çerçevesinde Hindistan’da yaşayan Müslümanları hem Hint kültürü ve milliyetçiliği altında ezilerek yok olmalarından hem de Batılı sömürge güçlerinin boyunduruğunda onun tahayyül ettiği gerçek İslam kimliğinin zarara uğrayacağından endişe duyuyordu (Adams, 1989: 123). Bu bağlamda demokrasiyi ve laikliği eleştiriyor, demokrasiyi çoğunluğun düşüncesinin doğru olarak algılanması olduğunu ifade ederek, demokrasinin kalabalık olan kitlenin zalimliğiyle sonuçlanacağına inanırken laikliği ise dinsizlikle özdeşleştiriyordu (Adams, 1989: 123-124).

Mevdudi’nin siyasal ve toplumsal alanda yoğun bir şekilde fikirlerinin örgütlenmesi, yayılması ve karşılık bulması neticesinde tek başına bir sebep olmasa bile Hindistan’dan ayrılarak Pakistan’ın kurulmasında Hindistan’daki Müslüman nüfusun Mevdudi’nin düşüncelerinin etrafında toplanmalarının etkisi büyüktür (Adams, 1989: 125). Zira Mevdudi’nin hayal ettiği ve üzerinde yıllarca çalıştığı İslam devleti fikri ve gereksinimleri Pakistan’ın kuruluşuna giden süreçte daha da kuvvetlenmiştir (Adams, 1989: 128). Mevdudi’nin talep ettiği İslami anayasanın Pakistan Devleti’nin ana omurgasını oluşturmasını gerektiği nitelikleri şöyledir:

Pakistan hükümeti, mutlak hakimiyet sahibi Allah’ın iradesine ve emirlerine uymalıdır;

İslam hukuku ülkenin temel yasasını oluşturmalıdır;

İslam hukukuna aykırı her türlü yasa geçersizdir; hükümet iktidarını ancak İslam hukuku çerçevesinde kullanabilir. (Ahmad, 2004: 432).

Bütün bunlar devlet yönetiminde İslam’ın siyasallaşmasının emaresidir ve bunların gündeme gelmiş olması siyasal İslam’ın diğer Müslüman nüfuslu ülkelerde de önünün açılacağına habercisidir.

Mevdudi’nin tüm dünyaya örnek olmasını istediği nitelikte bir İslam devleti kurulması konusundaki mücadeleleri neticesinde Pakistan’ın 1956 anayasasında yasaların İslami düzen ışığında düzenlenmesi hususunda gösterdiği çabalar netice vermiş ve buna göre liderliğini yaptığı Cemaat-i İslami Partisi gerçek anlamda bir

siyasi parti niteliğini kazanmıştır (Ahmad, 2004: 433). Cemaat-i İslami Partisi'nin temel misyonu kalabalık kitlelerin oylarını alıp iktidar olmak değil bu kitleleri yönlendirecek nitelikte faaliyetler yürütmektir. Bu parti katıldığı hiçbir seçimde iktidara gelmesini sağlayacak oranda oy alamamış, sadece düşünsel anlamda tüm İslam coğrafyasındaki İslâmi yapılanmalara ilham vermiştir (Çevik, 2013: 80).

Pakistanlı İslam düşünürünün ideolojik tavrı doğrultusunda şekillenen Cemaat-i İslami “teo-demokrasiyi” yani daha önce ifade edildiği üzere demokrasinin salt bir biçimde uygulanmasındansa İslami olarak uygulanmasını savunmuştur. Mevdudi, teo-demokrasinin uygulanmasının ancak İslam Devleti'nin sahip olduğu demokratiklik ile mümkün olacağını belirtmekte ve İslam Devleti'ni bir anlamda *Allah'ın Krallığı* olarak nitelendirmektedir (Adams,1989:139). Ayrıca Cemaat-i İslami yalnızca siyasi parti hüviyetinde olmamasına rağmen ve keskin görüşlerin merkezi olması hasebiyle çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Fakat hiçbir zaman herhangi bir silahlı ya da terörist eylemlerle rejim değişikliği hareketinde bulunmamışlardır. Yalnızca Taliban'ın radikal eylemleri karşısında olumlu ya da olumsuz bir tavır sergilememiş, sessiz kalmış ve bu tutumu eleştirilere sebebiyet vermiştir (Çevik, 2013: 81).

Mevdudi'yi İslam dünyasında birçok hareketin tetikleyicisi haline gelmesi Esposito'nun (1989) tarif ettiği şekilde İslam'a sistematik yorum katmasıyla olmuştur. İslamiyette belirli bir ruhban sınıfının olmayışı, Müslümanların kutsal kitabı Kur'an'ın herkes tarafından yorumlanmasına neden olmuştur (Düzgün, 2017: 108). Mevdudi'de hem bunun için hem de kendisine İslam'ı doğru bir şekilde anlatmayı görev edindiği için İslam'ı açıklığa kavuşturma ihtiyacı hissetmiştir.

Mevdudi'ye göre (2016a) açıklığa kavuşturulması gereken dört terim vardır. Bunlar terimler: “İlah, Rabb, Din ve İbadet”tir. Mevdudi, bu dört terimi niçin ele aldığını açıklarken, dinen sergilenmesi doğru bulunmayan davranışların niçin sergileniyor olduğunu bu terimlerin iyi anlaşılmadığından kaynaklandığını öne sürmektedir (Mevdudi, 2016a:11-12). Bu terimlerin İslamiyet'te Allah'ı ve Allah'a karşı olan sorumlulukları temsil ettiğini, bu sorumlulukların Allah'tan başka siyasi otoritelere ve liderlere gösterilmesi neticesinde Müslüman olduğunu düşünen birinin aslında Müslüman olmadığını ifade eder (Mevdudi, 2016a). Daha açık bir şekilde ifade edilecek olursa Mevdudi açıklamalarında insanların yaşamlarında Kur'an'dan uzak bir şekilde herhangi bir başka otoriteye göre yaşamayı, o otoritenin koyduğu

kaidelere uymayı bir ibadete benzetir ve otoriteyi ilahlaştırdığını düşünür. Bu yüzden Mevdudi'ye göre İslam devleti içinde olması gereken unsurlar Kur'an kaynaklı olmalıdır (2016a: 24-36). Allah'a inandığını iddia edip onun kanunlarını uygulamamak, hükümlerini göz ardı etmek Müslümanlar için yanılısamadan başka bir şey değildir O'na göre (Mevdudi, 2016b: 186).

Mevdudi'ye göre her medeniyetin ilerisinde ve üstünde olan İslam'a her zümreden çeşitli övgüler gelmesine rağmen ona itaat etmeyenler yine bu övgüleri yağdıranlardır. Ancak İslam'ın herhangi bir kişinin ya da zümrenin övgüsüne ihtiyacı yoktur (2016b:53-55). İslam, Batı medeniyetinin öngördüğü her şeyi daha ince ayrıntısına kadar görmekte sadece mevcut olan olguları Kur'an'a ve İslam Peygamberinin pratiklerine uygun olarak gerçekleştirmektedir (Mevdudi, 2016b). Bunlara göre İslam devletinde olması öngörülen bu kanunlar hakkında uygulandığında, demokrasinin toplumlara sunduğundan daha fazlasını, azınlığında çoğunluğunda hakkını gözeterek sunacak niteliktedir. Mevdudi'ye göre Batılı yönetim sistemlerinin önerdiği ilkeler ve hürriyetler İslam'ın kendisinde de bulunmaktadır (2016b:105).

Pakistanlı İslam düşünürü İslam devletinin sahip olması gereken ekonomik sistem hakkında da ayrıntılı bilgi vermektedir. Mevdudi'nin devlet yönetiminde ekonomi alanına da müdahale ederek İslam'ı uygulayacak şekilde davranması İslam'ı ideolojileştirmesinin emaresidir (Mevdudi, 2016b: 115-132).

Sosyal eşitlik ve adalet olguları ise Mevdudi'nin fikirleri esasında Batı medeniyetlerinin önermelerinden çok uzakta değildir. Ancak Mevdudi İslam Devleti'ne ilişkin bu konulardaki fikirlerini Batılı kaynaklardan çok daha ileri görmektedir. Sömürgeci tavırlar neticesinde Batı'nın bir nevi tüm dünyaya yayılarak kendi kültürel yaşam pratiklerini kabul ettirdiğini öne sürmekte özellikle de bunu Müslümanlara karşı yapılan bir fikir saldırısı olarak kabul etmektedir (Mevdudi, 2016b: 134). Mevdudi'ye göre Batı Medeniyeti'nin sosyal eşitlik ve adalet önermeleri şeytan aldatmasıdır. Burada Mevdudi, tüm insanlık için en münasip ve geçerli olan sistemlerin Batı'da hayat bulmuş olan kapitalizm ve demokrasi sistemleri olamayacağını savunur (2016b: 133-134).

Mevdudi'ye göre; “İslam'da da sosyal eşitlik vardır.” Bu söz yanlışlarla doludur. Sözün doğrusu ise şöyle olmalıdır; “İslam, eşitliğin, adaletin kendisidir” ”

(2016b: 136). Yine İslamcı düşünürüne göre; “İslam’da adalet vardır” sözü de İslam’a hakkını vermeyen eksik bir ifadedir. İslam’ın ilk gayesi adalettir. İslam dünyada ancak adaleti ikame etmek için gelmiştir.” (2016b: 137). Anlaşılacağı üzere Mevdudi, ateşli ve süslü cümlelerle İslam’ın tahayyül edilenden çok daha adaletli olduğunu ve bu dinde sosyal eşitlik farkındalığının yüksek olduğunu anlatır. İdeolojisi doğrultusunda bunu toplumlara yaymaya ve insanların zihninde var olan İslam önyargısını kırmayı hedeflemekte, bir anlamda emperyalizmi ve sosyalizmi karşısına almaktadır.

Mevdudi’nin cihat görüşünde ise öne çıkan en önemli husus cihadın evrenselliğidir. Evrenselliği yalnızca cihat üzerinden ele almayan Mevdudi cihat olgusuna ayrı bir önem atfetmiş tarih boyunca İslam Devleti idealinde savaşan Müslümanların amacının Batı Medeniyeti gibi güç ve sömürge ihtiraslarıyla yapılmadığını İslam’ın evrensel değerlerinin yeryüzüne yayılması için gerçekleştiğini vurgulamıştır (Mevdudi, 2016c: 267-268). Mevdudi’ye göre cihadın hedefi; “İslam prensiplerine uymayan bâtil sistemleri yıkıp yerine İslam nizamını getirmektir.” (2016c: 265). Mevdudi’nin bu düşünceleri İslami olmayan tüm yönetimlerin yok edilmesine teşvik olduğu gayet açıktır. Çünkü onun görüşlerine göre İslam’ın yaşanmasına engel olan yönetim sistemlerinde Müslümanlar yaşayamaz. Bunu daha ideolojik bir formda dile getiren Mevdudi, komünizme inanmış bir komünistin Nazi Almanyası koşullarında yaşayamamasıyla eşdeğer görmektedir (2016c:262). Bu bir anlamda ne günümüzde ne de geçtiğimiz yüzyıllarda uzun bir süredir hiçbir Müslümanın İslam’a uygun olarak yaşayamadığının üstü kapalı bir ifadesi olarak yorumlanabilir. Zira Mevdudi’nin ortaya koyduğu şekilde bir İslam Devleti ciddi bir zaman dilimi süresince mevcut olmamıştır.

İslamcı düşünürüne göre ideal İslam devletinde beşeri anlamda kanun koyma ihtilafı bir mevzuudur. İslam Peygamberi’nin yaşadığı dönem içerisinde toplumun gereksinimlerine yönelik kanun niteliğinde hükümler bildirilmiş ve bu hükümler Kur’an’da toplanmıştır. Ayrıca Peygamberin sünnetleri ise bu hükümlerin uygulanış rehberi olmuştur (Mevdudi, 2016b: 148). Bu bilgiler ışığında insanın yeni bir kanun koyması demek İslam devleti içerisinde aykırı bir görüş olarak görünmektedir. Mevdudi bu görüşü bir yandan onaylarken bir yandan yanlış anlaşıldığını ifade eder. O’na göre İslam devletinde Allah’ın koyduğu kurallara karşı gelinmediği müddetçe insanın elinden kanun koyma yetkisi alınmamıştır (Mevdudi, 2016b: 149).

Dolayısıyla bazı yasaklanmış davranışların cezalarının Müslümanların kutsal kitaplarında ne olduğu açıkça belirtilmediği zamanlarda cezalar beşeri olarak kararlaştırılabilir ve kanunlaştırılabilir nitelikte olmuştur (Mevdudi, 2016b: 168-169). Mevdudi'nin bu yorumlamaları modern zamanlarda da İslam devletinin kurulabileceği ve var olabileceğini destekler nitelikte olmuştur.

Birbirinden farklı pek çok devlet sistemi mevcut olmasına rağmen söz konusu sistemler birbirlerinden tam anlamıyla bağımsız değildir. Devletlerin ortak paydada buluşup sahip oldukları temel bazı ortak özellikler mevcuttur:

Devlet ülkesel bir birliktir,

Devlet bir meşrulaştırma uygulamasıdır,

Devlet kurumları “kamusal” olarak tanınır,

Devlet egemendir,

Devlet bir hükmetme aracıdır. Heywood (2011: 127)

Bunlara göre Mevdudi'nin düşlediği İslam devletinde bu niteliklere haiz olmalıdır ki, düşündüğü devlet sistemi, bir devlet olarak nitelendirilsin. O'na göre İslam devleti ülkesel bir birliktir (2016c:265-268) ve sınırlarına Dar'ül İslam adı verilir. Aynı zamanda İslam devleti şeriat kanunlarını meşrulaştırma uygulamasıdır. Allah'ın kanunları altında yaşayan herkesin bu kanunları tanınması şarttır (2016b: 147-179). Ayrıca İslam devletinde verilmiş olan toplumsal kararların herkesi bağlayıcılığı vardır (Mevdudi, 2016b: 115-132). İslam devleti egemendir, her şeyin üstünde tek bir iktidar sahibi vardır O'da Allah'tır (Mevdudi, 2016b: 65-86). İslam Devleti bir hükmetme aracıdır, iktidarına karşı çıkan herkes İslamî yöntem ve şekillerle Allah'ın koyduğu kanunlara İslam Peygamberi'nin sünnetlerine göre yargılanır ve cezalandırılır (Mevdudi, 2016b: 147-179)

Mevdudi'nin tüm bu fikirleri ve kurmuş olduğu Cemaat-i İslami Partisi yalnızca ülkesini değil diğer İslam toplumlarını da etkilemiş ve bir anlamda Batı hegemonyasından bunalan Müslümanlar için bir öze dönüş akımının başlamasına neden olmuştur. Siyasal İslam'ın en radikal savunucularından olan Seyyid Kutup'un dahi fikirlerini etkilemiş ve bir silsile halinde bu akımın devamı sağlanmıştır.

3.3. Üçüncü Bölümün Sonucu

Siyasal İslam ve islamofobi yalnızca tek bir sebep ile Müslümanlar tarafından yükseltilmemiştir. Siyasal İslam için başat rol oynayan aktörler Müslümanlarken, islamofobi için aynı durum söz konusu değildir. Siyasal İslam ideolojisi çerçevesinde incelenen her üç düşünürün de belirli sebepler ve etkenlerle bu fikirler etrafında kümелendiği açıktır. Yukarıda yer verilen üç İslamcı düşünürün düşünceleri beraber değerlendirildiğinde, Batı medeniyetinin sürdürdüğü sömürgeci tutumlar karşısında siyasal İslam'ı bir reaksiyon olarak gösterdiği ortak kanıdır (Kumar, 2016: 135). Bir diğer ortak kanı ise her üç isminde hedefinde bir İslam devleti kurma arzusunun bulunmasıdır. Bunlar büyük benzerliklerdir fakat her toplumun kendi bünyesinde barındırdığı kültürel ve sosyolojik değişikliklere göre bazı görüşlerde fikir ayrılıkları da mevcuttur. Ancak bu fikir ayrılıkları Müslüman toplumları, siyasal alanda dinlerini baskın kılma arzusundan geri tutacak etkinlikte gözükmemektedir. Zira bu arzu çevresinde toplanmalar radikal gruplarında önünü açmış hatta IŞİD gibi bir terör örgütü kurulurken fikri altyapı olarak buradan beslenmiştir. El-Kaide terör örgütüne meydan okuyarak onun bünyesinden sıyrılan IŞİD, bir İslam devleti kurdukları iddiasıyla Hilafet ilan etmiş ve isimlerini İslam Devleti olarak değiştirmişlerdir (McCants, 2017). Kendi adına para bastıran, kendi koyduğu kanunlarla adalet tesis etmeye çalışan, tipik terör saldırılarından farklı terör eylemleri gerçekleştiren ve ordu kurarak yayılmacı saldırgan bir politika izleyen kısacası devlet gibi davranan IŞİD diğer terör örgütlerinden farklı bir profil çizmekte ve dünyaya kendisini böyle sunmaktadır (Luizard, 2016: 21-24).

İslam'ı yeterince tanımayan Batılı çevreler kendilerine çok öncelerden beri bir öteki olarak belirledikleri İslam'ı eserlerinde korkunç bir şekilde tasvir etmekte ve dünya kamuoyuna belirli önyargılar yerleştirmektedirler (Said, 2017). Fakat IŞİD gibi dini nitelikli olduğunu öne süren ve eylemlerini dini gerekçelerle yaptıklarını açıklayan radikal terörist gruplar İslam'ın dünya kamuoyu nazarında kötü bir imaj kazanmasına sebebiyet vermişlerdir. Siyasal İslam'ın güç kaybı yaşamasına sebep olan da islamofobiye kaynaklık eden sebeplerde aslında bunlardır. Siyasal İslam radikalleştiği ölçüde ziyana girmekte ve kendi sonunu hazırlamaktadır (Roy, 2017: 238-239). Manipülasyondan ve ötekileştirmeden kaynaklı doğan İslamofobi tavrının

bu gelişmelere bakıldığında şaşkınlıkla karşılanacak bir tavır olmadığı anlaşılmaktadır.

BÖLÜM 4:

TÜRKİYE'DE 2011-2018 EKSENLİ SİYASAL SÖYLEMLERİN ANALİZİ

2010-2018 dönem aralığı ele alınmadan önce, modern Türkiye'nin kuruluş safhalarında kendi geleceğini etkileyecek önemli unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar yalnızca Türkiye Cumhuriyeti tarihi ile sınırlı değildir ve mirasçısı olduğu Osmanlı İmparatorluğu'na kadar dayandırılabilir. Ancak ele alınan araştırma alanı Türkiye olduğu için inşa edilen Modern Türkiye'nin temel dinamiklerine kısa açıklamalarla yer verilmiştir. Ardından Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ile Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin 2010-2018 arası dönemde gerçekleştirilen genel seçim sonuçlarından sonra yaptıkları konuşmaların ve seçili tarihte gerçekleştirilen parti grup toplantılarında üretilen söylemlerin içerik analizleri karşılaştırılmıştır.

4.1. Modern Türkiye'de İhtilaf Alanları

29 Ekim 1923 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun doğal mirasçısı, yönetim şekli olarak cumhuriyet rejimini tercih etmiş, böylece Türkiye Cumhuriyeti ortaya çıkmıştır. 14. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu'nun tek gerçek mirasçısı konumunda olan Türkiye, halifeliğinde doğal mirasçısıydı. Ancak halifelik Osmanlı İmparatorluğu'nda hükümdarlarla bütünleşik olduğundan dolayı Türkiye'de cumhuriyet ilan edilip saltanat kaldırılınca hilafet makamı da boşa çıkmıştır (Ortaylı, 2015:76). Araplar uzunca bir süre halifeliği kendilerinde bir hak olarak görmüşlerse de Türkiye'de halifeliğin kaldırılmasının ardından hiçbir Arap ülkesi bu müesseseyi canlandırabilecek bir güç bulamamıştır (Ortaylı, 2015: 73). Bunun sebebi de 1. Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorlukların sona ermiş olması ve milliyetçiliğin ön plana çıkmasıdır (Ortaylı, 2015: 73).

Osmanlı'da III. Selim döneminde başlayan modernleşme eğilimleri yalnızca bugünkü Türkiye coğrafyasını etkileyecek şekilde değil bütün Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde bulunan toplumları da etkileyecek genişlikte başlamıştır. Bu modernleşme hareketleri Osmanlı'da hüküm süren dini inancın tartışılmasını ve buna bağlı olarak bazı kural ve kaidelerin değişime uğramasına ön ayak olmuştur (Ortaylı, 2014: 13). III. Selim döneminde başlayan modernleşme ve reform

hareketleri neticesinde Avrupa'yı yakından takip etmek maksatlı açılan elçiliklerde yetişen dönemin genç dimağları Tanzimat döneminde yönetici kadrolarda görev bulmuş ve adım adım gerçekleşen modernleşme hareketleri ile Osmanlı'nın Batı'yı yakalayabilmesi arzulanmıştır (Ortaylı, 2014: 143-147). Anadolu'da da yeni bir modern Türkiye inşası başlamıştır. Modernleşme gayesiyle Batı Medeniyetine dahil olmak isteyen aydın kesim, kendi kültürlerini Batının bilim ve tekniğinde kaybetmeden yükseltebilme potansiyelleri olmalarına rağmen kültürlerinden taviz vererek de olsa Batılı olmayı arzulamışlardır (Turan, 2018:54). Bu tavır halk ve aydın kesim arasında bir dilemma yaratırken, yeni Türk devleti üzerinde oturtulmaya çalışılan ideal bir toplum modeli vardır. Bu amaçlar doğrultusunda Cumhuriyet döneminde modern Türkiye inşa edilirken toplumu doğrudan etkileyecek dini nitelikli bazı teşebbüsler (Ezan ve Kur'an Türkçe tercümesi gibi) Türk milliyetçiliği ön plâna çıkarılarak gerçekleştirilmiştir (Turan, 2018: 57). Bu aşamalar hem Türk milliyetçiliğinin önem kazanmasında hem de laikliğin benimsenmesinde önemli yapıtaşları olmuşlardır. Ortaylı'nın ifadesiyle: "*Laiklik, bir yerde, modern toplumun ön koşullarının gerçekleşmesine bağlıdır.*" (2014: 199). Her ne kadar modernleşme ve reform çabaları gerçekleştirilmiş olsa da tam ve doğru anlamıyla laikliğin benimsenmesi kolay olmamıştır. Nitekim yüzyıllar boyu belirli toplumsal normları bünyesinde barındıran bir toplumdan bu normlarını bir anda değiştirmesi, en azından sosyolojik anlamda bir anda değişmesi, beklenemez. Fakat bu değişimin gerçekleşmesinin belirli bir sürat kazanması için Ortaylı laikliği kastederek: "(...) Ancak toplumun belirli bir gelişme düzeyinde bu ideoloji, yeni hukuk ve toplum düzeyinin gelişimini hızlandırabilir de..." demiştir (2014: 199).

Modern Türkiye'nin benimsemiş olduğu laiklik anlayışı Avrupa'da olduğu gibi din ve mezhepler arasında yaşanan çekişmeyi sonlandırmak maksadıyla değil hür düşünce ortamı yaratabilmek için geliştirilmiştir (Turan, 2018: 93-96). Türkiye'deki mevcut laiklik elde edilene kadar çeşitli modernleşme evrelerinden geçmiş belirli bir tarihsel süreç geçirmiştir. Türkiye'de laiklik kabul edilirken İslam ile çatıştığı fikri hâkim olmaya başlamış, bu düşünce sonraki dönemlerden günümüze kadar taşınmıştır (Turan, 2018:96-97). Laiklik kabul edildiğinde her kesimin ve her zümrenin dini kimliklerinden sıyrılarak kanunlar önünde eşit bulunduğu bir Türk vatandaşlığı ile ulus-devlet inşası hedeflenmiştir (Nalbant, 2011:67).

Laikliğin fikri anlamda din düşmanlığı olarak kabul edilmesi laiklik sözcüğünün kökeninde yatmaktadır. Birçok Avrupa dilinde laiklik sözcüğü din karşıtı anlamlar taşımakta olup sözcüğün içeriği ile sözcüğün anlamı birtakım çatışmalara yol açmaktadır. Dilden kaynaklanan bu durum Türkçe içinde geçerlidir (Akgönül, 2011: 7-8). Laiklik, Fransızcadan ilk çevrildiğinde “lâdini¹⁰” olarak çevrilmiştir. Bu sözcüğün aynı zamanda dinsiz anlamına gelmesinden dolayı, Fransa’daki tarihinden uzak tutularak “layik” sözcüğü kullanıma alınmış, kısa süre içerisinde de ideolojik bir nitelime olmuştur (Akgönül, 2011:8). Mecliste ilk kez tasarlanıp, kabul edildiği sıralarda o kadar yabancı bir muhteva barındırmaktadır ki laiklik, bazı milletvekillerinin ne olduğunu anlamakta dahi güçlük çektikleri belirtilir (Turan, 2018: 100). Fiili anlamda laikliğin din düşmanlığı olarak kabul edilmesi ise meclisteki bu gündemin olduğu zamanlara dayandırılabilir. Nitekim yönetimde dine verilen eski önem artık verilmemektedir ve aydınlar arasında din, Avrupalılaşmaya (medenileşmeye) engeldir görüşü topluma yavaş yavaş da olsa yayılmaktadır (Turan, 2018: 101-102). Bu görüşü destekler nitelikte ise Akgönül laiklik için “(...) Bu terim her ne kadar “Müslüman Demokratlar” iktidara geldiğinden beri değişikliğe uğramış olsa da, bugün Türkiye’de laik bir kimse, tutuculuktan arınmış ve kendini tamamen Batılılaşmış hisseden bir bireydir.” (2011: 8) yorumunda bulunmuştur.

Topluma bir yandan “köylü milletin efendisidir!” düsturu kazandırılmaya çalışılırken bir diğer yandan, kırsalda bulunanlar bunlardan bihaber şekilde kendi dünyasında yaşamakta ve eğitimden uzak kalarak aydın kesimden keskin bir şekilde ayrılmaktadır (Ortaylı, 2015:102). Ortaylı (2015)’nın kendi ifadesiyle; “Türkiye’de eğitilmiş insan Batıcıydı ama bu biraz ezberiydi; zira Batı dili bilenler parmakla gösterilirdi.” Anlaşılacağı üzere bugün de sık sık gündeme getirilen yanlış batılılaşmanın kökleri çok daha öncelere dayanmaktadır. Osmanlı’daki ıslahatçı padişahlar döneminden başlayarak modern Türkiye’nin inşaa süreci de dahil olmak üzere yapılan bütün modernleşme ve reform hareketleri hiyerarşik olarak yukarıdan aşağı doğru yapılmıştır. Bu hareketler emrivaki bir şekilde halka kabul ettirilmeye çalışılmış ve sonucunda ise halk Batılı olmaya soğuk bakmıştır (Yücekök, 1997:41).

Belirli dönemlerde yaşanan siyasi kutuplaşmaların geçmişten günümüze keskinleşerek gelmesi ise tarihin malumudur. Bu kutuplaşmalar halk ve aydın kesim

¹⁰ Arapçada dinî olmayan anlamına gelmektedir.

arasında da yaşanmış ve birbirinden iyice ayrıışan kitleler meydana gelmiş farklı fikirler etrafında toplanmışlardır.

Modern Türkiye'nin kuruluşundan içinde bulunduğumuz zamana gelene dek benzer sorunlarla karşılaşmış ve ihtilaflar yaşanmıştır. Eğitim seviyesi, refah düzeyi, yaşam standartları yüksek olan kesim ile daha düşük olan kesim varlığını sürdürerek gelmiştir. Bu anlamda tek kültür içerisinde iki ayrı toplum oluşmuştur: biri modern toplumu simgelerken bir diğeri geleneksel toplumu simgelemiştir (Yücekök, 1997: 58-59). Bu iki toplumun ortaya çıkardığı çatışmalar ise toplumu dönüştürecek mahiyettedir yorumunda bulunmak yerinde olacaktır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren aydın kesim ile halk kesimi arasında bir uyuşmazlık daha uygun tabirle birbirlerini anlayamama durumu hakimdir. CHP'nin içerisinde çıkan Demokrat Parti (DP), süreç içerisinde bu iki kesimi temsil eden siyasi oluşumlar halini almışlardır. Özünde tam olarak böyle olmasa bile yaşanan siyasi olaylar neticesinde ve yıllar içerisinde CHP, modernleşme ve batılılaşma yanlısı elitist yaklaşımlar sergilerken DP ve DP'ye daha yakın çizgide ilerleyecek olacak siyasi partiler daha çok muhafazakâr ve popülist retoriği öne çıkararak politikalar sergilemişlerdir (Miş, 2018). Bu partiler 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra siyasetten men edilen DP'nin geleneğinin mirasçısı oldukları iddiasıyla siyasete katılmış ve DP'nin devamı olduklarını belirtmiş ve DP'nin çizgisine sahip çıkmak istemişlerdir (Bulut, 2009). Bu partiler; Adalet Partisi (AP), Yeni Türkiye Partisi (YTP), Demokratik Parti (1970), Anavatan Partisi (ANAP), Doğru Yol Partisi (DYP), Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)'dir. Dolayısıyla ortada var olan bir CHP geleneği ile DP geleneğinden bahsedebiliriz.

AK Parti, DP geleneğine sahip çıkan bir parti olması nedeniyle CHP ile uzlaşmazlıklar yaşamaktadır. Bu uzlaşmazlıkların bir sebebi sahip oldukları geleneklerken bir diğeri ise doğal olarak rakip olmalarıdır. Bu rakip siyasi partiler, her siyasi parti gibi iktidar kaygısı beslemelerinden dolayı birbirlerine karşılıklı antitezler üretmişler ve günümüze değin içtimai olarak artan ve sertleşen bir şekilde birbirlerini ötekileştirmişlerdir. Bunlara verilecek en basit örneklerden biri ise toplumda, toplumları yönlendirme gücüne sahip rakip ideolojilerin "milli irade" söylemi üzerinden bir kutuplaşma, bir ötekileştirme ortamının doğmasına sebebiyet verilmesidir. Bir kesime göre "milli irade" yanlış yorumlanarak her şeyin üzerinde görülmekte ve bir "milli irade fetişizmi" yapılmaktadır (Kavukçuoğlu, 2014). Bir

diğer kesime göre ise milletten kopuk olanların milletin iradesini hiçe saydığı için yıllarca iktidar olamadığını ve olamayacağını öne sürmektedir (Miş, 2014).

4.2. AK Parti ve CHP'nin 2011-2018 Tarihleri Arasında Gerçekleşen Genel Seçimlerdeki Siyasal Söylemleri

Siyasal söylemleri dile getiren siyasetçilerin genelde güzel konuşma ve hitap etme yeteneğinin olması gerektiği herkes tarafından vurgulanır. Bu bağlamda düşünüldüğünde siyasetçilerin konuşmalarının belirli bir retoriğe sahip olması gerekmektedir. Retorik kelimesinin tam karşılığı da “1) Güzel söz söyleme, hitabet sanatı 2) Söz sanatlarını inceleyen bilim dalı, belagat” tır (TDK,2019).

Kitleleri etkileri altına alabilmeleri için siyasetçilerin retoriği had safhada kullanmaları gerekmektedir. Zira kitleler, sözcüklerden ve sözcüklerin arasında gizlenmiş saklı imgelemlerden etkilenmeye son derece açık bir vaziyettedirler. Kullanılan bazı sözcükler kitleler tarafından akıl süzgecinden dahi geçirilemez ve tam teslimiyetle kabul edilir (Le Bon, 2016: 84-88). Retoriğin nasıl kullanılacağı ise tamamen duruma göre değişir. Genellikle dramatikleştirmeler, abartmalar, ironiler, metaforlar, sayı oyunları, yinelemeler, benzetmeler, karşıt anlatım içeren ifadeler gibi konuşmanın rasyonel düzlemde duygusal düzleme kaymasını sağlayacak unsurlar kullanılarak sağlanır (van Dijk, 2015: 68).

Bu bilgiler ışığında, 2010-2018 arası dönemin tüm siyasal söylemlerinin incelenmesi mümkün olmadığından, 12 Haziran 2011, 7 Haziran 2015 ve 24 Haziran 2018 genel seçimlerinin ardından AK Parti ve CHP'nin seçim sonrası değerlendirmeleri incelenmiştir. Laurence Bardin'in yıldız fallı tekniği kullanılarak yapılan içerik analizinin yalnızca üçüncü aşaması (sentaks ve sözcük analizi) hariç tutulmuştur.

İlk önce ortak olarak kullanılacak hipotezler belirlenmiştir. Bunun neticesinde konuşmaların tematik analizi gerçekleştirilerek genel bir karşılaştırma yapılmıştır. Bardin'in geliştirmiş olduğu yıldız falları analizinin tematik analizi safhasında konuşmacının, ifadelerinde hitap ettiği kitleye nüfuz etmek ve onları bir anlamda yönlendirmek için sergilemeleri gereken davranışlar kategorize edilmektedir (Bilgin, 2014: 65). Bu bağlamda olumlu ve olumsuz davranışlar bir tablo haline getirilerek

hedef kitleye verilmek istenen mesaj daha net olarak ortaya konabilmektedir. Konuşmaların değerlendirilmesinde seçim tarihlerinin öncelikleri ve parti isimlerine göre alfabetik sıralama baz alınmıştır.

Analiz edilen konuşmalara istinaden ortaya konan ortak hipotezler şunlardır:

- 1) Kitleler belirli düşünüş ve davranış kalıbı içerisine sokulmak istenmektedir,
- 2) İdeolojik dil hitapları vardır,
- 3) “Biz ve Onlar” ayrımı vardır,
- 4) Hedef kitlelere övgüler ve güzellemeleler vardır,
- 5) Rakip kitlelere eleştiriler ve ithamlar yöneltilir,
- 6) Geçmişe ve geleceğe atıflarda bulunulur,
- 7) Öz Savunma argümanları hedef kitleye aşılanır.

Analiz edilen konuşmaların değerlendirmeleri bu hipotezler esas alınarak yapılacaktır. Böylelikle hatiplerin hitabetlerinde kullandıkları dilin anlamsal içerikleri ortaya konulacaktır.

4.2.1. 12 Haziran 2011 Genel Seçimler Sonrası AK Parti ve CHP Liderlerinin Seçim Sonucu Değerlendirmeleri

12 Haziran 2011 Genel Seçimleri nihai sonuçlarına¹¹ göre partilerin oy dağılımları ve milletvekili sayılarını gösteren Yüksek Seçim Kurulu (YSK)'nın 1070 No'lu kararı aşağıdaki Tablo 1 ve Tablo 2'de gösterilmiştir.

¹¹ <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/2683/2011-1070.pdf> E.T. : 25 Mayıs 2019

Tablo 1:

Geçerli oyların seçime katılan siyasi partilere dağılımı ve bu dağılımın oranları

PARTİ ADI	OY	ORAN (%)
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	21.399.082	%49,83
DEMOKRAT PARTİ	279.480	%0,65
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	11.155.972	%25,98
EMEK PARTİSİ	32.128	%0,07
MİLLET PARTİSİ	60.716	%0,14
LİBERAL DEMOKRAT PARTİ	15.222	%0,04
SAADET PARTİSİ	543.454	%1,27
HAK VE EŞİTLİK PARTİSİ	124.415	%0,29
HALKIN SESİ PARTİSİ	329.723	%0,77
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	5.585.513	%13,01
DOĞRU YOL PARTİSİ	64.607	%0,15
TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ	64.006	%0,15
MİLLİYETÇİ VE MUHAFAZAKAR PARTİ	36.188	%0,08
BÜYÜK BİRLİK PARTİSİ	323.251	%0,75
DEMOKRATİK SOL PARTİ	108.089	%0,25
BAĞIMSIZLAR	2.819.917	%6,57
GENEL TOPLAM	42.941.763	%100,0

Kaynak: YSK internet verileri (YSK, 25 Mayıs 2019)

Tablo 2:

PARTİ ADI	KAZANDIĞI MİLLETVEKİLİ SAYISI
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	327
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	135
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	53
BAĞIMSIZLAR	35
TÜRKİYE TOPLAMI :	550

Kaynak: YSK internet verileri (YSK, 25 Mayıs 2019)

Bu verilere dayanarak en çok oy alan iki partinin, AK Parti (%49,83 oy oranı ile 327 milletvekili) ve CHP (%25,98 oy oranı ile 135 milletvekili) liderlerinin gerçekleştirmiş oldukları konuşmaların analizleri alt bölümlerde sunulmuştur.

AK Parti Genel Başkanının Seçim Sonrası Balkon Konuşması Analizi

AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan 12 Haziran 2011 seçimlerinden sonra, 2002 seçimlerinden beri bir gelenek haline getirdiği balkon konuşmasını gerçekleştirmek üzere partinin genel merkezine gitmiş ve burada yaklaşık yarım saat süren bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma hem bir seçim değerlendirmesi hem de seçimin sonucu itibarıyla AK Partiye üçüncü kez iktidar olma yetkisi verildiği için bir teşekkür konuşması olarak sürdürülmüştür. Konuşmayı dinlemeye gelen vatandaşların olumlu yönde tezahüratlarıyla zaman zaman kesintiye

uğramıştır.¹² Konuşmada toplamda 115 cümle kullanılmış, en uzun cümle 36 sözcükten oluşurken en kısa cümle ise 2 sözcükten oluşmaktadır. Fakat konuşmanın geneline bakıldığında birbirine bağlı ve uzun soluklu cümleler dikkat çekmektedir. Bu bağlamda cümle başına düşen kelime ortalaması 12'dir.

Yukarıda sıralanan hipotezler göz önünde bulundurulduğunda yedi hipotezi karşılayan birer örnek cümle aşağıda sunulmuştur:

- 1) Gözlerini Türkiye'ye çevirmiş, Türkiye'den gelecek haberleri büyük bir heyecanla takip eden, Bağdat, Şam, Beyrut, Amman, Kahire, Tunus, Saraybosna, Üsküp, Bakü, Lefkoşa ve diğer tüm dost ve kardeş ülke başkentlerini, dost ve kardeş halkları da buradan muhabbetle selamlıyorum.
- 2) Yedi bölgenin tamamında AK Parti birinci parti. Neden? Çünkü biz kimseyi dışlamadık, kimseyi ayırmadık.
- 3) 330'un altında milletvekili çıkardık veya çıkarıyoruz diye biz kapımızı kapamayacağız ve muhalefete gideceğiz.
- 4) Bize oy verenlerin de, vermeyenlerin de yaşam tarzını, inanç ve değerlerini, onurumuz, namusumuz, şerefimiz olarak göreceğimizden hiç kimsenin ama hiç kimsenin kuşkusu, şüphesi, tereddüdü olmasın.
- 5) Milli irade üzerindeki vesayet, hukuk dışılık, üstünlerin sultası yine tartışmasız şekilde kaybetmiştir.
- 6) İnkâr politikalarını bitirdik, asimilasyon politikalarını bitirdik bitiriyoruz.
- 7) Acılarla dolu demokrasi tarihimiz, bugün artık çok farklı bir konuma ulaşmış, yaşanan tüm acılar, canlarını yitiren, özgürlüklerini yitiren tüm kardeşlerimizin ruhu bir nebze olsun şad olmuştur.

Ortaya atılan hipotezlerin bir karşılığı olarak seçilen bu cümleler kısa bir şekilde incelendiğinde ilk hipoteze göre Genel Başkan Erdoğan, dost ve kardeş ülkelerden bahsederken tarihsel süreç içerisinde Osmanlı Devleti himayesinde olan ve dini çoğunluğu Müslüman olan yerleri öncelikli olarak seçmiş ve hitap ettiği kitleler karşısında samimi bir mesaj göndermiştir. Genel Başkan'ın konuşmasında

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=dJJGn-hRMeQ&t=425s> E.T.: 25 Nisan 2019

sıraladığı ülkelerin vatandaşlarına sevgi beslediğini belirtmesi, ona kulak veren ve alaka gösteren kitleleri bir anlamda yönlendirme mahiyetinde taşıyıcı unsur olabilecek niteliktedir.

İkinci hipotezin örnek cümlesi ele alındığında oldukça açık bir şekilde AK Parti'nin belli bir ideolojiyi benimsememiş olduğu, tüm vatandaşlara hitap ettiği ifade edilmiştir. Partinin son tüzüğünde yer alan ifade de bu yöndedir: “AK Parti, ideoloji dayatan veya rant dağıtan bir parti değildir, olmayacaktır.” (AK Parti Tüzüğü, 2018). Fakat söz konusu balkon konuşmasının tamamı incelendiğinde muhafazakâr bir çizgi, geçmişle bağlarını koparmadan sergilenen bir duruş dikkat çekmektedir.

Üçüncü hipotezi açıklama mahiyetinde verilen örnekte “biz” öznesi, doğrudan “biz ve onlar” ayrımını ortaya koymaktadır. İlimli bir şekilde ve kucaklayıcı nitelikte gerçekleştirilen bir konuşmada dahi hem partilileri hem de partiyi olumlu anlamda öne çıkarmak için, bir ayrıma ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü ideolojilerde esas unsur kendini pozitif bir biçimde öne çıkarırken öteki olanın negatif yönlerini sunmaktır (van Dijk, 2015: 72).

Dördüncü hipotez kapsamında ele alınan cümlede öne çıkan vurgu ise bireylerin kişisel tercihlerin, fikirlerin, değerlerinin kutsal olduğudur. Bireylerin sahip olduğu bu değerler övülmüş ve bu değerlerin güvende olacağına dair garanti verilmiştir. Retorik olarak incelendiğinde bu cümlenin yaratacağı etki toplum tarafından yüceltilen erdemli kavramların sıkça tekrarlanmasıyla, kitlenin duygularına hitap etmiş ve kitleye bağlılık aşılmıştır.

Hipotezlerden beşincisine karşılık verilen örnek cümle bir zafer cümlesidir. AK Parti iktidarından önceki dönemlere bir atıf yapılarak, önceki iktidar dönemlerin hukuksuz, milli iradeden uzak ve halktan kopuk olduğu iddia edilmektedir. Ayrıca söz konusu cümlede kullanılan “yine” sözcüğü AK Parti'nin üçüncü kez iktidar partisi olmasını pekiştirirken aynı zamanda sözü edilen hususlardan (*Milli irade üzerindeki vesayet, hukuk dışılık, üstünlerin sultanı*) bir kez daha AK Parti kurtarmıştır fikri sunulmaktadır.

Altıncı hipoteze bakıldığında ise geçmişten beri uygulanan birçok politikanın AK Parti iktidarıyla sona ermiş olduğu ve gelecekte de olumsuz olarak nitelenen

politikaların sona erdirileceğinin net mesajı verilmiştir. Geçmiş ile gelecek arasında kurulan bağıntıyla bir siyasi istikrar sağlanmaktadır.

Son hipotezin referans cümlesinde AK Parti'den önce demokrasi konusunda çeşitli sorunlar yaşandığını, AK Parti iktidarıyla beraber bu sorunların son bulduğu ve daha özgürlükçü bir ortamın oluştuğu ifade edilmektedir. Geçmişte yaşanan hadiselerin AK Parti sayesinde bugün son bulduğuna vurgu yapılmış ve dinleyici kitleye, ifade edilen sorunların çözümleyicisinin AK Parti olduğunu aktarmıştır. Bu bağlamda parti destekçilerine öz savunma argümanlarının sunulduğu anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki tablolarda Recep Tayyip Erdoğan'ın söz konusu balkon konuşmasına ilişkin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilen tutum kategorileri yer almaktadır.

Tablo 3: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumlu (+) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Birliktelik	Biz, Hepimiz, Birlikte, Beraber	<i>12 Haziran 2011 seçim sonuçları ülkemize, milletimize, bütün coğrafyamıza, tüm dünyaya hayırlı olsun.</i>	36	115	%31,3
Mücadelecilik	Mücadele Vazgeçmeme	<i>İnkâr politikalarını bitirdik, asimilasyon politikalarını bitirdik bitiriyoruz.</i>	8	115	%6,9
Kararlılık ve Kudret	Güç, Güven, İnanç	<i>Yaptıklarımız, yapacaklarımızın teminatıdır.</i>	15	115	%13,04
İyimserlik	Gelişim, Ehven-i Şer	<i>Bu sonuçlar, inşallah, bölgemizde ve dünyada, barışa, adalete, huzur ve istikrara katkı sağlasın diyorum.</i>	9	115	%7,8

Tablo 3'te görüldüğü üzere, en çok olumlanan tutum %31,3'lük oranla birliktelik mesajı veren cümlelerde görülmektedir. Tablo 4'te olumsuz tutum olarak ele alınan "Ötekileştirme" kategorisi bu konuşmada en çok öne çıkan olumsuz tutum olarak %7,8'lik bir frekansla konuşmada yer aldığı görülmektedir.

En çok yüceltilen ikinci tutum ise, "Kararlılık ve Kudret" kategorisinde yer almaktadır (Tablo 3). Bu da konuşmanın muhatapları tarafından dikkate değer nitelikte bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira olumlanan bu tavır neticesinde hem lider düzeyine hem de parti düzeyine inanç artmaktadır.

Tablo 4: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumsuz (-) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Ötekileştirme	Onlar, Diğerleri	<i>Onları da kucaklayacağız, onları da aramıza alacağız...</i>	9	115	%7,8
Vazgeçme	Pes etmek, Vazgeçmek	<i>Bir nebze bile geriye gidış olmayacaktır.</i>	7	115	%6,08
Cesaret Kaybı ve Sinmişlik	Korkmak, Özgüvensizlik	<i>Yeni anayasa milletin her bir ferdini birinci sınıf olarak görecek.</i>	2	115	%1,7
Kötümserlik	Kanıksamak, Boyun eğmek	<i>Adnan Menderes'in, Fatin Rüştü Zorlu'nun, Hasan Polatkan'ın canlarını feda ettikleri demokrasi, bu ülkede sarsılmaz bir güce ulaşıyor.</i>	3	115	%2,6

Bu konuşma özelinde oluşturulan tablolar incelendiğinde sonuç olarak konuşmacının dinleyici kitleye, olumlu tutumları öne çıkararak hitap ettiği gözlemlenmiştir. Bu konuşmanın bir zafer konuşması göz önünde bulundurulduğunda her anlamda ötekileştirmeye mesafeli durulması olağan karşılanmaktadır. Ancak olumsuz tutumlar içerisinde bir değerlendirme yapıldığında en çok öne çıkan ifadelerin “Ötekileştirme” kategorisinde bulunması dikkat çekmektedir.

CHP Genel Başkanının Seçim Sonrası Basın Toplantısı Konuşmasının Analizi

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun seçimin ardından gerçekleştirdiği ilk seçim değerlendirmesi çok da uzun soluklu olmayan yaklaşık altı dakikalık bir konuşma olmuştur. Konuşma, yeni parti Genel Başkanı olarak CHP'nin oy oranını artırması sebebiyle partililer tarafından zaman zaman sevgi gösterileriyle kesilmiştir¹³. Toplamda 39 cümle sarf ettiği konuşmasında bazı cümleler uzun solukluyken bazıları ise oldukça kısadır. Kurduğu en kısa cümle 2 sözcükten oluşurken, en uzun cümle 27 sözcükten oluşmaktadır. Cümle başına düşen sözcük ortalaması ise 9'dur.

Oluşturulan hipotezler göz önünde bulundurulduğunda Genel Başkan Kılıçdaroğlu'nun konuşmasında ortaya konulan yedi hipotezi gerçekleyen örnek cümleleri şöyle sıralayabiliriz:

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=hhQkGqZs0bo> E.T.: 25 Nisan 2019

- 1) Hiç kimsenin umutsuzluğa kapılmaya hakkı da yoktur, yetkisi de yoktur.
- 2) Daha güçlü, daha dinamik, daha genç, dünyaya daha özgürce bakan bir Cumhuriyet Halk Partisi var.
- 3) Demokrasiyi her zaman savunduk. Her koşulda savunacağız. Adalet ve Kalkınma Partisi'ne başarılar diliyoruz.
- 4) Örgütlerimize teşekkür ediyorum. Heyecanlarını yitirmesinler, miting meydanlarındaki heyecanları da biliyorum. Aynı heyecanımızı sürdüreceğiz.
- 5) %10 barajının AKP'ye getirdiği avantajı da biliyoruz. Hiç meraklanmayın. Türkiye'nin çağdaşlaşması, uygarlaşması, özgürleşmesi açısından elimizden gelen her çabayı gösterdik, bundan sonra da göstermeye devam edeceğiz.
- 6) 6 aylık bir süreçte 3,5 milyon yeni oydaş kazanıyorsak, önümüzde 4 yıllık bir süreç var. Hedefimiz 4 yıllık bu süreç içinde iktidardır.
- 7) Anayasa konusunda, özgürlükler konusunda, kadın-erkek eşitliği konusunda, medya özgürlüğü konusunda yakından takip edeceğiz ve bu işlerin çağdaş anlamda uygar dünyaya eşit konuma Türkiye'nin getirilmesinde mücadelemizi sürdüreceğiz.

Hipotezleri gerçekleyen bu örnek cümleler incelendiğinde birinci hipotezimize cevaben Kemal Kılıçdaroğlu, hitap ettiği kitlenin asla ümitsizliğe düşmemesi gerektiğini önemle vurgulamıştır. Bu kitlenin nasıl davranması gerektiği konusunda öğütte bulunmuştur. Ayrıca retorik olarak incelendiğinde ise kitleleri ümitli olmaları hususunda öğütlerken konuşmanın farklı noktalarında sık sık tekrara gitmiştir.

İkinci hipoteze istinaden konuşmasında özgürlükçülüğün altını özellikle çizmiş ve demokrasi kavramına çokça başvurmuştur. Hitap ettiği kitleyi CHP'nin mutlak surette özgürlük arayışı içerisinde ve demokrat olduğunu ifade ederek selamlamıştır (van Dijk,2015: 72-73).

Üçüncü hipoteze karşılık gelen örnek cümlede olağan bir ötekileştirme mevcuttur. Zygmunt Bauman (2010) toplulukların kendilerini var edebilmeleri ve tam olarak tanımlayabilmeleri için bir ötekine ihtiyaç duyduğunu ve bu şekilde var

olabildiğini ifade eder. Kılıçdaroğlu'nun da bu ayrıma gittiği doğrudan kullandığı sözcüklerde belirgindir.

Yaptığı bu konuşmada Kemal Kılıçdaroğlu muhataplarına, destekçilerine ve parti çatısı altında bulunan ve partiyle organik bağı olan / olmayan herkese sıklıkla teşekkür etmekte ve CHP'nin önceki seçimlere göre başarısının onlar sayesinde olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu da dördüncü hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Hedef kitlesinden övgüyle bahseden Kemal Kılıçdaroğlu, seçimde rakibi olan AK Parti'yi ise seçim sisteminden kaynaklanan sebeplerle avantajlı olmakla itham ediyor. Konuşmanın devamında Türkiye'yi daha medeni bir hale getirmek için çalışacağını ifade ederek aslında üstü kapalı bir şekilde iktidar partisini "medenileşme" hususunda pasif kalmakla itham etmekte ve beşinci hipotez de böylece desteklemektedir.

Altıncı hipoteze karşılık sunulan örnek cümlede geçmişe ve geleceğe atıflarda bulunmaktadır. Kemal Kılıçdaroğlu'nun parti Genel Başkanlığını yürüttüğü altı ayda CHP'nin 3,5 milyon yeni oy kazandığı ve gelecek seçimlerde de bu sayının artmasıyla iktidar olacağına dair öngöründe bulunmaktadır. Bu söylem ile hem kendi hedef kitlesine hem de rakibi olduğu kitleye bir mesaj vermektedir.

Son hipotezi doğrular nitelikte ise CHP Genel Başkanı hedef kitlesine, parti misyonunun anayasa, kadın-erkek eşitliği, medya özgürlüğü gibi konularda ülkeyi yüksek seviyelere taşımak olduğunu ifade etmekte ve kendisini CHP'li olarak tanımlayanların bu hedefleri özümsemesi ve savunması hususunda aktarım yapmaktadır.

Aşağıdaki tablolar Kemal Kılıçdaroğlu'nun basın toplantısı konuşmasının geniş kısmında olumlu tutumların yer bulduğunu göstermektedir.

Tablo 5: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumlu (+) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Birliktelik	Biz, Hepimiz, Birlikte, Beraber	<i>"Demokrasiyi her zaman savunduk."</i>	17	39	%43,5
Mücadelecilik	Mücadele, Vazgeçme me	<i>"Verilen tüm tavizlerin takipçisi olacağımızı da buradan ifade edeyim."</i>	5	39	%12,8

Kararlılık ve Kudret	Güç, Güven, İnanç	“Hiç kimsenin umutsuzluğa kapılmaya hakkı da yoktur, yetkisi de yoktur”	8	39	%20,5
İyimserlik	Gelişim, Ehven-i Şer	“Milletvekili sayısını artıran tek parti Cumhuriyet Halk Partisi’dir.”	8	39	%20,5

Genel Başkanın en çok yüceltilen tutum kategorisi “Birliktelik” kategorisinin öğelerinde öne çıkmaktadır (Tablo 5). 39 cümlelik bir konuşma da olumlu tutum içerisinde en çok “biz” vurgusu yapmakta olan Kemal Kılıçdaroğlu, olumsuz olarak nitelendirilen tutumlarda ise en çok vurgusunu “onlar” öznesi üzerinden “Ötekileştirme” kategorisinin öğeleriyle yapmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumsuz (-) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Sayı	%
Ötekileştirme	Onlar, Diğerleri	“Seçime giren partilerden diğerleri milletvekili sayısını düşürmüşlerdir.”	6	39	%15,3
Vazgeçme	Pes etmek, Vazgeçmek	“Bu konudaki hedefimizi şimdiden ortaya koyuyoruz ve bu hedeften vazgeçmeyeceğiz”.	3	39	%7,6
Cesaret kaybı ve Sinmişlik	Korkmak, Özgüvensizlik	“Hiç meraklanmayın.”	3	39	%7,6
Kötümserlik	Kanıksamak, Boyun eğmek	“Moralimizi bozmayacağız.”	3	39	%7,6

CHP Genel Başkanı seçimin genel sonucu itibariyle iktidar olamamış olsa da Parti’nin yeni Genel Başkanı sıfatıyla oy oranlarını artırdığı için konuşması bir zafer havasında geçmiştir. Olumlu tutumların bulunduğu ifadelerde kolektif bilinç oluşturucu söylemlerin “Birliktelik” kategorisi altında toplanması dikkat çekmektedir. Ancak olumsuz tutumların yer aldığı tablo dikkate alındığında en çok ifadenin “Ötekileştirme” kategorisi altında bulunması dikkat çekmektedir. Ancak konuşmada ötekileştirilen taraf doğrudan toplumun bir kesimi olmayıp rakip siyasi partilere ve ideolojilere işaret etmektedir.

4.2.2. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası AK Parti ve CHP Genel Başkanlarının İlk Grup Toplantısı Konuşmaları Gerçekleştirilen İlk Grup Toplantıları

7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerin ardından ortaya çıkan nihai sonuç Resmi Gazete'nin 18 Haziran 2015 tarihinde yayınlanan Karar No:1415 olan Yüksek Seçim Kurulu Kararı'na göre Tablo 7'de gösterildiği şekildedir:

Tablo 7:

SİYASİ PARTİ ADI	YURT İÇİ SEÇİM SONUCU	YURT DIŞI SANDIK SEÇİM SONUCU	GÜMRÜK KAPILARI SANDIK SEÇİM SONUCU	TÜRKİYE GENELİ TOPLAM	ORAN (%)
DOĞRU YOL PARTİSİ	27.550	1.119	183	28.852	%0,08
ANADOLU PARTİSİ	27.045	531	112	27.688	%0,08
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER PARTİSİ	57.142	1.350	224	58.716	%0,13
KOMÜNİST PARTİ	13.487	227	56	13.780	%0,03
MİLLET PARTİSİ	17.307	140	26	17.473	%0,04
HAK VE ADALET PARTİSİ	5.116	522	73	5.711	%0,01
MERKEZ PARTİ	20.848	247	49	20.945	%0,05
TOPLUMSAL UZLAŞMA REFORM VE KALKINMA PARTİSİ	71.821	672	208	72.701	%0,16
HALKIN KURTULUŞ PARTİSİ	58.590	1.579	227	60.396	%0,13
LIBERAL DEMOKRAT PARTİ	28.067	372	81	28.500	%0,06
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	7.423.555	83.457	12.994	7.520.006	%16,28
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	5.847.134	196.827	14.528	6.058.489	%13,12
ŞAADET PARTİSİ	832.867	13.999	2.312	949.178	%2,06
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	11.338.681	148.263	33.195	11.518.139	%24,95
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	18.347.747	482.506	57.158	18.887.411	%40,87
DEMOKRATİK SOL PARTİ	84.194	1.380	236	85.810	%0,19
YURT PARTİSİ	9.111	148	29	9.288	%0,02
DEMOKRAT PARTİ	75.217	421	146	75.784	%0,16
VATAN PARTİSİ	155.205	5.350	1.119	161.674	%0,35
BAĞIMSIZ TÜRKİYE PARTİSİ	95.052	1.191	232	96.475	%0,21
BAĞIMSIZLAR	488.228			488.228	%1,06
GENEL TOPLAM	45.121.773	918.302	123.168	46.163.243	%100,0

Kaynak: Resmi Gazete internet verileri (Resmi Gazete, 5 Mayıs 2019)

Bu sonuçlara göre genel seçim neticesinde hiçbir parti tek başına iktidar olmaya yetecek kadar oy elde edememiş ve bir koalisyon hükümeti kurulması Türkiye'nin o dönem itibariyle gündemine oturmuştur. Söz konusu genel seçim

sonuçlarının değerlendirilmesini AK Parti¹⁴ ve CHP liderleri ilk parti grup toplantılarında gerçekleştirilmiştir.

7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası İlk AK Parti Grup Toplantısında Parti Genel Başkanının Yaptığı Konuşmanın Analizi

Dönemin AK Parti Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu gerçekleştirdiği grup toplantısında seçim sonrası ülke gündemine dair değerlendirmelerde bulunmuş ve yeni dönemle ilgili olarak mesajlar vermiştir. Parti üyelerine ve destekçilerine AK Parti'nin kuruluşundan itibaren sürdürdüğü başarısının altını çizmiş, rakip siyasi partilere bazı eleştirilerde ve tavsiyelerde bulunmuştur¹⁵.

Ahmet Davutoğlu'nun 53 dakikalık konuşması, toplam 390 cümleden oluşmaktadır. Kurduğu en uzun cümle 66 sözcükten oluşurken en kısa cümlesi 3 sözcükten oluşmaktadır. Bardin'e göre metinlerdeki cümlelerin standart biri tarafından anlaşılması için en fazla 15 sözcükten oluşması gerekmektedir (akt. Gökmen, 2017: 184). İncelenen konuşmada cümle başına düşen ortalama sözcük sayısı 14 olarak belirlenmiştir. Bu da iletilen ifadelerin kitleler tarafından idrak edilmesi hususunda ideal bir sayıdır.

Ahmet Davutoğlu'nun konuşmasından yukarıdaki hipotezlere karşılık gelen ifadeler aşağıdaki gibidir:

- 1) İnsani anlayışı bugün dünyanın her yerinde temsil eden Türkiye Cumhuriyeti Devleti, gururla ifade ediyorum: keşke hiç olmasaydı, keşke hiçbir mülteci bizim kapımıza gelmeseydi, keşke kimse evinden, yurdundan ayrılmıyaydı ama gururla söyleyeyim ki Birleşik Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Sayın Guterres geçen hafta buraya geldiğinde, dünya mülteciler gününü Türkiye'de anmaya, burada anmaya karar verdik çünkü: dünyada en çok mazlum, en çok mülteci, en çok yetim barındıran ülke Türkiye'dir dedi.
- 2) Ben o toplantıların ve 258 milletvekilimizle yaptığımız toplantılarımız sonunda Allah'a hamdettim, şükür ettim, elhamdülillah dedim, ne kadar erdemli bir grubumuz var,

¹⁴ Bu seçimlerde AK Parti Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu'dur. AK Parti'nin önceki Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan 2014 yılında Cumhurbaşkanı seçilmiştir. O dönemin Anayasasına göre Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir siyasi partiyle ilişkisinin bulunması yasaktır. Erdoğan Cumhurbaşkanı seçilmesi dolayısıyla AK Parti Genel Başkanlığı'ndan feragat etmiştir.

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=rlt9-hku6VM> E.T.: 25 Nisan 2019.

elhamdülillah dedim ne kadar dürüst ve ne kadar özgür düşünen, vizyonla bakan bir grubumuz var.

- 3) İşte bütün bu dönemde aynen 2002'de sayın genel başkanımızı yasaklı kılan zihniyet 2007'de de cumhurbaşkanlığı makamını bize yasaklı kılmaya kalkmıştı.
- 4) Biz Türkiye'nin her bir köşesiyle, bu aziz toprağın, ülkenin her bir santimetrekaresiyle gurur duyuyoruz. Yine yüce milletimizi çok çetin bir süreç içinde, demokratik hakkını kullanarak, çok yüksek bir katılımı gerçekleştirdiği demokrasi sınavını da tebrik ediyorum.
- 5) Ama diğer partilere bakalım, diğer partilerin tutumlarına bakalım. Buna bakarken, o partileri eleştirmek kastıyla sadece söylemiyorum. Milletimizi şahit kılma ve o partileri bir iç muhasebeye davet etmek için söylüyorum.
- 6) Biz Türkiye'yi ne, oldubittiler ile karşı karşıya bırakılmasına izin veririz ne de Türkiye'yi bir maceraya sürükleriz. Kim oldubitti yapmaya kalkarsa, geçmişte olduğu gibi tam bir hazırlık içinde cevabını veririz ama Türkiye'nin de bir maceraya girmesine izin vermeyiz. Etrafımızda bir ateş çemberi var, doğru. Her türlü riskle karşı karşıyayız, doğru. 4 yıldır hatta Irak Savaşı'ndan bu yana 12 yıldır biz iktidardayken etrafımız ateş çemberiydi. Ama bu ateş çemberi İstanbul'u, bu ateş çemberi Diyarbakır'ı, bu ateş çemberi Trabzon'u, Artvin'i, bu ateş çemberi Muğla'yı yakmamışsa, elhamdülillah oraya yaklaşmamışsa bunun arkasında AK Parti'nin erdemli, basiretli, dirayetli yönetimi vardır.
- 7) Bugün Avrupa Birliği sürecinde eğer biz istediğimiz yerde değilsek gönül rahatlığıyla 14 yıl sonra söylüyorum, bunun müsebbibi Türkiye değil, stratejik vizyon eksiliği taşıyan Avrupa Birliği'dir. Biz her zaman gereğini yaptık, yapmaya devam edeceğiz.

Hipotezlere istinaden verilen örnek cümlelerinin ilkini açıklayacak olursak; Ahmet Davutoğlu bu uzun soluklu cümlede, ülkesindeki kötü şartlardan dolayı Türkiye'ye göç eden ya da sığınan insanları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları tarafından hoşgörülle karşılanması ve davranılması noktasında kitlelere bir mesaj göndermektedir. Bu konuşma yapıldığı sırada dünyada ciddi sorunlara yol açan

mülteci krizinde Türkiye gerçekten de en çok sığınmacı barındıran ülke konumundadır (www.aa.com.tr, E.T.: 01.05.2019). Dünyanın pek çok ülkesinde, ülke vatandaşlarının kendi ülkelerindeki yabancı uyruklu insanlara çok sıcak bakmadığı yaşanan ırkçı saldırılardan da somut bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu saldırılara basit bir örnek İngiltere’de bir okulda henüz okul çağında Suriyeli bir mülteci çocuğun diğer çocuklar tarafından saldırıya uğraması gösterilebilir (www.hurriyet.com.tr, E.T.: 01.05.2019). Bu örnekler çoğaltılabilir. Bu bağlamda Genel Başkan Davutoğlu, Türkiye’de yaşanacak olan herhangi bir ırkçılık ya da huzursuzluk ortamının önüne geçmek istemekte ve retorik olarak bu olaydan kıvançla bahsetmektedir. Bu tutumda kitleleri nasıl davranmaları ve düşünceleri gerektiği noktasında bir kılavuz görevi görmektedir.

Öne sürülen “ideolojik dil hitapları vardır” ikinci hipotezimize istinaden ise; konuşmanın geneline hakim olan, daha çok mütedeyyin olarak tanımlanabilecek görüşteki insanların üslubuna yakın bir dil kullanılmaktadır. Altı çizilerek söylenen “Allah’a hamdettim” ve “elhamdülillah dedim” ifadeleri daha çok muhafazakâr ve İslamcı kesimin kullanmayı tercih ettiği söylemler olması itibariyle Genel Başkan ideolojik bir dil kullanılmıştır yorumunda bulunmak yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde, “Yarabbi dedim bu ne güzel bir topluluk”, laik/ulusalcı kesimlerden İslamcı ve muhafazakâr kesimin tercih ettiği bir ifade şeklidir.

Üçüncü hipoteze örnek teşkil etmesi için seçilen ifadeden açıkça anlaşılacağı üzere bir “biz” ve “onlar” ayrımı gözükmemektedir. Daha önce ifade edildiği üzere pek çok olgu kendisini bir öteki üzerinden inşa eder ve beslenir. Burada da Davutoğlu’nun ifade etmiş olduğu “bize yasaklı kılmaya kalkmıştı” ifadesi aslında kendisini AK Parti seçmeni olarak ifade eden insanları kapsamaktadır. Ayrıca konuşmanın bazı safhalarında bir bütün olarak Türkiye’yi kapsayan biz öznesi bazı safhalarda ise AK Partili milletvekillerini ve parti üyelerini kapsamaktadır.

Dördüncü hipotezde ise Ahmet Davutoğlu, konuşmanın bir seçim sonrasında gerçekleşmesi nedeniyle teşekkür ederken tek başına iktidar olamamış olsa dahi muhataplarını övgüler sunarak tebrik etmektedir. Ayrıca konuşmanın pek çok kısmında AK Parti milletvekilleri, partililer ve tüm vatandaşlar sıkça övülmektedir. Hitap ettiği kitleyi yücelttiği bir diğer örnek ifade ise hiç kuşkusuz “AK Parti ilk andan itibaren şunu söyledi: Biz milli iradeye saygılıyız, millet ne demişe onun

gereğini yaparız. Millete dönüp neden bu kararı verdin diye sormayız çünkü millet amirdir biz memuruz” cümlesidir.

Beşinci hipotez açıklanan bir önceki hipotezin aksine rakip kitlelere eleştiriler ve ithamlar bulunduğu üzeredir. Seçilen örnek ifadeden de anlaşılacağı üzere Davutoğlu, diğer partileri eleştirdiğini ifade etmekte ve sırasıyla TBMM’ye girmiş olan CHP, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Halkların Demokratik Partisi (HDP)’ne eleştiriler yöneltmiştir. CHP’yi kutuplaştırıcı dil kullanmakla, MHP’yi uzlaşmaya kapalı durmakla, HDP’yi ise hem AK Parti’nin IŞİD terör örgütünü destekliyor iddiasından dolayı iftira atmakla ve terör örgütleriyle iş birliği yaparak ülke aleyhine politikalar gütmekle itham etmektedir.

Ele alınan altıncı hipotezi doğrular nitelikte dikkat çeken unsur, Genel Başkan Davutoğlu’nun ifadelerinde AK Parti’nin iktidara geldiği tarihten konuşmanın gerçekleştiği tarihe kadar olan zaman aralığında ülkenin yaşamış olduğu zorlu süreçleri ısrarla vurgulamaktadır. Yaşanan zorlukların üstesinden AK Parti ile geldiğini ve AK Parti’nin gelecekte de ülkeyi zor durumlara sokmayacağını, zor durumlarda ülkenin idaresini gerçekleştirebilecek güçte olduğuna dair mesajlar vermektedir. Konuşmanın genelinde yoğun bir geçmiş ve gelecek örüntüsü bulunmaktadır. Genel Başkan aynı konuşmasında AK Parti’nin görünürde 14 fakat gerçekte 200 yıllık bir geçmişinin olduğunu belirterek tekrar altıncı hipotezimizi kuvvetlendirmektedir. Geçmiş ve gelecekle kurulan bağ kitleleri etkileme noktasında önemli bir faktör konumuna gelebilme potansiyeli taşımaktadır.

Yedinci ve son hipotezin açıklamaya yönelik olarak sunulan örnek ifadede, konuşmanın büyük bir çoğunluğunda olduğu gibi AK Parti’nin bir “erdemlilik hareketi” olduğu vurgusu yapılmaktadır. Partinin iktidar süresi boyunca gerçekleştirdiği politikalardan övgüyle bahsedilmektedir. Bu unsurlar hitap edilen kitleye, AK Partili bireylere inandıkları siyasal partinin müdafaa edilmesi hususunda argümanlar sunmaktadır. Örnek ifade olarak seçilen cümlede ise Davutoğlu, AB’ye üyelik sürecinde Türkiye’nin bulunduğu konum için son derece kendinden emin bir tavırla elden gelen gayreti sunduklarını ifade etmektedir. AB’nin bu gayretlere kayıtsız kaldığını belirten Davutoğlu, AK Parti’nin üzerine düşen görevi yerine getirdiği kitleye bildirmekte ve bu bir öz savunma argümanı niteliği taşımaktadır.

Aşağıdaki tablolarda Ahmet Davutoğlu'nun seım sonrası ilk AK Parti grup toplantısında yaptığı konuşmaya ilişkin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilen tutum kategorileri yer almaktadır.

Tablo 8: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumlu (+) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfade	Sayı	Toplam Cümle	%
Birliktelik	Biz, Hepimiz, Birlikte, Beraber,	<i>Biz Türkiye'nin her bir köşesiyle, bu aziz toprağın, ülkenin her bir santimetrekaresiyle gurur duyuyoruz.</i>	113	390	%28,9
Mücadelecilik	Mücadele, Vazgeçmeme,	<i>(...) millete olan inancımı barındıran AK Parti kadroları bütün bu meseleleri birer birer aştı. İç siyasette normalleşmeyi sağlayıp, "muhtar bile olamaz" dedikleri genel başkanını, bu kürsüye Mart 2003 de başbakan olarak çıkardı.</i>	63	390	%16,1
Kararlılık ve Kudret	Güç, Güven, İnanç,	<i>Ekonomik krizler vardı, ekonomik krizin arkasından AK Parti bereketle ve milletin duasıyla, rasyonel ekonomik politikalarla bu krizlerin içinden çıktı.</i>	91	390	%23,3
İyimserlik	Gelişim, Ehven-i şer,	<i>Bugün Avrupa Birliği sürecinde eğer biz istediğimiz yerde değilsek gönül rahatlığıyla 14 yıl sonra söylüyorum, bunun müsebbibi Türkiye değil, stratejik vizyon eksiliği taşıyan Avrupa Birliği'dir.</i>	53	390	%13,5

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere olumlu tutumlarda en çok öne çıkan tutum "Birliktelik" kategorisinde ele alınan, yekvücut olma mesajları içeren cümlelerdir. Bu içerikteki cümlelerin metindeki oranı %28,9'dur. En çok olumlanan ikinci tutum kategorisi öğelerine bakıldığında ise "Kararlılık ve Kudret" kategorisinde ele alınabilecek nitelikteki ifadeler %23,3 oranıyla öne çıkmaktadır. Bu

iki kategorinin konuşmanın geneline hakim olması hitap edilen kitleye ihtilaftan uzak ve kararlı bir gruba mensup oldukları düşüncesi aktarılmaktadır.

Tablo: 9 Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumsuz (-) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfade	Sayı	Toplam Cümle	%
Ötekileştirme	Onlar, Diğerleri	<i>İşte bütün bu dönemde aynen 2002’de sayın genel başkanımızı yasaklı kılan zihniyet 2007’de de cumhurbaşkanlığı makamını bize yasaklı kılmaya kalkmıştı.</i>	56	390	%14,3
Vazgeçme	Pes etmek, Vazgeçmek	<i>Biz, bu kökü asırlara giden değerleri hiç unutmadık.</i>	30	390	%7,6
Cesaret Kaybı ve Sinmişlik	Korkmak, Özgüvensizlik	<i>20 Mayıs 2001, ülke karamsarlık içinde, ekonomik kriz derinleşmiş, halk yarın ne yapacağını kaygısı içerisinde.</i>	34	390	%8,7
Kötümserlik	Kanıksamak, Boyun eğmek	<i>Siyasetçiye itibar edilmez, siyasetçi için anılan unvanlar maalesef bu çatı altında zikredilmeyecek derecede negatif unvanlardı.</i>	33	390	%8,4

Tablo 9’da görüldüğü üzere, olumsuz tutumlara en çok “Ötekileştirme” kategorisinde yer verilmiştir. Bu tutumların konuşmadaki oranı %14,3 olarak saptanmıştır. Ayrıca, “Vazgeçme”, “Cesaret Kaybı ve Sinmişlik”, “Kötümserlik” kategorileri altında toplanan tutum oranlarının birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu kategoriler altındaki tutum oranları konuşmada kendisine en çok yer edinen “Ötekileştirme” kategorisinin tutum oranının yarı yarıya gerisinde kalmıştır.

Bu konuşma analizinde elde edilen veriler ışığında aktarımlar oransal olarak incelendiğinde bu aktarımların olumlu tutumlar vasıtasıyla gerçekleştiği dikkat

çekmektedir. Ancak öte yandan olumsuz tutumlar içerisinde “Ötekileştirme” kategorisinin oranı da azımsanacak derecede değildir. Bu da rakip ideoloji ve partilerle AK Parti’nin aralarına çektikleri çizgi olarak değerlendirilebilir.

7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası İlk CHP Grup Toplantısında Parti Genel Başkanının Yaptığı Konuşmanın Analizi

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin ardından gerçekleştirilen ilk parti grup toplantısında konuşmasını gündem olan Meclis Başkanlığı seçimi konusuyla başlatmıştır. Konuşmasının devamında ise seçim sonrası kurulacak olan koalisyon hükümetinin sahip olması gereken nitelikler, CHP’nin kırmızı çizgi olarak belirlediği ilkeler ve toplumsal, ekonomik ve yönetsel alanda tespit ettikleri sıkıntılara yönelik çözüm önerileri yer almaktadır.

Konuşmasında 7 Haziran 2015 Genel Seçim’ler öncesi iktidarda bulunan AK Parti’ye yönelik sert eleştirilerde bulunan ve AK Parti politikalarını ve yöneticilerinin üslubunu eleştiren Genel Başkan Kılıçdaroğlu yaklaşık 45 dakika süren konuşmasında 325 cümle kullanmıştır. Kurulan cümlelerin uzunluğu göz önünde bulundurulduğunda en uzun cümlesi 47 sözcükten oluşurken en kısa cümlesi ise 3 sözcükten oluşmaktadır. Ortalama cümle başına düşen sözcük sayısı ise 12 olarak tespit edilmiştir¹⁶. Bu da kurulan cümleleri kitlelerin kolaylıkla anlayabileceği bir ortalama işaret etmektedir. Daha önce belirtildiği üzere Bardin’in bu konuda belirlediği üst sınır 15 sözcüktür.

Bu konuşmanın, hipotezler ışığında incelenmesi ve yorumlanması hususunda örnek oluşturacak cümleler aşağıda sunulmuştur:

- 1) Beşinci ilkemiz: Bu ülkenin Cumhurbaşkanı Anayasal sınırlar içine çekilmek zorundadır. Anayasamız “Hiçbir kişiye, zümreye, sınıfa, aileye imtiyaz tanınmaz” diyor. Kimse kendi kendisine imtiyazlı alan yaratmamalıdır. Bu da bizim olmazsa olmazımız. Defalarca söyledim, yine söylüyorum. Tarihimize bakın, teamüllerimize bakın, bir cumhurbaşkanı az konuşur, öz konuşur, yerinde ve zamanında konuşur, sabah akşam konuşmaz. “Benim meşruyetimi tartıştırmam.” O zaman anayasal sınırlar içinde kalacaksın, o zaman

¹⁶ <https://www.chp.org.tr/haberler/30-haziran-2015-tarihli-tbmm-grup-konusmasi?q=> E.T.: 28 Nisan 2019

tartışma konusu olmaz. Ama hem Anayasayı çiğneyeceksin, tarafsızlığı inkâr edeceksin “Bana saygı gösterin” diyeceksin. Kimse kusura bakmasın, biz o tür bir davranışa asla saygı göstermeyiz.

- 2) Yüzde 10 seçim barajını kim getirdi? 12 Eylülcüler getirdi, darbeciler getirdi. Geçen yasama döneminde değiştirelim diye kanun teklifleri verdik. Hani o demokrat geçinenler var ya “Biz darbeye karşıyız” diyenler var ya bunun arkasında kapı gibi durdular.
- 3) İkinci temel ilke dış politika hiçbir zaman iç politikanın malzemesi olmaz, olmamalıdır zaten, olduğu andan itibaren milli olma vasfını kaybeder ve siz dış politikayı iç politikanın unsuru hâline getirdiniz ve şimdi bedel ödüyoruz. Bedeli iktidar sahipleri mi ödedi? Hayır. Onlar yine koltuklarında oturuyorlar, bedeli ödeyen bu ülkenin sıradan insanları.
- 4) Gençler sadece bizim için değil, bütün dünya için umuttur ve gelecektir. Onlar bizden daha birikimli olarak yetişiyorlar, bizden daha iyi dünyayı sorgularlar. Onların umutları vardır ve gençlerin en büyük özellikleri kendilerini değil, toplumu ve Türkiye’yi düşünürler, dünyayı düşünürler.
- 5) Sizin yanlış politikalarınız nedeniyle terör örgütleri bizim komşumuz oldu, şimdi şikâyet ediyorsun. Seni zamanında uyardık, daha önce de söylemiştim. Devlet akılla yönetilir, bilgiyle yönetilir, birikimle yönetilir; kinle, öfkeyle devlet yönetilmez.
- 6) Israrla söyledik yanlış yapıyorsunuz çünkü biz ülkemizi seviyoruz, insanımızı seviyoruz, komşularımızı da seviyoruz; huzur, barış içinde yaşamak istiyoruz. Önümüze farklı bir tablo kondu değerli arkadaşlar. 2 milyonun üstündeki Suriyeli eğer sağlıklı bir politika izlenmezse, eğer Orta Doğu’ya barış gelmezse bunların Türkiye’ye yükü ekonomik olarak da siyasal olarak da sosyal olarak da çok ağır olur. Nasıl geçinecekler bunlar? Nasıl yaşayacak bu insanlar? Gayrimeşru alanlara sapsularını kim nasıl önleyecek? Yeraltı dünyasının en önemli aktörleri olursa hiç şaşmayın.
- 7) Geçmişte derdiniz ki CHP hep eleştirir, hiç öneri getirmez. Kapı gibi düzgün, her vatandaşın kabul edeceği 14 öneriyi, 14 ilkeyi getirdik. Şu soruyu kendine sor değerli vatandaşım: CHP dışında bu kadar

açık, bu kadar net, bu kadar dürüst öneri, ilke getiren başka hangi parti var?

Bu ifadeler ışığında hipotezlerin ilkinine göre; Kemal Kılıçdaroğlu, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Anayasa ihlali yaptığını iddia ederek sert bir şekilde eleştirmektedir. Cümlelerin sonunda “*kimse kusura bakmasın biz o tür bir davranışa asla saygı göstermeyiz*” ifadesiyle de hitap ettiği kitleyi kullandığı özne vasıtasıyla bu konu özelinde bir düşünüş ve davranış şekline sevk etmektedir.

Öne sürülen “ideolojik bir dil vardır” hipotezine karşılık olarak Kılıçdaroğlu konuşmasının retoriği gereği ironik (van Dijk, 2015: 87) bir ifadeyle “hani o demokrat geçinenler var ya” diyerek önceki dönem iktidar partisini hedef göstermiş ve asıl demokrat olanın CHP olduğunu bildirmiştir. Konuşmanın genelinde de CHP'nin ısrarla sosyal devleti savunduğunu ve daima demokrasi için mücadele ettiğinin altını çizen bir dil kullanılmıştır.

Bu konuşmada Genel Başkan Kılıçdaroğlu, hem iç politikadaki hem de dış politikadaki sorunların AK Parti kaynaklı olduğunu herhangi bir özel isim belirtmeden ifade etmektedir. Konuşmasında sık sık baş vurduğu “siz” ve “onlar” gibi ifadelerle muhalefet ettiği kesimi mutlak bir çizgiyle ayırırken kendi partisinin politikalarını, faaliyetlerini ve ülke sorunlarına çözüm önerilerini sunarken bütün Türkiye'ye seslenerek ötekileştirici tavidan uzak bir şekilde “biz” ifadesiyle seslenmektedir. Böylece üçüncü hipotez bir anlamda doğrulanmış olmaktadır.

Dördüncü hipotez göz önünde bulundurulduğunda kitlelere sunulan övgü cümleleri yalnızca örnek ifadeler kısmında gösterilen cümlelerden ibaret olmuştur. Bu da ülkenin gençlerine yönelik bir övgü niteliği taşımaktadır. Konuşmanın genelinde Kemal Kılıçdaroğlu'nun kullandığı hitap cümleleri sıklıkla: “değerli arkadaşlarım”, “değerli vatandaşlarım”dır. Konuşmanın geneline bakıldığında ağırlıklı bir hedef kitleye övgü ve güzellemelerin mevcudiyetinden bahsedilemez.

Beşinci hipoteze gelindiğinde ise, konuşmanın neredeyse tamamına hakim bir eleştiri ve itham silsilesi dikkat çekmektedir. Özellikle “sizin yanlış politikalarımız nedeniyle terör örgütleri bizim komşumuz oldu, şimdi şikâyet ediyorsun” ifadesiyle net bir şekilde iktidar partisini eleştirmekte ve dönem iktidarını IŞİD örgütüne yardımcı olmakla itham etmektedir. Ayrıca Genel Başkanın koalisyon ortaklığı için

öne sürdüğü 14 şartın 14'ünde de iktidarı itham eden unsurlar bulunmaktadır.¹⁷ Kılıçdaroğlu birinci şartında iktidarı; yargının bağımsızlığını engellemekle, ikinci ve on üçüncü şartında demokratik olmamakla suçlamaktadır. Üçüncü şartında kirli siyaset yapmakla, dördüncü şartında ekonomiyi idare edememekle, beşinci şartında ise üstü kapalı bir şekilde diktatörce davranmakla itham etmektedir. Altıncı şartta mevcut iktidarın örtülü ödeneği gizli menfaatler için kullandığını, yedinci şartta ise dış politikanın yönetilemeyip ülkeye itibar kaybettirildiğinin altı çizilmektedir. Sekizinci şart genç nesillerin önünü kapatılmasıyla ilintiliyken, dokuzuncu ve onuncu şartlarda özgürlükleri kısıtlayan devlet politikalarının sürdürülmesi eleştirilmektedir. On birinci şartta verginin siyasal bir silah olarak kullanıldığı, on ikinci şartta kamu maliyesinin şeffaflıktan uzak tutulduğu ve on dördüncü ilkeyle ise iktidarı yolsuzluk yapmakla itham etmektedir.

Altıncı hipotezimize karşılık sunulan örnek ifadeden de anlaşılacağı üzere Kemal Kılıçdaroğlu, geçmiş zaman diliminde uygulanan politikaların sıkıntılı sonuçlar doğurduğunu belirtiyor ve ileride ne şekilde yeni sıkıntılar doğuracağını da belirsiz olduğundan şikayet ediyor. Genel Başkan ayrıca, konuşmasının ilk kısımlarında TBMM Başkanlığı görevinin isim vermeden¹⁸ hakkıyla yerine getirilmediği ve bu makamın itibarını zedeleyici türlü davranışlarda bulunduğu iddia etmektedir. Bu durumun CHP'nin gösterdiği adayın seçilmesi durumunda son bulacağına dair geleceğe yönelik bir plan ve program yapmaktadır. Konuşmanın genel görüntüsünü, olası bir koalisyon ortaklığı teklifinde, teklifi sunacak olan partinin kabul etmesi gereken koşulların detayları ve bu doğrultuda geçmiş politikalara yönelik eleştiriler oluşturmaktadır.

Belirtilen son hipotezin örnek cümlesinde ise açıkça CHP'ye yöneltilen olumsuz eleştiriler kabul edilerek ve partinin kendisini yenilemiş olduğuna dair bir duruş sergilenmektedir. Kemal Kılıçdaroğlu, bu bağlamda ülkedeki sorunlara en ideal çözüm önerilerini oluşturarak gelen partinin CHP olduğunu belirtmiştir. Konuşmanın retoriğinde “olumsal kendini-sunma” (anlambilimsel makro strateji) (van Dijk, 2015: 92) kullanarak bir anlamda “CHP dışında bu kadar açık, bu kadar

¹⁷ O dönem için 13 yıl boyunca tek başına iktidar partisi olan AK Parti'nin ülkeyi zarara uğrattığını öne süren CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, bu zararın onarılması için 14 ilkeyi koalisyon ortaklığı için şart olarak belirlemiştir. Bu şartlar aynı zamanda ülke sorunlarına çözüm önerisi niteliği taşımaktadır.

¹⁸ Sözü edilen dönemde TBMM Başkanı Cemil Çiçek'tir. (Görev Süresi: 4 Temmuz 2011 – 23 Haziran 2015) <https://www.tbmm.gov.tr/biyog/tbmmbsk.htm> E.T.: 27 Mayıs 2019

net, bu kadar dürüst öneri, ilke getiren başka hangi parti var?” cümlesiyle de diğer siyasal partileri net ve dürüst olmadığını kitlesine bildirmektedir. Bunların sonucu ise CHP seçmen kitlesinin ve milletvekillerinin bizatihi kendilerine öz savunma argümanı elde etmiş olmasıdır.

Aşağıdaki tablolarda Kemal Kılıçdaroğlu’nun seçim sonrası ilk CHP grup toplantısında yaptığı konuşmaya ilişkin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilen tutum kategorileri yer almaktadır.

Tablo 10: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumlu (+) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Birliktelik	Biz, Hepimiz, Birlikte, Beraber	<i>Yapmayın, yanlış yapıyorsunuz dedik, bize dediler ki “Siz Baasçısınız” dediler.</i>	126	325	%38,7
Mücadelecilik	Mücadele, Vazgeçmeme	<i>Darbe hukukunun karşısında duran tek parti CHP’dir ve biz bunu söyledik.</i>	49	325	%15,0
Kararlılık ve Kudret	Güç, Güven, İnanç	<i>Bunlar güçlü bir sosyal devletin temel taşlarıdır, bizim temel ilkelerimiz arasında bunlar da var.</i>	61	325	%18,7
İyimserlik	Gelişim, Ehven-i şer	<i>Elimizden geldiğince bu ülkenin çıkarlarını, bu ülkenin insanların çıkarlarını korumaya özen gösterdik.</i>	43	325	%13,2

Tablo 10’da öne çıkan olumlu tutumlarda %38,7’lik bir oranla “Beraberlik” ifade eden cümleler konuşmanın büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Diğer üç kategorinin ise frekansları birbirlerine oldukça yakındır ancak konuşmada yer alan en az frekanslı olumlu tutumun “İyimserlik” olduğu dikkat çekmektedir. Bu konuşmada CHP’nin her ne kadar sorunlara çözüm olacağı mahiyetinde mesajlar verilmiş olsada, iyimserlik içeren ifadeler konuşmanın genelinde %13,2 oranda kalmıştır.

Tablo 11: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumsuz (-) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Ötekileştirme	Onlar, Diğerleri,	<i>Hiçbir vatandaşı ama hiçbir vatandaşı ötekileştirmemek, etniği kimliği dolayısıyla, yaşam tarzı dolayısıyla veya inancı dolayısıyla hiçbir vatandaşı ötekileştirmemek.</i>	38	325	%11,6
Vazgeçme	Pes etmek, Vazgeçmek,	<i>Kimse kusura bakmasın, biz o tür bir davranışa asla saygı göstermeyiz.</i>	32	325	%9,8
Cesaret Kaybı ve Sinmişlik	Korkmak, Özgüvensizlik,	<i>(...) “Vesayetten kurtulduğun andan itibaren senin söylediklerin geçerli olur, aksi varsa vesayetten kurtulmadıysan senin söylediklerinin hiçbir anlamı olmaz.”</i>	19	325	%5,8
Kötümserlik	Kanıksamak, Boyun eğmek,	<i>Değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin içte ve dışta ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunun bilincindeyiz.</i>	81	325	%24,9

Tablo 11’de belirtilen olumsuz tutumlarda ise %24,9 oranında “Kötümserlik” kategorisi en çok yüzdeyle öne çıkmaktadır. En az oranda ifade içeren “Cesaret kaybı ve Sinmişlik” kategorisinde ise, ağırlıklı olarak seçim öncesi Başbakanlık görevini yerine getiren Ahmet Davutoğlu’na yönelik cümleler yer almaktadır. Bu kategorideki ifadelerin oransal açıdan diğer kategorilerdeki ifadelerle göre düşük olmasına rağmen, anlam ve etki bakımından kitleler üzerinde büyük etkiler uyandırabilecek nitelikte olduğu düşünülmektedir.

4.2.3. 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri Sonrası AK parti ve CHP Liderlerinin Seçim Sonu Değerlendirmeleri

24 Haziran 2018 tarihinde hem milletvekili hem de cumhurbaşkanlığı seçimleri gerçekleştirilmiştir. 16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği referandumuyla düzenlenen Anayasa'nın 101. Maddesi gereği seçilen cumhurbaşkanına partili olma hakkı tanınmıştır¹⁹. Bu bağlamda mevcut Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan aynı zamanda da AK Parti Genel Başkanı olarak adaylığını tekrardan koyabilmiştir. 24 Haziran 2018 seçimlerinde böylece Erdoğan ile birlikte altı aday²⁰ cumhurbaşkanlığı için seçime katılmıştır. Seçimin ardından hem milletvekilliği seçiminde hem de cumhurbaşkanlığı seçiminde AK Parti ve lideri Erdoğan birinci gelirken, CHP ve CHP milletvekilliğinden istifa edip cumhurbaşkanı adayı olan Muharrem İnce ikinci gelmiştir. Seçimlere ilişkin detaylar aşağıdaki Tablo 12, Tablo 13 ve Tablo 14'de YSK'nın 2018/952 ve 2018/953 sayılı kararları²¹ referans alınarak gösterilmiştir.

Tablo 12: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Nihai Sonuçları

Geçerli oyların seçime katılan adaya dağılımı ve bu dağılımın oranları

ADAYIN ADI SOYADI	YURT İÇİ SEÇİM SONUCU	YURT DIŞI SANDIK SEÇİM SONUCU	GÜMRÜK KAPILARI SANDIK SEÇİM SONUCU	TÜRKİYE GENELİ TOPLAM	ORAN (%)
MUHARREM İNCE	14.951.788	328.934	59.599	15.340.321	% 30,64
MERAL AKŞENER	3.603.858	36.896	8.276	3.649.030	% 7,29
RECEP TAYYIP ERDOĞAN	25.436.238	807.974	86.611	26.330.823	% 52,59
SELAHATTİN DEMİRTAŞ	4.039.390	157.111	9.293	4.205.794	% 8,40
TEMEL KARAMOLLAOĞLU	434.882	7.730	1.092	443.704	% 0,89
DOĞU PERİNÇEK	95.928	2.573	454	98.955	% 0,20
GENEL TOPLAM	48.562.084	1.341.218	165.325	50.068.627	% 100,0

Kaynak: YSK İnternet Verileri (YSK, 27 Mayıs 2019)

¹⁹ http://anayasadegisikligi.barobirlik.org.tr/Anayasa_Degisikligi.aspx E.T.: 3 Mayıs 2019

²⁰ CHP Adayı: Muharrem İnce
HDP Adayı: Selahattin Demirtaş
İYİ Parti Adayı: Meral Akşener
Saadet Partisi Adayı: Temel Karamollaoğlu
Vatan Partisi Adayı: Doğu Perinçek

²¹ <http://www.ysk.gov.tr/tr/24-haziran-2018-secimleri/77536> E.T.: 27 Mayıs 2019

Tablo 13: 24 Haziran 2018 Milletvekili Seçimi Nihai Sonuçları

SIYASİ PARTİ ADI	YURT İÇİ SEÇİM SONUCU	YURT DIŞI VE GÜMRÜK KAPILARI SANDIK SEÇİM SONUCU	TÜRKİYE GENELİ TOPLAM	ORAN (%)
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	20.559.732	778.961	21.338.693	%42,56
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	5.444.728	120.603	5.565.331	%11,10
HÜR DAVA PARTİSİ	153.649	1.890	155.539	%0,31
VATAN PARTİSİ	110.849	4.023	114.872	%0,23
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	5.606.622	260.680	5.867.302	%11,70
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	11.086.897	267.293	11.354.190	%22,65
SAADET PARTİSİ	660.749	11.390	672.139	%1,34
İYİ PARTİ	4.932.510	60.969	4.993.479	%9,96
BAĞIMSIZLAR	75.630		75.630	%0,15
GENEL TOPLAM	48.631.366	1.505.809	50.137.175	%100,0

Kaynak: YSK İnternet Verileri (YSK, 27 Mayıs 2019)

Tablo 14: 24 Haziran 2018 Milletvekili Seçimi Nihai Sonucu Partilerin Milletvekili Sayıları

PARTİ ADI	KAZANDIĞI MİLLETVEKİLİ SAYISI
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	295
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	49
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	67
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	146
İYİ PARTİ	43
BAĞIMSIZLAR	0
TÜRKİYE TOPLAMI :	600

Kaynak: YSK İnternet Verileri (YSK, 27 Mayıs 2019)

Araştırmanın kapsamı gereği 24 Haziran 2018 seçimleri sonrası AK Parti Genel Başkanı Erdoğan ile CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun konuşmaları analiz edilmiştir.

AK Parti Genel Başkanının Seçim Sonrası Balkon Konuşması Analizi

AK Parti Genel Merkezi'nde seçim sonrası geleneksel balkon konuşmasını gerçekleştiren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan genel itibariyle bir zafer konuşması gerçekleştirmiş ve demokratik haklarını kullanarak fikrini belirten, oyunu kullanan her vatandaşa teşekkür etmiştir. Ayrıca milletvekilliği seçimlerinde de genel başkan olduğu AK Parti'nin oyunu değerlendiren Erdoğan, hem partisinin hem

şahsının hem de Türkiye'nin sıkıntılı zamanlarını halkın desteği sayesinde aşabildiğini sık sık tekrar etmiş ve halka olumlu mesajlar vermiştir.

Yaklaşık 22 dakika süren bu konuşmada Erdoğan toplamda 87 cümle kullanmıştır. Bu 87 cümle içerisinde en uzun soluklu cümle 23 sözcükten oluşurken en kısa cümle 2 sözcükten oluşmaktadır. Cümle başına düşen ortalama sözcük sayısı, ideal oran dahilinde, 13'tür.

Hipotezlerin ispatı bağlamında örnek ifadeler aşağıdaki gibidir:

- 1) Tek millet, tek bayrak, tek vatan, tek devlet. Bunun için bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız, hep beraber kardeş olacağız ve hep birlikte Türkiye olacağız.
- 2) Hep söylüyorum, böyle bir milletin mensubu olmakla, evladı olmakla ne kadar iftihar etsem, Rabbime ne kadar hamt etsem azdır.
- 3) Sizler 16 Nisan halkoylamasında sandıktaki iradenizle yine bizim yanımızdaydınız.
- 4) Siz tarih yazıyorsunuz, asırlar sizi çok farklı anacak. (...) Milletimiz bu seçim sonuçlarıyla o kadar çok çevreye o kadar farklı mesajlar vermiştir ki, dünyanın tüm siyaset bilimcileri bir araya gelip yıllarca çalışsa yine de bunu zor çözer.
- 5) Sizler Gezi olaylarında, 17-25 Aralık emniyet-yargı darbe girişiminde, Cumhurbaşkanlığı seçiminde yanımızdaydınız. Vandallara ve ihanet çetelerine hep birlikte karşı koyduk.
- 6) Milletimiz sandıkta tercihini 16 yıldır olduğu gibi bu defa da kavgadan değil hizmetten yana kullanmıştır. (...) Türkiye tercihini 2023 hedeflerinden, 2053 ve 2071 vizyonlarından yana kullanmıştır.
- 7) Türkiye tercihini demokrasisine, hak ve özgürlüklerine sahip çıkmaktan, reformlarını devam ettirmekten yana kullanmıştır. Türkiye tercihini büyümeden, gelişmeden, kalkınmadan, yatırımdan, zenginleşmeden, her alanda dünyanın itibarlı, onurlu, sözü geçen bir ülkesi olmaktan yana kullanmıştır.

Bu hipotezlerin örnek cümleleri sırasıyla tek tek aydınlatılacak olursa ilk hipotezi açıklığa kavuşturacak ifade, AK Parti'nin artık tüzüğünde (2019: 25)de yer

verdiği ve Erdoğan'ın ifadesiyle partinin sembolü²² haline gelen Rabia işaretine atıfta bulunan “Tek Millet, Tek Bayrak, Tek Vatan, Tek Devlet” ifadesidir. Bu ifade ve düşüncenin öne çıkarılmasıyla ülkenin bütününde herhangi bir ayrılıkçılık düşüncesi gütmeyen birlik olma davranışı ve düşüncesi iletilmektedir. Rabia işaretinin çıkış noktasını esas alarak CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, 6 Haziran 2017²³ tarihli Grup Toplantısı konuşmasında “Müslüman Kardeşler”i desteğini başta AK Parti Genel Başkanı çekmeli, aynı şekilde Rabia simgesinden de vazgeçmeli. Mısır, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri terör örgütü olarak görüyor. Siz simgesini getiriyor, AK Parti'nin simgesi haline getiriyorsunuz. Ne yerli ne milli. Terör örgütünün 4 parmağını getirdiniz, simge yaptınız” eleştirisinde bulunmuştur.

İkinci hipotezimize örnek teşkil eden cümle ele alındığında dini muhafazakârlık boyutu olan bir cümle olduğu dikkat çekmektedir. Konuşmanın pek çok yerinde benzer ifadeler yer almaktadır. Konuşmalarda kullanılan dil itibarıyla daha çok İslamcı kesime hitap eden bu söylemler bir ideolojik muhteviyat barındırmaktadır.

Üçüncü hipotezin açıklığa kavuşturulması hususunda ise konuşmada bir “biz” ve “onlar” ayrımı açık şekilde öne çıkmaktadır. Zira 16 Nisan 2016 referandumu sürecinde siyasi partiler yürüttükleri kampanyalarda iki ana gruba ayrılarak çalışmalarını yürütmüşlerdir. Anayasa Değişikliği referandumunda AK Parti ve MHP, “evet” için çalışmalar yürütürken CHP ve HDP “hayır” için çalışmışlardır. Örnek cümleden de anlaşılacağı üzere hitap edilen kitleye “(...) yine bizim yanımızdaydınız” ifadesiyle söz konusu “biz” ve “onlar” ayrımı net bir şekilde ortadadır.

Dördüncü hipotezde hedef kitlelere övgüler olduğu iddia edilmektedir. Balkon konuşmasının seçim sonrası yapılmış olması ve seçimin kazananının hitabı gerçekleştiren Erdoğan olması nedeniyle bir anlamda teşekkür konuşması mahiyeti taşıdığı ve bir hedef kitleye övgüler yağdırıldığı görülmektedir.

Beşinci hipotezimiz “rakip kitlelere eleştiriler ve ithamlarda bulunur” a karşılık örnek gösterilen cümlede bahsi geçen eylemlere destek verenler eleştirilmekte, doğrudan vandallık ve ihanetle itham edilmektedir. Bu tutumda hitap

²² <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdoganin-eliyle-rabia-tarifi-40594955> E.T.: 5 Mayıs 2019

²³ <https://www.youtube.com/watch?v=eJZ4chFj-JQ> E.T.: 5 Mayıs 2019

edilen kitlenin, rakip kitleye karşı olan tutumunu önemli ölçüde ve tabii olarak etkilemektedir.

Söz konusu balkon konuşmasında “geçmiş ve geleceğe atıflarda bulunulur” olan altıncı hipotezimizin ispatı mevcuttur. AK Parti’nin ilk kez iktidara geldiği döneme atıf “16 yıldır olduğu gibi” ifadesiyle geçmiş ile bugün arasında bir bağıntı kurulmaktadır. Ayrıca Erdoğan’ın konuşmasında belirttiği ve AK Parti’nin vizyon olarak belirlediği 2023, 2053, 2071 hedeflerinden bahsetmesi geleceğe köprü olacak süreçlere atıf yapmaktadır. Bu söylem bir anlamda uygulanan politikaların sürekliliğini koruyacağı mesajı da içermektedir.

“Kitlelere öz savunma argümanı sunulur” olan son hipotezimiz ise, bu konuşmada öne çıkarılan örnek cümlelerle doğrulanmaktadır. Kitleye, destekledikleri görüşün hep olumlu dönüşlerinin olacağı aktarılmaktadır. Bu tutum kitlenin savunduğu görüşü/partiyi diğer görüşlere/partilere savunma imkânı tanır. Ayrıca bu ve benzeri ifadeler konuşmanın birçok noktasında mevcut bulunmaktadır. Bu da bir anlamda hatibin yineleme retoriğini sık sık kullanıldığının belirtisidir (van Dijk, 2015: 94).

Aşağıdaki tablolarda Recep Tayyip Erdoğan’ın seçim sonrası yaptığı balkon konuşmasının ilişkin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilen tutum kategorileri yer almaktadır.

Tablo 15’te görüldüğü üzere, %47,1 oranıyla “Birliktelik” kategorisi en çok verilen mesaj ve onaylanan tutum kategorisi olmuştur. Ayrıca olumlu tutumlar tablosu daha detaylı göz önünde bulundurulduğunda pozitif anlamlı ifadelerin konuşmaya hakim olduğu dikkat çekmektedir. Bu konuşmada birbiriyle bağlantılı birçok olumlu tutumların mevcut olması nedeniyle de diğer üç kategorinin oranlarının birbirine yakın olmasını açıklamaktadır.

Tablo 15: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumlu (+) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Birliktelik	Biz, Hepimiz, Birlikte, Beraber	<i>Vandallara ve ihanet çetelerine hep birlikte karşı koyduk.</i>	41	87	%47,1
Mücadelecilik	Mücadele, Vazgeçmeme,	<i>Sizler 22 Temmuz 2007 seçimlerinde yanımızdaydınız, vesayete karşı hep birlikte</i>	35	87	%40,2

		<i>mücadele ettik.</i>			
Kararlılık ve Kudret	Güç, Güven, İnanç,	<i>(...) ellerini ovuşturarak Türkiye'nin diz çökmesini bekleyenlere derslerini hep birlikte verdik.</i>	28	87	%32,1
İyimserlik	Gelişim, Ehven-i şer	<i>24 Haziran seçim sonuçlarının ülkemiz ve milletimiz için hayırlara vesile olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum.</i>	33	87	%37,9

Tablo 16 incelendiğinde olumsuz tutumlara çok fazla yer verilmeyen bu konuşmada olumsuz tutumlar, olumlu tutumlarla kıyaslandığında ortaya çıkan sonuç şaşırtıcı nitelikte değildir. En çok “Vazgeçme” kategorisinde frekans yakalanması Erdoğan’ın kararlılık mesajlarını yoğun bir şekilde vermesini açıklamaktadır. Gerçekleştirilmek istenen hedeflerin başarıya ulaşması için verilecek mücadelelerden kaçınılmasının hoş karşılanmayacağına mesajı verilmektedir. Bunlara ek olarak oldukça az bir seviyede, %4,5 oranında, bir “Kötümserlik” kategorisi frekansının mevcut olması ise konuşmanın umut dolu bir içerik barındırmasına bağlı olarak düşük çıktığı düşünülmektedir.

Tablo 16: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumsuz (-) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Ötekileştirme	Onlar, Diğerleri	<i>Şimdi ölçüye bakıyorum, Amerika'daki oylara bakıyorum; oradaki oylarda evet oradan ana muhalefete bayağı oy gelmiş.</i>	13	87	%14,9
Vazgeçme	Pes etmek, Vazgeçmek	<i>Durmadınız, 'durmak yok yola devam' dediniz.</i>	22	87	%25,2
Cesaret Kaybı ve Sinmişlik	Korkmak, Özgüvensizlik	<i>Bunun için bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız, hep beraber kardeş olacağız ve hep birlikte Türkiye olacağız.</i>	8	87	%9,1
Kötümserlik	Kanıksamak, Boyun eğmek	<i>Önümüzdeki dönem milletimizin karşısına tüm bu eksiklerimizi tamamlayarak çıkacağımızdan emin olunuz.</i>	4	87	%4,5

Bu konuşmanın analizi çerçevesinde Erdoğan’ın hitap ettiği kitlesine göstermiş olduğu ilgi ile konuşmasında zaman zaman üstü kapalı bazen de doğrudan itham ettiği kitleler arasında önemli bir kutuplaştırma gözükmektedir. Özellikle Erdoğan yurtdışından gelen oyların büyük çoğunluğunun CHP’den yana kullanılmış

olmasını imalı bir şekilde dile getirmekte²⁴ ve bir anlamda yurt içinde de CHP'ye oy veren bireyleri zan altında bırakmaktadır. Bu da ötekileştirmenin bir başka boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır.

CHP Genel Başkanının Seçim Sonrası Basın Toplantısı Konuşmasının Analizi

Gerçekleşen seçimin ardından Kemal Kılıçdaroğlu, basın mensupları huzurunda bir değerlendirmede bulunmuştur. Değerlendirmenin genel görüntüsünde seçimin eşit şartlarda gerçekleşmediği yönünde yorumlar bulunurken CHP'nin kendi yapılanmalarına ayrıca bir dizi teveccühlerde bulunmuştur. Gelecek seçimler için ümitli mesajlar veren Genel Başkan Kılıçdaroğlu, seçimi önde bitiren Recep Tayyip Erdoğan ve AK Parti için yoğun eleştirilerde ve ithamlarda bulunmuştur.

Bu bir basın toplantısı olduğu için açıklamanın ardından gazeteciler tarafından CHP Genel Başkanı'na üç soru yöneltilmiş ve cevaplanmıştır. Toplam cümle sayısında gazetecilerin sorduğu sorular hariç tutulmuş yalnızca Kemal Kılıçdaroğlu'nun verdiği yanıtlar esas alınmıştır²⁵.

Konuşma yaklaşık 22 dakika sürmüş ve toplamda 206 cümle ifade edilmiştir. En uzun soluklu cümlesi 30 sözcükten oluşan Kılıçdaroğlu'nun en kısa cümlesi tek sözcükten meydana gelmektedir. Cümle başına denk gelen ortalama sözcük sayısı ise 10'dur. Buna göre Kılıçdaroğlu'nun ifadeleri anlaşılabilirlik düzeyi bakımında ideal bir seviyededir.

Çalışmanın hipotezlerinin ispatı noktasında her hipotez için örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

- 1) (...) Yani özetle duvarın bir kısmını yıktık. Aynı azim ve kararlılıkla duvarın geri kalan kısmını da yıkacağız.
- 2) Bizim bir geleneğimiz var biz kuvva-i milliye geleneğinden geliyoruz, biz demokrasiye inanıyoruz, biz demokrasiyi savunuyoruz.
- 3) Daha seçime girmeden önce iktidar partisinin demokrasiye kumpas kurduğunu fark ettik. Bir siyasal partinin seçime girmesini engellemek için her yolu denediler. Ama o kumpası demokrasiye aşık olan bizler bozduk.

²⁴ Söz konusu imalı ifade Tablo 16'da "Ötekileştirme" kategorisindeki örnek ifadeler kısmında bulunmaktadır. Ayrıca konuşmanın tamamına EK-5'te yer verilmiştir.

²⁵ Konuşmanın ve gazetecilerin sorularının tam metni EK-6'da yer almaktadır.

- 4) Bütün baskılara, şantajlara, tehditlere rağmen, bu tehditlerle karşı karşıya olmalarına rağmen yüreklice görevlerini yaptılar. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bütün örgütlerine, yaşı ve cinsiyeti ne olursa olsun tamamına yürekten teşekkür ediyorum.
- 5) (...) Ama iktidar, liyakat sistemini sonlandırdığı için özellikle militanlarını görevlendirdiği için bu konuya ayrı bir önem ve ağırlık verdik ve güzel sonuçlar elde ettik.
- 6) Uzun yıllardır milletvekili çıkaramadığımız pek çok ilde, 13 ilde milletvekili çıkardık. (...) Biz, 9 ay sonra yerel seçimler var ikinci duvarın kalan kısmını orada yıkacağız, 9 ay sonra. Çok daha güçlü bir sonuç elde edeceğiz göreceksiniz.
- 7) Vatandaşın hakkını korurken onun ekonomisini de koruyacağız.

İlk hipotezin açıklamasına yönelik örnek cümlede CHP Genel Başkanı hitap ettiği kitleye doğru bir seçim politikası uygulandığını ve bu politikanın sonuç verdiğini bildirmektedir. Gerçekleşecek sonraki seçimler için CHP seçmeninin vazgeçmemesi ve duruşunda ve düşünüşünde bir değişikliğe gitmemesi hususunda bir mesaj ve inanç iletilmektedir.

İdeolojik bir dil vardır önermesi hususunda ise Kemal Kılıçdaroğlu, sahip oldukları geleneğin Kuva-yi Milliye geleneği olduğunu vurgulamakta ve Kuva-yı Milliye düşüncesinin fikri altyapısını gereklerinin CHP'de toplandığını ima etmektedir. Milli iradenin sağlanamadığından sık sık dert yandığı konuşmasında ayrıca demokrasi vurgusu da öne çıkmaktadır. Bu noktada Genel Başkan'ın ifadelerinde ideolojik bir dil vardır önermesi doğrulanmaktadır.

Üçüncü hipotezin örnek cümlesinde “biz” ve “onlar” ayrımı oldukça net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Konuşmanın çok büyük bir bölümünü kaplayan bu ayrım oldukça sert tutumlarla ele alınmaktadır. Örnek olarak gösterilen cümleden de anlaşılacağı üzere hitap edilen kitleler ile rakip edinilen kitleler arasında keskin bir ayrım görünmektedir. Ayrıca biz ve onlar ayrımının konuşmanın farklı noktalarında sıklıkla tekrar edilerek, konuşmanın kitleler üzerinde daha büyük bir etki uyandırması için kullanılması yineleme retoriği olarak karşımıza çıkmaktadır (van Dijk, 2015:94). Söz konusu ayrımın bir konuşma retoriği vasfı kazanması için mutlak suretle birbirlerinin spesifik özellikleriyle karşıtlık içerisinde söylemler barındırması gerekmektedir (van Dijk, 2015: 91). Bu hipotez için seçilen örnek cümlede ise Genel

Başkan'ın "onlar" olarak belirlenen grubun planlarını "biz" öznesi olarak bozduklarının ifadesi mevcuttur.

Hedef kitlelere övgüler ve güzellemeler vardır önermesinin ispatı konuşmanın birçok noktasında mevcuttur. Uzunca bir süre hedef kitleleriyle hummalı bir çalışma yürüttüklerini ifade eden Kemal Kılıçdaroğlu, alınan sonuçlardan memnun olduğunu ifade ederek bu sonuçlarda emeği geçen herkese, önemle ve özenle teşekkür etmekte ve övgüler sunmaktadır. Belirttiğine göre bu güzellemelerin sebebi yalnızca kullanılan oylar değil, seçimin gerçekleştiği süreç boyunca karşılaşılan her türlü "zorluk", "haksızlık" vb. gibi durumlarla mücadelenin başarılı sonuçlanmasıdır. Bu bir anlamda rakip kitleleri yergi muhteviyatı da taşımaktadır.

Beşinci hipoteze dayanak noktası olarak sunulan örnek ifadeden de anlaşılacağı üzere rakip kitlelere çok ciddi ithamlar ve eleştiriler yapılmaktadır. "Biz" ve "onlar" ayrımının ardından bu konuşmada kendini en kolay ispat eden hipotez "rakip kitlelere eleştiriler ve ithamlar bulunmaktadır" hipotezidir. Rakip kitleler, liyakatsizlikle, zorbalıkla, sahtekarlıkla, ayrılıkçılıkla, şaibeyle konuşmanın farklı noktalarında sık sık itham edilmekte ve eleştirilmektedir. Rakip kitlelerin bu ithamlarla sıfatlandırılıyor oluşu retorik anlamında "anlambilimsel makro strateji" ya da "olumsuz ötekini-sunma" (van Dijk, 2015:89-90) olarak ifade edilebilir. Örnek olarak alınan cümlede "(...) Ama iktidar, liyakat sistemini sonlandırdığı için özellikle militanlarını görevlendirdiği için bu konuya ayrı bir önem ve ağırlık verdik ve güzel sonuçlar elde ettik." ifadesi bu durumu açık olarak ortaya koymaktadır.

Altıncı hipotezin ispatı için kullanılan iki örnek cümleye bakıldığında geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurulmaktadır. Konuşmanın geneli ele alınacak olursa geçmişe sadece bir noktada atıfta²⁶ bulunulmakta ve olumsuz olan bir durumun artık olumsuzluğunu yitirmesinden övgüyle bahsedilmektedir. Geleceğe yönelik atıflarda ise gerçekleşecek olan bir sonraki seçimlerde parti başarısının mutlaka artacağına dair bir inanç mesajı verilmektedir.

Son hipotezin örnek cümlesinden de anlaşılacağı üzere Kemal Kılıçdaroğlu konuşmasında birçok vaatte bulunmakta ve her anlamda daha etkin, verimli politikalar üreteceğini ve gerçekleşecek herhangi bir haksızlık, yolsuzluk durumlarına güçlü bir şekilde müdahalede bulunacağını iddia etmektedir. Bu da hitap

²⁶ Daha önceki seçimlerde uzun yıllar boyunca bazı bölgelerde milletvekili çıkaramadıklarını ifade eden cümlede.

ettiği kitleyi daha kuvvetli bir bağ ile tutabilmesi noktasında gerçekleştirilen bir tutumdur. Dinleyiciler ya da hedef kitle bu vesileyle eğer ikna olmuşlarsa hem bunun devamı sağlanacak hem de bir anlamda partinin ya da ideolojinin ya da hedeflerin vb. savunucusu olacaklardır. Konuşmada sunulan argümanların “somutlaştırılması” (van Dijk, 2015:79) ve “dramatikleştirilmesi” (van Dijk, 2015:77) ile yedinci hipotezimiz de doğrulanmış olarak nitelendirilebilir.

Aşağıdaki tablolarda Kemal Kılıçdaroğlu'nun seçim sonrası yaptığı basın toplantısına ilişkin olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilen tutum kategorileri yer almaktadır.

Tablo 17: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumlu (+) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Birliktelik	Biz, Hepimiz, Birlikte, Beraber	<i>Ama o kumpası demokrasiye aşık olan bizler bozduk.</i>	86	206	%41,7
Mücadelecilik	Mücadele, Vazgeçmeme	<i>Bu ülkeye gerçek anlamda demokrasiyi getirmek için mücadelemizi sonuna kadar sürdüreceğiz</i>	38	206	%18,4
Kararlılık ve Kudret	Güç, Güven, İnanç	<i>Biz, 9 ay sonra yerel seçimler var ikinci duvarın kalan kısmını orada yıkacağız, 9 ay sonra. Çok daha güçlü bir sonuç elde edeceğiz göreceksiniz.</i>	42	206	%20,3
İyimserlik	Gelişim, Ehven-i şer	<i>Dolayısıyla Cumhuriyet Halk Partisi örgütlerinin hangi koşullarda bir zoru gerçekleştirdiğini bütün dünyanın bilmesini isterim.</i>	37	206	%17,9

Tablo 17’de görüldüğü üzere, olumlu tutumlarda verilen “Birliktelik” öğeleri konuşmanın %41,7 sinde yer almaktadır. En çok “Birliktelik” kategorisinin olumlandığı konuşmada “Kararlılık ve Kudret” kategorisi en yüksek ikinci orana sahiptir. Ayrıca konuşmada olumlu tutumların, olumsuz tutumlara yüzdesel üstünlüğü bulunmaktadır. “İyimserlik” kategorisi olumlu tutum oranlarında son sırada olmasına rağmen konuşmanın bütününe yayılmış geleceğe ümitli mesajlar veren tutumlar konuşmaya hakimdir.

Tablo 18: Konuşmada Yer Alan İfadelerdeki Olumsuz (-) Tutumlar

Kategoriler	Öğeler	Örnek İfadeler	Sayı	Toplam Cümle	%
Ötekileştirme	Onlar, Diğerleri	<i>Valisi, kaymakamı, güvenlik güçleri, radyoları, televizyonları, medyanın %95'i öbür tarafın kontrolündeydi yani iktidarın kontrolündeydi</i>	36	206	%17,4
Vazgeçme	Pes etmek, Vazgeçmek	<i>Asla yan yana gelemezler diye nutuklar atanların nutuklarını boşa çıkardık.</i>	26	206	%12,6
Cesaret Kaybı ve Sinmişlik	Korkmak, Özgüvensizlik	<i>Bütün baskılara, şantajlara, tehditlere rağmen, bu tehditlerle karşı karşıya olmalarına rağmen yüreklice görevlerini yaptılar.</i>	17	206	%8,2
Kötümserlik	Kanıksamak, Boyun eğmek	<i>Eşit şartlarda bir mücadele olmadı. Bunu bir mazeret olarak öne sürmüyorum ama demokraside ortaya konulan hileli tabloya dikkatinizi çekmek için söylüyorum bunu.</i>	29	206	%14,07

Yukarıda belirtilmiş olduğu gibi konuşmanın geneline hakim olan pozitif tutumlar, verilen pozitif mesajlar Tablo 18'de gösterilen olumsuz tutumları da oransal olarak etkilemiştir. Neredeyse her dört tutum kategorisinin de oranlarının birbirine yakın olması dikkat çekici bir husus olmakla birlikte, yine de en yüksek orana sahip olan “Ötekileştirme” kategorisi, Kemal Kılıçdaroğlu'nun konuşmasının hemen hemen tamamında yer alan itham edici ve eleştirel yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Böylece “Ötekileştirme” kategorisi %17,4'lük bir oranla öne çıkmaktadır.

4.3. Dördüncü Bölümün Sonucu

Çok uluslu devletlerin sonunu getiren Birinci Dünya Savaşı'nın ardından birçok imparatorluk dağılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğal mirasçısı konumunda bir devlet olmuştur. Bundan dolayı Osmanlı döneminden gelen özellikler modern esaslar üzerine oturtularak kurulmaya çalışılan Türkiye Cumhuriyeti'ne etki etmiştir. Bu bağlamda yüzyıllar boyunca süregelen bir gelenek ile Türkiye Cumhuriyeti'nin

mimar kadrolarının modern esaslar üzerine oturtmak istediği unsurlar çatışmıştır. Modernleşme hareketlerinin Osmanlı İmparatorluğu zamanında III. Selim döneminde başlamış olmasına rağmen toplumun geneline yayılamamış olması bu çatışmalara sebebiyet vermiştir.

Çatışan unsurların başında ise halifelik ve laiklik ne çıkmaktadır. Zira Osmanlı İmparatorluğu, İslam dininin çok uzun yıllar boyunca dünyadaki en güçlü ve son temsilcisi olmuştur. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanıyla halifelik makamı terk edilmiş ve laiklik benimsenmeye başlanmıştır. Gerçekleşen bu köklü değişim, süreç içerisinde birçok kez tartışmalara neden olmuştur. Karşıt söylemler Cumhuriyet tarihi boyunca sık sık ihtilaflara sebebiyet vermiştir. Sonuç itibariyle önem atfedilmesi gereken husus, siyasal anlamda gerçekleştirilen konuşmalar ve hitabetlerde de iki zıt kutbun söylemlerinde birbirlerini hedef alan ötekileştirme politikaları gttkleridir. Bu doğrultuda ötekileştirici bir tavır takınılarak kullanılan siyasal İslam'ın söylemleri laikliği ateşlerken, aynı ötekileştirici tavırla laikliğin söylemleri de siyasal İslam'ı alevlendirmektedir.

SONUÇ

Dilin var oluşu insanlık tarihi kadar eskiye dayandırılabilir. Yalnızca çıkarılan seslerden, kurulan cümlelerden ibaret olmayan dil, daha çok iletişim sağlamak, belirli bir iletiyi ilgili muhataba göndermek için kullanılır. Dil bu anlamda bir araçtır. Bu aracın kullanımı tarihsel süreç içerisinde şekillenip daha kompleks bir yapı haline bürünmesiyle yönlendirici etkinliğinin gün yüzüne çıkartılması -özellikle- sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarla mümkün olmuştur.

Dil olgusunun bir tezahürü olarak ona bağımlı bir şekilde ortaya çıkan söylem ise, dil ile aktarılan iletilerin içine yerleştirilen saklı mesajların gizemini içerisinde barındırmaktadır. Birçok düşünce tarzında bazı farklılıklar olsa da tamamında genel kabul gören unsur bu husustur. Yalnızca birey üzerinde düşünüldüğünde basit imgelemler vasıtasıyla ilgili bireye bir şekilde tahakküm etmek, onu yönlendirmek yahut zihninde bir fikir uyandırmak söylemle mümkün olabilen bir hadisedir. Bireylerin oluşturduğu ve ortak bir paydada buluşan toplumda da durum farklı değildir. Kitlelere hitap edebilen başarılı hatipler topluma söylem vasıtasıyla söylem içerisindeki bilgileri, düşünceleri hatta ideolojileri aşılabilme gücüne haizdir.

Daha geniş perspektiften ele alındığında ise söylemin yalnızca sözlü olarak var olmadığı ifade edilebilir. En nihayetinde söylemin içerisinde barındırdığı mesajlar ve bilgiler pek çok farklı yöntemlerle topluma sirayet ettirilebilir. Söylemler; nutuklarla, ikili konuşmalarla, röportajlarla, televizyonlarla, haber metinleriyle, kitaplarla, dergilerle, broşürlerle, yazılı, görsel ve her anlamda bilgi akışı sağlanabilen iletilerle ve sembollerle görevlerini ifa edebilirler. Türkiye’de islamofobinin var olduğu düşüncesiyle ele alınan bu tezde ispatlanmak istenen düşüncenin ana çıkış noktası da Türk siyasetinde kullanılan dilin birbirine zıt olan ideolojiler vasıtasıyla ortaya çıkan söylemsel farklılıkları ve dahası ithamları incelemek olmuştur.

İslamofobi olgusunun kökenleri yüzyıllar öncesine dayandırılırken açıkça korku olarak zihinlerde yer etmesi ABD ve SSCB arasında gerçekleşen Soğuk Savaşın nihayetinde gerçekleşen olaylar sonucunda olmuştur. Yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda öne çıkan husus tarihsel süreç boyunca gerçekleşen mücadeleler bir medeniyetler çatışmasının ürünüdür. Medeniyetler çatışması söylemi ve tezi ortaya atıldığı tarihten bu yana her zaman küresel ölçekte gücü elinde

bulunduranlar dış politikada kendi ellerini güçlendirmiş ve diğerleri olarak nitelendirdikleri ötekilerini her platformda ezme, sindirmeye ve şeytanlaştırmaya meyilli davranmışlardır.

Küreselleşen ve küçülen dünyada artık her ülkenin içerisinde o ülkenin kendi toplumundan olmayan yabancı unsurlar daha kolay kendisine yer bulabilmektedir. İslamofobiyi tetikleyen hadiseler ise mütemadiyen siyasi boyutta ateşlenmelere sebebiyet vermiş ve bunun sonucunda azınlık olan farklı inançların demografik olarak hakim olduğu coğrafyalarda Müslüman nüfus, tedirgin edici muamelelerle, yaptırımlarla karşılaşmıştır. Bunun en belirgin örnekleri 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD'nin uyguladığı politikalar veya Avrupa ülkelerinde nüfusa entegre olmaya çalışan Müslüman göçmenlerin karşılaştıkları olumsuz tutumlarda gözlemlenebilmektedir. Batı toplumlarında meydana gelen kültür mozaığının sonucu Müslümanlara ve İslam'a saldırıya çıkmaktadır. Müslümanların karşılaştıkları bu olumsuz tutumlar bir anlamda onları özeleştiriyeye kapalı hale getiriyor ve İslam'ın kendi özüne uygun olmayan davranışları eleştirip o davranışlara mesafeli durmaları gerekirken kendi dinlerini ve dindaşlarını korumak maksadıyla İslam'ın özünde var olmayan şeyleri, negatif düşünceleri savunuyor konumuna düşmektedirler. Bu bağlamda Müslümanlar kendi aralarında birbirlerini zora düşürmemek için doğruya doğru, yanlışla yanlış diyememektedir. Bunun en büyük sebebi ise buldukları coğrafyalarda sindirilme politikalarına maruz kalmalarından kaynaklıdır.

Bahsi geçen hadiseler islamofobinin toplumsal merceğe yansıyan kısmı ile alakalıdır. Bir diğer kısım ise islamofobinin siyasal boyutudur. Aslına bakıldığında siyasal boyut çerçevesinde uygulanan politikalarla toplumsal durum şekillenmektedir ancak burada dikkat çekilecek husus İslamcı siyasi partiler ve dünyanın durumuyla ilişkilidir.

İslamcı siyasi partilerin en büyük misyonları, idealize ettikleri bir İslam Devleti kurgulamak ve bu devletin yönetimini sürdürmektir. İslamiyet'in tarih sahnesine çıkışından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan sürecinde halifelikle birlikte İslamiyet süregelmiştir. Halifelik kurumunun var olması ve imparatorluklar döneminin 1. Dünya Savaşı sonunda aralarında Osmanlı İmparatorluğu'nun da bulunduğu çok uluslu büyük devletler dağılana kadar devam etmesinden dolayı İslamiyet'in temsili konusunda Müslümanlar sorun yaşamamıştır. Ancak imparatorluklar modern devletlerin ortaya çıkmasıyla başlayan süreçte, Osmanlı

İmparatorluğu'nun mirasçısı olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti kendisini laik temeller üzerine oturtma düşüncesiyle politikalar izlerken sembolik hale getirilen halifelik tam anlamıyla kaldırılınca dünyanın çeşitli yerlerinde halifelige sahip çıkmak isteyen Müslüman ülkeler bunu başaramamış ve birçok mezhepsel ayrılığın yaşandığı İslamiyet'te hilafet kurumu son bulmuştur. Fakat Batı medeniyetlerinin sömürgeci politikaları dünyaya dalga dalga yayılmaya devam etmiş bundan etkilenen Müslüman toplumlarda kurtuluş çareleri aramaya başlamış ve sekülerleşme ile İslamcılık görüşleri arasında rekabetler yaşamaya başlamışlardır. Siyasal İslam partilerinin boy göstermesi bu zamanlara denk gelmektedir.

Batı destekli baskıcı iktidarlar ve sömürü politikaları Müslüman devletlerin belini bükmüş ve içlerinde buldukları düzenden kurtulmanın yolunu İslam Devleti'nin prensiplerinde bulacaklarına inananlar bir anlamda siyasal İslam'ın doğuşuna zemin hazırlamıştır. Orta Doğu coğrafyasında ve Güney Asya'da var olagelen girişimler neticesinde siyasal İslamcı partiler kurulmuş, ideologlar ortaya çıkmış, idol olarak benimsenecek liderler öne çıkmış ve bir İslam Devleti kurma arzusu ile hareket edilmiştir. Özellikle Orta Doğu'da bir İsrail devletinin kurulması ve Orta Doğu'da canlanan siyasal İslamcı partiler birçok İslamcı terör örgütü ile ilişkilendirilmeye başlanmış ve soğuk savaş son bulduktan sonra ciddi bir şekilde düşman olarak benimsenmiştir. 11 Eylül 2001 saldırıları ise tüm bu gelişen olaylar çerçevesinde son nokta olmuştur ve bütün dünyada artık İslam'a karşı duyulan bir önyargı dahası bir korku oluşmuştur.

Modern Türkiye'de ise cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından sonra tarihsel gerçeklik bakımından Türkiye, laik yapıda olmasına rağmen bütün Müslüman ülkeler arasında farklı bir konumdadır. Şu durumda Türkiye'den Müslüman ülke olarak bahsetmek doğru olmayacaktır. En doğru ifade: "nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan laik bir ülke" şeklinde olmalıdır.

Bu bağlamda Türkiye'de de siyasal İslamcı çizgide ilerleyen siyasi yapılanmalar var olmuştur. Laiklik çizgisinin anayasal çerçevede koruma altında olması nedeniyle bu yapılanmalar Türk siyasi tarihi boyunca sık sık engellenmiş ve önüne geçilmek istenmiştir. Ancak bu durum 2002 yılında milli görüş geleneğinden gelenlerin yeni ve daha özgürlükçü bir karakterle Adalet ve Kalkınma Partisi olarak iktidara gelmesiyle daha farklı bir boyut kazanmıştır. Partinin genel başkanı önceki Şeriat söylemlerinden sıyrılmış her kesime hitap edecek bir siyasal anlayışla yoluna

devam etmiştir. Sonraki dönemlerde yapılan sosyal hayatın içerisinde kendisine yer edinen dini nitelikli yasaların yürürlüğe girmesiyle de tekrardan kamuoyunda, AK Parti'nin radikal İslamcı çizgide ilerlediğine dair düşünceler hakim olmaya başlamıştır (Cansun, 2013: 25-26). Yani Modern Türkiye'nin kuruluşundan bugüne kadar geçen süreçte sosyo-kültürel ve siyasi arenada daimi bir ihtilaf yaşanmıştır. Buradan hareketle daha çok dini değerlere verdiği önem ve söylemleriyle öne çıkan AK Parti ile Kemalist çizgide ilerleyen ve kendisini laikliğin koruyucusu olarak ifade eden CHP'nin siyasal söylemleri analiz edilmiş ve bu analizlerle Türkiye'de islamofobinin var olup olmadığı açıklığa kavuşturulmak istenmiştir.

Yapılan analizler neticesinde ise elde edilen sonuçlar yorumlanacak olursa AK Parti'nin ve CHP'nin 2011, 2015 ve 2018'deki açıklamalarında mutlak bir şekilde öne çıkan "biz ve onlar" ayrımı vardır. Burada bahsedilen "biz" öznesi ile ideolojik olarak bir misyon yükleme ve "onlar" olarak ifade edilenlere ise mağlubiyete uğratılması gerekenler anlamı yüklenmektedir. Her iki partinin birbirine zıt ideolojilerde olması ise bu "biz ve onlar" ayrımı neticesiyle kutuplaşma ve düşmanlaştırma doğurmaktadır. Ancak her iki partinin söylemlerinde de öne çıkan bir diğer unsur bu "biz ve onlar" ayrımının yapılmasına rağmen bütün vatandaşları kucaklayıcı bir dilin de kullanılmasıdır. Fakat her hitabetin kendi muhataplarıyla sınırlı olması hasebiyle yapılan ötekileştirmeler kadar öne çıkmamaktadır.

Yapılan analizlerden öne çıkan bir diğer unsur ise AK Parti'nin 2011'den 2018'e kadar geçen süreçte kullandığı dini nitelikli sözcükler açısından bir artış gözlemlenmesidir. İktidarda kalınan süre uzadıkça AK Parti'nin muhafazakar ve dini nitelikli söylemleri konuşmalarda artan bir şekilde devam etmiştir. Benzer şekilde CHP'nin söylemlerinde ise rekabet süreci uzadıkça sert eleştiriler ve ithamlar söz konusu olmaya başlamıştır. Bunda hiç kuşkusuz belirlenen zaman dilimi aralığında uygulanan devlet politikalarının ve dış politikada Türkiye'nin sergilediği tavır da etkili olmuştur. Konuşmaların içeriğinden ve gönderdiği mesajlardan bu çıkarımları yapmak mümkündür.

Aynı gelenekten geldiğini ifade ettiği siyasi partilere, figürlere olan bağlılığın dile getirildiği AK Parti söylemlerinde sık sık ilk iktidar oldukları dönemlerde karşılaştıkları; ideolojilerini kısıtlayıcı yasakları ve özgürlük engellerini bertaraf ettiklerini belirten söylemler bulunmaktadır. Bu da milli görüş geleneğinden gelen AK Parti'nin siyasi yaşamına İslamcı bir parti olarak başlamasına engel olan

sebeplerden bir tanesidir. Üzerinden yıllar geçmiş olmasına rağmen bu hususlara atıflarda bulunulması son derece manidardır. Teşekkür konuşması olarak sürdürdüğü konuşmalarda Erdoğan'ın teşekkür etmek için saydığı ülkelerde ise önceliği Müslüman nüfusun ağırlıklı olduğu ülkelere vermesi ise yine İslamcı bir çizgide daha geniş ölçüde ümmetçi bir düşünceyle ilerlemenin alamet-i farikası olarak yorumlanabilir.

Kılıçdaroğlu'nun yaptığı konuşmalarda tıpkı Erdoğan'ın ve Davutoğlu'nun konuşmalarında olduğu gibi medyada yer bulabilecek ve geniş kitlelere ulaşacak şekilde medya etkisi yüksek oranda gerçekleşmiştir. Bu konuşmalarda en çok dikkat çeken kısım ise sürekli bir mücadele etme ve kararlılık mesajlarının gönderilmesidir. Konuşmaların büyük çoğunluğunda yapıcı olmaktan daha çok yıkıcı bir üslup kullanılmıştır. Bu iki sebeple açıklanabilir. İlki, konuşmanın kaybedilmiş bir seçimin ardından gerçekleştirilen bir konuşma olması bir diğeri ve daha önemlisi ise karşılıklı olarak ideolojik bir çatışma içerisinde olan CHP'li kitleler ile AK Parti'li kitleleri fikinsel ve davranışsal tutumlar olarak ayırması ve bir anlamda AK Parti'yi olumsuzlayarak ona karşı bir güç oluşturma düşüncesidir. Özellikle en son incelenen 2018 analizinde ise AK Parti iktidarını yıkılması gereken bir duvar olarak örneklendirmiş ve seçimde elde edilen oy oranı yükselmesiyle gerçekleşecek bir sonraki seçimler için hasara uğratılan duvarın tam anlamıyla yıkılmasından kararlılıkla söz etmiştir. En son incelenen 2018 CHP konuşması incelendiğinde artık açık bir şekilde AK Parti iktidarına diktatörlük ve demokrasi düşmanlığı ithamları yöneltilmiştir. Bu da laik ve Kemalist olan CHP'li kitleleri AK Parti'nin sahip olduğu ideolojik eksen bakımından doğurabileceği sonuçlar için olumsuz bir hava yaratmaktadır. Bu şekilde karşılıklı ithamların olması ile liderler arasındaki çekişmeler ve tartışmalar kitleler özeline de yansımakta ve bir iç kargaşa ortamına zemin hazırlanmaktadır.

Türkiye'de islamofobinin varlığı, elde edilen tüm bulgular neticesinde "Biz ve Onlar" bağlamında ortaya çıkan ötekileştirme unsuruyla ilişkilendirilmiştir.

2010-2018 süreci içerisinde ülkede bulunan, Türk uyruklu olmayan ancak Müslüman kimliğe sahip pek çok birey Türkiye'ye entegre edilmektedir. Bu entegre olan yabancı insanların varlığından rahatsızlık duyulan birçok arena mevcuttur. Bu bağlamda düşünüldüğünde yabancı düşmanlığından kaynaklı ortaya çıkan islamofobinin Türkiye'de var olma ihtimali, üzerinde daha çok durulması gereken bir

konudur. Türkiye özelinde İslamofobinin dönemsel olarak incelenmesi ve islamofobik içerik taşıyan hareketlerin belirlenmesi ve gözlem altına alınması elzemdir. Zira islamofobi ve islamofobik tutumlar yalnızca şiddet ve saldırı olaylarıyla ortaya çıkmaz. 2010-2018 arası dönemde gerçekleşen birçok siyasal ve toplumsal olay; gerek Arap Baharı olsun gerek IŞİD'in varlığı olsun gerekse kendisini dini cemaat adı altında sunan terör yapılanmaların gerçekleştirdiği eylemler olsun Türkiye'yi demografik ve sosyolojik açıdan büyük oranda etkilemiş ve siyasetine de yön vermiştir. Analizi yapılan konuşmalar içerisinde üretilen söylemlerde söz edilmeyen ve araştırmanın kapsamı gereği araştırmaya dahil edilmeyen fakat araştırma sırasında karşılaşılan argümanlarda AK Parti'yi IŞİD ile işbirliği yapmakla suçlayan CHP'li ve HDP'li milletvekillerinin söylemleri de bulunmaktadır. Bu ve benzeri söylemlerin bir başka çalışmada analiz edilmesi Türkiye'de varoluşundan şüphe duyduğumuz islamofobinin gölgesini de üzerinden kaldıracaktır.

KAYNAKÇA

Abercrombie, N., Hill, S., Turner, B. S., (2013), “İdeoloji Kuramında Belirlenim ve Belirlenimsizlik”, çev. S. Kibar, S. Zizek (Der.), *İdeolojiyi Haritalamak*, ss. 227 – 247, Dipnot Yayınları, Ankara.

Adalet ve Kalkınma Partisi, *Adalet ve Kalkınma Partisi-Tüzük*, 1 Ocak 2019, (Çevrimiçi) <https://www.akparti.org.tr/media/279819/cep-boy.pdf> , 5 Mayıs 2019.

Adams, C. J. (1989). “Mevdudi ve İslam Devleti”, çev. E. Çatalbaş, J. L. Esposito(Ed.), *Güçlenen İslam'ın Yankıları*, Yöneliş Yayınları, İstanbul.

Ahmad, A. (2004). “Mevdudi”, *TDV Ansiklopedisi*, C: 29, ss. 432-437, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Akgönül, S. (2011), “Giriş”, S. Akgönül (Der.), *Tartışılan Laiklik – Fransa ve Türkiye’de İlkeler ve Algılamalar*, ss. 1-19, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Akkan Güngör, F. & Bulut, A. T. (2010). “11 Eylül Sonrası Dönemde Transatlantik İlişkiler ve Ortadoğu”, *Akademik Orta Doğu*, C:4, No:2, ss. 91-102.

Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, çev. A. Tümertekin, İthaki Yayınları, İstanbul.

Anadolu Ajansı, “Dünyanın En Fazla Sığınmacı Barındıran Ülkesi: Türkiye”, 3 Eylül 2015, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/dunyanin-en-fazla-siginmaci-barindirani-ulkesi-turkiye/14472>, 1 Mayıs 2019.

Ardıç, M. (2011). “Arap Baharına Sosyolojik Bir Bakış”, *Çerçeve Dergisi*, No: 57, ss. 96-100.

Arkaoun, M. (2017). “Batı-İslam Kavgasının İç Yüzü: Korku ve Kördöğüşü”, M. Yılmaz (Der.), *Medeniyetler Çatışması*, ss. 322-326, Vadi Yayınları, İstanbul.

Bağ, M. “ABD’nin 17 Yıllık Afganistan Savaşı: Afganlar ABD’nin Savaşı Kasten Bitirmediğini Düşünüyor”, 26 Kasım 2018, (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2018/11/26/abd-nin-17-yillik-afganistan-savas-afganlar-abd-nin-savas-kasten-bitirmediğini-dusunuyor> , 7 Ocak 2019.

Barın Akman, F. (2017). *15 Temmuz Darbe Girişimi Batı Medyası Söylem Analizi: Neo-Emperyalizm, İslamofobi ve Oryantalizm*, Kadim Yayınları, Ankara.

Barolarbirliği, “Anayasa Değişikliği Teklifi’nin Karşılaştırmalı ve Açıklamalı Metni”, (Çevrimiçi) http://anayasadeğişikligi.barobirlik.org.tr/Anayasa_Degisikligi.aspx , 3 Mayıs 2019.

Bauer, W. (2018). *Denize Gömülenler Suriyelilerle Avrupa Yolunda*, çev. S. Turhan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Bauman, Z. (2017). *Sosyolojik Düşünmek*, çev. A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Beudet, P. (2017). “Atina ve Mısır’da Antik Uygarlıklar ve ‘Batı’nın İcad Edilmesi”, çev. K. Cangızbay, M. Yılmaz (Der.), *Medeniyetler Çatışması*, ss. 367-377, Vadi Yayınları, İstanbul.

Benna, H. (2016). “Cihad Risalesi”, çev. H. H. Yılmaz, H. Kurt (Ed.), *İslamda Cihad*, Özgü Yayınları, İstanbul.

Berg, B. L. & Lune, H. (2015). “İçerik Analizine Giriş”, H. Aydın (Ed.), çev. Z. E. Özcan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, ss. 380-417, Eğitim Yayınevi, Konya.

Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, H. Aydın (Ed.), Eğitim Yayınevi, Konya.

Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Bowen, J., “50. Yılında 1967 Arap-İsrail Savaşı: Orta Doğu’yu Sarsan 6 Gün”, 6 Haziran 2017, (Çevrimiçi), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40157650> , 27 Aralık 2018.

Bulut, S. (2009), “27 Mayıs 1960’tan Günümüze Paylaşılamayan Demokrat Parti Mirası”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 19, ss. 73-90.

Bulut, Y. (2006). “İkinci Savaş Sonrası Oryantalist Çalışmalar”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, C:3, No:12, ss. 81-111.

Cambridge Dictionary, “Islamophobia” (Çevrimiçi) <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/islamophobia> , 27 Kasım 2018.

Canatan, K. & Hıdır, Ö. (2007). “Önsöz”, K. Canatan & Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ss. 7-15, Eskiyeeni Yayınları, Ankara.

Cansun, Ş. (2013). *AKP-CHP-Kadınlar*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.

Cesari, J. & Esposito, J. (1999). *İslamdan Korkmalı mı?* , çev. A. Meral & A. Aydoğan, Birey Yayıncılık, İstanbul.

CHP, “30 Haziran 2015 Tarihli TBMM Grup Konuşması”, 30 Haziran 2015, (Çevrimiçi) <https://www.chp.org.tr/haberler/30-haziran-2015-tarihli-tbmm-grup-konusmasi?q=> , 28 Nisan 2019.

Cural, A. “Bush Doktrini ve Asker Gücün Önalıcı ve Önleyici Savaş Kapsamında Kullanılması”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Doktora Tezi, 2011.

Çakmak, C. (2007), “Müslüman Kardeşler Bir Sivil Toplum Örgütü mü?”, *Akademik Orta Doğu*, C:2, No:1, ss. 70-98.

Çay, A. M. (2009). Türkler’den Önce Anadolu Haçlı Seferleri ve Anadolu’da Haçlı Devletleri, (Çevrimiçi) <https://www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/2284> , 30 Kasım 2018.

Çelik, H. & Ekşi, H. (2008). “Söylem Analizi”, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, C: 27, No: 27, ss. 99-117.

Çevik, S. (2013). *Pakistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, SETA Yayınları, Ankara.

Çoban, B. (2015). “Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi”, B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.), *Söylem ve İdeoloji*, ss. 199-262, Su Yayınevi, İstanbul.

Çüçen, A. K. (2006). “Batı Aydınlanmasının Düşünsel Kökenleri ve Eleştirisi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No: Atatürk’ün Doğumunun 125. ve Cumhuriyetimizin 83. Yılı Özel Sayısı, ss. 25-34.

Davison, G. C. & Neale, J. M. (2011). “Kaygı Bozuklukları”, İ. Dağ (Çev. Ed.), çev. I. Savaşır, *Anormal Psikolojisi*, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.

Davutoğlu, A. (2002). “İslam Dünyasının Siyasi Dönüşümü: Dönemlendirme ve Projeksiyon”, *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, No: 12, ss. 1-50.

Davutoğlu, A., “TBMM Grup Toplantısı Konuşması / 30 Haziran”, 30 Haziran 2015, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=rlt9-hku6VM>, 25 Nisan 2019.

Demir, S. T. (2018). “Oryantalizm ve Demokrasi İhracı Arasında ABD Sineması: Alaaddin Filmi”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, C:9, No:84, ss. 78-81.

Duarte, F. “Irak’ın İşgalini Önleyebilecek Diplomat: Kimyasal Silah Olmadığını Herkes Biliyordu”, 4 Nisan 2018, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43627440> , 7 Ocak 2019.

Duman, Ç., “1. Körfez Savaşı”, 7 Nisan 2017 (Çevrimiçi) http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/40063/1_korfez_savasi , 5 Ocak 2019.

Düzgün, Ş. A. (2017). “Avrupa’da İntifada: İslamofobi ve Batı’da İslam’ın Geleceği Üzerine”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, C:5, No:6, ss. 105-122.

Elbirlik, T. ve Karabulut, F. (2015). “Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, No:17, ss. 31-50.

Erdoğan, R. T., “AK Parti Genel Merkezinde Yaptıkları Balkon Konuşması”, 24 Haziran 2018, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/94716/ak-parti-genel-merkezinde-yaptiklari-balkon-konusmasi>, 18 Nisan 2019.

Erdoğan, R. T., “Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Balkon Konuşması AK Parti 3 Dönem İktidarı 2011 Seçim Sonucu”, 1 Ekim 2011, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=dJJGn-hRMeQ&t=2242s> , 25 Nisan 2019.

Esposito, J. L. (1989). “İslami Güçlenişin Öncüleri”, çev. E. Çatalbaş, J. L. Esposito (Ed.), *Güçlenen İslam’ın Yankıları*, Yöneliş Yayınları, İstanbul.

Esposito, J. L. (1999). *Siyasi İslam, Yeşil Tehlikenin Ötesi*, çev. A. Aydoğan, Birey Yayıncılık, İstanbul.

Esposito, J. L. (2003). *Kutsal Olmayan Savaş İslamcı Terör*, çev. N. Yılmaz & E. Yılmaz, Oğlak Yayıncılık, İstanbul.

Esposito, J. L. (2013). *Oxford İslam Sözlüğü*, çev. N. Koltaş, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Fairclough, N. (2015). “Dil ve İdeoloji”, B. Çoban ve Z. Özarlan (Ed.), çev. B. Çoban, *Söylem ve İdeoloji*, ss. 121-135, Su Yayınevi, İstanbul.

Fairclough, N. (2015). “Söylemin Diyalektiği”, B. Çoban ve Z. Özarlan (Ed.), çev. B. Çoban, *Söylem ve İdeoloji*, ss. 137-146, Su Yayınevi, İstanbul.

Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni*, çev. T. Ilgaz, Hil Yayınları, İstanbul.

Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, çev. M. A. Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara.

Foucault, M. (2001). *Kelimeler ve Şeyler*, çev. M. A. Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara.

Foucault, M. (2006). *Deliliğin Tarihi*, çev. M. A. Kılıçbay, İmge Kitabevi, Ankara.

Fukuyama, F. (1990). “Tarihin Sonu mu?”, *Dünya Solu*, No: 6, ss. 96-119.

Fukuyama, F. (2016). *Siyasi Düzenin Kökenleri*, çev. E. Başer, Profil Yayıncılık, İstanbul.

Gökmen, E. (2017). “İçerik Analizi ve Yıldız Falı Analizinin Kavram ve Unsurlarının İncelenmesi: Türk Siyasetinde Siyasal Dil Analizi Örneği”, *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, C: 6, No: 1, ss. 172-212.

Görgün, H. (2009). “Seyyid Kutup”, *TDV Ansiklopedisi*, C: 37, ss. 64-68. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Güdek, Ş. (2017). “ABD’nin Zora Dayalı Dış Politikasında Söylemsel Bir Değişim: 11 Eylül Terörü”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi*, C:10, No:4, ss. 143-158.

Gündüz, A. (2016). “Sömürgecilik Kavramı ve Sömürgeci Devletlerin Uyguladıkları Taktikler “Ortadoğu Örneği””, *Tarih Okulu Dergisi*, No: 25, ss. 763-784.

Güney, Z. B. (2018). “Hasan el Benna ve Seyyid Kutup’ta İslam Düşüncesi”, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, No: 6, ss. 290-315.

Güngör, F. Ş. (2017). “Zenofobi ve Öteki’nin Dikeni”, G. Bayraktar Durgun & T. Korkmaz (Ed.), *I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilim Kongresi Kongre Kitabı*, ss. 209-214, Gazi Üniversitesi Matbaası, Ankara.

Güngör, S. (2014). “Türk Siyasetinde Dil Kullanımı: Siyasal Parti Liderlerinin TBMM Grup Konuşmalarında Siyasal Söylem Analizi”, *Yasama Dergisi*, No: 26, ss. 65-88.

Habertürk, “11 Eylül saldırıları nedir? 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler ve Dünya Ticaret Merkezi saldırısı”, 11 Eylül 2017, (Çevrimiçi) <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1627077-11-eylul-saldirilar-nedir-11-eylul-saldirilarinin-16-nci-yil-donumu>, 28 Kasım 2018.

Haddad, Y. Y. (1989), “Seyyid Kutup: İslami Güçlenişin İdeoloğu”, çev. E. Çatalbaş, J. L. Esposito(Ed.), *Güçlenen İslam’ın Yankıları*, Yöneliş Yayınları, İstanbul.

Herman, E. S. & Chomsky, N. (2012). *Rızanın İmalatı Kitle Medyasının Ekonomi Polisiği*, çev. E. Abadoğlu, bgst Yayınları, İstanbul.

Heywood, A. (2011). *Siyaset*, çev. B. B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu, A. Yayla, B. Kalkan (Ed.), Adres Yayınları, Ankara.

Heywood, A. (2016). *Siyasi İdeolojiler*, çev. L. Köker, BB101 Yayınları, Ankara.

Hıdır, Ö. (2007). “Anti-İslamizm ve Anti-Semitizm: Tarihsel ve Kavramsal Farklılıklar ve Benzerlikler”, K. Canatan & Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ss. 63-99, Eskiyei Yayınları, Ankara.

Huntington, S. (2017). “ABD Ulusal Çıkarlarını Yitirirken”, çev. G. Şener, M. Yılmaz (Der.), *Medeniyetler Çatışması*, ss. 164-170, Vadi Yayınları, İstanbul.

Huntington, S. P. (2018). *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, çev. M. Turhan & Y. Z. C. Soydemir, Okuyan Us Yayınları, İstanbul.

Hürriyet, “Erdoğan’ın Eliyle Rabia Tarifi”, 30 Eylül 2017, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdoganin-eliyle-rabia-tarifi-40594955>, 5 Mayıs 2019.

Hürriyet, “Suriyeli Mülteci Çocuğa İrkçi Saldırı”, 28 Kasım 2018, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/galeri-suriyeli-multeci-cocuga-irkci-saldiri41033769>, 1 Mayıs 2019.

Kalın, İ & Esposito, J. (2018). *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, çev. İ. Eriş, İnsan Yayınları, İstanbul.

Kalın, İ. (2018). “İslamofobi ve Çokkültürlülüğün Sınırları”, İ. Kalın & J. Esposito (Ed.), *Bir Korku ve Nefret Söylemi Olarak İslamofobi*, İnsan Yayınları, İstanbul.

Kalın, İ. (2018). *İslam ve Batı*, İsam Yayınları, Ankara.

Kantar, G. (2017). “Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı: Recep Tayyip Erdoğan’ın “Ak Parti 1. Ve 3. Olağan üstü Kongrelerindeki Konuşmalarının” İçerik ve Söylem Analizi”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, No: Özel Sayı ICOMEP 2017, ss. 103-122.

Kantarcı, Ş. (2012), “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı “Koalisyon Dönemi mi?””, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, No:16, ss. 47-85.

Karabulut, S. “İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yeşil Kuşaktan Büyük Ortadoğu Projesine Türkiye’de Siyasal İslam”, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılapları Enstitüsü, Basılmış Doktora Tezi, 2010.

Karakış, G., “Erdoğan’ın Eliyle Rabia Tarifi”, 30 Eylül 2017, (Çevrimiçi) <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdoganin-eliyle-rabia-tarifi-40594955> , 3 Mayıs 2019.

Karlı, N. (2013). “İslamofobinin Psikolojik Olarak İncelenmesi”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C:13, No:1, ss. 75-100.

Kavukçuoğlu, D., “Milli İrade Fetisizmi”, 19 Nisan 2014, (Çevrimiçi) http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/62405/Milli_irade_Fetisizmi.html#, 19 Nisan 2019.

Kazancı, M. (2006). “Althusser, İdeoloji ve İdeoloji ile İlgili Son Söz”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, No:24, ss. 67-93.

Kepel, G. (1995). *Allah’ın Batısında*, çev. I. Ergüden, Metis Yayınları, İstanbul.

Kepel, G. (2004). *Fitne İslam’ın Merkezinde Savaş*, çev. M. Özışık, Doğan Kitap, İstanbul.

Kılıçdaroğlu, K., “CHP Kemal Kılıçdaroğlu Genel Seçim Sonrası İlk Değerlendirmesi”, 12 Haziran 2011, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=hhQkGqZs0bo> , 25 Nisan 2019.

Kılıçdaroğlu, K., “Kemal Kılıçdaroğlu / 6 Haziran 2017 / CHP Grup Toplantısı”, 19 Ekim 2017, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=eJZ4chFj-JQ> , 5 Mayıs 2019.

Kılıçdaroğlu, K., “Kemal Kılıçdaroğlu / 6 Haziran 2017 / CHP Grup Toplantısı”, 19 Ekim 2017, (Çevrimiçi) <https://www.youtube.com/watch?v=eJZ4chFj-JQ> , 3 Mayıs 2019.

Kılıçdaroğlu, K., “Kılıçdaroğlu’ndan Seçim Açıklaması: İnce Beklentinin Altında Kaldı”, 26 Haziran 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=iGv-8gAbSww>, 25 Nisan 2019.

Kirman, M. A. (2010). “İslamofobinin Kökenleri: Batılı mı Doğulu mu?”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, C:21, No:1, ss. 21-39.

Kömürcü, M. C., “11 Eylül Saldırısı Nedir? 11 Eylül Saldırısını Kim Yaptı?”, 11 Eylül 2018, (Çevrimiçi), <http://www.milliyet.com.tr/11-eylul-saldirisi-nedir--11-eylul-saldirisini-kim-yapti--molatik-9280/> , 6 Ocak 2019.

Kumar, D. (2016). *İslamofobi İmparatorluğun Siyaseti*, çev. I. Alatl, Pınar Yayınları, İstanbul.

Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, 2007, M. Yurdağür (Ed.), C: 2, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Kurt Sariaslan, F. (2018). *İslamofobi Batı Literatüründe İslam Algısı ve İslamofobi*, Onto Yayınları, İstanbul.

Kurt, H. (2016). *İslamda Cihad*, H. Kurt(Ed.), çev. H. H. Yılmaz, Özgü Yayınları, İstanbul.

Kuyucuoğlu, İ. (2007). “Danimarka’da Karikatür Krizi ve Yankıları”, K. Canatan & Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, Eskiyeşi Yayınları, Ankara.

Küçük, A. (1994). “Yahudilikte Arz-ı Mev’ud Anlayışının Boyutları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C:33, No:1, ss. 101-111.

LeBon, G. (2016). *Kitleler Psikolojisi*, çev. H. İlhan, Yason Yayınları, Ankara.

Lewis, B. (2003). *İslam'ın Krizi*, çev. A. Yılmaz, Literatür Yayınları, İstanbul.

Lewis, B. (2014), *Ortadoğu İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi*, çev. S. Y. Kölay, Arkadaş Yayınları, Ankara.

Luizard, P. J. (2016). *Işid Tuzağı*, çev. Y. Özden Charles, İletişim Yayınları, İstanbul.

McCants W. "İşid Lideri Ebu Bekir el-Bağdadi Kimdir?", 16 Haziran 2017, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40292346> , 10 Nisan 2019.

Meuleman, J. (2007). "İngiltere'de İslamofobi", K. Canatan & Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm* ss. 283-308, Eskiyeeni Yayınları, Ankara.

Mevdudi, E. A. (2016a). *Kur'an'a Göre Dört Terim*, çev. M. Hazine, Düşün Yayıncılık, İstanbul.

Mevdudi, E. A. (2016b). *İslami Kavramlar*, çev. S. Akyüz, Pınar Yayınları, İstanbul.

Mevdudi, E. A. (2016c). "Cihad Risalesi", çev. H. H. Yılmaz, H. Kurt (Ed.), *İslam'da Cihad*, Özgü Yayınları, İstanbul.

Miş, N. "AK Parti Kongreleri ve "Millet" Vurgusu", 18 Ağustos 2018, (Çevrimiçi) <https://www.setav.org/ak-parti-kongreleri-ve-millet-vurgusu/> , 19 Nisan 2019.

Muradoğlu, A. "İhvan-i Müslimin'in İbret Verici Kısa Tarihi" 1 Temmuz 2012, (Çevrimiçi), <https://www.yenisafak.com/yazarlar/abdullahmuradoglu/ihvan-i-musliminin-ibret-verici-kisa-tarihi-33043> , 15 Ocak 2019.

Nalbant, A. (2011), “Türk Anayasalarında Laiklik İlkesi ve Din İşlerinin Düzenlenmesi”, S. Akgönül (Der.), *Tartışılan Laiklik – Fransa ve Türkiye’de İlkeler ve Algulamalar*, ss. 65-73, İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları, İstanbul.

Oğuz, M. C. (2008). “Söylem Analizi”, *Sosyoloji Notları Dergisi*, No:4-5, ss. 52-57.

Okumuş, E. (2007). “ABD’de İslamofobi ve Anti-İslamizm: 11 Eylül Öncesi ve Sonrası”, K. Canatan & Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ss. 235-257, Eskiyeeni Yayınları, Ankara.

Okumuş, F. (2007). “Avrupa’da İslamofobi ve Mabadı”, K. Canatan & Ö. Hıdır (Ed.), *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ss.119-143, Eskiyeeni Yayınları, Ankara.

Ortaylı, İ. (2014). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Ortaylı, İ. (2015). *Türkiye’nin Yakın Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Orwell, G. (2015). *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, çev. C. Üster, Can yayınları, İstanbul.

Oxford Living Dictionary, “Islamophobia” (Çevrimiçi) <https://en.oxforddictionaries.com/definition/islamophobia> , 27 Kasım 2018.

Öğülmüş, S. (1991). “İçerik Çözümlemesi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C: 24, No: 1, ss. 213-228.

Özkırmı, U. (2016). *Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış*, Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Öztürk, M. “Afganistan İşgali: Ölümçül Hatanın 38. Yıl Dönümü”, 27 Aralık 2017, (Çevrimiçi), <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/-afganistan-ısgali-olumcul-hatanin-38-yil-donumu/1016149#> , 5 Ocak 2019.

Parlak, İ. (2015). “Kimliğin İnşası, Ötekinin İcadı ve Şeytanlaştırma”, İ. Parlak (Ed.), *Öteki'nin Varolma Sancısı: Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri*, ss. 25-121, Dora Yayıncılık, Bursa.

Pew Research Center, “Event: The Future of World Religions”, 23 Nisan 2015, (Çevrimiçi) <http://www.pewforum.org/2015/04/23/live-event-the-future-of-world-religions/> , 5 Aralık 2018.

Philip, P. “İran-ABD ilişkilerini kesen rehine dramı”, 4 Kasım 2004, (Çevrimiçi), <https://www.dw.com/tr/tarih-iran-abd-ili%C5%9Fkilerini-kesen-rehine-dram%C4%B1/a-2525812> , 4 Ocak 2019.

Pınar, F. (2015). “Hasan el Benna ve Müslüman Kardeşler”, *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, No:5, ss. 133-153.

Rehman, S. S. & Askari, H. (2010), “How Islamic Are Islamic Countries ?”, *Global Economy Journal*, C: 10, No:2, ss. 1-37.

Resmi Gazete, “Yüksek Seçim Kurulu Kararı, Karar No: 1415”, 18 Haziran 2015, (Çevrimiçi), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150618M1-1.pdf> , 5 Mayıs 2019.

Roy, O. (2017). *Siyasal İslamın İflası*, çev. C. Akalın, Metis Yayınları, İstanbul.

Sabah, “İsrail-Filistin Çatışmasının Kronolojisi”, (Çevrimiçi) http://arsiv.sabah.com.tr/ozel/arafat206/dosya_212.html , 27 Aralık 2018.

Said, E. W. (2000). *Haberlerin Ağında İslam*, çev. A. Alatlı, Babil Yayıncılık, İstanbul.

Said, E. W. (2013). *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, çev. B. Ülner, Metis Yayınları, İstanbul.

Said, E. W. (2017). *Medyada İslam*, çev. A. Babacan, Metis Yayınları, İstanbul.

Schmitt, C. (2018). *Siyasal Kavramı*, çev. E. Göztepe, Metis Yayınları, İstanbul.

Selçuk, S. S. (2012). "Postmodern Dönemde Farklılığın Kutsanması ve Toplumun Parçacılaştırılması: "Öteki" ve "Ötekileştirme"" *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, C:12, No:2, ss. 77-99.

Sinanoğlu, M. (2001). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "İslam" (Çevrimiçi) <https://islamansiklopedisi.org.tr/islam#1-etimoloji-ve-tanim> , 26 Kasım 2018.

Solmaz, F. "Ortadoğu Halklarının Gözüyle Arap Baharı", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Sözen, E. (2017). *Söylem – Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, Profil Kitap Yayınları, İstanbul.

Şahin, M. (2008). "ABD'nin "Müslüman" Savaşçıları", *Akademik Orta Doğu*, C:3, No:1, ss. 43-52.

Şen, C. (2015). "Dilbilim Okulları", *Türk Dili Dergisi*, C:109, No:767-768, ss. 94-114.

Şenel, B. (2014). "İsrail Devleti'nin Kuruluşunda Türkiye'nin İsrail'i Tanıma Süreci", *Akademik Orta Doğu*, C:9, No:1, ss. 157-178.

Şeref, E. "İslamofobi Kavramsal ve Sosyolojik Bir Yaklaşım", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Taştekin, F. “İngiltere ve ABD’nin Darbeyle Devirdiği İran Başbakanı Musaddık’ın Torunu Dedesini Anlattı: Mirası Hala İlham Veriyor”, 15 Ocak 2019, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46876557>, 12 Nisan 2019.

Tevrat, (Çevrimiçi), <http://www.bursakilisesi.com/kutsalkitap/?q=yar%2015> , 25 Aralık 2018.

Turan, O. (2018). *Türkiye’de Manevi Buhran Din ve Laiklik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Türk Dil Kurumu, “fobi”, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5cd82467a9afd2.06452875 , 27 Kasım 2018.

Türk Dil Kurumu, “retorik”, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd8aa871fde54.26602568 , 19 Nisan 2019.

Türk Dil Kurumu, “söylem”, (Çevrimiçi) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cd750938ab4f3.62227231 , 6 Temmuz 2018.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, “Meclis Başkanlarımız”, 24 Şubat 2019, (Çevrimiçi), <https://www.tbmm.gov.tr/biyog/tbmmsk.htm> , 27 Mayıs 2019.

Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı, *Hac ve Umre ile İlgili Hadis-i Şerifler*, (Çevrimiçi) <https://hacveumre.diyamet.gov.tr/RehberHadis.aspx#.XI0e-7hRXIU> , 20 Mart 2019.

Ulutaş, U., Bölme, S. M., Demir, G. N., Torlak, F., Ziya, S. (2012). *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*, SETA Yayınları, Ankara.

UNHCR The UN Refugee Agency (2018-2019). *Global Appeal 2018-2019*.

UNHCR, “UNHCR Türkiye İstatistikleri”, (Çevrimiçi) <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> , 3 Mayıs 2019.

Urul, A. “Amerika Birleşik Devletleri’nin Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Doktora Tezi, 2008.

Ünal, M. C. (2017). “Arap Baharı Sonrası Avrupa Komşuluk Politikasının Geleceği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C:16, No:2, ss. 147-170.

Van Dijk, T. (2015). “Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”, B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.), çev. N. Ateş, *Söylem ve İdeoloji*, ss. 15-100, Su Yayınevi, İstanbul.

Vardar, B. (2001). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Vendryes J.V. (2001). *Dil ve Düşünce*, çev. B. Vardar, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Vodinalı, H. “ABD’nin Afganistan Tutkusu”, 31 Ağustos 2017, (Çevrimiçi) <https://www.aydinlik.com.tr/abd-nin-afganistan-tutkusu-huseyin-vodinali-kose-yazilari-agustos-2017>, 7 Ocak 2019.

Von der Mehden, F. R. (1989). “Amerikalıların İslam’ı Algılayışları”, çev. E. Çatalbaş, J. L. Esposito (Ed.), *Güçlenen İslam’ın Yankıları*, Yöneliş Yayınları, İstanbul.

Wilson, J. (2015). “Politik Söylem”, B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.), çev. Z. Özarslan, *Söylem ve İdeoloji*, ss. 101-120, Su Yayınevi, İstanbul.

Yalçın, S., “İran’a Şeriat ‘Demokrasi’ ve ‘Özgürlük’ Vaatleriyle Geldi”, 23 Eylül 2007, (Çevrimiçi), <http://www.hurriyet.com.tr/iran-a-seriat-demokrasi-ve-ozgurluk-vaatleriyle-geldi-7341379>, 2 Ocak 2019.

Yenişafak, “ABD’nin Afganistan’daki Zulmünün 18. Yılı”, 7 Ekim 2018, (Çevrimiçi), <https://www.yenisafak.com/tarih/abdnin-afganistandaki-zulmunun-18inci-yili-3400450> , 7 Ocak 2019.

Yılmaz, F., “Avrupa Birliği’nde Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Yurdagür, M. (2007), *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C: 2, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Yücekök, A. (1997). *Dinin Siyasallaşması* AFA Yayıncılık, İstanbul.

Yüksek Seçim Kurulu, “1070 No’lu Karar”, 22 Haziran 2011, (Çevrimiçi), <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/2683/2011-1070.pdf> , 25 Mayıs 2019.

Yüksek Seçim Kurulu, “952 No’lu Karar”, 4 Temmuz 2018, (Çevrimiçi), <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77779/2018-952.pdf> , 27 Mayıs 2019.

Yüksek Seçim Kurulu, “953 No’lu Karar”, 4 Temmuz 2018, (Çevrimiçi), <http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77781/2018-953.pdf> , 27 Mayıs 2019.

Yüksek Seçim Kurulu, “Cumhurbaşkanı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları”, 4 Temmuz 2018, (Çevrimiçi), <http://www.ysk.gov.tr/tr/24-haziran-2018-secimleri/77536> , 27 Mayıs 2019.

EKLER:

EK-1 AK Parti Genel Başkanının Seçim Sonrası Balkon Konuşması (12 Haziran 2011)

Aziz milletim, sevgili kardeşlerim, değerli yol arkadaşlarım...

Buradan, Ankara'dan, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi'nden, tüm arkadaşarımla hepimizi muhabbetle selamlıyorum. 81 vilayetimizi, 780 bin kilometrekarenin her bir zerresini, 74 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının tamamını sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Melbourne'den Berlin'e kadar; Tokyo'dan Viyana'ya kadar; Paris'ten Toronto'ya kadar, 5 kıtadaki tüm Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını, tüm soydaşlarımızı buradan selamlıyorum.

Gözlerini Türkiye'ye çevirmiş, Türkiye'den gelecek haberleri büyük bir heyecanla takip eden, Bağdat, Şam, Beyrut, Amman, Kahire, Tunus, Saraybosna, Üsküp, Bakü, Lefkoşa ve diğer tüm dost ve kardeş ülke başkentlerini, dost ve kardeş halkları da buradan muhabbetle selamlıyorum.

12 Haziran 2011 seçim sonuçları ülkemize, milletimize, bütün coğrafyamıza, tüm dünyaya hayırlı olsun.

Bu sonuçlar, inşallah, bölgemizde ve dünyada, barışa, adalete, huzur ve istikrara katkı sağlasın diyorum.

Bütün milletime, bugün katılım noktasında gösterdikleri cesaret ve ciddiyet noktasında sandığa giden tüm vatandaşlarıma yürekten saygılarımı sunuyorum. Uzak diyarlardan, gurbetten gelip oy kullanan kardeşlerimize, şükranlarımızı sunuyorum. Seçimlerde görev alan tüm güvenlik güçlerine, sandık görevlilerine ayrıca teşekkür ediyorum.

AK Parti olarak bugün çok farklı heyecanları aynı anda yaşıyoruz. Bir kez daha, Türkiye'deki her iki seçmenden birinin oyunu almış olmanın heyecanını yaşıyoruz.

Kardeşler, çatlamasın... Onları da kucaklayacağız, onları da aramıza alacağız... Zira böyle yaptığımız için, kucakladığımız için demokrasi tarihinde, çok partili dönemde 3. dönem milletimizden yetki almanın heyecanını yaşıyoruz.

22 Temmuz 2007 seçimlerinde 16 milyon kişinin oyuna mazhar olmuşken, bugün oyumuzu 5 milyon artırarak 21 milyon seçmenin oyunu almış olmanın bahtiyarlığı içerisindeyiz. 22 Temmuz seçimlerine göre oy oranımızı artırmanın heyecanını yaşıyoruz. Aziz milletimize, bize olan güveninden dolayı ayrıca teşekkür ediyorum.

Şunu buradan tüm samimiyetimle ifade etmek istiyorum; AK Parti'ye oy vermiş olsun olmasın, tüm milletimize şunu tüm içtenliğimle söylüyorum, 12 Haziran 2011 seçimlerinin galibi hiç ama hiç şüphesiz Türkiye'dir, bu aziz millettir. Bugün bir kez daha Türkiye kazanmıştır. Bugün bir kez daha demokrasi kazanmıştır. Bugün bir kez daha milli irade kazanmıştır. Topyekun millet kazanmıştır.

Bugün millet, sandığa gitmiş, mührü eline almış ve son kararı vermiştir. Millet, bütün tartışmalara, bütün soru işaretlerine, bütün tereddütlere bugün net olarak son noktayı koymuştur. Bugün benim Türk kardeşim, Kürt kardeşim, Zaza, Arap, Laz, Gürcü, Roman, tüm kardeşlerim, 74 milyon kazanmıştır. Bugün, işçiler kazanmıştır, memurlar kazanmıştır, emekliler, çiftçim, köylüm, esnaf kardeşlerim kazanmıştır. Bugün, benim tüm hanım kardeşlerim, genç kardeşlerim, bütün yavrularımız kazanmıştır. Bugün engelli kardeşlerim, yoksul kardeşlerim, kimsesiz kardeşim kazanmıştır. Bugün, küresel ölçekte, mazlumların, mağdurların umudu kazanmıştır.

İnanın bugün İstanbul kadar Saraybosna kazanmıştır; İzmir kadar Beyrut kazanmıştır; Ankara kadar Şam kazanmıştır; Diyarbakır kadar Ramallah, Nablus, Cenin, Batı Şeria, Kudüs, Gazze kazanmıştır. Bugün Türkiye kadar Orta Doğu, Kafkasya, Balkanlar, Avrupa kazanmıştır. Bugün, demokrasi kadar, özgürlük kadar, barış, adalet, istikrar kazanmıştır.

Bu milletin bir evladı olarak şunu büyük bir gururla ifade etmekteyim: Bugün Türkiye, demokratik olarak büyük bir olgunluk kazanmıştır. Allah onlardan razı olsun, mekanları cennet olsun. Adnan Menderes'in, Fatin Rüştü Zorlu'nun, Hasan Polatkan'ın canlarını feda ettikleri demokrasi, bu ülkede sarsılmaz bir güce ulaşıyor. Merhum Turgut Özal'ın hayalleri, özlemleri artık yerini bulmuştur.

Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşlarının bina ettikleri Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş felsefesine uygun şekilde, güçlü demokrasisiyle muasır devletler seviyesine ulaşmıştır. Acılarla dolu demokrasi tarihimiz, bugün artık çok farklı bir konuma ulaşmış, yaşanan tüm acılar, canlarını yitiren, özgürlüklerini yitiren tüm kardeşlerimizin ruhu bir nebze olsun şad olmuştur.

Çetelerin istikamet çizdiği Türkiye, Allah'ın izniyle, milletin takdiriyle artık geride kalmıştır.

Kardeşlerim, benim milletim tartışmasız şekilde kazanmıştır. Milli irade üzerindeki vesayet, hukuk dışılık, üstünlerin sultanı yine tartışmasız şekilde kaybetmiştir. Türkiye'nin önüne yeni, yepyeni, tertemiz bir sayfa açılmıştır.

Şundan herkesin emin olmasını istiyorum. Önceki AK Parti hükümetlerinde olduğu gibi, yeni AK Parti hükümeti de AK Parti'ye oy verenlerin değil, tüm Türkiye'nin, 74 milyonun hükümeti olacaktır.

Kardeşlerim,

Türkiye'nin 780 bin kilometrekaresinde yine AK Parti var. Batı'da da var, Doğu'da da var, Kuzey'de de var, Güney'de de var. 7 bölgenin tamamında AK Parti birinci parti. Neden? Çünkü biz kimseyi dışlamadık, kimseyi ayırmadık. Herkesi kucakladık. Yaradılanı Yaradan'dan ötürü sevdik. Biz, sekiz buçuk yıl boyunca hiç ama hiç kimseyi dışlamadık.

Samimi şekilde demokrasinin standardını yükseltmenin gayreti içinde olduk. 74 milyonun kardeşçe, bir ve beraber yaşayacağı bir Türkiye inşa etmenin yoğun çabası içinde olduk. Bir nebze bile geriye gidiş olmayacaktır. 74 milyonun her bir ferdinin yaşam tarzı, inancı, değerleri, bizim üzerimizde mübarek bir emanettir. Bize oy verenlerin de, vermeyenlerin de yaşam tarzını, inanç ve değerlerini, onurumuz, namusumuz, şerefimiz olarak göreceğimizden hiç kimsenin ama hiç kimsenin kuşkusu, şüphesi, tereddütü olmasın.

Hangi partiye oy vermiş olursa olsun, her bir kardeşimizin huzur, güven, barış, adalet içinde yaşamını idame ettireceğinden hiç kimsenin şüphesi olmasın. Yaptıklarımız, yapacaklarımızın teminatıdır. Milletimizden aldığımız güçle, yetkiyle demokrasi

daha ileri standartlara kavuşacak, özgürlükler çok daha genişleyecek, herkes kendisini çok daha rahat ifade edecektir. Bütün kardeşlerimin, 74 milyonun böyle bir gönül huzuru içinde olmasını yürekten temenni ediyorum.

Zira bugün sorumluluğumuz daha da artmıştır. 3. dönemde teveccüh gören AK Parti'nin sorumluluğu da hassasiyeti de artmıştır. Biz zaten üzerimizde büyük bir emanet taşıyoruz, bu emanetin ağırlığı daha da artmıştır. Kibirden zaten sakınıyorduk, bugünden itibaren çok daha büyük bir hassasiyetle sakınacağız. Daha mütevazı olmanın gayreti içinde olacağız. Gururu, böbürlenmeyi hiçbir zaman kafamızdan içeri almadık bundan sonra da daha hassas olacağız. Tevazu bizim şiarımızdır, bundan sonra da tevazuda toprak gibi olmaya daha fazla özen göstereceğiz. Bu millete efendi değil hizmetkar olmaya devam edeceğiz.

Kardeşlerim, aziz milletim;

Sandıktan çıkan sonucu, sandığın verdiği mesajı en doğru şekilde okumanın çabası içinde olacağız. Aziz milletimiz bize sadece hükümet etme yetkisi vermedi aynı zamanda yeni anayasa yapmak için görev verdi. Bu yeni anayasayı uzlaşmayla, istişareyle, müzakereyle yapma mesajını bize verdi.

330'un altında milletvekili çıkardık veya çıkarıyoruz diye biz kapımızı kapamayacağız ve muhalefete gideceğiz. Kabul ederlerse, kabul buyururlarsa uzlaşmaya, parlamento dışındaki partilerle, sivil toplum örgütleriyle, medyayla, akademisyenlerle, bu alanda sözü olanlarla en geniş anlamda istişare ve uzlaşma arayışı içinde olacağımızı daha bu akşamdan ifade ediyorum.

Değerli kardeşlerim;

Meydanlara ifade ettiğimiz gibi özgürlükçü bir anayasayı hep birlikte yapacağız. Bu anayasada herkes kendini bulacak; doğu da bulacak, batı da bulacak, kuzey de güney de. Velhasıl milletim "İşte bu benim anayasam" diyecek. Yeni anayasa milletin her bir ferdini birinci sınıf olarak görecektir. Her kimlik, her değer, herkesin özgürlük, demokrasi, barış ve adalet talebine bu anayasa karşılık verecek. Bu anayasa Türk'ün, Kürt'ün, Zaza'nın, Arap'ın, Çerkez'in, Laz'ın, Gürcü'nün, Roman'ın, Türkmen'in, Alevi'nin, Sünni'nin, azınlıkların yani 74 milyonun anayasası olsun.

Kardeşlerim;

Bu anayasa kardeşlik, dayanışma, paylaşma, birlik ve beraberlik üzerine tesis edilecek. Başladığımız hiçbir işi bugüne kadar yarım bırakmadık; bütün yatırımlarımızı tamamladık ve tamamlayacağız. 2023 hedefleri doğrultusunda yeni yatırımlarımızı hemen başlatacağız. Emekliyi, yoksulu, engelli, kadın ve çocukları, gençleri daha fazla gözeteceğiz. Mili birlik ve kardeşlik sürecine hız verecek, annelerin gözyaşlarını dindireceğiz.

Bölgesel ve küresel meselelerde çok daha aktif olacağız. İnkâr politikalarını bitirdik, asimilasyon politikalarını bitirdik bitiriyoruz. Daha etkin roller alacağız. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da bölgemizde hak diyeceğiz hukuk diyeceğiz, barış, adalet, özgürlük ve demokrasi diyeceğiz.

Sevgili vatandaşlarım, değerli yol arkadaşlarım;

Bir kez daha tekrar etmek istiyorum; kazanan, Türkiye'dir, demokrasimizdir, kardeşliktir. Hiç kimse hüzünlenmesin; hiç kimsenin sevinci, coşkusu diğerlerini üzmesin. Çünkü biz hep birlikte Türkiye'yiz.

Biz beraberiz, kardeşiz, bunu unutmayın. Her zaman ifade ettiğim gibi bugün hesaplaşma değil helalleşme günüdür.

Kampanya sürecinde istemeden kalbini kırdığımız, üzdüğümüz kardeşlerimiz varsa hepsinden başta şahsım, tüm arkadaşlarım adına helallik diliyorum. Kampanya sürecinde yaşananların, söylenenlerin, yanlış anlamaların, incitici kelamın meydanlarda kalmasını diliyorum. İstemeden incittiğimiz siyasiler varsa onlardan da helallik diliyorum. Ben aziz milletime, tüm siyasi partilere hakkımı helal ediyorum, hakkımızı helal ediyoruz.

Bu arada AK Parti teşkilatına buradan mahsus şükranlarımı iletiyorum. Genel başkan yardımcılara, bakan ve milletvekili arkadaşlarıma, il/ilçe başkanlarımıza, kadın kolları teşkilatına, gençlik kolları teşkilatına, sandık müşahitlerimize teşekkür ediyorum. Bütün milletvekili aday adaylarına ve adaylarımıza, belediye başkanlarımıza, il genel meclis üyelerimize, partimizin tüm üyelerine, tüm gönüldeşlerine teşekkür ediyorum. Bugün sandıklarda görev yapan sandık

görevlilerine de partili- partisiz, teşekkür ediyorum. Genel merkez çalışanlarına teşekkür ediyorum. Onlardan da istirham ediyorum; bugün kazananın Türkiye olduğu bilinciyle sevinç ve coşkularında kimseyi hüznlendirmemelerini diliyorum.

3. dönem AK Parti iktidarı, ülkemize, milletimize, tüm insanlığa hayırlı olsun.

Allah yar ve yardımcımız olsun.

Yolumuz, bahtımız açık olsun.

Her şey Türkiye için, demokrasi için, özgürlük için, kardeşlik için!

12 Haziran demokrasi bayramı kutlu, mübarek olsun!

Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun.

74 milyonu bir ve beraber olarak kucaklıyor, hepinizi Allaha emanet ediyorum.

EK-2: CHP Genel Başkanının Seçim Sonrası Basın Toplantısı Konuşması (12 Haziran 2011)

Hepinize yürekten teşekkürler,

3 temel mesajım olacak.

Bir: Bütün Türkiye'ye, Cumhuriyet Halk Partisi bu kısa süre içinde 3,5 milyon yeni oydaş kazanmıştır. 12 Eylül Darbesi'nden bu yana en yüksek oyunu almıştır. Seçime girip milletvekili sayısını artıran tek parti Cumhuriyet Halk Partisi. Seçime giren partilerden diğerleri milletvekili sayısını düşürmüşlerdir. Milletvekili sayısını artıran tek parti Cumhuriyet Halk Partisi'dir.

İki: Demokrasiye her zaman güvendik. Demokrasiyi her zaman savunduk. Her koşulda savunacağız. Adalet ve Kalkınma Partisi'ne başarılar diliyoruz. Ancak şunu unutmasınlar. Daha güçlü bir Cumhuriyet Halk Partisi var. Bunu unutmasınlar. Sadece AKP değil, bütün dünya unutmasın. Daha güçlü, daha dinamik, daha genç, dünyaya daha özgürce bakan bir Cumhuriyet Halk Partisi var.

Anayasa konusunda, özgürlükler konusunda, kadın-erkek eşitliği konusunda, medya özgürlüğü konusunda yakından takip edeceğiz ve bu işlerin çağdaş anlamda uygar dünyaya eşit konuma Türkiye'nin getirilmesinde mücadelemizi sürdüreceğiz. Ya özgür ve bağımsız bir Türkiye, baskılardan arınmış bir Türkiye, bunun mücadelesini vereceğiz ve bu mücadeleden vazgeçmeyeceğiz.

Üçüncü mesajım; Türkiye'nin 81 iline gittim, 270'in üzerinde ilçeye gittim. Yarın sabah örgütlerimizle beraber seçim varmış gibi aynı heyecanı sürdüreceğiz. Hiç kimsenin endişesi olmasın.

6 aylık bir süreçte 3,5 milyon yeni oydaş kazanıyorsak, önümüzde 4 yıllık bir süreç var. Hedefimiz 4 yıllık bu süreç içinde iktidardır. Bu konudaki hedefimizi şimdiden ortaya koyuyoruz ve bu hedeften vazgeçmeyeceğiz. Örgütlerimize teşekkür ediyorum. Heyecanlarını yitirmesinler, miting meydanlarındaki heyecanları da biliyorum. Aynı heyecanımızı sürdüreceğiz.

Hepinize teşekkür ediyorum, yürekten teşekkürlerimi sunuyorum. Moralimizi bozmayacağız. Az önce söyledim, seçime girip milletvekili sayısını artıran tek parti Cumhuriyet Halk Partisi'dir. Bunu sakın unutmayın. Onların milletvekili sayıları düştü. Bunu da biliyoruz. %10 barajının AKP'ye getirdiği avantajı da biliyoruz. Hiç meraklanmayın. Türkiye'nin çağdaşlaşması, uygarlaşması, özgürleşmesi açısından elimizden gelen her çabayı gösterdik, bundan sonra da göstermeye devam edeceğiz.

Ve bu seçimlerde kazandığımız 3,5 milyon oydaşın büyük bir kesimi gençler ve kadınlar. Hiç kimsenin umutsuzluğa kapılmaya hakkı da yoktur, yetkisi de yoktur. Verilen tüm tavizlerin takipçisi olacağımızı da buradan ifade edeyim. Hepinize iyi akşamlar, saygılar sunuyorum.

EK-3: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası İlk AK Parti Grup Toplantısında Parti Genel Başkanının Yaptığı Konuşma

Ülkemizin her bir köşesinden aziz milletimizden temsil emanetini alıp yüce meclisimize teşrif eden değerli milletvekillerimiz, değerli dava arkadaşlarım hepinizi saygıyla, muhabbetle selamlıyorum.

Mekân ve zaman vesilelere anlam katar. Bugün kutsal bir günde, bir ramazan gününde yüce meclisimizi ve aziz milletimizin istiklal meşalesinin yakıldığı Gazi Mecliste birlikteyiz. Ramazanımız mübarek olsun. Gazi Meclisimizin istiklali ideali ebedi olsun.

Her şeyden önce bütün milletvekillerimizi seçim döneminde gösterdikleri gayret ve milletimizden aldıkları temsil emaneti dolayısıyla tebrik ediyorum. Seçim döneminde büyük bir cehtle gayretle seçimlerin barış ortamı içinde gerçekleşmesi ve AK Partimizin seçimlerden en iyi neticeyi alması için gayret sarf eden genel merkezden, il teşkilatlarımıza, ilçe teşkilatlarımıza, belde teşkilatlarımıza, mahalle temsilcilerimize, müşahitlerimize kadar kadın kollarımıza, gençlik kollarımıza her bir ferdine teşekkürü bir borç biliyorum. Eğer bugün biz burada ilk resmi grup toplantısını yapıyorsak adını belki bir çoğumuzun bilmediği, hatırlanması mümkün olmayan milyonlarca AK Parti davalısının, gönüllüsünün gayretleriyle buradayız. Her birine teşekkür ediyorum, her birinin alınından öpüyorum ve demokrasimizin kalesi AK Parti'nin her zaman olduğu gibi kararlı yürüyüşüne bundan sonra da devam edeceği inancını bu yüce kürsüden bir kez daha milletimize duyurmak istiyorum.

Biz Türkiye'nin her bir köşesiyle, bu aziz toprağın, ülkenin her bir santimetrekaresiyle gurur duyuyoruz. Yine yüce milletimizi çok çetin bir süreç içinde, demokratik hakkını kullanarak, çok yüksek bir katılımıla gerçekleştirdiği demokrasi sınavını da tebrik ediyorum.

Değerli milletvekilleri, AK Parti bir muhasebe hareketidir. Tarihi muhasebe eder, mekânı muhasebe eder, kendini muhasebe eder ve istikamet üzere olmak üzere yola o muhasebeden sonra koyulur. Biz geçmişten bu yana son 14 yıllık hareketimizin yakın tarihi içinde hep bu muhasebelerden, sınamalardan geçerek bu günlere geldik. Yakın tarihi diyorum çünkü her zaman vurguladığım gibi, AK Parti hareketi görünüşte 14 yıllık bir siyasi harekettir. Ama gerçekte kökü asırlara giden büyük bir yürüyüşün bugünkü temsilcisidir. Biz bu kökü asırlara giden değerleri hiç unutmadık. Attığımız her adımda hep onu düşündük. Geleceğe doğru yürürken hiç

tereddüt etmeden oradan aldığımız enerjiyle yürüdük. Ve işte bu kökü asırlara giden hareket 2001 tarihinde yola çıktığında, 20 Mayıs 2001’de Abant’ta yapılan bir toplantıda AK Parti’nin kurucu genel başkanı ve o günkü yeni başlayan hareketin lideri sayın Recep Tayyip Erdoğan, bu hareketi bir erdemliler hareketi olarak adlandırmıştı. Erdemliler hareketi tanımlamasını ilk defa o zaman siyasi tarihimize kazandırmıştı.

20 Mayıs 2001, ülke karamsarlık içinde, ekonomik kriz derinleşmiş, halk yarın ne yapacağını kaygısı içerisinde. Özgürlük alanları daralmış, her türlü baskının, anti-demokratik uygulamanın yaşandığı bir ülkede bir grup gönüllü, bir grup cengaver ama barış cengaveri. Yola çıktılar ve adına erdemliler hareketi dediler.

Erdem, kadim medeniyetimizin en önemli kavramlarından biridir. O günden bugüne her kritik süreçte atılacak her adımda biz hep erdemli davranışın ne olması gerektiğini, nasıl davranmak gerektiğini düşünerek yola koyulduk. O günden bugüne AK Parti’den hiçbir zaman erdemi, hikmeti, adaleti ve dürüstlüğü ihlal eden bir davranışa kimse şahit olmadı. Hep milletimizle konuştuk, hep milletimizle yürüdük, hep adalet davasının sözcüsü olduk. Ve 14 Ağustos 2001’de AK Parti kuruluşu ilan edildikten 3 gün sonra bir muhasebe için sizleri ilk grup toplantılarının atmosferine götürmek istiyorum.

21. Dönemin milletvekilleri, AK Parti’nin kurucu milletvekilleri 17 Ağustos 2001’de, burada, belki bu salonda değil, o zaman büyük değildi grubumuz ama TBMM çatısı altında bir araya geldiklerinde, genel başkanımız, kurucu genel başkanımız onlara hitap ederken şunları söyledi: “Artık sizler burada milletin temsilcileri olarak, parmak kaldırma makineleri değilsiniz. Milletin özgür temsilcilerisiniz.” İşte siyasetin erdem hareketinin geldiği nokta oydu. Ben yine bugün kurucu genel başkanımızın kullandığı ifadeyi aynen kullanarak söylüyorum: Hiçbir milletvekilimiz parmak kaldırma makinası değildir ve olmayacaktır. Her bir milletvekilimiz, hem bulunduğu ili temsil eder hem 78 milyonu temsil eder ve hem 78 milyonun her bir ferdiyi temsil eder. Biz milletvekilimize baktığımızda sadece 550 milletvekilinden birini görmeyiz. Her bir milletvekilimizde milletin ta kendisini görürüz, milletin irfanını, milletin hikmetini, milletin erdemini görürüz. Onun için, bugün burada bir araya gelen 258 milletvekilimiz her biri yürürken bu salonlarda, genel kurul salonunda, meclis çatısı altında, sokaklarda yürürken bilsinler ki kendileriyle birlikte 78 milyon yürüyor. Temsil ettikleri davanın gereğini yaparken her birimiz düşüneceğiz ki bir gün o görevi ifa ederken yaptığımız her şey hem ilahi

anlamda manevi şekilde sicile kaydediliyor hem de tarihin siciline kaydediliyor. AK Parti'nin sicili hep temiz olmuştur, hep temiz olacaktır.

Biz Türkiye'nin her bir köşesiyle gurur duyuyoruz. Kardeşlerimizle, kayınbiraderlerimizle ve bütün Türkiye'yle.

2001'de siyaset itibar kaybetmişti. Meclis, itibar skalasında çok alt yerdedi. Siyasetçiye itibar edilmez, siyasetçi için anılan unvanlar maalesef bu çatı altında zikredilmeyecek derecede negatif unvanlardı. AK Parti'nin ilk davası, ilk kurumunun ilk meselesi siyasete itibar kazandırmak oldu. Ve nitekim 21. Dönemde AK Parti grubunu oluşturan o öncü insanlar ki, her birini saygıyla selamlıyorum, hürmetle selamlıyorum vefat edenler varsa o kurucu kadrodan her birine rahmet diliyorum. Onlar siyasete itibar kazandırma davasında çok büyük bir mesafe kat ettiler. Bu sebeptir ki, sadece Türk tarihinde değil, Türk demokrasi tarihinde değil, dünya demokrasi tarihinde de nadir görülen bir olay gerçekleşti ve bir siyasi hareket kurulmasının üzerinden 1 yılı kısa bir süre geçtikten sonra iktidar görevini üzerine aldı.

3 Kasım 2002 seçimleri Türkiye'nin dönüm noktasıydı. Ve 10 Kasım'da bu kürsüden, işte aynı bu kürsüden yine genel başkanımız sayın Recep Tayyip Erdoğan, kurucu genel başkanımız o günkü ilk iktidar kadrosunu oluşturan AK Parti kadrolarına hitap etti. İşte o gün değişimin başladığı gündü ama önümüzde büyük meseleler vardı.

Bir kere siyaset normalleşmemiştir. Bir parti iktidara gelmişti ama genel başkan mecliste değildi. Önümüzde Irak Savaşı, Kıbrıs meselesi, Avrupa Birliği üyelik süreçleri olmak üzere çok kritik süreçler vardı. Ama zihninde erdemi, gönlünde millete olan inancını barındıran AK Parti kadroları bütün bu meseleleri birer birer aştı. İç siyasette normalleşmeyi sağlayıp, “muhtar bile olamaz” dedikleri genel başkanını, bu kürsüye Mart 2003'de başbakan olarak çıkardı. Şiddete başvurmadan, hiçbir protesto gösterisi yapmadan, hiçbir gayrimeşru eylem içinde olmadan meşruiyet çizgisi içerisinde siyaseti normalleştirdik. Dünya, Türkiye ne yapacak diye merak ederken, bu iktidar bu kadar büyük dış politika meseleleri ile uğraşamaz ve kısa zamanda çöker dedikleri bir dönemde, Irak Savaşı'nı, Avrupa Birliği sürecini, Kıbrıs müzakerelerini başarıyla yönetti.

Ülkemizi hiçbir maceraya sokmadık. Ama ülkemizin itibarını, onurlu bir dış politikayla ayağa kaldırdık. Kıbrıs meselesinde tabuları yıkarken, davamızın haklılığını da herkese gösterdik.

Avrupa Birliği sürecini, tıkanı, bitti denilen süreci, doğru bir istikamete oturttuk. Bugün Avrupa Birliği sürecinde eğer biz istediğimiz yerde değilsek gönül rahatlığıyla 14 yıl sonra söylüyorum, bunun müsebbibi Türkiye değil, stratejik vizyon eksiliği taşıyan Avrupa Birliği'dir. Biz her zaman gereğini yaptık, yapmaya devam edeceğiz.

Eğer bugün Kıbrıs meselesi çözülmemişse bunun müsebbibi Türkiye değil, Kıbrıs Türkleri değil, bunun müsebbibi Kıbrıs Türkleri'nin barış çabalarına cevap vermeyen Rum Yönetimi ve onun arkasında duran Avrupa Birliği ve uluslararası toplumdur.

Eğer bugün Irak'ta hala barış gerçekteşmemiş ve çevreye bütün bu kriz yayılmışsa yine bunun müsebbibi hiçbir zaman Türkiye olmamıştır. Biz her zaman başta Irak'ta olmak üzere bütün Orta Doğu'da barış için çaba sarf ettik o günlerde topladığımız Irak Komşu Ülkeler Toplantısı'nın nasıl tarihi bir adım olduğu bugün bir kez daha aşıkardır. Bir araya gelemeyen ülkeleri o gün bir araya getiren AK Parti kadroları bu kritik süreçlerin içinden geçti. Ekonomik krizler vardı, ekonomik krizin arkasından AK Parti bereketle ve milletin duasıyla, rasyonel ekonomik politikalarla bu krizlerin içinden çıktı.

22 Temmuz, 23. Dönem seçimleri yapıldığında yine dünya daha huzurlu, Türkiye de problemsiz değildi. O gün, ondan hemen sonra 8 Ağustos'da burada 23. Dönemin ilk grup toplantısı yapıldığında etrafımızda sıkıntılar, Türkiye içinde vesayet çabalarına karşı direnme vardı. 22 Temmuz' giden dönemi bir hatırlayın. Bu kürsüden, o zaman sayın başbakanımız, daha sonra cumhurbaşkanı adayı olacak olan sayın Abdullah Gül'ü bu kürsüden aday olarak ilan ettiğinde, ilk kez gerçek anlamda bu kürsüden çıkacak bir cumhurbaşkanını işareti görüldüğünde e-muhtıra vererek onu engellemeye çalıştılar. 22 Temmuz'a o ortamda gittik. Birileri şunu söyledi: Milletten emanet alınarak meclise gelinir ama o emanet yerine getirilirken başkaları cumhurbaşkanına karar verir meclis karar veremez. Onun karşısında dimdik, dipdiri duran 22. Dönem ve 23. Dönem milletvekillerimizi ve grubumuzu bir kez daha tebrik ediyorum. Eğer biz bugün burada oturuyorsak, demokrasi sınavından geçip, onurla görevlerimizi yapıyorsak milletvekilleri olarak o gün 27 Nisan Muhtırasına karşı dimdik duran AK Parti grubunun emaneti ve onun gösterdiği dirayetle buradayız.

Yine olağanüstü bir hava vardı ülkede. 22 Temmuz'da seçimler yapılmış büyük bir oranla AK Parti iktidara gelmiş ama hala bazı çevreler AK Parti grubunun aday gösterdiği kişinin cumhurbaşkanı olamayacağı iddiasındaydılar. Hamdolsun 27

Nisan Muhtırasına sebebiyet veren bütün o vesayet odakları bir kalemde silindi ve sayın başbakanımızın AK Parti grubuna da gösterdiği sayın Abdullah Gül, AK Parti'den çıkan ilk cumhurbaşkanı olarak Çankaya Köşk'üne çıktı. İşte bütün bu dönemde aynen 2002'de sayın genel başkanımızı yasaklı kılan zihniyet 2007'de de cumhurbaşkanlığı makamını bize yasaklı kılmaya kalkmıştı.

Bizler, yasakları, prangaları kıra kıra geldik. Bundan sonra da hiçbir yasağa, hiçbir vesayete, hiçbir prangaya izin vermeyeceğiz.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri gerçekleşti ve arkasından da referandumla yine siyasi tarihimizde devrim mahiyetinde bir adım atılarak cumhurbaşkanlığının halk tarafından seçilmesi teminat altına alındı. O günlerde de dünya kaynıyordu; Lübnan Savaşı vardı, Filistin'de çatışmalar tırmanmıştı, Gürcistan Savaşı'nın eşiğindeydik ve dünya bir küresel krize doğru gidiyordu. Ama Türkiye, bu dalgalı sularda emin bir şekilde yoluna devam ediyordu. Çünkü kaptan köşkünde AK Parti kadroları vardı, AK Parti liderliği vardı.

İşte o zaman da sorduk. Erdemli davranış nedir diye. Ve erdemli davranışı millete gitmekte, milletle referanduma yürümekte ve onun arkasından da 2010 referandumu ile milletle birlikte anayasa değişikliklerini gerçekleştirmekte bulduk. Hep biz erdemi millette aradık. Erdemi kadim değerlerimizde evrensel insan hakları temelindeki değerlerde aradık. Hiçbir zaman bundan feragat etmedik, vazgeçmedik ve gereğini yapmak konusunda da hiçbir tereddüt göstermedik. O dönem kritik dönemdi. Hani şimdi 7 Haziran seçimlerinde şöyle değil de böyle bir netice çıkarsa Türkiye kan gölüne gider deyip halkı tehdit edenler var ya 2008'de partimize, iktidarda bulunan bir partiye ve arkasında başarı hikayeleri dolu olan bir partiye, yasaklama kararı için başvurulduğunda, kapatılma için dava açıldığında bu meclisten, bu kürsüden yine dirayetli bir sesle genel başkanımız sayın Recep Tayyip Erdoğan meşruiyet sınırları içerisinde kalınacağını ilan etti. Bekledik, sabırla ama kararlılıkla. Memleketin hiçbir meselesini ertelemedik. Kapatılma davasının açıldığı andan anayasa mahkemesinin kapatma kararına kadar 5-6 aylık sürede memleketin hiçbir meselesini acaba yarın bu koltuklarda oturacak mıyız düşüncesiyle ertelemedik. Bunu da şunun için zikrediyorum: bugün de birileri yeni hükümet kurulana kadar bu bizim hükümetimizi geçici ilan edip bazı kararlar alamaz diye ifadeleri vardı. Hayır arkadaşlar, biz bu emaneti omuzlarımızda taşıırken ülkemizin çıkarı neyi gerektiriyorsa 1 saniye dahi ömrümüz kalsa o 1 saniyeyi değerlendirir en doğru kararı alır ve uygularız. Aynen kapatılma davası döneminde hiçbir meseleyi aksatmadığımız gibi.

Dünya küresel ekonomik krize doğru gidiyordu, ekonomik krizi içerisindeydi o günlerde. Ama o günlerde ülkede bir hükümet boşluğu hissedilmediği gibi bir gelecek kaygısı da hiçbir zaman gündeme getirilmedi. Çünkü erdemli davranış şu demektir: Biz şahsi çıkarlarımızı parti ideallerimizin önüne getirmeyiz, parti çıkarlarımızı da ülke çıkarlarının ve millet ideallerinin önüne getirmeyiz. Millet davası partimizin çıkarlarından, partimizin geleceği, şahsi çıkarlarımızdan her zaman daha öncedir ve öncelikli olacaktır. İşte erdemli davranış her şeyden önce; egoyu, nefsi, “ben”i bir kenara bırakıp tam bir birlikte mahviyet içinde geleceğe yürüme davranışdır. Erdemli davranış en zor şartlarda dahi meşruiyetten ayrılmama davranışdır. Erdemli davranış en zor dönemlerde dahi kararlılık gösterirken şiddet ve öfke dili kullanmama davranışdır. Erdemli davranış kutuplaşmayı değil kucaklaşmayı, erdemli davranış öfkeyi değil muhabbeti egemen kılmaya çalışır. Biz hep bunu yaptık, bunu yapmaya devam edeceğiz.

11 Haziran 2011 seçimlerine yani 24. Döneme de yine kritik bir ortamda girdik. Bir taraftan küresel ekonomik kriz dünyada büyük sıkıntılara yol açıyordu, Avrupa ülkeleri birer birer demokrasileri sarsılıyordu küresel kriz dolayısıyla diğer taraftan Arap Baharı'nın sancılılarıyla bütün Orta Doğu tam bir devinim içinde uçurumun kenarında ya demokrasiye doğru yürüyecekti ya da anarşiye, teröre, otoriterliğe doğru. Türkiye o zaman, yine bu kürsüden 30 Haziran'da ilk grup toplantısını yaptığında genel başkanımız aynı kararlığı bir kez daha vurguladı. Ve hiç tereddüt etmeden o günden bugüne bu zor şartlarda ülkemizin küresel ekonomik krizi hissetmemesi için gereken tedbirleri aldık ve Orta Doğu'da ortaya çıkan yangın daha sonra Ukrayna'ya ve dünyanın değişik yerlerine doğru yayılan yangın konusunda da iki esaslı hep öne çıkardık:

- 1) İnsani diplomasi,
- 2) Türkiye'nin stratejik çıkarları ve bölgesel barış.

İnsani anlayışı bugün dünyanın her yerinde temsil eden Türkiye Cumhuriyeti Devleti, gururla ifade ediyorum: keşke hiç olmasaydı, keşke hiçbir mülteci bizim kapımıza gelmeseydi, keşke kimse evinden, yurdundan ayrılmıyaydı ama gururla söyleyeyim ki Birleşik Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri sayın Guterres geçen hafta buraya geldiğinde, dünya mülteciler gününü Türkiye'de anmaya, burada anmaya karar verdik çünkü: dünyada en çok mazlum, en çok mülteci, en çok yetim barındıran ülke Türkiye'dir dedi. İşte biz bu insani çizgimizi sürdüreceğiz. Etrafımızda bir ateş çemberi var. O ateş çemberinin içinde ülkemizi bir gül bahçesi

gibi tutmaya kararlıyız. Ve bu gül bahçesinin kokularından istifade etmek isteyen, bu çınar ağacının altında barış içinde gölgelenmek isteyen kardeşlerimiz söz konusu olduğunda onların etnik, mezhebi, dini kimliğine bakmaksızın: gelin Anadolu barış diyarıdır, Anadolu kutsal bir çınar ağacının gölgeğinde insanların huzur bulduğu bir diyardır diyerek onlara sahip çıkacağız. Bu insani sınavı geçtik, asırlarca bu sınav bir destan gibi anlatılacak. Suriye'deki her evde, Orta Doğu'daki her sokakta Türkiye'nin bu kritik 4 yıl içinde gösterdiği insanlık destanı anılacak. Biz şunu bir kez daha aziz milletimize söylüyoruz: Bu makamlarda bulunurken, aynen sayın Özal'ın Cezayir'e gidip özür dilemesi gibi bir gün bizden sonra gelecek bir başbakanın herhangi bir ülkeden, herhangi bir halktan, insanlıktan özür dilemesi gerektiren hiçbir davranışa izin vermeyeceğiz. İşte erdemli davranış budur. Erdemli davranış mazluma kapıyı kapatmak değildir. Erdemli davranış herkese gönlünü açmaktır. Erdemli davranış, zalim güçlü diye onun karşısında susmak değildir. Erdemli davranış, kim haksızlık yapıyorsa, kim adaletsizliğe alet oluyorsa onun karşısında adaletin, insanlığın sesi olmaktır.

2001'den bu yana attığımız her adımda erdem ve hikmet vardı. Erdem ve hikmet olmaya devam edecek. İşte bugün bazı çevreler, Türkiye'yi terör örgütleri ile irtibatlandırmaya çalışıp sonra da bu çatı altında konuşmaya kalkışanlar bilsinler ki AK Parti'nin iktidar olduğu hiçbir dönemde, hiçbir yılda, ayda, günde, saatte, dakikada, saniyede terörle, şiddetle, zulümle iş birliği olmamıştır, olmayacaktır.

Değerli arkadaşlarım, bakınız bütün o grup toplantılarının psikolojik atmosferinden sonra ilk grup toplantımız 17 Ağustos 2001: psikolojik ortamı anlattım, ikinci grup toplantımız 22. Dönemde 10 Kasım 2002: grup toplantısı psikolojisini anlattım, üçüncüsü 8 Ağustos 2007 ve dördüncüsü 30 Haziran 2011 şimdi beşinci dönem ilk grup toplantısını burada yapıyoruz. 7 Haziran 2015 seçimleri çerçevesinde elde edilen neticeyle milletimize minnetimi bir kez daha ifade ediyorum. Yine 4. seçimden de AK Parti, Türkiye'nin en büyük partisi ve en yakın rakibine %16 fark atmış lider parti olarak çıktı. Şimdi burada da sınavlarla karşı karşıyayız. Sizlerle bu ilk günümüzde bu sınavlarla ilgili tutumumuzu paylaşmak istiyorum.

Sınamalar siyasetin doğasıdır. Sınama beklemeyen, sıkıntı, zorluk görmek istemeyen siyasete girmeyecek. Siyaset, zor dönemde zor kararları alma cesareti gösterenlerin işidir. Kolay dönemde nutuk atanların işi değil. Siyaset, gerektiğinde risk alabilecek iradeyi gösterenlerin işidir. Siyaset, tarih nehri akarken o nehre bakanların değil, tarih içinde birlikte akan ve o tarihe yön verenlerin işidir. AK Parti, gerek Türkiye

içinde gerek Türkiye dışında hiçbir tarihi olayı, serüveni, akışı izlemekle yetinmedi. Hepsine müdahil oldu, hepsine erdemli davranışımızın ve ilkelerimizin yansımalarını gösterdi. Durmadık, beklemedik, olaylar aksın sonra biz tavır sergileyelim demedik. Tarih aksın, akarken bir yerlerde tarihe tutunmaya çalışırız demedik. Tarih akacaksa, tarihin öznesi olan bu millet o akışı şekillendirmek için çaba sarf edecek dedik. Bazen başarılı olduk bazen istediğimiz ölçüde başarı sağlayamamış olabiliriz. Erdemli bir hareketin bugünkü genel başkanı olarak sizlere hitap ederek söylüyorum. Bir şeyden emin olabilir milletimiz: Bizim dönemimizde bu millet hiçbir zaman tarihin nesnesi olmadı, olmayacak. Her zaman tarihin öznesi olduk olmaya devam edeceğiz.

Şimdi, o zaman bugünkü şartlarda erdemli davranışın esasları nedir gelin buna bakalım.

Önce iç siyaset.

7 Haziran günü seçim neticeleri ortaya çıktı. Balkon konuşması ile ilk intibaları milletimizle paylaştık.

8 Haziran; bir gün dahi tatile, izne izin vermeden, MYK ve Bakanlar kurulu üyelerini topladık. İç muhasebemizi yaptık önce. Biz, olaylar karşısında nasıl seyirci kalmaz isek olaylar şekillenirken de kendimize karşı da seyirci kalmayız. Tabloyu masaya koyarız, açık yüreklilikle konuşuruz, açık yüreklilikle tartışırız, istişare mekanizmalarını işletir en doğru kararı alırız. Seçim neticesi ne olmuş olsaydı bile hep bunu yapacaktık. Seçimde bizim meselemiz, bize oy verenlerin gücünü tahkim etmek kadar bize oy vermeyenlerinde niye oy vermediğini hesap edip, kitap edip, muhasebe edip onların da gönlüne girme çabası vardır. Nitekim bunu en geniş kapsamıyla yapan parti AK Parti oldu. 81 vilayetimizin il başkanlarını çağırdık, 81 vilayetimizin kadın kolları başkanlarımızı çağırdık, 81 vilayetimizin gençlik kolları başkanlarını çağırdık. Bizzat ben her biriyle saatlerce, günlerce oturup sohbet ettim. Nedir, tabloyu anlamaya çalıştık. Önce resmi çıkartacaksınız. Anlamak için önce tabloyu açık ve dürüst bir şekilde görme ihtiyacı var. Araştırma şirketlerine görevler verdik. Tabloyu bize çizin, gereken neyse onları yapalım dedik. Bu muhasebeyi devam ettireceğiz. Sizlerle, 258 milletvekilimizle 5 grup halinde saatlerce bir araya geldik. Her birinize teşekkür ediyorum. O toplantılarda özgürce fikirlerinizi ifade ettiniz. Kendi bölgenizden gelen intibaları ve ülkeyle ilgili kanaatleri bize aktardınız. Ben o toplantıların ve 258 milletvekilimizle yaptığımız toplantılarımız sonunda Allah'a hamdettim, şükür ettim. Elhamdülillah dedim, ne kadar erdemli bir

grubumuz var, elhamdülillah dedim ne kadar dürüst ve ne kadar özgür düşünen, vizyonla bakan bir grubumuz var. Hepinize teşekkür ediyorum. Bu muhasebeyi devam ettireceğiz.

AK Parti dinamik bir harekettir. Değerleri sabittir, erdemli davranış icabı değerleri sabittir ama siyaseti dinamik ve o dinamizme uyacak şekilde hareket eder. Yerimizde durmayız ama gönlümüzdeki değerler her zaman yerinde durmaya devam edecek. Şimdi bakınız, bizim tavrımızı ve diğer partilerin tavırlarını 7 Haziran'dan bu yana yaklaşık 3 hafta içindeki tavırlarını aziz milletimizin bir muhasebe etmesini, bir karşılaştırmasını rica ediyorum. AK Parti ilk andan itibaren şunu söyledi: Biz milli iradeye saygılıyız, millet ne demişse onun gereğini yaparız. Millete dönüp neden bu kararı verdin diye sormayız çünkü millet amirdir biz memuruz. Biz millete hükmetmek için değil, milletin dediğini yapmak için bu kürsülerdeyiz, bu salonlardayız, bu meclisteyiz. Dolayısıyla hiçbir partimizin herhangi bir şekilde milli iradeyi eleştirmesine izin vermedik, hiçbir dava arkadaşımız da bunu yapmadı. Nedir bu tablo, millet ne istedi, ona bakalım, ona göre karar verelim dedik ve ilk andan itibaren şunu söyledik:

- 1) Türkiye'yi bir gün dahi hükümete bırakacak bir sorumsuzluk göstermeyiz,
- 2) Türkiye'de yeni bir hükümet için millet koalisyon demiştir, kimseye kapımızı kapatmayız,
- 3) Milli iradenin tecelli ettiği bu tablo karşısında koalisyon görüşmelerinde en iyi niyetli tavrı sürdürürüz, her türlü müzakereyi yaparız ama ilkelerimizden taviz vermeyiz, dayatmalara izin vermeyiz,
- 4) Bütün bu çabalar inşallah iyi bir netice verir ama netice vermezse yine milletimizin huzuruna gider, onun kararı neyse o kararın gereğini yaparız.

O günden bu yana işte milletimiz şahit, sizler şahitsiniz. Başta ben olmak üzere hiçbir parti yetkilimizin ağzından herhangi bir başka partiye, onun liderine, onlara oy veren seçmenlere dönük olarak rencide edici tek bir söz çıkmadı. Tek bir söz çıkmadı. Kutuplaştırıcı, şucular, bucular, şöyle düşünenler, böyle düşünenler diye bir tasnif olmadı. Tek bir gün dahi bize oy vermeyen seçmenlerimizi rencide edecek bir söylem kullanmadık. Tek bir an dahi pazarlıklara, etik dışı davranışlara yönelmedik. Ahlaklı, erdemli tutumumuzu sergiledik, sergilemeye devam edeceğiz. Ama diğer partilere bakalım, diğer partilerin tutumlarına bakalım. Buna bakarken, o partileri

eleştirmek kastıyla sadece söylemiyorum. Milletimizi şahit kılma ve o partileri bir iç muhasebeye davet etmek için söylüyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi; günlerdir başka partilerin ne yapması gerektiğini incelemekle meşgul. Kendilerinin %25 oy aldığı gerçeğini unutup, %41'in hiçe sayıldığı bir koalisyon nasıl oluştururuz diye çalışmakla meşgul. Ve en acısı %60'lık bir blok diye bir blok tanımlaması. Şimdi biz aylardır biz seçim kampanyası yürütürken AK Parti kutuplaştırıcı dil kullanıyor diye suçlayanlara soruyorum. Blok ne demek? Blok, %60'lık blok demek karşıda da %40'lık bir blok var demek kutuplaştırıcı dilin en âlâsı değil mi? Neden seslerini yükseltmezler? Çünkü onların meselesi kutuplaşmayla ilgili değil, onların meselesi AK Parti'yle ilgili, AK Parti'nin idealleriyle, değerleriyle ilgili. Bütün formülleri sayın Kılıçdaroğlu ortaya koyuyor birer birer kendince ama bir matematiksel tabloyu da göz ardı ediyor. %60 nereden çıkıyor? Onun tabi matematiksel olarak zaten imkânsız. Parlamento dışındaki partilerin oylarını oraya koyuyor, bizden de yaklaşık %1 nispetinde bir oyu kendi tarafına alıyor. Yüzbinlerce oy demek bu. Bütün bunlarla bir blok yapıyor. Gelin şimdi buradan sayın Kılıçdaroğlu'na, inşallah sayın cumhurbaşkanımız görev verdiğinde zaten detaylı konuşacağız ama şu blok lafını, bu kutuplaştırıcı dili zihninden, gönlünden bir çıkarsında ondan sonra gelsin bizimle konuşsun veya biz geldiğimizde ona göre bizimle konuşsun. Biz ne Hz. Mevlana'nın ne Yunus Emre'nin ne Hacı Bektaşî Veli'nin dilinde kutuplaşma görmedik. Biz bu koalisyon çalışmasını yürütürken Hz. Mevlana'nın felsefesiyle, gel diyerek, yürüyelim birlikte, yeni güne yeni sözler söylemek üzere yürüyelim diyerek yola çıktık. Çıkmaya devam edeceğiz.

Milliyetçi Hareket Partisi; daha ilk geceden tam bir öfkeyle, bütün diğer partilere dönük bir dil. Arkasından da o günden bugüne sürekli olarak retçi bir tavır. Siyaset reddetme sanatı değildir. Siyaset, en doğru kabulü, milletin kabulü şekline dönüştürme sanatıdır. Ret dediğiniz her anda, her an içinde oyunun dışında kalırsınız. Yeni tabloyu okumadığınız her dönemde yaptığınız her hata ile bir sonraki siyasi tabloda yerinizi daraltırsınız. Biz hiçbir zaman ret demedik. Hiçbir zamanda millete rest çekmedik. İşte koalisyon görüşmeleri öncesinde Milliyetçi Hareket Partisi'ne de bir değerlendirme yaparak bu retçi tutum yerine, muhasebeci bir durum, karşılıklı olarak konuşabileceğimiz, ülke geleceği ile ilgili bütün bu kritik ortamda ülke geleceğiyle ilgili yapılması gereken, atılması gereken adımları ele alacak bir tutum benimsemesini tavsiye ediyoruz.

Hdp; baktığımızda bütün bir seçim kampanyasında, dillerinden batıda barış, doğuda şiddet söylemi çıktı. Şimdi işte sinama vaktidir. Eğer Türk siyasetinde, Türkiyelileşme idealiyle bu ülkenin siyasetinde bir yer edineceklerse önce dönüp her türlü teröre, her türlü şiddete karşı açık bir tavır sergilemek zorundalar. Çözüm sürecinin devamını isteyeceksiniz ama şehirlerin kenarlarında, dağlarda silahlı grupların mevcudiyetine onay vereceksiniz. Böylesi bir siyaset artık bu ülkede yürümez. Hdp'den beklediğimiz. Bizim değil, milletin beklediği. Barış sözcüklerine kanarak onlara oy verenlerin beklediği öncelikli tutum, Pkk terörüne karşı nerede durdukları tutumudur. Teröre karşı nerede duruyorlarsa Türkiye siyasetinde de o kadar yer alacaklar. Ama milleti bir kez aldatırsınız, iki kez belki aldatabilirsiniz ama daima aldatamazsınız. Ya şiddet ya demokrasi! Ya barış ya terör! İkisi bir arada olmaz. İşte biz bütün bu muhasebelerin içinden erdemli davranışı arayarak geldik ve erdemli davranışı sergilemeye devam edeceğiz.

Burada iki konunun altını çizmek istiyorum. Özellikle iç siyaset bağlamında.

Birincisi, meclis başkanlığı seçimleri. Değerli adayımız burada. Sayın İsmet Yılmaz. Hepinizin huzurunda takdim ediyorum. Siyasete girmeden öncede, sonrada, tanışmaktan, derin dostluk kurmuş olmaktan büyük onur duyduğumuz bir dava arkadaşımız. Milli Savunma Bakanı olarak da siyasetçi olarak da hiç kimsenin gönlünü kırmamış, hiç kimseye yüksek sesle konuşmamış, her zaman mahviyetin, tevazunun sembolü olmuş bir dava arkadaşımız. Sayın İsmet Yılmaz'ı aday gösterirken de MKYK'da, MYK'da bütün kurullarımızda ve sizlerden aldığımız bütün değerlendirmeleri birlikte ele alarak bu sonuca ulaştık. Ve o gece, geçen hafta Perşembe gecesi, sizlerle yaptığımız iftar sonrasındaki tabloyu sizlerle paylaşmak istiyorum ki erdemli davranış nedir cümle alem görsün. O iftardan sonra sizlerden gelen en büyük onayı almış olan iki arkadaşımızı konuta davet ettim. Sayın Nabi Avcı, o da aramızda. Ona da teşekkür ediyorum. Ve sayın İsmet Yılmaz. Önce her biriyle ayrı ayrı konuştum. İkisinin de söylediği şu oldu: Diğer arkadaşım bu mevkiye benden daha fazla layıktır. Yarabbi dedim bu ne güzel bir topluluk. Bu toplulukla her yere yürünür. Bu toplulukla tarihe yürünür, ebediyete yürünür. Şunu da ifade edeyim ayrıca ismi geçen birçok arkadaşımız oldu, birçok arkadaşımız. Onlara göre daha az destek almış olan bu oylamalarda arkadaşımız oldu. Ama emin olun yine gururla söylüyorum ve o arkadaşlarımıza da teşekkür ederek söylüyorum: Tek bir arkadaşımız bu süreçte bana gelip de kendini göstermek için, kulis yapması, konuşması söz konusu olmadı. Hiç kimse bu makama talip olmadı. Ben biliyordum,

isimleri geçen ve çok sayıda arkadaşımız da bunu hak ediyordu. Bu mevkiyi dolduracak kapasitedeydi ama ne bir kulis oldu ne bir hizipleşme oldu ne de bana gelip de bu makam bana daha layıktır diyen herhangi bir arkadaşım oldu. İşte AK Parti grubunun erdemli davranışı budur, erdem buradadır. Bugün öğleden sonra inşallah ilk turlara başlayacağız.

Değerli arkadaşlarım, bir kere birkaç istisna hariç olmak üzere Türkiye’de bir teamül oluşmuştur. En büyük partiden TBMM meclis başkanı seçilir. Birtakım söylentiler, spekülasyonlar duyuyoruz. Efendim acaba meclis başkanlığı koalisyon görüşmelerinin bir parçası mıdır? Öyle veya böyle şu aşamada bir perde arkasında koalisyon görüşmelerine dayalı olarak meclis başkanlığı konusunda AK Parti tercihini değiştirir mi? Buradan hepinize net bir tutum ve davranış olarak ifade ediyorum ki; bizim bir tane meclis başkanı adayımız var ve son turun son saniyesine kadar da sadece onu destekleyeceğiz. Erdemli davranış herhangi bir dava arkadaşını pazarlık meselesi yapmayı, ahlaksızlık olarak görür. Biz eğer sayın İsmet Yılmaz’ı aday göstermişsek herhangi bir aşamada pazarlık yapmak için göstermedik. Sayın İsmet Yılmaz inşallah kazanır. Kazansa da kazanmasa da son ana kadar 258 desteğin arkasında olmasını talep ediyorum.

İkinci hususu da vurgulayayım. Bu günlerde bir senaryo gündeme getiriliyor. Çok taktik bir manevrayla üçüncü turda bizim bazı arkadaşlarımızın başka bir adaya yöneleceği ve bir taktik manevrayla son tura bir mühendislikle 2 adayın kalmasını sağlayacağı. Arkadaşlar yine erdemli davranış olarak söylüyorum. Bizde gizli hesap olmaz. Bizde siyasetin ahlakına aykırı tek bir davranış olmadı, olmayacak. Yok, şu matematiksel oyunu oynarsak şu neticeyi alırız. Şu taktik, ayak oyunları yaparsak şuraya gideriz dediğimiz anda o seçimi kazansak bile siyasetin ahlakını kaybederiz. İşte ben buradan milletimize sesleniyorum, bu gruptan, AK Parti grubundan milletimizi rencide edecek, hiçbir davranış olmadı, olmayacak, siyasi ahlakı ayakta tuttuk, tutmaya devam edeceğiz. Birinci turda da ikinci turda da üçüncü turda da dördüncü turda da bir tek adayımız var ve bütün arkadaşlarımız o adayımız arkasında kenetlenecek birlikte bir davranış ve tutum içinde olacağız. Erdemli davranış budur.

Yine bu çerçevede, koalisyon görüşmeleri ile ilgili bir hususu daha zikredeyim. İnşallah meclis başkanı seçildikten, meclis divan başkanlığı oluştuktan sonra cumhurbaşkanımızdan görevi alacağız, görüşmelere başlayacağız. Burada nasıl meclis başkanlığı koalisyon ile irtibatlı değilse bunu da bir kez daha altını kalın çizgilerle çizerek ifade ediyorum. Cumhurbaşkanlığı makamı da

cumhurbaşkanımızda koalisyon müzakerelerinin parçası değildir, olmayacaktır. Cumhurbaşkanlığı makamını rencide edecek, cumhurbaşkanımızı tartışma konusu yapacak hiçbir müzakerenin içinde olmayız. Bunu da erdemli davranışın, 7 Mayıs 2001’de bu hareketi erdemliler hareketi olarak başlatan sayın Recep Tayyip Erdoğan’a, cumhurbaşkanımıza olan saygımızın ve kendimize olan saygımızın bir gereğidir. Kimse bizi böyle pazarlıklar içinde görmesin. Cumhurbaşkanımız ve makamıyla ilgili konular söz konusu olduğunda anayasal çerçeveden bahsedenlerin, başbakanlık görevlendirmesinin anayasal bir zaruret olarak cumhurbaşkanlığı makamı tarafından yapıldığını unutmamaları lazım. Biz onları anayasal çerçeveye davet ediyoruz. Bu çerçevede de cumhurbaşkanlığı makamına, sayın cumhurbaşkanımıza son zamanda yapılan edep dışı yakıştırmaların, davranışların bir son bulması ve artık siyasetin normalleşmesi, belli bir mecrada meşruiyet çizgisinde akması için herkesin cumhurbaşkanlığı makamına saygıda kusur etmemesini buradan bir kez daha güçlü ifadelerle vurgulamak istiyorum.

Değerli arkadaşlar, inşallah önümüzdeki günlerde tam bir iyi niyetle, samimiyetle ülkemizin meselelerini çözecek bir hükümet oluşturmak için gayret sarf edeceğiz. Ümit ederiz ki muhataplarımızdan karşılıklı saygı içinde olgun bir davranış görürüz. En kısa zamanda da hükümetimizi kurarız. Çünkü gerçekten öyle bir konjonktürde yaşıyoruz ki, Türkiye’nin geçici dönemlere ya da yeni arayışlara mahal bırakmayacak bir istikrara kavuşması lazım. Bakınız küresel ekonomik kriz bütün etkisini göstermeye devam ediyor. Türkiye’nin kalkınma hamlelerinin rehaveti içinde olamayız yanı başımızda dost ve komşu Yunanistan’ın karşı karşıya kaldığı tabloyu bir göz önüne alınız. Eğer biz bugün benzer tablolarla karşı karşıya değilseniz AK Parti kadrolarının, hükümetlerinin yönettiği ekonomi sayesinde. Har vurup harman savursaydık, maceraperest bazı tutumlar içinde olsaydık, irrasyonel ekonomik politikalara yönelseydik, birtakım yanlış uygulamalarla ekonomik kaynakları tüketmiş olsaydık bugün bizde çok zor durumda olurduk.

Bu kürsüden komşu Yunanistan’a dayanışma mesajımızı da iletmek istiyorum. Biz çevremizde barış içinde yaşayacağımız, ekonomik olarak, siyasi olarak güçlü ülkeler görmek isteriz. Hiçbir komşumuzun zayıf düşmesinden menfaat ummayız. Yunanistan ekonomik kriz içindeyken, Avrupa bütün ekonomik kriz içindeyken, 2011’den itibaren Yunanistan’la Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi’ni bu mantık içinde kurduk. Son Yunanistan ziyaretimde muhatabım o zaman sayın Simitis’di başbakan olarak. O zaman sayın Çıpras’la da görüşmüştüm ve kendilerine

de ifade etmişim. Biz Yunanistan'ın güçlü olmasını isteriz ekonomik olarak, siyasi olarak istikrarlı olmasını isteriz, Ege'nin barış gölü olmasını isteriz, Kıbrıs'ın çözülmesini isteriz, onun için Türkiye, Yunanistan'ın getirebileceği her türlü işbirliği teklifini ya da ekonomik işbirliği arayışına olumlu yaklaşacaktır. En kısa zamanda Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'ni yapalım diye teklifte bulunmuşum. Ama tabii Yunanistan'ın kendi iç şartları sebebiyle bu, şu ana kadar mümkün olmadı. Buradan, TBMM'den bir kez daha ifade ediyorum. Yunanistan'ın ekonomik krizi aşabilmesi için elimizden ne gelirse, komşu bir ülke olarak; turizm, ticaret, enerji alanında, iş birliği alanlarında ne yapmak gerekiyorsa yapmaya hazırız. Biz komşularımıza sadece ve sadece iyi komşuluk ilişkileri ve karşılıklı saygı içinde bakarız. Bu çerçevede de önümüzdeki dönemde Yunanistan'ın ekonomik sorunları karşısında birlikte atabileceğimiz adımları, karşılıklı olarak oturup konuşmak üzere inşallah ilk fırsatta hükümet kurma çalışmaları sonrasında da daha önce planladığımız Yüksek Düzeyli Stratejik İş birliği Konseyi'ni yapmak üzere Yunanistan'la temasa geçeceğiz.

Yunanistan'la olduğu gibi diğer bütün komşularımızla da gerek Ukrayna, gerek Suriye, gerek Irak'ta hep istikrar olması için çaba sarf ettik bundan sonra da çaba sarf edeceğiz. Bu çerçevede de son günlerde kamuoyumuzda tartışılan bazı hususlarla ilgili de tutumumuzu da buradan ifade etmek istiyorum. Türkiye sınır güvenliği bağlamında kendi sınırlarını koruyacak kudrete ve bu anlamda da askeri kapasiteye sahiptir. Hiç kimsenin bundan tereddütü olmamalıdır. Ayrıca sınır ötemizde ortaya çıkacak ve Türkiye'nin içini etkileyebilecek, bölgesel dengeleri ortadan kaldıracak gelişmeler karşısında da kayıtsız kalmayız. Biraz önce zikrettim değil bir yıl, bir ay, bir hafta, bir gün, bir dakika dahi, bir saniye dahi bu görevi yürütmek için imkan varsa o görev içinde alınması gereken kararları alırız. Bu çerçevede Suriye'de son dönemde yaşananları yakından takip ediyoruz. Deaş terör örgütüne de Suriye rejiminin kanlı baskılarına da her zaman ilkesel olarak karşı çıktık. Deaş terör örgütünü ilk terörist ilan eden ülke Türkiye'dir. 10 Ekim 2013. Daha Musul işgal edilmemişti, daha Deaş bizim sınırlarımıza dayanmamıştı ama biz 10 Ekim 2013'de aldığımız bakanlar kurulu kararıyla Deaş'ı terör örgütü ilan ettik. Şimdi Türkiye'ye karşı, özellikle de AK Parti'ye karşı uluslararası bir algı oluşturmak isteyenler bizim, bu örgütle adımızı yan yana zikretmeye kalkıyorlar. İçerde bazı işbirlikçilerde buna çanak tutuyor. Bizim adımızı hiçbir terör örgütüyle kimse yan yana yazamaz. Yazamadı, yazamayacak. Ama bu iddialarda bulunanların terör örgütleriyle adları

yan yana yazılmıştır. Biz Deaş'a karşıyız. Deaş gibi El-Kaide'ye karşıyız. Her türlü terör örgütüne karşıyız. Ama terör örgütüyle iş birliği suçlamasında bulunanlar bir kez de dönüp Kandil'e seslensinler ve teröre karşıyız diyebilsinler. Biz her konuda ilkeli tavır gösterdik, gösterilmesini de bekleriz. Açık bir iftirayla, açık bir saldırıyla, açık söylüyorum bu Türkiye'ye dönük bir saldırıdır. Türkiye'nin herhangi bir terör örgütüyle iş birliği yaptığı iddiasını delilsiz bir şekilde gündeme getirenler, Türkiye'ye dönük uluslar arası bir saldırının parçası olmuşlardır. Biz teröre karşı da terörü savunanlara karşı da hangi dilde konuşulacağını çok iyi biliriz. Ayrıca Suriye içinde aramızdaki fark da bu, Suriye içinde bir etnik grup zulme uğradığında Türkiye'de o etnik grupla kendilerini yakın hissedenler hemen ona yardım çağrısında bulunuyorlar. Bu bazen Kürtler oluyor, bazen Türkmenler, bazen Araplar. Herkes kendi kabilesine, etnik grubuna dönüp de onların güvenliğini düşünmeye başlarsa işte o zaman parçalanma başlar. Biz Suriye'ye dönüp baktığımızda ne Kürt ne Arap ne Türkmen ne Sünni ne Alevi görürüz. Sadece ve sadece komşu Suriye halkı görürüz, komşu Suriye halkından yardım isteyen herkese de elimizden gelen yardımı yaparız. Kobaniden bir haftada 197.000 kişi kabul ederken etnik kimlik sormadık. Suriyeli Kürt kardeşlerimizde bizi karşı karşıya getirmeye kalkışmasın kimse bizi. Aynı şekilde Bayırbucak'dan Türkmen kardeşlerimiz, İdlib'den Arap kardeşlerimiz geldiğinde de etnik kimlik sormadık. Kimse bizi Arap kardeşlerimizle de karşı karşıya getirmesin. Türkmen davasını da Suriye'deki Kürtlerin ve Arapların davasını da orada zor durumda olanların tarihi himayesini de yapabilecek kudret ve şefkate sahip tek ülke Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Başka kimse buna soyunmamalıdır. Hal böyleyken, birileri demografik ya da siyasi haritayı değiştirmeye kalkarsa. Şu veya bu yönde, bir etnik gruba karşı başka bir etnik grup, bunun karşısında da açık bir tutum sergileriz. Son dönemde özellikle aldığımız tedbirler bağlamında yapılan spekülasyonlar söz konusu. Hiç kimse ve aziz milletimiz kaygı içerisinde olmasın. Biz Türkiye'yi ne, oldu bittiler ile karşı karşıya bırakılmasına izin verimiz ne de Türkiye'yi bir maceraya sürükleriz. Kim oldu bitti yapmaya kalkarsa, geçmişte olduğu gibi tam bir hazırlık içinde cevabını verimiz ama Türkiye'nin de bir maceraya girmesine izin vermeyiz. Etrafımızda bir ateş çemberi var, doğru. Her türlü riskle karşı karşıyayız, doğru. Ama Allah aşkına bütün vatandaşlarımız ellerini vicdanlarına, kalplerine tutarak sorsunlar. 4 yıldır hatta Irak Savaşı'ndan bu yana 12 yıldır biz iktidardayken etrafımız ateş çemberiydi. Ama bu ateş çemberi İstanbul'u, bu ateş çemberi Diyarbakır'ı, bu ateş çemberi Trabzon'u, Artvin'i, bu ateş çemberi

Muğla'yı yakmamışsa, elhamdulillah oraya yaklaşmamışsa bunun arkasında AK Parti'nin erdemli, basiretli, dirayetli yönetimi vardır. Eğer ekonomi bu dönemde kalkınmaya devam etmişse, huzur devam etmişse, bu dönemde 2010'dan bu yana 1 referandum, 2 genel seçim, 1 mahalli seçim, 1 cumhurbaşkanlığı seçimi, tam bir demokratik usul ve üslup içerisinde gerçekleşmişse bunun arkasında AK Parti'nin demokratik, barışçıl siyaseti vardır. İşte bugün de biz Suriye'deki gelişmeleri yakından takip edeceğiz. Dün Milli Güvenlik Kurulu'nda da ele aldık, her türlü senaryoya hazırız. En kötü olabilecek senaryoya da hazırız, bunun olmaması için, bunun gerçekleşmemesi için daha önceki aşamalarda alınması gereken tedbirlere hazırız.

Türkiye bütün kurumlarıyla işleyen bir güvenlik yapılanmasına sahiptir. Türkiye bütün demokratik kurumlarıyla işleyen güçlü bir demokrasiye sahiptir. Güvenliği ve özgürlüğü her zaman bir arada değerlendirdik, bundan sonra da güvenlik arayışlarının, demokrasiyi daraltmasına demokratik tutumumuzun herhangi bir şekilde güvenlik zafiyeti oluşturmasına izin vermeyeceğiz. Aziz milletimiz 7 Haziran'da tercihini yapmıştır. Şimdide bu tercihin gerekleri birer birer, adım adım gerçekleşecek. Ve bunda da hiçbir acelemiz, hiçbir paniğimiz yok. İlkelerimiz bellidir, erdemli davranış ilkeleridir. Adaletli davranış ilkeleridir. Ve bu ilkeler çerçevesinde de inşallah bugün, yarın meclis başkanımızı seçeceğiz. Önümüzdeki günlerde hükümetimizi kuracağız, kaldığımız yerden yolumuza devam edeceğiz. Yine şimdiye kadar olduğu gibi şunu bir kez daha milletvekillerimize paylaşarak ifade etmek istiyorum. Şimdiye kadar olduğu gibi 12 yıl içinde Türkiye, akan tarihin öznesi ülke olacak, akan tarihin öncüsü olacak, AK Parti'de Türkiye siyasetinin ve dünya siyasetinin öznesi ve öncüsü olmaya devam edecek.

Sizleri bu öncü ve özne siyasetin yeni temsilcileri olarak bir kez daha saygıyla selamlıyorum, yeni dönemimizin hayırlara vesile olmasını diliyorum. Allah'a emanet olun.

EK-4: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Sonrası İlk CHP Grup Toplantısında Parti Genel Başkanının Yaptığı Konuşma

Değerli arkadaşlarım, bizleri televizyonları başında izleyen saygıdeğer yurttaşlarımız; Cumhuriyet Halk Partisi Grubundan tümünüze selamlarımızı saygılarımızı gönderiyoruz. 25. Dönemin kamuya açık, halka açık ilk toplantısını yapıyoruz. Bu sürecin halkımız için, ülkemiz için, dünya için hayırlı uğurlu olmasını isterim. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasama görevini bütün aksaklıkları ve zorlukları aşarak, ülkenin çıkarları bağlamında görev yapmasını arzu ederim. Bu arzumuzu bütün Türkiye'ye, bütün dünyaya duyurmak isteriz.

Değerli arkadaşlarım, 24. Yasama Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi Ana Muhalefet Partisi olarak görevini büyük ölçüde yerine getirdi. Eksikliklerimiz olabilir, hatalarımız, kusurlarımız olabilir ama bütün yurttaşlarımdan şu konuda emin olmalarını isterim: Elimizden geldiğince bu ülkenin çıkarlarını, bu ülkenin insanların çıkarlarını korumaya özen gösterdik. Hiçbir zaman ama hiçbir zaman ne partimizin ne de bireysel olarak herhangi bir kişinin çıkarlarını savunmadık. Bizim için önemli olan Türkiye'dir, bizim için önemli olan 77 milyon yurttaşımızdır. Bu felsefeden yola çıktık ve böyle çalıştık. 24. Dönemde 1814 yasa teklifi verdik. Bunların tamamı bu ülkenin sorunlarını çözmeye yönelikti. 1747 araştırma önergesi verdik faili meçhullerden kadınlara uygulanan şiddete kadar. 51 konuda genel görüşme istedik, 36 bin yazılı ve sözlü soru önergesi verdik. Bu soru önergelerinden 11 463 soru önergesine iktidar cevap vermedi. Bu, aslında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının ne kadar önemli olduğunun göstergesi ve bu ayıp her şeyden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yapan kişiye ait. 11 binin üstünde soru önergesine bir siyasal iktidar cevap vermiyorsa, her şeyden önce düşünmesi gereken Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığıdır.

Değerli arkadaşlarım, 9 Meclis soruşturma önergesi verdik, 18 gensoru önergesi verdik. Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir muhalefet partisinin halkın ve Türkiye'nin çıkarları için neler yaptığını sizlerle ana hatları itibariyle paylaşmış olduk.

Değerli arkadaşlarım, 25. Dönemde çok sayıda arkadaşımız ilk kez Parlamentoda yemin etti. Bu dönemde de geçen yasama döneminde olduğu gibi ülkenin çıkarları

için, halkımızın çıkarları için mücadele edeceğiz ve çaba göstereceğiz. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir yasama organı olduğunu hepimiz biliyoruz. Çok kanun yapmak yasa organının görevini yerine getiriyor şeklinde algılanmaması gerekir çünkü yasama organı bir kanun fabrikası değildir. Yasama organı yasaları yaparken elbette ki yürütme organından gelecek olan tasarıları değerlendirecek, elbette ki bu konuları tartışacaktır ama yasama organına saygınlık kazandıran parlamentodan geçen yasaların genel kabulüdür. Eğer bu yasalar toplumun sorunlarını çözmekten çok günlük sorunları çözmeye yönelik çıkıyorsa, birilerini aklamaya dönük yasalar yapılıyorsa o zaman parlamento itibar kaybeder, güven kaybeder. Asıl temel sorun budur değerli arkadaşlarım ve yasama organı güçler dengesini de korumak zorundadır. Yasama, yargı ve yürütme arasındaki dengenin iyi korunması gerekiyor. Bu bağlamda da Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına büyük görevler düşüyor.

Değerli arkadaşlarım, çok şikâyet ettiğimiz bir başka konu daha var. Yasama organları yürütme organının arka bahçesine dönüşmemelidir. Eğer yasama organı yürütme organının arka bahçesine dönüşüyorsa, oradan gelen teklifler hiç tartışılmadan gözü kapalı yasalaştırılıyorsa yasama organı görevini yapmıyor demektir. En büyük şikâyetimiz de buydu geçen yasama döneminde. Umarım bu yasama döneminde yasama organı yine birilerinin arka bahçesine dönüştürülmez ve yasama organı üyelerine karşılık da çok ağır eleştiriler yapıldığını da sizlerin dikkatine sunmak isterim değerli arkadaşlarım. Az önce ifade ettim. Elbette ki yasama organı yürütme organından gelen kanun tasarılarına bakacak, elbette değerlendirecek, nerede? Komisyonlarda değerlendirecek özgürce tartışarak. Yine komisyonlarda sivil toplum örgütlerinin yasa tasarısıyla ilgili meslek kuruluşlarının görüşlerini alarak. Yine aynı şekilde sağlıklı bir tartışma zemini yaratarak yasaları komisyonda görüşmeli, tartışmalı, uzmanların görüşlerini almalı ve Genel Kurul salonuna o çerçevede indirmelidir. Yasama organından şikâyetimizden birisi de torba kanun uygulaması. Temel kanun diye bir kavram var. Örneğin Türk Ceza Kanunu bir temel kanundur, Türk Ticaret Kanunu bir temel kanundur. Bunlar 1000'nin üstünde maddelerden oluşur ve yasalar değiştirilirken temel kanun felsefesinde dikkate alınır görüşülür ve yasalaştırılır. Ama siz, bu anlayışı 15 kanunda, 20 kanunda, 30 kanunda bir değişiklik yapalım ve bunları da temel kanun olarak parlamentoya getirelim ve buradan hızla sonuçlandıralım derseniz bu doğru değil, adı torba kanun, halkın

verdiği isim “Torba kanun.” Hükümet sözcüsü de zaten bu tür kanunlara temel kanun değil “Torba kanun” olarak adlandırıyor.

Bakınız değerli arkadaşlar, 15 Eylül 2014 geçen yasama döneminin hükümet sözcüsü “Başbakan Davutoğlu’nun Meclise artık torba yasa sevk edilmemesi talimatı verdiğini söyledi.” Ama hemen arkasından onlarca torba yasalar geldi. Bu da gösteriyor ki, Davutoğlu bizim anladığımız anlamda Başbakanlığa egemen, bürokrasiye egemen bir konumda değil. O nedenle ısrarla söyledik “Vesayetten kurtulduğun andan itibaren senin söylediklerin geçerli olur, aksi varsa vesayetten kurtulmadıysan senin söylediklerinin hiçbir anlamı olmaz. Nitekim torba kanunda da söylediklerinin hiçbir anlamı olmadı.

Değerli arkadaşlarım, geçen yasama döneminde şikâyet ettiğimiz konulardan bir başkası şu: Yasalar, tasarılar komisyona geliyor, komisyonda görüşülüyor, Genel Kurul salonuna iniyor, Genel Kurul salonunda da görüşülüyor ama tartışılmadan gece yarısı önergeleriyle temel bazı değişiklikler yapılıyor, bir dayatma mantığı içinde değişiklikler yapılıyor. Bunlar bizim en çok rahatsız olduğumuz düzenlemeler. Yasalar Türkiye Büyük Millet Meclisinden, muhalefetten kaçırılamaz, halktan kaçırılamaz. Bir sabah uyandığında yasanın niçin böyle çıktığını vatandaşa kim nasıl anlatacak? Bu çerçevede de ciddi sorunlarımız var.

Yine, yasama organıyla ilgili şikâyetlerimizden bir diğeri değerli arkadaşlarım. Parlamento devam esastır. Milletvekili gelir, Başkan elektronik cihazla yoklama yapılır, elektronik yoklama giremeyen arkadaşlar da birer pusulayla orada olduklarını söylerler. Geçen yasama dönemi bir değil, iki değil çok sayıda –üzülerek söylüyorum- iktidar kanadından milletvekili Genel Kurul salonunda olmadığı hâlde sahte oy pusulalarıyla “Biz buradayız” diye pusula gönderiliyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi itibarına bundan daha ağır bir darbe olur mu? Hatta bazıları umredeyken burada sahte oy pusulası kullanıldı. Bu, bizi temelden yaralıyor. Umuyorum 25. Yasama Döneminde bu tür garipliklerle karşılaşmayız.

Değerli arkadaşlarım, yine bir başka önemli gördüğümüz aksaklık. Bütçe görüşmelerinde Sayıştay raporlarının gelmemesi, kırılarak gelmesi veya mali rapor gelmeden bütçenin görüşülmesi. Bu da bizi rahatsız etti. Yeni dönemde umarız bunların hiçbirisi olmaz. Konuşmama bu çerçevede girmemim temel nedeni yasama organının yürütme ve yargı karşısındaki içine düştüğü zafiyet. Bu zafiyetten yasama organının kurtarmaktır. Bu konudaki kararlı tavrı takınacak olan kişi ise her şeyden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı koltuğuna oturacak kişi. Biz bu

yasama döneminde bugün seçimler yapılacak, gerçekten de bilgisiyle, birikimiyle, demokrasiye olan inancıyla, hiç kimsenin tereddüt etmeyeceği bir kişiyi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına aday gösterdik. Aday gösterdiğimiz kişi Sayın Deniz Baykal. Umuyoruz ve diliyoruz, bütün az önce saydığım gariplikleri, az önce saydığım haksızlıkları, az önce saydığım Türkiye Büyük Millet Meclisinin itibarına gölge düşüren uygulamaları Sayın Deniz Baykal'ın başkanlığı döneminde yaşamayız, Parlamento yeniden itibar kazanır, Parlamento yeniden güçler dengesinin önemli saygın bir parçası olur; yürütmenin arka bahçesi hâline dönüşmez. O nedenle bütün milletvekili arkadaşlarımın bu alanda duyarlı olduklarına inanıyorum. Biraz sonra seçimlerimiz olacak ve o çerçevede oylarımızı kullanacağız.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin içte ve dışta ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğunun bilincindeyiz. Değerli arkadaşlar, 6,5 milyon işsizimiz var. Emeklilerin durumunu zaten hepimiz biliyoruz. Çiftçi ürettiğinin karşılığını alamıyor. Genç işsizlik oranı yüzde 20'lerde; her 5 çocuğumuzdan birisi, pırıl pırıl gencimiz maalesef işsiz. Dolayısıyla yeni yasama döneminde hükümetin oluşmasında ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğumuzun bilincindeyiz ve bunu biliyoruz. Tavrımızı buna göre belirleyeceğiz. Sadece iç politikada mı böyle? Hayır, dış politikada da ciddi açmazlarımız var. Bakınız Suriye konusu gündemde duruyor. Ta en başından beri bizi dinleyen bütün vatandaşlarıma gerçekten samimi olarak seslenmek istiyorum. Ta en başından beri Suriye politikasının yanlış olduğunu söyledik “Yapmayın” dedik, “Yanlış yaparsınız” dedik. Bize dediler ki “Siz Esatçısınız.” Yapmayın, yanlış yapıyorsunuz dedik, bize dediler ki “Siz Baasçısınız” dediler. Ama bugün, emin olun iktidarda olanlar dahi kendi hatalarını artık kabul eder noktaya geldiler ve bir yanlış Suriye politikası 2 milyon Suriyeli göçmenle fatura ödeyecek hâle getirdi, 2 milyonun üstünde Suriyeli göçmen. Sadece bu olsa yine neyse, yanlış Suriye politikasının ikinci bir bedelini de terörle ödedik, Cilvegözü'nde olaylar oldu, vatandaşlarımız öldü, Reyhanlı'da, uçağımız düşürüldü, Niğde'de. Bütün bu sorunları biz yaşadık, Türkiye yaşadı. 2 milyonun üstünde Suriyelinin nerede olduğunu kimse bilmiyor. Aslında biz 2 milyonun üstünde diyoruz ama belki de 3 milyon, belki de 5 milyon, kimse sayıyı bilmiyor. Ne iş yaptıklarını da kimse bilmiyor. 5,5 milyar dolar para harcadık deniyor Suriyelilere. Bu 5,5 milyar dolar nasıl harcandı onu da kimse bilmiyor ama birisi kalktı bir şey söyledi, biz de o rakamları doğru kabul ederek anlatımlarımızı sürdürdük. Şu sorunun yanıtını hepimiz aramak zorundayız: 2 milyonun üstündeki Suriyeli göçmenin kendi

yurtlarını terk etmelerinin sorumlusu kimdir acaba? Cilvegözü'nde, Reyhanlı'da patlayan bombaların sorumlusu kimdir acaba? İktidar sahiplerinin, o dönemin iktidar sahiplerinin bu topluma, Türkiye'ye bu faturayı ödetmeye hakları var mıydı acaba? İsrarla söyledik yanlış yapıyorsunuz çünkü biz ülkemizi seviyoruz, insanımızı seviyoruz, komşularımızı da seviyoruz; huzur, barış içinde yaşamak istiyoruz. Önümüze farklı bir tablo kondu değerli arkadaşlar. 2 milyonun üstündeki Suriyeli eğer sağlıklı bir politika izlenmezse, eğer Orta Doğu'ya barış gelmezse bunların Türkiye'ye yükü ekonomik olarak da siyasal olarak da sosyal olarak da çok ağır olur. Nasıl geçinecekler bunlar? Nasıl yaşayacak bu insanlar? Gayrimeşru alanlara sapsmalarını kim nasıl önleyecek? Yeraltı dünyasının en önemli aktörleri olursa hiç şaşmayın. Böyle bir tabloyu bu halkın önüne koymaya iktidar sahiplerinin hakkı var mıydı acaba? Hepimizin oturup düşünmesi gerekiyor değerli arkadaşlarım. Şimdi acaba Suriye'ye girelim mi girmeyelim mi? Nasıl gireceğiz Suriye'ye? Tampon bölge oluşturalım. Sayın Davutoğlu'na, geçici hükümetin Başbakanı olan Sayın Davutoğlu'na yine seslenmek isterim: Senin adına başkaları konuşmamalı, Suriye konusunda önce sen konuşmalısın. Sen konuşmalısın ki senin Başbakan olduğunun farkına varalım biz. Bunlar doğru değil, kesinlikle bunlar doğru değil. Suriye'ye gireceğiz! Niye gireceğiz Suriye'ye? Hangi gerekçeyle gireceğiz Suriye'ye? Akan kan yetmedi mi? Şimdi sıra Mehmetçiğin kanına mı geldi? Yazık günah değil mi bu ülkeye? Ramazan ayı, orada kan akıyor. Binlerce insan öldürüldü. Sizin yanlış politikalarınız nedeniyle terör örgütleri bizim komşumuz oldu, şimdi şikâyet ediyorsun. Seni zamanında uyardık, daha önce de söylemiştim. Devlet akılla yönetilir, bilgiyle yönetilir, birikimle yönetilir; kinle, öfkeyle devlet yönetilmez. Maalesef bunların hepsi gerçekleşti. Sadece Suriye mi? Hayır. Gidin Libya'ya, sorunumuz var; Irak, sorunumuz var; İran, sorunumuz var; Rusya, sorunumuz var. Dış politikada iki ana eksen vardır. Bir dış politika milli olmak zorundadır. İktidar ve muhalefet ülkenin dış politikasında tek ses çıkarması lazım ama geçtiğimiz 13 yıl bunu bozdu. İkinci temel ilke dış politika hiçbir zaman iç politikanın malzemesi olmaz, olmamalıdır zaten, olduğu andan itibaren milli olma vasfını kaybeder ve siz dış politikayı iç politikanın unsuru hâline getirdiniz ve şimdi bedel ödüyoruz. Bedeli iktidar sahipleri mi ödedi? Hayır. Onlar yine koltuklarında oturuyorlar, bedeli ödeyen bu ülkenin sıradan insanları.

Değerli arkadaşlarım, yeni bir yol haritası çizmek zorundayız. Şimdi ne yapmalıyız? Seçimler oldu, 7 Haziranda seçimler oldu ve sonuçlandı. Hiçbir parti tek başına

iktidar olmadı. Dolayısıyla bir koalisyon arayışı doğal olarak başladı. Geçen 13 yılın faturası bize çok ağır oldu. Bakın size bir örnek vereceğim değerli arkadaşlar. Güney Kore’de sadece bir firmanın bir yılda elde ettiği patent sayısı Türkiye Cumhuriyeti’nin kırk yılda sahip olduğu patent sayısından fazla. Geldiğimiz noktayı bundan daha iyi bir örnek anlatamaz. Eğer siz bilgi toplumunu yakalama konusunda kararlılığınızı ortaya koyamıyorsanız, güçlü bir sosyal devlet oluşturma konusunda kararlılığınızı ortaya koyamıyorsanız ülkeyi nasıl yöneteceksiniz.

Değerli arkadaşlarım, koalisyon konusunda da seçimlerde izleyeceğimiz stratejiyi izleyeceğiz. Bakın gayet açık gayet net söylüyorum, seçim bildirgemizin ana stratejisi neydi?

Bir: Doğrudan vatandaşın sorununa kilitlenmek.

İki: Kısır siyasi tartışmalardan uzak durmak. Bunlar bu ülkeye fayda getirmez.

Üç: Hiçbir vatandaşı ama hiçbir vatandaşı ötekileştirmemek, etniği kimliği dolayısıyla, yaşam tarzı dolayısıyla veya inancı dolayısıyla hiçbir vatandaşı ötekileştirmemek. Aynı stratejiyi koalisyon görüşmelerinde de bize geldiklerinde kendilerine söyleyeceğiz. Hiçbir vatandaşı yok saymıyoruz, hiçbir siyasi partiyi de yok saymıyoruz. Bu ülkelerin yasalarına göre kurulan ve onlara, o partilere oy veren bütün vatandaşlarımızın oylarını değerli kabul ediyoruz. Hiçbir vatandaşı neden şu partiye oy verdin veya neden şu partiye oy vermedin diye suçlama hakkını kendimizde görmüyoruz çünkü demokrasiye inanıyoruz, demokrasinin sağlıklı işlemesi gerekiyor ve biz bu konuda her türlü çabayı göstermeye hazırız.

Değerli arkadaşlarım, koalisyonda şöyle bir yanlış tartışma var: Kim kiminle koalisyon yapacak, hangi parti hangi partiyle koalisyon yapacak? Biz bunu da bir tarafa bıraktık ve bu tartışmalar eski siyasi anlayışın tartışmalarıdır. Eski siyasi anlayışla gelin beraber koalisyon kuralım diye partiler bir araya gelirlerdi. Elbette sonuçta partiler bir araya gelecek ama biz yeni bir siyasi algıyı, yeni bir siyasi seçeneği milletimizin önüne koymaya özen gösterdik. İlkelerden yola çıkalım dedik, kimin kiminle koalisyon yapacağından çok daha önemli olan hangi ilkeler çerçevesinde koalisyon yapılmalıdır. Eğer biz bu stratejiyi izlersek kurulacak koalisyonda sağlıklı ve kendi iç tutarlılığı olan bir koalisyon olur ve bu çerçevede biz kendi ilkelerimizi belirledik değerli arkadaşlarım. Parti Meclisinde bu ilkelerimizi belirledik. Kurulacak olan koalisyonun, hükümetin demokrasiyi onarma hükümeti olduğunu da herkesin bilmesini isterim. 13 yılda yaşanan tahribatın kesinlikle

onarılması gerekir. 14 temel ilke belirledik değerli arkadaşlarım. İlkelerimizin birincisi hukukun üstünlüğü, vatandaşın can ve mal güvenliğinin sağlanması, makul şüpheyle insanların hapse atılıp, makul şüpheyle insanların mal varlığına el konulduğu bir düzeni asla kabul etmiyoruz. İster hiçbir geliri olmayan işsiz vatandaşımız olsun, ister ayda milyonlarca lira kazanan bir vatandaşımız olsun herkes hukuk önünde eşit olmak zorunda, hukukun üstünlüğünü sağlamak zorundayız. Yargının bağımsız ve tarafsız olmasını sağlamak zorundayız. Bu kürsüden geçen yasama döneminde açıklamıştım. Şu anlayışa göre kurulan HSYK'yı kabul etmiyoruz. Efendim ülkücülürden 2 kişi, sosyal demokratlardan 2 kişi, AKP'den 2 kişi, cemaatten 2 kişi. Neymiş? Bunlar bir araya geliyorlar HSYK'nu kuruyorlar. Böyle saçma şey olur mu hâkim hâkimdir. Elbette siyasi görüşü vardır ama siyasi görüşüne göre bir yere geliyorsa o yargıçlık görevini yapamaz. O nedenle hâkimin bağımsız ve tarafsız olması çok ama çok önemli. Bu nedenle birinci ilkemiz çok önemli. Bu ülke aynı zamanda birinci sınıf demokrasi demek.

İkinci ilkemiz: 12 Eylül darbe hukukundan Türkiye'nin arındırılması lazım. Yüzde 10 seçim barajını kim getirdi? 12 Eylülcüler getirdi, darbeciler getirdi. Geçen yasama döneminde değiştirelim diye kanun teklifleri verdik. Hani o demokrat geçinenler var ya "Biz darbeye karşıyız" diyenler var ya bunun arkasında kapı gibi durdular. Darbe hukukunu savundular. Darbe hukukunun karşısında duran tek parti CHP'dir ve biz bunu söyledik. Eğer bu ülkeye gerçekten demokrasiyi getireceksek darbe hukukunun değişmesi lazım, YÖK denilen bir belanın kalkması lazım, Siyasi Partiler Yasasının değişmesi lazım, lider sultanın kalkması lazım ki parlamentoda milletvekilleri özgürce iradelerini ifade edebilsin.

Üçüncü ilkemiz: Siyasi ahlak yasası... Bütün vatandaşlarım çok iyi biliyorlar, siyaseti kirlilikten arındırmamız lazım. Siyaset halka hizmet ise, ülkenin sorunlarını çözmek ise siyasetçi cebine çalışmayacak, kendisine çalışmayacak, yakınlarına çalışmayacak, kim için çalışacak? Ülkesi ve halkı için çalışacak. Onun için siyasetin kirlilikten arınması lazım. Siyaset temiz, düzgün adamların işi olmalıdır, hesap vermekten korkmayan insanların işi olmalıdır. O nedenle üçüncü ilkemiz siyasi ahlak yasasının çıkmasıdır.

Dördüncü ilkemiz: Refahın tabana yayılması... Değerli arkadaşlarım, biz 21. yüzyılın Türkiye'sinde 17 milyon yoksulun olduğu bir Türkiye'yi kabul etmiyoruz, yoksulluğu tarihe gömmek zorundayız, güçlü bir sosyal devlet oluşturmak zorundayız. Biri yer biri bakar kıyamet ondan kopar. Atalarımız böyle demişse

kıyametin kopmayacağı bir süreci yaşatmak zorundayız. Herkesin karnının doyduğu bir Türkiye’yi arzu ediyoruz. Birinin diğerine muhtaç olduğu, eline avucuna baktığı hatta siyasal iradesini bile kiraladığı bir süreci bitirmek istiyoruz. Onun için güçlü bir sosyal devlet istiyoruz. Nedir ayakları? Seçim meydanlarında söyledik, yine söylüyoruz, emekliye Ramazan ve Kurban bayramında iki maaş ikramiye verilmesi olmazsa olmazımızdır. Asgari ücret 1 500 lira olmazsa olmazımızdır. (Alkışlar) Taşeron sisteminin kaldırılması, herkese kadro verilmesi olmazsa olmazımızdır. Çiftçi, ürettiği ürünün karşılığını alamıyor, ürettiği ürünün karşılığını alması olmazsa olmazımızdır. Aile sigortası kesinlikle getirilecek. Bunlar güçlü bir sosyal devletin temel taşlarıdır, bizim temel ilkelerimiz arasında bunlar da var.

Beşinci ilkemiz: Bu ülkenin Cumhurbaşkanı Anayasal sınırlar içine çekilmek zorundadır. (Alkışlar) Anayasamız “Hiçbir kişiye, zümreye, sınıfa, aileye imtiyaz tanınmaz” diyor. Kimse kendi kendisine imtiyazlı alan yaratmamalıdır. Bu da bizim olmazsa olmazımız. Defalarca söyledim, yine söylüyorum. Tarihimize bakın, teamüllerimize bakın, bir cumhurbaşkanı az konuşur, öz konuşur, yerinde ve zamanında konuşur, sabah akşam konuşmaz. “Benim meşruiyetimi tartıştırmam.” O zaman anayasal sınırlar içinde kalacaksın, o zaman tartışma konusu olmaz. Ama hem Anayasayı çiğneyeceksin, tarafsızlığı inkâr edeceksin “Bana saygı gösterin” diyeceksin. Kimse kusura bakmasın, biz o tür bir davranışa asla saygı göstermeyiz.

Cumhuriyet tarihine bakın, altıncı ilkemiz, örtülü ödeneği bugüne kadar sadece başbakanlar kullanır, cumhurbaşkanlarının örtülü ödenek kullanma hakkı yoktur, olmaz da. Neden? Devlette çift başlılık olmaz. Cumhurbaşkanı başbakandan ne gizli iş yapacak ki örtülü ödeneği kullanacak, gizli ne iş yapacak? Böyle bir anlayış olabilir mi? Bunu asla kabul etmiyoruz, asla doğru bulmuyoruz. Az önce dedim ya, gece yarısı önermeleri verip yasaları değiştiriyorlar. Bu da böyle bir gece yarısı önergesi, gece yarısı önergesi, asla doğru değil.

Değerli arkadaşlarım, yedinci ilkemiz: Yeniden, sıfırdan sağlıklı, tutarlı bir dış politika, barış eksenli bir dış politika. Türkiye’de barış dünyada barış, bunu savunacağız, bunu savunuyoruz, barışı, kardeşliği savunuyoruz, dostluğu savunuyoruz. Ne kendi ülkemizde ne başka bir ülkede kan akmasını istemiyoruz. Dış politikayı bu ekseninde oluşturacağız. Türkiye’nin yalnızlaştığını görüyoruz, Türkiye’nin dünyadan soyutlandığını görüyoruz. Beyler farkına vardılar ve dediler ki “bizim yalnızlığımız değerli bir yalnızlıktır.” Kimse kusura bakmasın, sizin yalnızlığınız değerli bir yalnızlık değil. Siz kendi kendinize değer vermiş

olabilirsiniz, değeri insan kendisine vermez, başkaları o insana değer verir. Siz kendi kendinize değer veriyorsunuz, bunun hiç ama hiçbir önemi yok. Başka bir ülke size önem veriyor mu? Başka bir kişi size değer veriyor mu? Asıl değerli olan odur. Dış politikada geldik duvara dayandık. Olmazsa olmazlarımızdan birisi dış politikanın yeniden barış eksenli oluşturulmasıdır ve bu bağlamda Mısır'la ilişkilerimizi düzeltmek zorundayız, Libya ile ilişkilerimizi düzeltmek zorundayız, bütün Orta Doğu ile ilişkilerimizi düzeltmek zorundayız. Bu, sadece Türkiye için değil, Orta Doğu için de çok önemli ve hiçbir vatandaşım şunu sakın unutmamasın: Merkez Türkiye Projesi dünya barışına katkı yapacak olan bir projedir, Orta Doğu'ya barışı getirecek olan bir projedir. Bu projenin kaybedeni yoktur, kazananı herkeştir, bunu da herkesin bilmesini isterim.

Sekizinci ilkemiz: Bu ülkenin gençliği siyasetçilerden çok çekti. Bu ülkenin gençliği yanlış siyasi politikalar nedeniyle bedel ödedi. Gencecik çocuklarımızı idam sehpalarına gönderdi. Hâlâ gençleri potansiyel suçlu olarak görüyorlar. Bunu kabul etmiyoruz. Hiçbir gencimiz potansiyel suçlu değildir. Her gencimiz bizim başımızın tacıdır. Onlar bizim geleceğimiz ve umudumuzdur. Gençleri potansiyel suçlu olarak gören bir siyasi anlayışı asla kabul etmiyoruz. Anayasa başta olmak üzere gençlerle ilgili önemli düzenlemeler getirmek zorundayız ve meydanları gençlere yasaklayan bir siyasi anlayışı da kabul etmiyoruz. Gençler nerede eğlenecekler? Enerjilerini nerede boşaltacaklar? Gençlerden korkan bir siyasal iktidar olur mu? Gençlerden korkan, çekinen bir siyasi anlayış olur mu? Gençler sadece bizim için değil, bütün dünya için umuttur ve gelecektir. Onlar bizden daha birikimli olarak yetişiyorlar, bizden daha iyi dünyayı sorgularlar. Onların umutları vardır ve gençlerin en büyük özellikleri kendilerini değil, toplumu ve Türkiye'yi düşünürler, dünyayı düşünürler. Gençlerin en temel özelliği budur. O nedenle gençler potansiyel suçlu olarak görülmemelidir. Bunu gören bir siyasal anlayışla bir araya gelmemiz zaten mümkün değil.

Dokuzuncu ilkemiz: Yasakçı bir devlet anlayışını kabul etmiyoruz. İnternet'i yasakladın, niye yasaklıyorsun? şunu yasakladın, niye yasaklıyorsun, bunu yasakladın, niye yasaklıyorsun? 12 Eylülden yasaklar getirildi, 12 Martta da yasaklar getirildi Türkiye ne kazandı? Hiçbir şey kazanmadı? Konuşan Türkiye, üreten Türkiye ancak o zaman güçlü olabilir. Düşüncesini özgürce ifade eden bir Türkiye. Değerli arkadaşlarım, hiç kimsenin inancı dolayısıyla, kimliği dolayısıyla, yaşam tarzı dolayısıyla suçlanmadığı özgür bir Türkiye istiyoruz, yasakçı bir Türkiye'yi kabul

etmiyoruz. Bu bağlamda, son 13 yılda çıkan ve yasakçı zihniyetin emareleri olan tüm yasal düzenlemelerin ortadan kalkmasını istiyorum.

Onuncu ilkemiz: Özgür medya istiyoruz. Gazeteci özgürce yazabilmeli ve bunun temel koşulu hapiste gazeteci istemiyoruz, tutuklu gazeteci istemiyoruz, gözaltına alınan gazeteci istemiyoruz; gazeteci kalemini almalı, özgürce yazabilmeli ve siyasetçi de ondan ders almalı, onun eleştirilerini dinlemeli. Yasakçı bir Türkiye olabilir mi? Bu bağlamda, eğer bir ülkenin medyası özgür değilse o ülkenin halkı özgür değildir, o ülkenin halkı özgürlüğün dışına itilmiş demektir, haber alma kanalları kısıtlanmış demektir, o nedenle özgür medyayı savunuyoruz. Bu bağlamda, TRT, RTÜK benim vergimle iktidar borazanlığı yapan bir TRT'yi asla istemiyoruz. İktidarda CHP bile olsa, TRT'nin CHP'nin borazanı olmasını asla kabul etmeyeceğiz ve etmiyoruz. Güçlü bir medya istiyoruz, etik değerleri yüksek bir medya istiyoruz, ahlaklı bir medya istiyoruz, iktidarın borazanı olan bir medyayı asla kabul etmiyoruz, hele hele havuz medyası ve onu besleyen kamu bankalarının kanalları kesinlikle kesilmelidir. Objektif, tiraja göre mi, başka bir objektif ölçüye göre mi ilanlar verilmeli, birilerini ayakta tutmak için devletin parası harcanmamalıdır.

On birinci ilkemiz değerli arkadaşlarım: Vergi denetimi siyasal araç olarak kullanılmamalı. Bunu ben iş dünyasına söylüyorum. Sizin ne kadar zorda olduğunuzu gayet iyi biliyorum. Güçlü bir hükümet kurulmasını istediğinizi de biliyorum ama bizim ilkelerimizden birisi vergi denetimi siyasi sopa olarak iktidarın elinde olmamalıdır, denetim objektif yapılmalıdır. Hükümeti eleştirdi diye bir iş adamının ensesinde boza pişirilmemelidir. Bizim olmazsa olmaz ilkelerimizden birisi de budur.

On ikinci ilkemiz: Kamu maliyesi kesinlikle şeffaf olmalı. Vatandaş vergisini ödüyor, çocuk doğduğu andan itibaren vergi öder. Belki yurttaşlarımız şöyle düşünebilirler: Bizim vergi idaresinde kaydımız yok, dolayısıyla biz vergi ödemiyoruz. Hayır, değerli vatandaşım, çocuğun doğduğu andan itibaren vergi öder, çocuk bezi alırsınız vergi ödersiniz, su içirirsiniz vergi ödersiniz, vergi ödemediğiniz tek alan var, teneffüs ettiğimiz hava, onun dışında her şey vergiye tabidir. O zaman şu soruyu soracaksın değerli arkadaşım: Ben vergi veriyorsam benim vergimi harcayan siyasi iktidar bunun hesabını vermelidir. Demokrasi böyle güçlenir. Bu soruyu sormazsan bu ülkeye demokrasi gelmez. Bu soruyu soracaksın. Benim ödediğim vergiyi nereye harcadın sen arkadaş?

Türkiye Büyük Meclisinde yeni bir komisyon kurulacak, İç Tüzük değişikliği, kesin hesap komisyonu. Bütçe paralarının nerelere harcandığının hesabını kesin hesap komisyonunda iktidar verir. Kesin hesap komisyonunun başkanı ana muhalefetten, iktidar muhalefete hesap vermekten korkmayacak ve çekinmeyecek çünkü ben topladığım her kuruşun hesabını veririm diyecek, şeffaf saydam bir yönetim istiyoruz. Bu da bizim temel ilkelerimizden birisidir.

On üçüncü ilkemiz: Özgürlükçü, demokratik bir Anayasa. 12 Eylül darbe hukukunun bütün tortularını temizleyen özgürlükçü ve demokratik bir anayasa. 60 madde üzerinde büyük ölçüde uzlaşma sağlandı. Eminim grubu olan dört siyasal parti uzlaşır ve güzel bir anayasayı tekrar Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Yasama organının, yürütme organını yani güçler ayrılığını dengeli bir şekilde kurumları yeniden ona göre oluşturmalıdır.

On dördüncü ilkemiz: Biz bunları saydığımız zaman “Efendim nasıl olur da yolsuzlukları saymıyorsunuz” diyebilirler. On dördüncü temel ilkemiz de bu. Hiçbir yolsuzluk dosyası asla kapatılamaz, bütün yolsuzluk dosyaları açılacak. Eğer yolsuzluk dosyaları kapatılıyorsa Parlamento itibar kaybeder, Parlamento güven kaybeder. Siyaset kurumu yolsuzlukların üzerine giden değil, yolsuzlukları örten bir kurum olarak algılanır. O nedenle bizim temel ilkelerimizden birisi hiçbir yolsuzluk dosyası kapatılamaz, bu çerçevede bakıyoruz. Bizim ilkelerimiz bunlar. Ben açık ve net söyledim, yine söylüyorum: Diğer siyasal partiler de ilkelerini açıkça bizim ortaya koyduğumuz gibi koysunlar. İlkeleri yakın olan partiler oturup koalisyon hükümetini kursun. Bu ilkelerimizden şunu kabul etmiyoruz diyenler varsa onu da çıkıp söylesin. Bakın yeni bir siyaset anlayışını getiriyoruz. Kavgadan uzak, kısır çekişmelerden uzak, sen şunu yaptın, sen şunu demekten uzak, halkın sorunlarına kilitlenmiş temiz siyaseti getiren, hesap vermekten korkmayan, siyasetin hem sorgulayan hem hesap veren, dengesini kuran yeni bir anlayışı getiriyoruz ve bu anlayışın halk tarafından da desteklenmesi gerekir. Saygıdeğer yurttaşlarımın da bu anlayışa destek vermelerini istiyorum. Yeni bir anlayışı, yeni bir siyaset anlayışını Türkiye’ye getirmek zorundayız ve bütün bunlardan ortaya çıkan bir gerçek var: Cumhuriyet Halk Partisi sorun olan değil, sorun üreten değil, Cumhuriyet Halk Partisi çözümlerin adresi, Cumhuriyet Halk Partisi her soruna karşın çözüm üreten bir parti. Ve buradan 77 milyon yurttaşına sesleniyorum: Geçmişte derdiniz ki CHP hep eleştirir, hiç öneri getirmez. Kapı gibi düzgün, her vatandaşın kabul edeceği 14 öneriyi, 14 ilkeyi getirdik. Şu soruyu kendine sor değerli vatandaşım: CHP dışında

bu kadar açık, bu kadar net, bu kadar dürüst öneri, ilke getiren başka hangi parti var? Ve şunu bütün vatandaşlarımın bilmesini isterim: Bizim bütün hedefimiz bu ülkenin selameti, bu ülkenin güçlü olması. Eğer biz bunları yapabilirsek gerçekten Türkiye çok güçlü olur, saygınlık kazanır, o zaman yalnızlaşmaz, dünyanın da itibar ettiği bir ülke hâline gelir, sözü dinlenen bir ülke hâline gelir. Sorunlar olduğunda başvurulan bir ülke hâline geliriz, sorunları çözen bir Türkiye hâline gelmiş oluruz. Ana hedefimizin bu olması gerekir.

Ben hepinize yürekte teşekkür ediyorum değerli arkadaşlarım.

EK-5: AK Parti Genel Başkanının Seçim Sonrası Balkon Konuşması (24 Haziran 2018)

Sevgili milletim,

Ekranları başında bizi izleyen aziz milletim,

Sevgili Ankaralılar,

Değerli kardeşlerim;

Sizleri en kalbi duygularımla, muhabbetle selamlıyorum.

Aslında biraz daha erken saatlerde sizlerle birlikte olacaktım; ancak İstanbul’da Cumhurbaşkanlığı Konutunda yaşanan elim bir kazada küçük bir evladımız ağır bir yaralanma geçirdi. Hem hastanede ameliyata girinceye kadar doktorlarla şöyle bir hasbihal ettim, hem aileyle bir arada oldum ve ondan sonra izinlerini alarak Ankara’ya rücu ettik. Gereken müdahaleler yapılıyor, şu anda ameliyattalar. Rabbimin bu evladımıza, şafi ismi şerifiyle muamele etmesi için sizlerden de dua istiyorum.

Coşkunuz, sevginiz, aşkınız, sevdanız, desteğiniz, kardeşliğiniz için havalimanından buraya yol boyu binlerce kardeşimin karşılama töreni sebebiyle her birinize ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum.

Sizler 3 Kasım 2002 Kasım seçimlerinde yanımızdaydınız, bizi iktidara taşıdınız. Durmadınız, ‘durmak yok yola devam’ dediniz. ‘Bu şarkı burada bitmez’ dediniz. Sizler 22 Temmuz 2007 seçimlerinde yanımızdaydınız, vesayete karşı hep birlikte mücadele ettik. Sizler 12 Haziran 2011 seçimlerinde yanımızdaydınız, ülkemize hep birlikte çağ atlattık. Sizler Gezi olaylarında, 17-25 Aralık emniyet-yargı darbe girişiminde, Cumhurbaşkanlığı seçiminde yanımızdaydınız. Vandallara ve ihanet çetelerine hep birlikte karşı koyduk. Sizler 2015 seçimlerinde, özellikle 1 Kasım’da yanımızdaydınız, ellerini ovuşturarak Türkiye’nin diz çökmesini bekleyenlere derslerini hep birlikte verdik.

Sizler 15 Temmuz darbe girişiminde buradaydınız, Genel Merkezimizi bombalamaya, işgale gelmek isteyenler oldu. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nin

çevresindeydiniz, buradaydınız, Meclis Kavşağındaydınız, Ankara Emniyetinin önündeydiniz, Kahraman Kazan'daydınız, Gölbaşı'ndaydınız, velhasıl nerede bir darbeci varsa hepsinin karşısında oldunuz. FETÖ ihanet çetesine *ve onlarla birlikte hareket edenlere* sokakları hep birlikte dar ettik. Ülkemizi, bayrağımızı, ezanımızı, özgürlüğümüzü, namusumuzu darbecilerin pençesinden hep birlikte kurtardık. Nereye kaçtılar? Amerika'ya. Şimdi ölçüye bakıyorum, Amerika'daki oylara bakıyorum; oradaki oylarda evet oradan ana muhalefete bayağı oy gelmiş. Halep ordaysa arşın sandıkta. Sizler 16 Nisan halkoylamasında sandıktaki iradenizle yine bizim yanımızdaydınız.

Bugün ülkemizin gelecek yarım asrının, 1 asrının belirleyicisi olan 24 Haziran seçimlerinde yine yanımızda oldunuz. 24 Haziran seçim sonuçlarının ülkemiz ve milletimiz için hayırlara vesile olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum.

Kardeşlerim;

Bu seçimin galibi demokrasidir, milli iradedir, milletimizin bizatihi kendisidir. Bu seçimin galibi; 81 milyon vatandaşımızın her bir ferdidir. Türk siyasi tarihinin en yüksek katılımlı serbest seçiminde sandığa giderek bu demokrasi şölenine katılan tüm vatandaşlarıma teşekkür ediyorum. Siz tarih yazıyorsunuz, asırlar sizi çok farklı anacak.

Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere dünyanın pek çok yerinde seçimler bizdekinin yarısını bile bulmayan katılımlarla yapılıyor. Türk milleti sandıkta tezahür ettirdiği iradesine sahip çıkarak demokrasiye ve onun ayrılmaz bir parçası olan haklarına ve özgürlüklerine ne kadar önem verdiğini bu seçimde tekrar göstermiştir. Dün darbecilerin tanklarını, toplarını, uçaklarını, helikopterlerini, silahlarını çıplak elleriyle durduran bu millet, bugün aynı ellerle istiklaline ve istikbaline sahip çıkmıştır. Türkiye 24 Haziran gecesini geleceğine bu sabah olduğundan çok daha fazla güvenle bakarak tamamlayacaktır.

İşte Yüksek Seçim Kurulu Başkanı az önce, evet bu seçimin galibini salt çoğunlukla Erdoğan olduğunu açıklamıştır. Bildiğiniz gibi en yakın arkadaşımızla aramızdaki fark 20 puanın üzerinde, 22 puan. Şahsıma, ittifakıma ve partime güvenen tüm kardeşlerime, milletime şükranlarımı sunuyorum.

Cumhur ittifakının bir diğerk kanadı olan Milliyetçi Hareket Partisi'nin Genel Başkanı Sayın Bahçeli'ye ve MHP'nin tüm mensuplarına teşekkür ediyorum. Aynı şekilde merhum Muhsin Yazıcıoğlu'nun yadigârı alperenlere teşekkür ediyorum. Hangi partiye oy vermiş olursa olsun, sandığa giderek demokratik hakkını kullanan her vatandaşıma teşekkür ediyorum.

Türkiye bu seçimde pek çok yeniliğın yanı sıra partilerin ittifak tecrübesini de yaşamıştır. Görüldüğü gibi bu hem partiler, hem de ülkemiz açısından hayırlı bir tecrübe olmuştur. Seçimlerde hem şahsımızın Cumhurbaşkanlığı adaylığı, hem milletvekili adaylarımız için çalışan AK Partimizin Genel Merkezinden sandık müşahitlerine kadar tüm mensuplarına hassaten teşekkür ediyorum. Çünkü gece demediniz, gündüz demediniz koştunuz, koşturdunuz, çalıştınız, çabaladınız.

Şunu da açıkça ifade etmek isterim: Milletimizin sandıkta partimize verdiği mesajı da aldık. Önümüzdeki dönem milletimizin karşısına tüm bu eksiklerimizi tamamlayarak çıkacağımızdan emin olunuz. AK Parti'yi milletimizle kurduk, bugüne kadar milletimizle getirdik. Bugünden sonra da gözümüz ve kulağımız yine milletimizde olacaktır. Hemen yarından itibaren milletimize verdiğimiz sözleri yerine getirmek için koşturmaya başlıyoruz.

Yeni yönetim sistemimizle ilgili hazırlıklarımızı büyük ölçüde tamamlamıştık, televizyonlarda herhalde dinlediniz, takip ettiniz. Meclis toplanıp Cumhurbaşkanlığı yeminimizi yapana kadar bu çalışmalarını tekrar gözden geçirecek ve kemale erdireceğiz.

Kardeşlerim;

Yemin töreninin hemen ardından da bakanlarımızı, bürokratlarımızı belirleyip programımızı uygulamaya başlayacağız. Türkiye'nin kaybedecek tek bir anının dahi olmadığı bilinciyle gece-gündüz çalışacağız. Türkiye bir demokrasi imtihanını daha tüm dünyaya örnek olacak şekilde geride bırakmıştır.

Milletimiz sandıkta tercihini 16 yıldır olduğu gibi bu defa da kavgadan değil hizmetten yana kullanmıştır. Kazanan demokrasimiz olmuştur, kazanan hizmet siyaseti olmuştur. Kazanan milli iradenin üstünlüğü olmuştur, kazanan Türkiye olmuştur, kazanan Türk milleti olmuştur. Kazanan bölgemizdeki tüm mağdurlar

olmuştur, kazanan dünyadaki tüm mazlumlar olmuştur. Bizlere bugünleri gösteren Rabbimize hamt ediyorum. Bizleri milletimize mahcup etmeyen Rabbimize hamt ediyorum. Bizleri kalbiyle ve gözüyle ülkemizi takip eden kardeşlerimize mahcup etmeyen Rabbimize hamt ediyorum.

Sizlerin sevgisine layık olabilmek için daha çok gayret göstereceğiz. Sizlerin güvenine karşılık verebilmek için daha çok ter dökeceğiz. Sizlerin desteğinin hakkını verebilmek için daha çok mücadele edeceğiz. Sandıkta bize verdiğiniz güçle ülkemizi 2023 hedeflerine inşallah hep birlikte ulaştıracacağız.

Terör örgütlerinin üzerine çok daha kararlı bir şekilde gideceğiz. Ülkemizin uluslararası alandaki itibarını çok daha yükseklerle çıkartacağız. Bayrağımız inşallah çok daha nazlı dalgalanacak. Ezanlarımız çok daha huşu ile okunacak. Her bir vatandaşımızın huzurunu ve refahını daha ileriye taşıyacağız. Rabia'mızı çok daha gür bir sesle ifade edeceğiz. Hazır mıyız? Tek millet, tek bayrak, tek vatan, tek devlet. Bunun için bir olacağız, iri olacağız, diri olacağız, hep beraber kardeş olacağız ve hep birlikte Türkiye olacağız.

Kardeşlerim;

Türkiye tercihini demokrasisine, hak ve özgürlüklerine sahip çıkmaktan, reformlarını devam ettirmekten yana kullanmıştır. Türkiye tercihini büyümeden, gelişmeden, kalkınmadan, yatırımdan, zenginleşmeden, her alanda dünyanın itibarlı, onurlu, sözü geçen bir ülkesi olmaktan yana kullanmıştır. Türkiye tercihini 2023 hedeflerinden, 2053 ve 2071 vizyonlarından yana kullanmıştır. Türkiye tercihini PKK'dan FETÖ'ye kadar tüm terör örgütleriyle kararlı bir şekilde mücadele etmekten yana kullanmıştır.

Bu sonuçlar aynı zamanda Suriye topraklarını özgürleştirmeye ve ülkemizdeki misafir kardeşlerimizin güvenle evlerine dönüş yollarını açmaya devam edeceğimizin ifadesidir. Bu sonuçlar aynı zamanda Türkiye'nin, dünyanın neresinde olursa olsun tüm mazlumların ve mağdurların elinden tutmaya devam edeceğinin ifadesidir. Bu sonuçlar aynı zamanda değerli kardeşlerim, ülkemize kem gözle bakan terör örgütlerinden küresel çıkar çevrelerine kadar herkesin karşısında dimdik durulacağının ifadesidir. Bu sonuçlar aynı zamanda demokrasideki ve ekonomideki hedeflerimize bir adım daha yaklaştığımızın ifadesidir.

Milletimiz bu seçim sonuçlarıyla o kadar çok çevreye o kadar farklı mesajlar vermiştir ki, dünyanın tüm siyaset bilimcileri bir araya gelip yıllarca çalışsa yine de bunu zor çözer. Hep söylüyorum, böyle bir milletin mensubu olmakla, evladı olmakla ne kadar iftihar etsem, Rabbime ne kadar hamt etsem azdır.

Şu güzel manzara için sizlere bir kez daha teşekkür ediyorum. Seçim sonuçlarının demokrasimize, ülkemize, milletimize hayırlı olmasını Allah'tan diliyorum. Sizleri sevgiyle, saygıyla selamlıyorum. Kalın sağlıcakla, Allah yar yardımcımız olsun, Allah'a emanet olunuz.

EK-6: CHP Genel Başkanının Seçim Sonrası Basın Toplantısı Konuşması (24 Haziran 2018)

Değerli basın mensupları,

Türkiye'nin yoğun gündemi içerisinde beraberiz. Beraber olmaktan da son derece mutluyuz. Bir seçimi atlattık. Öncelikle bütün muhabir arkadaşlara, bizim sesimizi bir şekliyle önce kendi mutfaklarına sonra Türkiye'ye duyuran bütün muhabir arkadaşlara teşekkür ediyorum. Yükleri ağır ama kameraman arkadaşlara da yürekten teşekkür ediyoruz. Onlarda sesimizi ve görüntümüzü büyük ölçüde Türkiye'ye duyurdular.

Bu arada oy kullanan, hangi partiye mensup olursa olsun, oy kullanan bütün vatandaşlarıma demokrasiye sahip çıktıkları için yürekten teşekkür ediyorum. Ve bir başka teşekkürüm gönüllülere, demokrasi savunucularına, hiçbir şey beklemeden, hiçbir şey beklemeden demokrasi adına binlerce gönüllü görev yaptı. Milletvekili olacağım, belediye başkanı olacağım, belediye meclisi üyesi olacağım diye hiçbir beklentisi olmaksızın sadece bu ülkede demokrasi olsun diye yola çıkıp bize destek veren binlerce gönüllü arkadaşımıza da yürekten teşekkür ediyorum.

Ve tabii teşekkürü asıl kendi örgütlerimize yapıyoruz. Bütün baskılara, şantajlara, tehditlere rağmen, bu tehditlerle karşı karşıya olmalarına rağmen yüreklice görevlerini yaptılar. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bütün örgütlerine, yaşı ve cinsiyeti ne olursa olsun tamamına yürekten teşekkür ediyorum.

Bakın değerli arkadaşlar, bütün baskılara, şantajlara rağmen OHAL vardı yani olağanüstü hal uygulaması vardı. Baskılar vardı, bıçaklanan arkadaşlarımız vardı, gençlerimiz vardı, gece sabaha karşı Cumhuriyet Halk Partisi'nin bayraklarını asan kardeşlerimiz vardı. Bunlar yılmadan görevlerini yaptılar. Devletin bütün imkânları kullanılıyordu karşı tarafta. Devletin bütün imkânları. Valisi, kaymakamı, güvenlik güçleri, radyoları, televizyonları, medyanın %95'i öbür tarafın kontrolündeydi yani iktidarın kontrolündeydi. Bütün bu baskılara rağmen Cumhuriyet Halk Partisi örgütleri gönüllülerle beraber önemli bir görev yaptılar. Daha önemlisi, sevgili vatandaşlarıma hatırlatmak isterim: daha önceki seçimlerde içişleri bakanı görevini bırakırdı, valiler tarafsız görev yapsın diye. İçişleri bakanı koltuğunu korudu. Ulaştırma bakanı görevinden istifa ederdi, hükümetin araçları iktidar lehine kullanılmasın diye. Onlarda kullanıldı. Ve daha da önemlisi adalet bakanı istifa ederdi, niçin, adalete gölge düşmesin diye. Seçimin tarafsızlığına gölge düşmesin diye görevini bırakır ve istifa ederdi. Onlarda istifa etmediler. Dolayısıyla

Cumhuriyet Halk Partisi örgütlerinin hangi koşullarda bir zoru gerçekleştirdiğini bütün dünyanın bilmesini isterim. Vicdan sahibi olan herkesin bunu bilmesini isterim.

Ne yaptılar, seçimlerle toplumun üzerindeki ölü toprağını kaldırdılar. Hep beraber. Korku ve sindirmeyi kaldırdılar. Yüreklice davrandılar. Sonuç şu: İktidar partisine, AK Parti'ye 7 puan kaybettirdiler. Kolay elde edebilecek bir başarı değildir. Sıradan bir başarı değildir. OHAL'e rağmen, devletin bütün imkânlarına rağmen, bütün televizyonlara rağmen, bütün gazetelere rağmen, bütün baskı ve şantajlara rağmen 7 puan indirdiler. O nedenle ben bu arkadaşlarıma teşekkür etmeyip de kime teşekkür edeceğim. Hepsine yürekten teşekkür ediyorum. %49,5 olan oyları %42,5'a düşü. Bu bizim için çok önemli bir sonuçtur. Güçlü ve aydınlık bir Türkiye'nin kapısını araladılar. Güçlü ve aydınlık bir Türkiye beklentisi içinde olanları yüreklendirdiler. Biz yapabiliriz algısını toplumun her kesimine ve bütün dünyaya anlattılar. Sadece bunu mu yaptılar. Hayır. Bu sonuç aynı zamanda parlamentoda iktidar partisinin çoğunluğunu kaybetmesine yol açtılar. Dünün tek adamı bugünün artık total örneğidir. Herkes bu gerçeği bilsin. Dünün tek adamı, güçlü adamı bugünün total örneğidir. "Her istediğimi yaparım." Her istediğini yapamayacak. Parlatmentonun itibarını biz koruyacağız. Milletın bize verdiği yetkinin ne anlama geldiğini çok iyi biliyoruz. O yetkiyi nasıl kullanacağımızı da biliyoruz. Bu milletin demokrasiye özlemi var. Birlikte yaşama özlemi var, kavgadan uzak durma özlemi var bunu sağlayacak olan halkın bize verdiği yetki ve bizim parlamentoda ki gücümüz olacaktır. Yani özetle duvarın bir kısmını yıktık. Aynı azim ve kararlılıkla duvarın geri kalan kısmını da yıkacağız. Bu ülkeye gerçek anlamda demokrasiyi getirmek için mücadelemizi sonuna kadar sürdüreceğiz.

Seçimin kaybedeni,

Bu seçimin tek kaybedeni vardır. AK Parti'dir. %7 puan kaybetmiştir, parlamentoda çoğunluğunu kaybetmiştir. Kazanan da demokrasidir. Sandığa gidip oy veren, demokrasiyi savunan milyonlardır. Kazanan onlardır.

Bu süreci kolay elde etmedik. Bu sonucu da kolay elde etmedik. Hangi süreçlerden buraya geldiğimizi de herkesin bilmesi lazım. Daha seçime girmeden önce iktidar partisının demokrasiye kumpas kurduğunu fark ettik. Bir siyasal partinin seçime girmesini engellemek için her yolu denediler. Ama o kumpası demokrasiye aşık olan bizler bozduk. Ve bir siyasal partinin önünü açtık. Belki de Cumhuriyet tarihinde ilktir. Rakibimiz olan bir siyasal partinin seçime girmesi için elimizden gelen her

şeyi yaptık. Bu bizim demokrasiye aşık olduğumuzu gösterir, bu bizim düşünce özgürlüğüne verdiğimiz önemi gösterir, bu bizim vatanseverliğimizin tartışmasız olduğunu gösterir, bu bizim parlamentoya verdiğimiz itibarı ve güvenin ne olduğunu gösterir. Sonra Anadolu'yu barıştırdık. Çok önemli bir şey yaptık. Asla yan yana gelemezler diye nutuklar atanların nutuklarını boşa çıkardık. Millet İttifakı'nı kurduk. Toplumun gerginlikten uzak durmasını sağladık. Eski kavgaları bir yana bırakıp güzel bir geleceğe, ortak bir geleceğe bakma hedefini ortaya koyduk. Ve Millet İttifakı bizim tarihimizin en önemli demokratik kurumlarından birisi olacaktır. Demokrasiden yana tavır alanların, farklı siyasi görüşlerde de olsalar bir arada durmalarının ne kadar değerli olduğunu bütün dünyaya anlattık. Bu bizim için çok önemli bir sonuçtur.

Daha sonra, her türlü baskı, şantaj ve tehdide rağmen sandık güvenliğini sağlamak bizim namus borcumuzdu. Gönüllüler, demokrasiden yana olan bütün partiler ve örgütümüz sandıklara sahip çıktı. Her oyun üzerinde titredik. Her tablonun üzerinde durduk. Ve demokrasimize sonuna kadar sahip çıktık. Şu gerçeğin herkes tarafından bilinmesi lazım: Sağlıklı işleyen bir demokraside, devletin liyakat esasına göre yükseldiği bir demokraside sandık güvenliği diye bir şeyden söz edilmez. Çünkü devletin memuru görevini yapar. Herkes görevini yapar. Ama iktidar, liyakat sistemini sonlandırdığı için özellikle militanlarını görevlendirdiği için bu konuya ayrı bir önem ve ağırlık verdik ve güzel sonuçlar elde ettik.

Bu süreçte Orta Anadolu'da artık Cumhuriyet Halk Partisi'nin sesi daha gür çıkacak. Uzun yıllardır milletvekili çıkaramadığımız pek çok ilde, 13 ilde milletvekili çıkardık. Artık o iller şu tabloyu çok net görecekler: Parlamentoda bizim bir sesimiz var. Ve bizim sorunlarımızı parlamentoda dile getirecek bir milletvekilimiz var. Görecekler. Hem sahada görecekler hem parlamentoda görecekler. Sahada vatandaşın sorunlarına nasıl sahip çıkılır, parlamentoda bölgenin sorunları nasıl dile getirilir çok daha net, çok daha açık görecekler ve herkes buna tanık olacak. Millet İttifakı'nın getirdiği bir şey daha var. 12 Eylül darbe hukukunun getirdiği %10 seçim barajını yerle bir ettik. Onlar %10 seçim barajının arkasına yıllar yılı sığındılar, yıllar yılı sığındılar. Darbe hukukunu tahkim ettiler, darbelere karşıyız diyerek. Önemli bir adım atıldı, Millet İttifakı'yla darbe hukukunun bu bölümü en azından bu seçimlerde sonlandırıldı. Sonuçta kazanan demokrasi oldu.

Değerli arkadaşlarım, bir şey daha gerçekleştirdik. Eskiden iktidarın istediği, iki partili bir parlamentoydu. Şimdi bütün renkleri parlamentoya taşımayı başardık.

Bütün renkleri, bütün sesleri, bütün görüşleri parlamentoya taşımayı başardık. %100 mü? Hayır. Ama önemli bir kısmını parlamentoya taşıdık. Bu bizim demokrasiye olan bağlılığımızı gösterir. Bu bizim insanların düşüncelerine saygı göstermenin ne kadar değerli olduğunu gösterir ve biz bu konuda da bütün barajları yerle bir ettik değerli arkadaşlarım.

Dün arkadaşlarıma şu talimatı verdim:

Bir: Her milletvekili, her il başkanı, her ilçe başkanı gönül birliği içinde beraber milletin hukukunu sonuna kadar koruyacağız. Birinci ilkemiz bu. Milletin hukuku sonuna kadar korunacak. Sarayın çıkardığı kararnameler sonuna kadar irdelenecek. Varsa milletin hukukuna zarar getirecek her düzenleme, parlamentoda mücadelesi verilecek. Nerede mücadele gerekiyorsa orada mücadelesi verilecek. Vatandaşın hakkı, hukuku ve adaleti korunacak.

İkinci konu: Gazi Meclis'imizin itibarını koruyacağız. Bu meclis sıradan bir meclis değildir. El kaldırılan, indirilen bir meclis de değildir orası. Kurtuluş Savaşı'nı yöneten bir meclistir. Yetkilerinin büyük bir kısmının elinden alındığını biliyoruz, bunun farkındayız. Hangi sonuçlar doğuracağımızı da biliyoruz. Ana hedefimiz bütün o yetkilerin parlamentoya tekrar iade edilmesidir, ana hedefimiz budur. Ama kısa sürede iç tüzük değişikliği geldiğinde Gazi Meclis'in hakkını ve hukukunu yine koruyacağız bu konuda son derece dikkatli olacağız.

Üçüncüsü: Ekonomide yangın var, mutfakta yangın var. Ve önümüzdeki süreç sıradan bir süreç değil. Tıpkı bu seçimlerin sıradan bir seçim olmadığı gibi. Vatandaşın hakkını korurken onun ekonomisini de koruyacağız. Pek çok bilgiyi kamuoyundan gizleyeceklerdir. Bilgileri kamuoyuyla paylaşmayacaklardır. Bizim görevimiz, Cumhuriyet Halk Partisi'nin görevi bütün bilgileri derleyip, toplamak ve kamuoyuyla paylaşmak olacaktır. Bunların hepsini bir şekliyle sağlayacağız değerli arkadaşlarım.

Hepinize teşekkür ederim, sorular varsa alayım.

Gazeteci1 Sayın genel başkan, dün sayın Muharrem İnce'nin de bir değerlendirmesi oldu. Seçim sonuçlarına ilişkin olarak, aradaki farkın büyük olduğunu, hile olsa bile, doğrudan sonucu etkileyecek bir durumun olmadığını söyledi. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz? Sonuca hile karıştı mı? Bir de sayın Erdoğan'ı seçim sonrası tebrik ettiniz mi? Edecek misiniz?

Sondan mı başlayayım? Demokrasiye inanmayan bir insan tebrik edilemez. Yasama, yargı ve yürütme organını kendisine bağlayan bir insan tebrik edilemez. Tek adam

rejimini savunan tebrik edilemez. Nesini tebrik edeceğim? Nesini tebrik edeceğim? Bir partinin genel başkanı olarak mahkemelere hakim tayin ediyor onu mu tebrik edeceğim? Demokrasiyi savunuyorsa, güçler ayrılığı ilkesini getirecekse, evet bu konuda yeni bir anayasa değişikliği yapacağız diyorsa ilk ben tebrik edeceğim. Ama hayır, tek adam rejimini sonuna kadar sürdüreceğim diyorsa bir diktatörün nesini tebrik edeceğim, nesini kutlayacağım?

Diğer sorunuz, seçim sonuçlarında her şey olabilir ama bakın az önce söyledim, bütün sandıkların güvenliğini sağlamak için, örgütler, partiler ve bir gönüllü ordusuyla çalıştık. Demokraside hile var değerli arkadaşlarım seçimde değil. Demokraside hile var. Eşit şartlarda olmadı. Eşit şartlarda bir mücadele olmadı. Bunu bir mazeret olarak öne sürmüyorum ama demokraside ortaya konulan hileli tabloya dikkatinizi çekmek için söylüyorum bunu. Sandıkta değil demokraside hile var.

Gazeteci2: Mahir Ünal'dan, AK Parti sözcüsünden bir açıklama geldi. Sayın Muharrem İnce'nin artık CHP'nin doğal lideri olduğunu söyledi ve bununla bağlantılı olarak partinizden bazı milletvekillerinden de size istifa çağrıları var ve kurultay talepleri de dillendiriliyor, bu bağlamda bu soruları nasıl yanıtlarsınız?

Mahir bey kendi partisinde darbe yapıldığı zaman neredeydi acaba? %49,5 oy alan bir partinin genel başkanı saraya çekilip istifa edeceksin diye elinden istifa dilekçesi alındığı zaman Mahir bey neredeydi? Biz hiçbir zaman dış telkinlerle ya da birilerinin telkiniyle kendi politikamızı oluşturmayız. Bizim bir geleneğimiz var biz kuvva-i milliye geleneğinden geliyoruz, biz demokrasiye inanıyoruz, biz demokrasiyi savunuyoruz. Biz birilerinin talimatıyla el kaldırıp indiren bir parti de değiliz. Sayın Ünal dönüp önce bir kendi partisine baksın. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bütün üyeleri, kendi aramızda oturur, konuşuruz, tartışırız da. Ama biz demokrasiye inanan bir partiyiz, biz geleceğe inanan bir partiyiz, aydınlık bir Türkiye'ye inanan bir partiyiz. Tek adama teslim olan bir parti değiliz. Mahir Ünal kendi partisinin tek adama teslim edildiğini herhalde benden çok daha iyi biliyordur. Ayrıca tebrik edecek misiniz diye Erdoğan'ı söylediğinizde: Dikta heveslisi olan birisi tebrik edilmez. Dikta heveslisi olan. Ona, seni kutluyorum, başarı elde ettin. Hangi başarı? Hangi başarıyı elde ettin? Topal ördek konumunda. Mevlana'nın güzel bir sözü var. Diyor ki: dikenin sularsanız adaletsizliği perçinlersiniz. Biz dikenin sulama niyetinde değiliz. Yine Mevlana diyor ki: dostluk edeceğimiz kişileri iyi

belirleyin, bülbül sizi güle götürür, karga çöplüğe götürür. Biz gülden ve bülbülden yanayız.

Gazeteci3: Konuşmanızda cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce'nin başarısını değerlendirmediniz. Onun başarısını nasıl buluyorsunuz? Muharrem İnce'nin oyu ile CHP'nin oyu arasında 8 puan kadar bir fark var ve CHP'yi başarısız bulan ve sizin de istifa etmeniz gerektiğini ve olağanüstü kurultaya gidilmesi gerektiğini savunan yine parti içinden belli bir kesim var. Olağanüstü kurultaya gidilecek mi?

Bir: Muharrem beyin Cumhuriyet Halk Partisi'nden fazla oy almasını öteden beri savunduk zaten. Aksi halde nasıl cumhurbaşkanı adayı olacaktı? Neden Muharrem bey altı oklu rozeti çıkarttı, Türk bayraklı rozet taktı? Her halde daha fazla oy almak için. Dolayısıyla, biz Muharrem beyin bütün çalışmalarına katkı verdik ve gösterdiği performansı da son derece yerinde ve doğru bulduk. Asla hiçbir eleştiri de yapmadık. Çalıştı. Genç, dinamik, enerjik. Çalıştı, mücadele etti, mitingler yaptı bunların hepsi doğrudur. CHP'den fazla oy alması kadar da doğal bir şeyde olamaz zaten. Oy almasaydı o zaman zaten büyük sorun çıkacaktı. Ama kendisinin de ifade ettiği gibi oyun daha fazla olması lazımdı. Beklentinin altında kaldı. Kendisinin ifadesi. Dolayısıyla partide ne olacağını ne biteceğini partililer karar verir. Biz, 9 ay sonra yerel seçimler var ikinci duvarın kalan kısmını orada yıkacağız, 9 ay sonra. Çok daha güçlü bir sonuç elde edeceğiz göreceksiniz. Bir tarafa yazın, çok daha güçlü sonuçlar elde edeceğiz. Bütün veriler bunu gösteriyor, bütün veriler. Biz, şu anda arkadaşlarıma söyledim, üç konuda talimat verdim. Örgüt, il başkanları, ilçe başkanları ve milletvekilleri hep beraber çalışacaklar. Koltuk sevdası olanların bu partide yeri yoktur. Altını çiziyorum, koltuk sevdası olan, bireysel çıkışlarla kendisine yol arayan kişilerin bu partide işi yoktur. Bu partiye gelecek kişilerin hepsinin ortak özlemleri olmak zorundadır, ortak hedefleri olmak zorundadır. Demokrasi gibi, kadın-erkek eşitliği gibi, yargı bağımsızlığı gibi, güçlü Türkiye gibi, bağımsız ve gerçekten Türkiye'yi onurlandıran bir dış politika gibi. Bunların olması lazım, bizim hedefimiz bu. Bu hedeflerle ilgilenen ve bu hedefleri savunan her kişinin başımızın üstünde yerinde vardır. Her şey hukuk içinde olur. Ama bireysel çıkar peşinde koşup da efendim, milletvekili olmadım, milletvekili olmadığım için ben şimdi eleştireceğim. Bu koltuk sevdasına tutulanların bizim partimizde yeri yoktur.

Teşekkür ediyorum değerli arkadaşlar.

